

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

студентів і магістрантів педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Випуск XXI

Кам'янець-Подільський
2025

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**студентів і магістрантів педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка**

Випуск XXI

Кам'янець-Подільський
2025

УДК 378.4(477.43)

З-41

Рецензенти:

Віктор Лабунець, доктор педагогічних наук, професор;

Леся Галаманжук, доктор педагогічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Наталія Бахмат, доктор педагогічних наук, професор;

Наталія Гудима, кандидат філологічних наук, доцент;

Наталія Мелекесцева, кандидат філологічних наук, доцент.

Відповідальний секретар:

Наталія Бахмат, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету

*Рекомендовано до друку вченою радою педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Протокол №5 від 22 квітня 2025 року*

З-41 Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. Вип. XXI. 248 с.

ISBN 978-617-8105-32-7

У збірнику наукових праць представлено результати науково-дослідної та пошукової діяльності здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Автори публікацій досліджують актуальні проблеми в галузі дошкільної, початкової та середньої освіти, особливості впровадження сучасних технологій в освітній процес закладів загальної середньої освіти.

ISBN 978-617-8105-32-7

УДК 378.4(477.43)

*Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія
КВ № 14713-3684ПР «Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного
факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка».*

© Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка, 2025

ЗМІСТ

Марина АДАЖІЙ

Здоров'язбережувальні освітні технології: інноваційні рішення для Нової української школи 8

Софія АНДРЕЄВА

Використання здоров'язбережувальних технологій на уроках української мови та читання в початковій школі 14

Віка АНТОНЮК

Застосування елементів ігрової технології на уроках української мови та літературного читання 19

Регіна АПАКІЦА

Застосування арттерапії в освітньому процесі початкової школи для розвитку творчого мислення 22

Іуліанія БЕШЛЕЙ

Інтерактивні технології як засіб інтеграції навчального матеріалу в НУШ 25

Яна БУЖАК

Технології формування медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та читання 28

Олена ВАКАРЮК

Педагогічні умови інтеграції українського фольклору в навчальну діяльність учнів початкової школи 33

Ігор ВАРФОЛОМЄЄВ

Формування логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комп'ютерних технологій 38

Людмила ВІТИК

Формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва 41

Дарина ВІЩУН

Формування позитивних моделей поведінки в молодших школярів засобами сучасної літератури для дітей 44

Мар'яна ВОЗНА

Сучасна українська література для дітей як засіб розвитку творчих здібностей учнів початкових класів 48

Анна ВОЛОШИНА

Дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в початковій школі як запорука якісного навчання 52

Анна ВОЛОШИНА

Розвиток математичних навичок молодших школярів засобами технології «Щоденні 3» 54

Микола ГАЛАТОВИЧ

Теоретичні основи естетичного сприйняття навколишнього середовища в дітей молодшого шкільного віку 58

Інна ГІРНЯК

Методичне забезпечення викладання математики в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи: виклики та перспективи 61

Єлизавета ГЛАВАЦЬКА

Педагогіка партнерства як основа формування освітнього простору Нової української школи 65

Дар'я ГОДНЮК

Робота вихователя ГПД 69

Ірина ГРЕСЬКІВ

Застосування елементів грової технології на уроках української мови та літературного читання 72

Євгенія ГУДАЙТЕС

Шляхи підвищення культури усного мовлення молодших школярів на уроках української мови в умовах НУШ 75

Валерія ГУЦУЛЯК

Формування синтаксичної та пунктуаційної компетентностей у молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання 78

Олександра ДАНЧУК

Формування мотивації молодших школярів до навчання на уроках математики у початковій школі 82

Максим ЄРЕМЕЄК

Національно-патріотичне виховання на уроках громадянської освіти у 8 класі ЗЗСО 86

Дмитро ЖЕБЧУК

Технології формування навичок здорового харчування в четвертокласників у Новій українській школі 90

Анастасія ЖЕЛДАК

Українські народні традиції та звичаї як засіб національного виховання молодших школярів в умовах НУШ 94

Олена КИРИЛЮК

Потенціал декоративно-прикладного мистецтва у формуванні ціннісного ставлення до традицій українського народу здобувачів початкової освіти 97

Інна КИРЧЕНКО-КАМБУР

Література для дітей як засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів 100

Богдана КЛЮСИК

Формування уявлень молодших школярів про об'єкти та явища навколишньої дійсності 104

Альона КОВАЛЬЧУК

Формування екологічної культури молодших школярів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 107

Уляна КОТЮК

Флеш-картки як ефективний спосіб запам'ятовування ключової інформації в початковій школі 110

Ангеліна КРЕЧУН

Формування ключових компетентностей у молодших школярів як пріоритет сучасної початкової освіти 114

Наталія КРОЯЛО

Використання медіаосвітніх технологій на уроках літературного читання 117

Тетяна КУКУРУДЗЯК

Навчання математики молодших школярів з різним рівнем навчальних досягнень 121

Руслана КУЧЕРУК

Формування орфографічної грамотності молодших школярів в умовах особистісно орієнтованого навчання 124

Діана КУШЛАК

Формування цифрової компетентності молодших школярів засобами інтерактивних методів 127

Тетяна ЛАВРЕНТЮК

Формування компетентностей учня початкової школи засобами технології «Перевернутий клас» 131

Євген ЛЕЙБОВ

Комп'ютерні ігри та їх вплив на розвиток сучасного дошкільника 134

Іван ЛУЧИНСЬКИЙ

Особливості організації освітнього середовища в педагогіці Монтессорі та НУШ 137

Яна МАЛА

Характеристика форм організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку 141

Сергій МАНИЧ

Стратегії та підходи до запобігання булінгу в початковій школі через інтеграцію позакласної роботи 146

Ярослав МІЗИН

Громадське самоврядування в закладах загальної середньої освіти: від співпраці до партнерства 148

Ірина МОРОЗ

Лідерські якості у структурі особистості молодшого школяра 151

Сніжана НЕЧИПОРЕНКО

Особливості використання сучасних інструментів візуалізації на уроках «Я досліджую світ» 156

Лариса ОЛІЙНИК

Розвиток зв'язного мовлення учнів початкових класів у мовленнєво-ігровій діяльності 159

Марія ОНИШКО

Формування критичного мислення молодших школярів засобами інноваційних технологій 162

Олександр ПАВЧИШЕН

Розвиток пошуково-дослідницьких умінь учнів 3-4-х класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання 165

Єлизавета ПОЛІЩУК

Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами художнього конструювання 169

Катерина ПОЛІЩУК

Формування у молодших школярів почуття національної гідності засобами художніх текстів 172

Роксолана ПОЛЯНСЬКА

Розвиток образного мовлення дітей дошкільного віку як педагогічна проблема 175

Діана ПОНОМАРЕНКО

Педагогічні умови формування соціальної активності молодших школярів 179

Марина ПТАШНІК

Використання мови тіла під час уроків у початковій школі 183

Юлія РОЩЕВАЯ

Педагогіка партнерства у контексті реформування сучасної освіти 187

Павло СЕЛЬДЕМІРОВ

Формування пізнавального інтересу молодших школярів в умовах концепції НУШ 192

Ірина СЛЬОЗ-БЕКЕР

Методичні аспекти реалізації діяльнісного підходу в системі Державного стандарту початкової освіти 194

Ангеліна СОКОЛОВСЬКА

Інноваційні технології як засіб формування ключових компетентностей учнів початкових класів 200

Валентин СОРОКІН

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності другокласників на уроках словесності онлайновими інструментами навчання 203

<i>Марина ТАТАРЧУК</i>	
Теоретичні основи формування національно-мовної особистості молодшого школяра	207
<i>Софія ТКАЧ</i>	
Методи діяльнісного навчання у початковій школі	210
<i>Антоніна ТОДОСІЙЧУК</i>	
Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів на уроках англійської мови	214
<i>Валерія ФЕДОРОВА</i>	
Методичні особливості використання мультиплікації в освітньому процесі початкової школи	217
<i>Софія ЧЕРВОНОГОРОДСЬКА</i>	
Формування екологічної поведінки молодших школярів засобами української етнічної культури	222
<i>Анна ЧЕРНЕЛІВСЬКА</i>	
Інноваційні технології навчання читання у практиці сучасної початкової школи	225
<i>Анна ЧЕРНЕЛІВСЬКА</i>	
Розвиток соціальної компетентності молодших школярів засобами арттерапії	230
<i>Надія ШИНКАРЮК</i>	
Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів на уроках літературного читання	233
<i>Анастасія ШКІЛЬ</i>	
Формування емоційного інтелекту молодших школярів як передумова розвитку успішної особистості	237
<i>Тетяна ЯЛОВА</i>	
Формування комунікативних компетентностей молодших школярів засобами педагогіки партнерства	240
<i>Юлія ЯРОВА</i>	
Вивчення передового досвіду учителя початкової школи як складова якісної освіти	243

Марина АДАЖІЙ,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія БАХМАТ,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Концепції Нової української школи *освітнє середовище* має бути здоров'язбережувальним, тобто має бути організоване таким чином, щоб «кожна дитина почувала себе у класі затишно і безпечно, а кожен клас відображав ту спільноту дітей, яка навчається» [6]. Отже, відповідно до поняття «*дитиноцентризму*» кожна дитина має бути у самому центрі сучасного освітнього середовища.

Зазначаємо, що на сьогоднішній день зроблено акцент на тому, що у школах за наявності спеціалістів (фахівців) *уроки фізкультури* замінені *уроками хореографії*, а в освітніх закладах з відповідною матеріально-технічною базою із наявністю в них басейнів, вагоме місце займають уроки плавання. Також в освітньому процесі більше уваги приділено *фізкультпаузам, фізкультхвилинкам та руханкам*, що допомагає учням початкових класів здійснювати навчання в русі.

Також зауважуємо, що на сьогоднішній день з метою створення здоров'язбережувального освітнього середовища НУШ широко використовуються мультимедійні дошки, килими на підлогах, подушечки, одномісні парти на колесах у відповідних таких *навчальних осередках*, як: «навчально-пізнавальної діяльності (парти/столи); змінних тематичних осередках (дошки/фліп-чарти/стенди для діаграм з ключовими ідеями); ігрових осередках (настільні ігри, інвентар для рухливих ігор); художньо-творчої діяльності (полички для зберігання приладдя та стенд для змінної виставки дитячих робіт); куточка живої природи для проведення дослідів (пророщування зерна, спостереження та догляд за рослинами, акваріум); куточка відпочинку (килими для сидіння та гри, стільці, крісла-пуфи, подушки з м'яким покриттям); дитячої класної бібліотеки; персонального осередку вчителя (стіл,

стілець, комп'ютер, полиці/ящики, шафи для зберігання дидактичного матеріалу тощо) [12].

За сучасною концепцією, парти й стільці є модульними, тобто легкими для пересування, зручними та адаптованими до росту дітей (про це наголошувала ще у свій час італійський педагог Марія Монтессорі, яка заснувала Будинок вільної дитини). Такі парти трапецієвидної форми як звичайні столики на чотирьох ніжках добре служать для проведення парної чи групової роботи, що сьогодні особливо є на часі [9].

Зауважуємо, що у здоров'язберезувальному середовищі мають мати місце *стільці-гойдалки* як спеціальні стільці на одній ніжці, на яких можна вчитися, погойдуючись, *спеціальні подушки із шипами*, на яких дитина може краще зосередитися. Важливе місце займають *«Дошки настрою»*, на яких кожен учень може наклеювати смайлики з виразом різного настрою: суму, радості, здивування та ін.; *м'який килим для ранкового кола* для проведення зустрічей та налаштування на робочий день; *яйце-райце* для усамітнення та перепочинку як кулеподібний *мішок-кокон*, що служить для учнів ефективним засобом з метою здійснення сенсорної інтеграції.

Також акцентуємо й на тому, що у сучасних освітніх закладах важливе місце займають *фонтанчики з питною водою*, у зв'язку з чим під час проведення уроку чи заняття інтегрованого курсу учитель початкових класів повинен робити перерви, щоб діти могли випити води, яка надасть їм в організм можливість поступання швидкого кисню, що надійде до мозку і підвищить працездатність. Це на сьогоднішній день є дуже важливим фізіологічним процесом з метою збереження фізичного здоров'я у дітей молодшого шкільного віку.

У такому здоров'язберезувальному середовищі мають місце низка *оздоровчих технологій*:

1) *сучасні оздоровчі технології збереження і стимулювання здоров'я учнів початкової школи*: ранкова гімнастика, коригувальна гімнастика, фітболгімнастика, стимулювальна гімнастика, гімнастика для очей, лікувальна гімнастика для пальців, пальчикова гімнастика, дихальна гімнастика, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, фізичні вправи на формування постави, загартування в умовах початкової школи, масаж;

2) *інноваційні оздоровчі технології психофізичного розвитку*: психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантомімо), дихально-оздоровчий комплекс «кун-фу», оздоровчий комплекс «бебі-йога», гімнастика «у-шу», ігри-медитації;

3) *інноваційні оздоровчі технології профілактично-лікувального спрямування*: фітотерапія (чаї, коктейлі, фітомішечки), ароматерапія (ароматизація приміщення), вітамінотерапія (вітамінізація страв);

4) *інноваційні оздоровчі технології терапевтичного спрямування*: арттерапія, пісочна терапія, казкотерапія, ігрова терапія, сміхотерапія, музична терапія, кольоротерапія, рефлексотерапія, пальчикова терапія тощо» [13, с. 10].

Отже, як бачимо, пальчикова терапія разом із пальчиковою гімнастикою посідає одне з провідних місць з метою створення в освітньому процесі здоров'язбережувального середовища, у якому формується фізичне, моральне, духовне та психічне здоров'я кожної дитини 6-10-річного віку.

Тому, як засвідчують науково-педагогічні джерела, сьогодні досить ефективним є впровадження у процес життєдіяльності дитини оздоровчих технологій, оскільки саме вони охоплюють нетрадиційні форми оздоровлення та вміло інтегруються із традиційними, що є важливим чинником збереження здоров'я дітей [5]. Ми зупиняємося на оздоровчих технологіях збереження і стимулювання здоров'я, зокрема пальчиковій гімнастиці, що активно інтегрується із пальчиковою терапією як різновидом однієї із оздоровчих технологій терапевтичного спрямування.

Як бачимо, існує взаємозв'язок між рухами пальців, кисті та розвитком мислення й мовлення людини, які залежать від розвитку дрібної моторики рук, оскільки пальці містять велику кількість рецепторів, що посилають імпульси в центральну нервову систему (ЦНС), оскільки розвитку кисті належить важлива роль у формуванні головного мозку і становленню дитячого мовлення. Таким чином, можна стверджувати, що пальчикова гімнастика, що прийшла до нас з минулих віків, на сьогодні постійно розвивається і представлена різноманітними ігровими вправами, що служать розвитку дрібної моторики рук дитини, а відтак – активно впливає на розвиток мовлення та мислення учнів, оскільки пропорційно залежать від точності руху пальців рук [7; 14].

Сучасними науковцями виокремлено чотири групи вправ для пальців рук: вправи за зразком (пальчикова гімнастика); віршовані авторські пальчикові вправи; віршовані народні пальчикові вправи; театр тіней [10].

Сьогодні учителі-практики про пальчикові ігри говорять як про чудовий універсальний дидактичний і розвивальний матеріал, оскільки їх сенс полягає в тому, що нервові закінчення рук впливають на мозок дитини і мозкова діяльність активізується. Для навчання в школі дуже важливо, щоб у дитини були добре розвинені м'язи дрібної моторики, оскільки це позитивно впливає на стимулювання і збереження їх здоров'я.

Загальновідомо, що в Україні з дитинства дітей вчать грати в «Долоньки», «Сороку-білобоку», «Козу рогату» тощо. Таким чином, сьогодні відроджуються як відомі в народі ігри, так і придумується педагогами й ціла низка нових пальчикових ігор, презентованих на шпальтах педагогічної преси – «Початкова школа», «Початкова освіта», «Розкажіть онуку» та ін. Зазначаємо, що ціла низка фізкультпауз, фікультхвилинок та різних видів пальчикових вправ та психогімнастик укомплектовано у навчально-методичному посібнику «Оздоровчі технології у початковій школі», укладеного науковцем Л. Стахів [13]. Вважаємо, що представлені у змісті цього посібника релаксаційні вправи допоможуть учням краще зосередитися, сприятимуть злагодженому функціонуванню правої та лівої півкуль їх головного мозку.

На сьогодні є дуже корисний і ефективний масаж пальців і нігтьових пластин кистей, оскільки ці ділянки також відповідають за діяльність головного мозку. Тому кінчики пальців, вважають науковці, необхідно масажувати до стійкого відчуття тепла, що має спричиняти профілактичний оздоровчий вплив на весь організм.

Важливі різні види масажів, які здійснюються за допомогою пальців рук, особливо вказівного пальця. До таких масажів, наприклад, відноситься масаж насінням. З цією метою науковці пропонують в освітньому процесі використовувати посудини з різними видами насінин, у які діти можуть занурювати свої долоньки, стискати зернятка в кулачки чи пересипати зерно з руки в руку. Насіння в такому випадку має бути неушкодженим, для біоенергетичної дії здатним до зростання,

а для механічного ефекту – мають містити гострі грані. У цьому випадку добре прислужиться квасоля, гречка, горох, просо чи насіння яблук, винограду чи вишні. Насіння таких рослин, вважають науковці, виступає «живою гармонійною біологічною структурою і володіє великою життєвою енергією, великим біоенергетичним потенціалом» [4].

Важливе місце в освітньому процесі початкової школи посідає й сольова терапія, що дає дітям можливість виражати свої почуття, бажання, хвилювання тощо, а також пісочна терапія або сендплей як природний профілактичний спосіб формування стабільного емоційного стану дитини. Такий вид оздоровчих технологій використовують з метою сприяння особистого зростання та розвитку в дітей 6-10-річного віку низки тактильних відчуттів. Детальніше зупинимося на пісочній терапії та її використанні в освітньому процесі НУШ.

Пісочна терапія може охоплювати декілька етапів: малювання на поверхні піску, занурення рук у пісок чи ігор на поверхні піску. Крім оздоровчого ефекту, така робота сприяє дітям пізнавати нове, допомагає експериментувати та досліджувати, тобто йде важливий процес формування в учнів маленьких експериментаторів. Таким чином, ефективно відбувається гармонійний та інтенсивний розвиток тактильних відчуттів дитини, її пізнавальних процесів та дрібної моторики пальців рук [1; 11].

Усе вище перелічене сьогодні особливо потрібно передавати дітям, особливо молодшого шкільного віку, збагачувати їх досвід, виробляти в них мотивацію на ведення й дотримання здорового способу життя. Вважаємо, що така робота має бути різноманітною, привабливою для учнів, захоплювальною та надзвичайно цікавою.

Тому у сучасній початковій школі з метою здійснення оздоровчого виховання учнів обов'язковим елементом є педагогіка партнерства, яка яскраво проявляється у чіткій взаємодії учителя з батьками, що може впроваджуватися завдяки різноманітних форм проведення, наприклад, виховних заходів на оздоровчу тематику, зокрема свята під назвою «Здорова дитина – здорова родина, здорова нація».

Отже, як бачимо, одним із пріоритетних напрямків роботи вчителя початкових класів є зміцнення фізичного та психічного здоров'я учня шляхом впровадження здоров'язбережувальних оздоровчих технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатюк Л. В. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів через пальчикову терапію. Київ : Видавництво «Освітня думка», 2021. С. 85-108.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyv-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye>.
3. Захарченко М. Г. Пальчикова терапія на уроках природничих дисциплін: методичний посібник для вчителів початкової школи. Харків : Видавництво «Школяр», 2024. С. 130-145.
4. Іваніцька Т. Світ пальчикових ігор: методичний посібник з розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку. URL: <http://ukrdoc.com.ua/text/35507/index-1.htm>.
5. Іванова О. М. Пальчикова терапія як метод підвищення ефективності навчання на уроках інтегрованих курсів. Львів : Видавництво «Педагогіка», 2023. С. 48-70.
6. Концепція Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkol>.
7. Кравченко О. Ю. Роль пальчикових вправ у розвитку дітей молодшого шкільного віку. Львів : Видавництво «Педагогічний процес», 2022. С. 133-150.
8. Кузьміна Н. В. Теоретичні основи використання пальчикової терапії у навчальному процесі початкової школи. Київ : Видавництво «Вища освіта», 2020. С. 102-120.
9. Ленартович Н. А., Бондар Г. А. Здоров'язберезувальні технології в системі роботи класного керівника як один із методів реалізації виховання ціннісного ставлення до себе: методичний посібник. Вінниця: 2015. 63 с.
10. Мед І. Чарівний світ дитячих пальчиківю *Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід* / уклад. А. Обухівська, І. Цушко. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. С. 58-78.
11. Мельник І. М. Методика розвитку дрібної моторики у дітей через пальчикову терапію. Київ : Вид-во «Навчальна книга», 2017. С. 45-67.
12. Методика навчання соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі у початковій школі: методичні рекомендації до

проведення семінарських занять / Лілія Стахів, Сузанна Волошин. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2020. 76 с.

13. Оздоровчі технології у початковій школі: методичні рекомендації / Лілія Стахів, Леся Гизюк, Світлана Самойлик, Неля Лютик, Людмила Горман, Марина Ришковець, Віра Бобко. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. 180 с.

14. Петренко В. І. Пальчикова терапія та її роль у розвитку когнітивних функцій у дітей 3 класу. Львів : Видавництво «Педагогіка», 2023. С. 77-92.

15. Стахів Л., Костів Н. Використання пальчикової терапії на заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної онлайн конференції «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI столітті»* (28-29 січня 2022 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2022. С. 106 –109.

Софія АНДРЕЄВА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів є ключовим пріоритетом сучасної освітньої парадигми. Інтенсивність освітнього процесу, тривале перебування у статичному положенні, значне розумове навантаження – ці чинники можуть негативно впливати на фізичний, психоемоційний та соціальний добробут дітей. Особливого значення набуває інтеграція здоров'язбережувальних технологій у навчальні предмети, що формують ключові компетентності молодшого школяра.

Уроки української мови та читання, спрямовані на розвиток мовлення, мислення, уяви та емоційної сфери, мають потужний потенціал стати не лише джерелом знань, але й ефективним інструментом для підтримки та зміцнення здоров'я учнів.

Метою цієї статті є всебічне розкриття можливостей практичного застосування різноманітних здоров'язбережувальних технологій на уроках української мови та читання в початковій школі, що сприятиме оптимізації освітнього процесу та забезпеченню гармонійного розвитку кожної дитини.

Здоров'язбережувальні технології являють собою цілеспрямовану, системно організовану педагогічну діяльність, що охоплює комплекс заходів, спрямованих на збереження, зміцнення та відновлення фізичного, психічного й соціального здоров'я учнів протягом усього освітнього процесу. В основі цих технологій лежить розуміння нерозривного зв'язку між станом здоров'я дитини та ефективністю її навчання.

Сучасна педагогічна наука виокремлює різноманітні класифікації здоров'язбережувальних технологій. За характером впливу на учня найчастіше розглядають:

- фізкультурно-оздоровчі технології: спрямовані на забезпечення оптимального рухового режиму, фізичного розвитку та зміцнення здоров'я (фізкультхвилинки, рухливі ігри, гімнастика для очей, дихальні вправи);
- гігієнічні технології: включають дотримання санітарно-гігієнічних норм організації навчального процесу, особистої гігієни, режиму дня;
- ергономічні технології: передбачають створення оптимальних умов для навчальної діяльності, врахування вікових особливостей учнів при облаштуванні робочого місця, чергування видів діяльності;
- психологічні технології: спрямовані на забезпечення психологічного комфорту, створення позитивного емоційного клімату, профілактику стресів;
- педагогічні технології: охоплюють методи та прийоми навчання, що враховують індивідуальні особливості учнів, їхні темпи навчання, рівень розвитку, сприяють формуванню мотивації та пізнавальної активності.

Упровадження здоров'язбережувальних технологій ґрунтується на низці ключових принципів, серед яких: системність, науковість, активна участь учнів, врахування індивідуальних особливостей, інтегративність (взаємозв'язок різних технологій) та орієнтація на позитивний результат. Правовою основою для реалізації цих технологій є законодавство України у сфері освіти та охорони здоров'я.

Уроки української мови мають значний потенціал для інтеграції здоров'язбережувальних технологій, що сприяє не лише засвоєнню знань, а й підтримці фізичного та емоційного благополуччя учнів.

На етапах уроку, пов'язаних із письмовою роботою, ефективними є фізкультхвилинки (1–2 хвилини), що включають прості вправи для зняття напруги з м'язів шиї, плечового поясу, спини, кистей рук. Рухливі ігри можна використовувати для активізації лексичного запасу (гра «Спіймай слово»), закріплення граматичних категорій (гра «Утвори речення»), відпрацювання орфографічних правил (гра «Знайди помилку та виправ»). Гімнастика для очей (вправи на фокусування погляду, кругові рухи очима) є обов'язковою під час тривалого читання або письма. Дихальні вправи допоможуть учням заспокоїтися перед контрольною роботою або зняти емоційне збудження під час обговорення дискусійних питань.

Учителю необхідно постійно контролювати правильну поставу учнів за партою, забезпечувати достатнє та рівномірне освітлення робочого місця. Чергування видів навчальної діяльності (письмо, усні вправи, читання, робота з картками, інтерактивні завдання) запобігає монотонності та знижує ризик перевтоми. Активне використання інтерактивної дошки для виконання окремих завдань дозволяє учням змінювати положення тіла та зменшувати статичне навантаження.

Створення на уроці позитивного емоційного клімату, підтримка атмосфери доброзичливості та взаємоповаги є запорукою психологічного комфорту учнів. Застосування елементів арттерапії (наприклад, створення ілюстрацій до вивчених творів, ліплення букв або персонажів) сприяє емоційному розвантаженню та розвитку творчих здібностей. Використання релаксаційних вправ (хвилинки тиші, прослуховування спокійної музики) може бути ефективним на початку або в кінці уроку.

Уроки читання надають широкі можливості для інтеграції здоров'язбережувальних технологій, сприяючи глибокому розумінню тексту та одночасно піклуючись про здоров'я учнів.

Інсценізація прочитаних творів з активним рухом та жестами допомагає не лише краще засвоїти зміст, але й забезпечує необхідну рухову активність. Читання в різних положеннях (сидячи на килимку, стоячи біля парти протягом короткого часу) урізноманітнює освітній процес та зменшує статичне навантаження. Рухливі ігри, пов'язані зі змістом прочитаного (наприклад, «Знайди казкового героя», «Покажи емоцію персонажа»), підтримують увагу та інтерес до читання.

Використання книг з оптимальним розміром шрифту та якісними ілюстраціями полегшує процес читання та запобігає втомі очей. Дозування часу безперервного читання з обов'язковими перервами для гімнастики очей є важливим елементом збереження зору. Створення в класі комфортних читацьких куточків з м'якими меблями та достатнім освітленням сприяє формуванню позитивного ставлення до читання.

Створення атмосфери зацікавленості та емоційного співпереживання під час читання є ключовим. Заохочення учнів до обговорення власних емоцій та вражень від прочитаного, використання елементів драматизації та рольових ігор допомагають глибше проникнути у зміст твору та розвивають емпатію. Застосування читання по ролях, читання-естафети підтримує активність усіх учнів та сприяє розвитку комунікативних навичок.

Системне та усвідомлене використання здоров'язбережувальних технологій на уроках української мови та читання в початковій школі має комплексний позитивний вплив на всебічний розвиток молодших школярів. Покращується фізичне самопочуття, знижується стомлюваність, зміцнюється опорно-руховий апарат, покращується кровообіг та дихання. Підвищується рівень уваги, концентрації, покращується пам'ять та розумова працездатність, що безпосередньо впливає на якість засвоєння навчального матеріалу. Знижується рівень тривожності та емоційної напруги, створюється позитивний емоційний фон навчання, що сприяє кращій мотивації. Активізується пізнавальна діяльність, зростає інтерес до вивчення української мови та літератури, формується позитивне ставлення до навчання. Сприяє розвитку емоційного інтелекту, формуванню соціальних навичок спілкування та співпраці, вмінню висловлювати власні думки та емоції.

Ефективність впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес залежить від дотримання низки важливих умов: системність та планованість, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, творчий підхід вчителя, співпраця з медичним працівником та батьками, самоосвіта та обмін досвідом.

Застосування технологій має бути інтегровано в структуру кожного уроку, а не носити епізодичний характер. Вибір конкретних вправ та методів має відповідати рівню розвитку, стану здоров'я та потребам учнів. Педагог повинен володіти достатнім рівнем знань та умінь для гнучкого застосування різноманітних технологій, адаптуючи їх до конкретних навчальних завдань. Регулярні консультації з медичним персоналом школи та інформування батьків про важливість здоров'язбережувальних підходів сприятимуть створенню єдиного освітньо-оздоровчого простору. Постійне підвищення кваліфікації вчителів у сфері здоров'язбереження, вивчення нових методик та обмін успішними практиками є запорукою якісного впровадження технологій.

Використання здоров'язбережувальних технологій на уроках української мови та читання в початковій школі є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу. Їхня інтеграція дозволяє створити сприятливі умови для навчання, сприяє збереженню та зміцненню здоров'я молодших школярів, підвищує їхню навчальну мотивацію та ефективність засвоєння знань. Забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини через усвідомлене та системне впровадження здоров'язбережувальних підходів є важливим кроком на шляху до формування здорового, успішного та всебічно розвиненого покоління українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудла А. В. Здоров'язберігаючі технології на уроках української мови та літератури. *На урок: освітній проєкт* : сайт. 2024. 25 лют. URL: <https://naurok.com.ua/dopovid-na-temu-zdorov-yazberigayuchi-tehnologi-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-399114.html> (дата звернення: 02.04.2025).
2. Здоров'язбережувальні технології – дорога в майбутнє : метод. бюлетень / відп. за вип. Р. А. Турова. 2016. Січень. 30 с. URL: <http://synbrid-school.edukit.mk.ua/Files/downloads/%D0%A1%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202016%20%20%D0%97%D0%B4%D0%BE>

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19448/3/%D0%97%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%E2%80%99%D1%8F%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 02.04.2025).

3. Здоров'язбережувальні технології у початковій школі : практ. порадник для вчит. / уклад.: Є. А. Починок, Ю. О. Бойко. Полтава, 2021. 83 с. URL:

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19448/3/%D0%97%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%E2%80%99%D1%8F%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf>

(дата звернення: 03.04.2025).

4. Мазур Т. С. Впровадження в роботу вчителя початкових класів здоров'язбережувальних технологій. *Блог вчителя початкових класів*. URL: https://blogtanyamazur.blogspot.com/p/blog-page_9.html (дата звернення: 02.04.2025).

Віка АНТОНЮК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталя ТРЕТЯК,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики початкової освіти

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Застосування елементів ігрової технології на уроках української мови та літературного читання є не лише ефективним, але й необхідним кроком у сучасній освіті. Гра – це природний спосіб навчання для дітей, який дозволяє їм активно залучатися до процесу, розвивати творчість та критичне мислення. Використання ігрових елементів на уроках української мови та літературного читання допомагає створити атмосферу зацікавленості та мотивації, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Мета статті – розкрити сутність та ефективність застосування елементів ігрової технології на уроках української мови та літературного читання, продемонструвати її вплив на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток їхніх ключових компетентностей (творчого та критичного мислення, комунікативних навичок), формування позитивної емоційної атмосфери та підвищення мотивації до навчання, а також надати практичні рекомендації щодо інтеграції різноманітних дидактичних ігор у навчальний процес.

Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавою і захоплюючою не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення української мови і читання. Умовний світ гри цікавий тим, що є позитивно-емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрової дії активізує всі психічні процеси і функції дитини. Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, таким чином засвоюваний учнями матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність і інтерес у навчальний процес [3, с. 4].

Гру можемо розділити на такі цільові орієнтації:

- дидактичні (використовують для пізнавальної діяльності, формують певні вміння та навички, необхідні для практичної діяльності);
- виховувальні (які виховують самостійність, волю, співпрацю, колективізм);
- розвивальні (які розвивають мотивацію навчальної діяльності, увагу, пам'ять);
- соціалізовані (долучають до норм і цінностей суспільства).

За характером педагогічного процесу вчені виділяють такі групи ігор: навчальні, тренувальні, контролюючі, узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі.

За змістом уроку української мови ігри поділяють на ігри з фонетики, лексикології, морфології, синтаксису, орфографії, пунктуації, розвитку зв'язного мовлення [4, с. 318].

Дидактична гра «Так – ні». Це універсальна гра, яка дуже подобається дітям і залучає їх до активної участі в уроці. Учителю загадує літературний персонаж або письменника. Учні намагаються знайти відповідь, ставлячи питання. На ці питання вчитель відповідає словами «так» або «ні». Питання треба ставити так, щоб звужувати коло

пошуку. Перевагами гри є те, що вона навчає систематизувати відому інформацію, зв'язувати воедино окремі факти в загальну картину, навчає уважно слухати й аналізувати питання. Після гри треба обов'язково обговорити питання: які з них були найвдалішими, які менш вартісними. Головне в цьому прийомі – навчити виробляти стратегію пошуку, а не закидати педагога незліченною кількістю питань [2, с. 4].

Гра «Скажи хто або що». Педагог демонструє предметні зображення людей, речей, тварин, рослин. Молодші школярі повинні зреагувати у відповідь карткою «Хто?» або «Що?»

Гра «Хто виграв?». Діти молодшого шкільного віку на уроці української мови за командою педагога починають записувати слова, що відповідають на питання «Що?» протягом 5 хвилин. Тематика слів: предмети побуту, одягу, назви меблів, об'єкти, що знаходяться у класній кімнаті.

Гра «Хто більше?». Учитель визначає певну букву, яка буде початковою для іменників, які мають учні записати за 3 хвилини. Приклад: буква а (ананас, абрикос, агрус, аромат, арка), буква т (тигр, торба, температура, телевізор). Переможцем вважається той, хто запише найбільшу кількість іменників за визначений час [1, с. 15].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що застосування елементів ігрової технології на уроках української мови та літературного читання є не лише ефективним, але й необхідним кроком у контексті сучасних освітніх тенденцій. Ігрові методики дозволяють трансформувати традиційний процес навчання, роблячи його більш динамічним, інтерактивним та захоплюючим для учнів.

Одним із ключових аспектів є здатність ігрових технологій активізувати пізнавальну діяльність учнів. Завдяки іграм, діти не просто пасивно сприймають інформацію, а активно залучаються до процесу її засвоєння. Це сприяє розвитку їхнього критичного мислення, здатності аналізувати та синтезувати інформацію, а також стимулює творчість та уяву.

Отже, ігрові методики допомагають створити позитивну емоційну атмосферу на уроках. Вони знижують рівень стресу та тривожності, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Важливим є також те, що ігрові технології сприяють розвитку комунікативних навичок. Учні вчаться працювати в команді, ефективно спілкуватися, висловлювати свої думки та слухати інших. Це особливо важливо в контексті вивчення української мови та літератури, де комунікація є ключовим елементом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилук О.Ю. Методика використання дидактичних ігор на уроках української мови у початкових класах: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»: спец. 013 Початкова освіта. Херсон, 2021. 34 с.
2. Застосування ігрових педагогічних технологій на уроках літератури. URL: <https://sac02db784d84e6ee.jimcontent.com/download/version/1527429419/moduleD1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8.pdf>
3. Ігрові технології навчання в мовно-літературній освітній галузі. URL: https://epkmoodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/68390/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%84%96%202.pdf
4. Мельникова Р., Ангеловська К. Використання ігрових технологій на уроках гуманітарного циклу. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти* : збірник наукових праць. Ізмаїл: ІДГУ, 2022. 122 с.

Регіна АПАКІЦА,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталя ТРЕТЯК,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ЗАСТОСУВАННЯ АРТТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

Арттерапія є ефективним засобом розвитку творчого мислення у молодших школярів, оскільки вона сприяє самовираженню, емоційному розвантаженню та формуванню креативного потенціалу дитини. У сучасному освітньому процесі методи арттерапії набувають все більшої популярності, адже вони дозволяють гармонійно поєднувати мистецтво та психологічний розвиток учнів.

Метою статті є обґрунтування значущості арттерапії в навчальному процесі початкової школи та визначення її впливу на розвиток творчого мислення молодших школярів. Досліджується роль арттерапевтичних методик у формуванні креативних здібностей, емоційного благополуччя та самовираження дітей, а також окреслюються шляхи ефективного впровадження мистецьких технологій у освітній процес.

У сучасній українській науці проблемою застосування арттерапії для розвитку творчих здібностей молодших школярів займаються такі дослідники: О. Деркачук, М. Козігора, І. Копитін, Л. Савченко, О. Мірошніченко, І. Шевченко, О. Яшевська та ін. Ці науковці роблять вагомий внесок у розвиток теорії та практики арттерапії в початковій школі, сприяючи формуванню творчих здібностей та емоційного розвитку учнів.

Молодший шкільний вік є надзвичайно важливим періодом у формуванні особистості дитини, коли активізується уява, розвиваються емоційна чутливість та творчі здібності. Вплив арттерапії у цей період допомагає дитині краще усвідомлювати свої почуття, виявляти креативність та долати психологічні бар'єри. Використання малювання, ліплення, аплікацій, колажів і різних технік образотворчого мистецтва дозволяє учням без страху експериментувати та проявляти власне бачення навколишнього світу.

Методи арттерапії сприяють розвитку нестандартного мислення та здатності до самовираження, що є надзвичайно важливим для успішного навчання та соціалізації дітей. Учні, які мають можливість брати участь у творчих заняттях, стають більш відкритими, впевненими у собі та готовими до вирішення нестандартних завдань. Особливо ефективною арттерапія є для дітей, які мають труднощі у вербальному спілкуванні або відчують емоційне напруження під час навчання.

Застосування арттерапевтичних методик у початковій школі може відбуватися у вигляді як самостійних занять, так і інтегрованих у загальноосвітні предмети. Наприклад, на уроках української мови учні можуть створювати ілюстрації до текстів, що сприятиме кращому розумінню матеріалу та розвитку асоціативного мислення. На заняттях з природознавства використання методів аплікації або створення тематичних колажів допоможе учням не лише запам'ятати нову інформацію, а й розширити уявлення про світ через творчий підхід.

Особливе місце у процесі арттерапії займають техніки, спрямовані на релаксацію та зняття емоційної напруги. Наприклад, техніка «малювання піском» допомагає дітям позбутися стресу та розвивати дрібну моторику, а методика «вільного малювання» дозволяє дитині спонтанно виразити свої емоції, що позитивно впливає на її психологічний стан. Також використання музичного супроводу під час творчих занять сприяє розслабленню та кращій концентрації уваги.

Важливою перевагою арттерапії є її інклюзивний характер, оскільки вона підходить для всіх учнів незалежно від їхніх здібностей чи рівня підготовки. Діти, які відчують труднощі у традиційному навчанні, можуть знайти в арттерапії засіб для самовираження та підвищення самооцінки. Таким чином, мистецька діяльність стає доступною та корисною для кожного школяра, допомагаючи гармонізувати його психоемоційний стан та розвивати творчий потенціал.

Успішне впровадження арттерапії в навчальний процес початкової школи вимагає підготовлених педагогів, які розуміють її методичні основи та можуть ефективно застосовувати творчі методи у роботі з дітьми. Учителі повинні створювати сприятливу атмосферу, де кожна дитина відчуває себе впевненою та може без страху експериментувати з кольорами, формами та техніками. Також важливо враховувати індивідуальні особливості учнів, надаючи їм можливість обирати зручні для них методи творчого вираження.

Таким чином, застосування арттерапії у навчальному процесі початкової школи є потужним інструментом розвитку творчого мислення дітей, сприяючи їхньому емоційному благополуччю, впевненості у власних силах та здатності до самовираження. Поєднання мистецької діяльності з освітнім процесом дозволяє створювати цікаве та продуктивне навчальне середовище, яке мотивує дітей до пізнання нового через творчість. У майбутньому широке впровадження арттерапевтичних методик у систему освіти сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної креативно мислити та ефективно взаємодіяти з навколишнім світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козігора М. Арт-терапія як засіб навчання і виховання учнів початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. №7. С. 198-201.

2. Мірошниченко О. Застосування арт-терапії в освітньому процесі сучасної початкової школи. *Наукові записки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*. 2023.
3. Савченко Л.О. Роль арт-терапії у розвитку та психосоціальному самопочутті дітей молодшого шкільного віку на уроках мистецтва. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022.
4. Шевченко І.В. Імплементация арт-терапевтических методов у систему Нової української школи для розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти. *Молодий вчений*. 2022.

Іуліанія БЕШЛЕЙ,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталя ТРЕТЯК,**

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В НУШ

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасному освітньому процесі, особливо в умовах Нової української школи. Вони сприяють активному залученню учнів до навчального процесу, забезпечують можливість інтеграції знань з різних предметів та розвивають навички критичного мислення, комунікації та співпраці. Упровадження інтерактивних методів у початковій школі дозволяє зробити навчання більш цікавим, практично орієнтованим та спрямованим на формування ключових компетентностей.

Мета статті: розкрити теоретичні основи естетичного сприйняття навколишнього середовища дітьми молодшого шкільного віку, проаналізувати психологічні, педагогічні та культурологічні аспекти цього процесу, а також визначити методичні підходи до його розвитку в освітньому середовищі.

Сучасні українські науковці, які досліджують цю тему: Бібік Н., Григоренко М., Калінська Н., Кононко О., Левченко Т., Новак Л., Палагнюк Л., Савченко О., Сідова Н., Щербак О. Вони займаються вивченням початкової освіти, психології дитячого розвитку,

педагогічних технологій навчання та виховання, а також естетичного виховання в освітньому процесі.

Одним із найефективніших інтерактивних методів є робота в групах. Цей підхід дозволяє учням взаємодіяти між собою, ділитися знаннями, висловлювати свої думки та спільно розв'язувати поставлені завдання. Наприклад, на уроці української мови можна організувати роботу в парах або малих групах, де учні разом аналізують текст, складають речення або створюють власні історії. Такий підхід сприяє розвитку комунікативних навичок і критичного мислення, а також дозволяє інтегрувати знання з різних предметів.

Важливим інтерактивним інструментом є метод проектного навчання. Виконання навчальних проектів допомагає учням поєднувати знання з різних дисциплін, розвивати дослідницькі навички та вчитися самостійно знаходити інформацію. Наприклад, у межах вивчення теми «Природа і ми» учні можуть створювати презентації, готувати міні-дослідження про охорону довкілля або писати творчі роботи, що інтегрують знання з української мови, природознавства та образотворчого мистецтва.

Використання цифрових технологій також сприяє інтеграції навчального матеріалу. Інтерактивні дошки, онлайн-платформи, відеоуроки та ігрові навчальні програми допомагають урізноманітнити освітній процес, роблять його більш динамічним і доступним. Використання таких інструментів на уроках української мови та літературного читання сприяє не лише кращому засвоєнню матеріалу, а й формуванню навичок роботи з інформацією. Наприклад, учні можуть створювати власні інтерактивні казки або брати участь у вікторинах, що мотивує їх до активного навчання.

Метод кейс-стаді є ще одним дієвим засобом інтеграції навчального матеріалу. Аналіз життєвих ситуацій, проблемних випадків та їх розв'язання дозволяє учням застосовувати набуті знання на практиці, робити висновки та пропонувати власні рішення. Наприклад, на уроці літературного читання можна запропонувати дітям обговорити вчинки персонажів твору, порівняти їх з реальними ситуаціями та знайти найкращий вихід із конфліктів. Це сприяє розвитку логічного мислення та соціальної компетентності.

Однією з важливих інтерактивних технологій є навчання через гру. Гейміфікація навчального процесу дозволяє учням легше сприймати

матеріал, підвищує їхню мотивацію та розвиває креативність. Наприклад, на уроках української мови можна використовувати мовні ігри, складання анаграм, кросворди, а також рольові ігри, що допомагають краще зрозуміти мовні правила та структуру текстів.

Інтерактивні технології також сприяють розвитку емоційного інтелекту, що є важливим аспектом виховання гармонійної особистості. Створення ситуацій успіху, групові дискусії, рефлексивні вправи дозволяють учням усвідомлювати свої почуття, висловлювати думки та будувати здорові взаємини з однолітками. Це особливо важливо в умовах Нової української школи, де велика увага приділяється не лише здобуттю знань, а й розвитку особистісних якостей дитини.

Інтерактивні методи навчання сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, роблять його більш цікавим і практично значущим. Завдяки інтеграції навчального матеріалу учні початкової школи краще розуміють взаємозв'язки між предметами, розвивають критичне мислення, комунікативні навички та здатність до самостійного навчання. Використання інтерактивних технологій у поєднанні з традиційними методами сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості, яка готова до викликів сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григоренко М.В. Інтерактивні методи навчання як інструмент розвитку пізнавальної активності молодших школярів у контексті НУШ: інноваційні підходи та практичні аспекти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2025. №3 (2). С. 90-98.

2. Калінська Н.В. Нестандартні форми навчання в початкових класах НУШ: креативні стратегії, інтерактивні методи та сучасні технології для розвитку пізнавальної активності і творчого потенціалу учнів. *Початкова освіта*. 2025. № 1(2). С. 33-40.

3. Новак Л.Г. Методи та форми організації інтерактивної навчальної діяльності учнів Нової української школи. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 2 (1). С. 45-53.

4. Палагнюк Л.Г. Інтерактивне навчання у формуванні компетентностей учнів Нової української школи. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. №1(3). С. 71-78.

5. Сідова Н.В. Інтеграція в освіті: інтегроване навчання в Новій українській школі. *Початкова освіта*. 2024. № 1(1). С. 50-58.

Яна БУЖАК,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УКРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається поступовий перехід від промислового домінування до інформаційної епохи. Інформаційні продукти набувають вагомого значення, адже вони володіють практичною цінністю та сприяють досягненню нових результатів у різних галузях. У всіх сферах життя активно оновлюються технології, удосконалюється рівень комп'ютеризації, з'являються нові професії та форми дозвілля. Як наслідок, дорослі здобувають нові знання, а діти – нові навички. В умовах реформування початкової освіти педагоги опановують медіапростір через комп'ютерні програми, сучасні інноваційні технології та використовують соціальні мережі як важливий інструмент для взаємодії та комунікації.

Діти молодшого шкільного віку сьогодні вже активно користуються різноманітними медіа: мобільними телефонами, планшетами, комп'ютерами. Оскільки вони щоденно взаємодіють із цими засобами, формування та розвиток медіаграмотності виступає ключовим аспектом формування їхньої життєвої компетентності.

Інтеграція елементів медіаосвіти в освітній процес допомагає вирішити важливе завдання – підготувати школярів до повноцінного спілкування з медіа в процесі соціалізації. Це, в свою чергу, забезпечить їм захист від потенційно негативного впливу інформаційного середовища та сприятиме вихованню особистостей, які вміють ефективно комунікувати за допомогою медіа, використовувати ЗМІ для реалізації власних інтересів і цілей.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що сучасні медіа стали одним із провідних чинників соціалізації дітей молодшого шкільного

віку. Освітня інформація, яка надається школою, поступово втрачає своє домінуюче місце в загальному інформаційному потоці, натомість дані, що надходять із медіа, набувають дедалі більшої ваги. Це зумовлено тим, що багато сучасних медіаресурсів частково перебирають на себе функції освіти й виховання.

Грамотно організований процес розвитку медіаграмотності має значний потенціал для інтелектуального становлення дитини, адже він активізує її пізнавальний інтерес, сприяє формуванню гармонійної особистості та підвищує мотивацію до навчання. Отже, можна стверджувати, що медіа істотно впливають на освітній процес у початковій школі.

Аналіз наукових досліджень, проведених такими фахівцями, як І. Бех, М. Вашуленко, Н. Гавриш, І. Зязюн, К. Крутій, О. Савченко, підтверджує, що проблема формування медіаграмотності є надзвичайно актуальною в контексті сучасної освіти. Значний внесок у розробку й осмислення процесу розвитку медіаграмотності у молодших школярів зробили такі науковці та медіапедагоги, як Л. Баженова, О. Бондаренко, А. Дейкіна, А. Федоров та інші. У своїх наукових працях вони підкреслюють доцільність і необхідність починати формування медіаграмотності саме з молодшого шкільного віку.

Поняття медіаграмотності охоплює комплекс знань, умінь і навичок, які дозволяють дитині аналізувати, критично осмислювати, а також створювати повідомлення різних жанрів і форматів для різноманітних медіаканалів. Крім того, медіаграмотність передбачає розуміння складних механізмів функціонування медіа у сучасному суспільстві [3, с. 62].

Структура медіаграмотності включає в себе кілька важливих компонентів:

- естетичні та креативні навички, які проявляються у здатності бачити, чути, створювати та інтерпретувати медіатексти;
- інтерактивні навички, що забезпечують вміння комунікувати за допомогою медіа та розуміти різні медіаролі, зокрема приміряти їх на себе;
- навички критичного аналізу, які дозволяють учням осмислено інтерпретувати інформацію й розуміти значення різних медіатекстів;
- навички безпеки, тобто вміння орієнтуватися у складних ситуаціях у медіапросторі, уникати ризиків та діяти безпечно у

віртуальному середовищі [4, с. 19–20].

Такий комплексний підхід до медіаграмотності формує в учнів не лише знання й уміння, а й розвиває критичне мислення, відповідальність і свідоме ставлення до інформації, що є надзвичайно важливим у цифрову епоху.

Ідеї медіаосвіти в початковій школі втілюються в авторському курсі «Основи медіаграмотності: взаємодія зі ЗМІ», розробленому для учнів 1–4 класів. Автори цієї програми – О. Волошенюк, Г. Дегтярьова, Г. Кравченко, С. Крамаровська, О. Романова та О. Стадник – пропонують інтегрувати її до чинних навчальних програм початкової школи як складову окремих предметів. Такий підхід передбачає не лише передачу знань, а й формування в учнів навичок критичного мислення, відповідального ставлення до інформації та розвитку творчих здібностей.

Запровадження системної роботи у сфері медіаосвіти мотивує вчителів початкових класів до активного творчого пошуку та професійного зростання. Типова освітня програма Нової української школи містить змістову лінію «Досліджуємо медіа», яка стала важливою складовою мовно-літературної освіти.

Ключову роль у процесі формування медіаграмотності молодших школярів відіграє саме вчитель. Саме педагог здатен творчо добирати змістовні матеріали, адаптовані до віку й потреб учнів. Учитель виступає не лише як організатор навчання, а й як наставник, експерт, порадник і провідник, що супроводжує дітей у їхній взаємодії з медіапростором. Завдяки вправам із медіаграмотності, учні поступово змінюють свою роль – від пасивних споживачів інформації до активних творців медіапродуктів, учасників комунікації.

Метою нашої роботи є навчити дітей критично мислити, вміти відрізняти факти від суджень, аналізувати події та формувати реалістичне бачення світу. Вчитель має повністю захистити учнів від усієї інформації, яка надходить із медіа, але якщо дитина навчиться сумніватися, перевіряти факти й не приймати інформацію на віру – це вже важливий крок до успіху.

Як влучно зазначав Герберт Маршалл Маклюен, один із засновників концепції медіаосвіти: *«Щоб бути по-справжньому грамотним у сучасному світі, потрібно бути грамотним у безлічі медіа»* [1, с. 10].

У різноманітні методів, форматів, інструментів, вправ і прийомів,

на нашу думку, найважливішим є пробудити в дітях творчу іскру та наповнити ці методики внутрішнім змістом, натхненням самого вчителя. Лише тоді вони набувають справжньої ефективності. Найголовніше, чого прагнемо (а діти це особливо потребують), – це інтерес і щасливий блиск в очах учнів. Адже вчитель виконує не лише освітню функцію – він виховує передусім власним прикладом.

Учитель формує навички критичного сприйняття медіаінформації через інтеграцію в огляди новин, пов'язані з темами літературного читання. Для цього створюємо групи з позитивними назвами – «Веселі», «Чудові», «Яскраві», «Незвичайні». Учні разом із батьками шукають вдома цікаві новини (вирізки з газет, журналів, брошур, малюнки), які потім прикріплюють на дошку «Паркування ідей». Кожен школяр із групи готує власний коментар до обраної новини, що сприяє розвитку навичок аналізу й самовираження.

На уроках варто використовувати завдання, які стимулюють аргументацію, логічне мислення, вміння аналізувати й ставити запитання. Це можуть бути пояснення понять за допомогою відео, обговорення актуальних новин із телебачення чи соціальних мереж. Особливу користь приносить створення медіапродуктів спільно з учнями – аудіо- та відеоматеріалів, смарткарт, плакатів, лепбуків і брошур, що ілюструють навчальні теми. Усе це – дієві інструменти для формування медіаграмотності у молодших школярів.

До активних методів розвитку медіаграмотності також належать: ведення щоденників перегляду телевізійних передач, обговорення побаченого в ефірі, в інтернеті або в комп'ютерних іграх, а також виконання медіатворчих вправ. Особливо цікавим для дітей стає застосування вебзавдань – інтерактивних «мандрівок» в інтернет-просторі. Високу ефективність має й завдання типу «Новини тижня», коли школярі протягом тижня переглядають онлайн-ресурси, добирають найцікавіші чи найважливіші новини, переказують їх у письмовій формі, ілюструють і презентують у класі. Такі активності стимулюють усвідомлене споживання інформації та навчають дітей ділитися нею з іншими.

Одним із дієвих методів формування та вдосконалення медіаграмотності серед школярів є використання мобільних і комп'ютерних застосунків. Існує низка цифрових інструментів, які педагоги початкових класів можуть ефективно впроваджувати у своїй діяльності для розвитку медіакомпетентностей учнів:

«Медіазнайко» – це інтерактивна освітня гра, спрямована на ознайомлення дітей із медіасередовищем. Учень проходить 9 рівнів, під час яких аналізує різні типи медіаінформації, визначає джерела, відповідає на тематичні запитання, приміряє на себе роль журналіста та створює власні медіапродукти.

PIXTON – програма для створення коміксів, яка дозволяє учням на основі прочитаного або проаналізованого матеріалу створювати візуальні історії. Вибравши рівень складності та зареєструвавшись, діти отримують змогу проявити свою уяву, творчість і медіаторчі навички, створюючи унікальні комікси.

Kahoot – змагальна гра-вікторина, яку доцільно використовувати для узагальнення знань після опрацювання певної теми. Цей застосунок зручний для організації швидкого опитування в інтерактивній формі: якщо кожен учень має доступ до смартфона чи планшета, то всі одночасно підключаються до гри й змагаються у відповідях на запитання в режимі реального часу.

Отже, сучасні учні початкових класів уже добре орієнтуються в медіапросторі, активно споживають інформаційний контент і володіють базовими цифровими навичками. Тому вчителі мають відповідально й ініціативно підходити до формування медіаграмотності, адже стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає своєчасної підготовки школярів до грамотного та безпечного використання медіаресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 79 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л.А. Найдьонової, М.М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
3. Крупський Я.В., Михалевич В.М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій. Вінниця : ВНТУ, 2010. 74 с
4. Медіаосвіта і медіаграмотність: підручник. / ред.-упор. В.Ф. Іванов, за наук. ред. В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
5. Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа для учнів 1-4 класів загальноосвітньої школи. Навчальна програма. URL: <https://medialiteracy.org.ua/navchalna-programa-osnovy-mediagramotnosti-vzayemodiya-z-media/>

Олена ВАКАРЮК,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія БАХМАТ,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Із покоління в покоління через усну народну творчість українці передають світоглядні, морально-етичні, естетичні, правові та релігійні життєві позиції. У художніх образах українського фольклору знайшли відображення найкращі риси національного характеру: патріотизм, мужність, чесність і людяність. Фольклорні твори вирізняє жвавість змісту, велика емоційна сила, яскрава образна виразність і соковитий національний колорит. Усна народна творчість – невід’ємна частина художньої культури народу, його неписана література. Фольклор вивчає спеціальна філологічна дисципліна – фольклористика. Водночас усна народна творчість за змістом, способами поширення та функціонування тісно пов’язана з різними сферами побуту та є частиною традиційної народної культури. Фольклористи визначають, що всі жанри фольклору поділяються на дві широкі групи: твори, виготовлені та збережені дорослими та твори фольклору, призначенні для дитячої аудиторії. На сучасному етапі розвитку стихійно відновлюються забуті звичаї та твори усної народної творчості. Український фольклор використовується в різних аспектах суспільної діяльності. Для всебічного розвитку та виховання дітей педагоги часто використовують український фольклор. Це покращує процес виховання учнів початкових класів та забезпечує набуття ним соціальних навичок і норм.

Фольклор є плідним і незамінним джерелом морального виховання дітей, оскільки в ньому відображається все реальне життя з добрим і поганим, радістю і горем. Через усну народну творчість дитина не тільки опановує рідну мову, а й опановуючи її красу та коректність, долучаються до культури свого народу, набуває перших уявлень про культуру та побут народу.

Усна народна творчість відкриває і пояснює дитині явища соціальної дійсності, суспільні норми життя та красу природу, світ людських почуттів і стосунків. Фольклор сприяє розвитку мислення та уяви дитини, збагачує її емоції, дає чудові зразки літературної мови. Для досягнення максимального виховного ефекту за допомогою усної народної творчості важливо не лише подавати її в різноманітних жанрах, а й максимально включати її в усі процеси життєдіяльності дитини. Дуже важливо, щоб дитина з дитинства засвоювала суть моральних понять і людських цінностей. У процесі розвитку дитина формується як особистість, вона набуває своїх рис характеру, особливостей, які впливають на поведінку людини в житті у дитини формується свій світогляд.

Народна творчість за своїми художніми достоїнствами близька дітям, доступна для їх розуміння та відтворення в самостійній діяльності. А це сприяє виникненню задоволення, радості, що створює емоційно сприятливе середовище для розвитку дітей. Діти пізнають світ літератури з вивчення українських фольклорних творів: дитячих пісеньок, казок, забавляночок, закличок, народних ігор та інсценувань, загадок, прислів'їв та приказок, скоромовок, лічилок.

Особливої уваги заслуговують колискові пісні, які є чи не першими зразками народної творчості, що формують у дитини уявлення про доброту, ніжність, турботу, милосердя. Тематичне розмаїття колискових пісень свідчить про духовне й інтелектуальне багатство нашого народу, моральну чистоту й педагогічну мудрість родинного виховання. Дослідниця українського дитячого фольклору Н. Комарівська назвала його «зерном, із якого в дорослої людини виростає грайливий поетичний слух» [2, с. 178]. Мамині колискові знайомлять дитину з навколишнім світом, пробуджують у дитячій душі любов до рідного слова, наповнюють її казковими образами і створюють чарівні образи ночі, сну, дрімоти: «Ой ходить сон коло вікон», «Тиха нічка теплесенька», «Заколишу дитиноньку».

Особливим для українського народу є те що кожен твір фольклору розкриває загальнолюдські цінності. Наприклад, у дитячій пісні «Два півники» всі герої зайняті працею, а розваги об'єднанні піснею, танцями. У народних творах для дітей фігурує число два (пара). Як у цій пісні в образі вовка чатує небезпека, так і в інших,

«Подільночка» – дівчинка припала до землі, звучить відгомін історії нашого народу, який потерпав від набігів ворога. Можливо, у «Подільночці» і відображений той момент: дівчина намагалася злитися із землею, щоб її не помітили [3, с. 111].

Аналіз загадок, в яких втілена кмітливість і спостережливість народу, прислів'їв, приказок, казок, в яких увіковічена народна мудрість, оповідань, наповнених приказками, прислів'ями, казок із відгадуванням персонажами загадок спрямовується на виховання поваги до закладених у них цінностей, формування власних оцінних суджень, бажання знати і звертатися до перлин усної народної творчості у житті, усвідомлювати приналежність до свого народу. Вони є узагальненою пам'яттю українського народу цей досвід дає право формувати погляди на мораль, етичні норми, історичну пам'ять.

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренко поняття *прислів'я* та *приказка*, трактується як поширений у мові влучний, часто римований вислів, який у стислій формі узагальнює, типізує різні явища життя та містить повчальний зміст [1, с. 132].

Український фольклор – це невід'ємна складова культури нашого народу. Усна народна творчість своїм корінням сягає первісних часів, періоду творення мови, панування міфологічного світогляду. Все, що людина бачила, почувала, відчувала, чула, потребувало осмислення і розуміння. Узагальнений життєвий досвід народу відображено у фольклорі. Різноманітні жанри фольклору (пісні, думи, казки, легенди, перекази, прислів'я, приказки, замовляння тощо) вміщують найповнішу картину народного життя (побут, звичаї, обряди, свята), сподівання і мрії українців упродовж тисячоліть, їхні вдачу, характер, психологію, філософію, ментальність, життєві цінності [5, с. 43].

У такий спосіб говоримо про те, що усна народна творчість відображає різні прояви життєдіяльності людини, матеріальні та духовні запити, історичність, суспільні відносини, сімейно-родинні та громадські звичаї, повсякденне життя, морально-етичні та морально-правові принципи, естетичні ідеали, переживання і настрої. Завдання морально-етичного виховання – роз'яснювати суть моральних цінностей. На основі визначених складових моральної вихованості особистості (моральні якості, морально-етичні категорії, моральні норми) схарактеризовано компоненти (інтелектуальний; емоційно-ціннісний; діяльнісно-практичний) та критерії (когнітивний, почуттєво-ціннісний, оцінно-рефлексивний) та

показники (за ієрархією ціннісних орієнтацій учнів початкових класів та у відповідності до їхніх вікових можливостей: обізнаність дітей із моральними якостями, нормами й морально-етичними категоріями, вміння співчувати, здатність піклуватися про молодших, поважати старших) моральної вихованості молодших школярів засобами українського фольклору.

Аналізуючи психолого-педагогічну та методичну літературу на основі виділених компонентів, критеріїв у змісті моделі морально-етичного виховання ми врахували педагогічні умови формування в учнів початкових класів засобами українського фольклору морально-етичних показників, а саме: забезпечення розуміння дітьми морально-етичних категорій і змісту фольклорних творів та усвідомлення їх моральності; комплексне вирішення завдань морального виховання дітей у різних видах діяльності (художньо-мовленнєвої, ігрової, театралізованої, навчальної) як на уроках, так і в повсякденному житті; стимулювання дій щодо оцінки та контролю морально-етичної поведінки дітей; спільна робота ЗЗСО з сім'єю з морального виховання дітей.

Актуальними джерелами виховання є значний зміст виховних методів в українському фольклорі. На думку Т. Науменко, основою традиційної освітньої культури є зміст українського фольклору та й сама народна культура, до якої належать дитячі пісні, народні ігри, природа, праця, рідна мова, народна мудрість малі жанри форм фольклору (прислів'я, приказки), світ казки, народні ремесла [4]. Український фольклор створює особливе середовище, виступаючи найважливішим засобом виховання підростаючих дітей. Основу українського фольклору складають духовна культура, народні звичаї, традиції, соціально-етнічні норми. Л. Шемет вважає накопичення таких моральних категорій, як відповідальність, сім'я, честь, совість, толерантність, любов, співчуття, потреба у творчій діяльності [7].

Провівши теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури, ми з'ясували, що моральні норми учнів початкової школи формуються на засадах вивчення українського фольклору, у поведінці реалізуються моральні вимоги.

У своїй статті Н. Комарівська наголошує, що у використанні фольклору на уроках в початковій ланці освіти проглядається чітка класифікація його виховних аспектів. Наприклад при вивченні прислів'їв та приказки у дітей формуються соціально-побутові вміння, вивчення

загадок стимулює інтелектуальний розвиток учнів; ознайомлення з піснею, баладою сприяє виховання етично-патріотичних та духовних цінностей у формуванні особистості школяра; а вивчення казки збагачує всю палітру моральних якостей, добропристойність та повагу до людей [6, 178].

Засвоєння морально-естетичних смислів, художньої тканини кожного фольклорного твору ґрунтується на знаннях, досвіді та асоціативних основах. Асоціації дозволяють інтегрувати різні способи відтворення чіткої та цілісної реальності життя, встановлюючи загальні співвідношення між цінностями та естетикою. Вони збирають життєвий і морально-естетичний досвід учнів, їхні знання, почуття, порівнюють їх і породжують нові оціночні переконання, нові почуття. Значення фольклору в моральному формуванні особистості школяра полягає в тому, що він вчить образно мислити, ставитися на місце іншої людини, переживати іншу людину, співчувати, прощати, любити і поважати, поважати уподобання і цінності, інші люди. Знання втілені в образах і безпосередньо пережиті, набувають цілісності і досконалості, дозволяючи молодшому школяреві жити як невід'ємна частина особистості, проникати в її свідомість і підсвідомість.

Тож можна сказати, що наукові дослідження переконливо доводять, що дитина має постійно перебувати під виховним впливом духовної культури свого народу. Народний досвід – це невичерпна скарбниця виховних ресурсів, до яких належать рідна мова, міфологія, символіка, народна творчість, фольклор, національні традиції та обряди. Національне надбання Батьківщини може наблизити дітей до національних духовних глибин, сприяти усвідомленню себе частиною національного цілого, розширити світоглядний та культурний спектр, адже завдяки цим складникам дитина буде повноцінно соціалізована.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2000. 206 с.
2. Комарівська Н. Особливості вивчення малих фольклорних жанрів у початковій школі. *Збірник матеріалів науково-практичної конференції*. Вінниця, 2022. С. 170-182.
3. Литвиненко С. О. Виховання гуманних понять молодших школярів засобами української народної казки. Одеса, 2017. 183 с.

4. Науменко Т. Морально-етичне виховання школярів засобами дитячого фольклору. *Початкова школа*. 2018. №6. С. 17-23.

5. Приказкове коло / упорядник Б. Чепурко. *Чумарна М. Мандрівка в українську казку*. Випуск 1. Львів : Каменяр, 2014. 80 с.

6. Прислів'я та приказки: Взаємини між людьми / Упоряд.: М. М. Пазяк. Київ : Наукова думка, 2011. 440 с.

7. Шемет Л. Прилучення дітей до фольклорної спадщини в умовах урбанізованого середовища. *Рідна школа*. №11. 2019. С. 18-22.

Ігор ВАРФОЛОМЄЄВ,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник – **Іванна ПУКАС,**

кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач
кафедри теорії та методик дошкільної освіти

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний світ швидко розвивається, а разом із ним змінюються підходи до освіти дітей, зокрема дошкільного віку. Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) у навчальний процес є одним із ключових трендів у сучасній педагогіці. Особливу увагу привертає використання ІКТ для розвитку логіко-математичного мислення, що є основою успішного засвоєння знань у подальшому навчанні.

За даними наукових досліджень, використання інтерактивних ігор, мобільних додатків, електронних освітніх платформ сприяє розвитку аналітичного мислення, формуванню причинно-наслідкових зв'язків та здатності дітей розв'язувати логічні задачі. Крім того, сучасні технології дають змогу урізноманітнити процес навчання та зробити його цікавішим і доступнішим для дітей різних вікових категорій.

Отже, проблема ефективного використання інформаційно-комп'ютерних технологій у розвитку логіко-математичних здібностей дошкільників є актуальною та потребує глибокого наукового аналізу.

Логіко-математичний розвиток є важливою складовою когнітивного розвитку дитини. Він включає в себе здатність до класифікації, порівняння, встановлення закономірностей, розуміння числових співвідношень, просторового мислення тощо. Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти, діти мають отримати основи математичної грамотності ще до вступу в школу [1].

На думку психологів, таких як Л. Виготський, Ж. Піаже та Дж. Брунер, логіко-математичне мислення розвивається у процесі взаємодії дитини з довкіллям. Саме тому важливо створювати освітній простір, у якому діти зможуть активно досліджувати математичні закономірності.

У традиційних підходах до навчання використовуються дидактичні ігри, маніпулятивні вправи з предметами, конструювання. Проте сьогодні доцільним є поєднання традиційних методів з інформаційно-комп'ютерними технологіями, які розширюють можливості навчання.

Використання ІКТ у дошкільній освіті має кілька напрямів:

1. Мультимедійні презентації – наочне пояснення математичних понять за допомогою анімації, схем та інтерактивних завдань.

2. Інтерактивні дошки – сприяють активному залученню дітей у процес навчання, дозволяючи їм виконувати вправи в ігровій формі.

3. Мобільні додатки та онлайн-ігри – спеціальні програми, що допомагають дітям вивчати числа, форми, логічні закономірності у доступному форматі. Наприклад, «Математика для малюків», «Логічні загадки», «Весела математика».

4. Робототехніка та програмування для дітей – прості інтерактивні програми, такі як ScratchJr, дозволяють дітям розвивати логічне мислення через створення власних ігор і сценаріїв.

5. Доповнена та віртуальна реальність – сприяють кращому засвоєнню просторових понять і математичних операцій через інтерактивну взаємодію [2; 3; 4].

Переваги та виклики впровадження ІКТ у розвиток логіко-математичних здібностей

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій має значні переваги:

- підвищення мотивації до навчання через ігрову діяльність;
- розвиток самостійності та креативності у вирішенні завдань;
- доступність великої кількості навчальних ресурсів;

- можливість індивідуалізації навчання відповідно до рівня розвитку дитини.

Однак існують і певні виклики:

- необхідність педагогічного контролю за використанням цифрових технологій;

- ризики надмірного використання гаджетів;

- потреба у підвищенні цифрової грамотності вихователів і батьків.

Практичні рекомендації щодо впровадження ІКТ у навчальний процес:

1. Використовувати цифрові технології як допоміжний засіб, а не основний метод навчання.

2. Чітко регламентувати час використання комп'ютерних засобів, щоб уникати перевантаження дитини.

3. Вибирати якісні освітні додатки, які сприяють розвитку мислення.

4. Поєднувати традиційні методи навчання (конструювання, моделювання, роботу з реальними предметами) з використанням цифрових ресурсів.

5. Навчати педагогів та батьків основам медіаграмотності для ефективного впровадження ІКТ у процес розвитку дітей.

Інформаційно-комп'ютерні технології є потужним інструментом у розвитку логіко-математичних здібностей дошкільників. Їх грамотне використання сприяє підвищенню мотивації, формуванню аналітичного мислення та розширенню навчальних можливостей. Проте важливо дотримуватися педагогічного балансу між цифровими та традиційними методами навчання.

Впровадження ІКТ у дошкільну освіту потребує системного підходу, підготовки педагогічних кадрів та свідомої участі батьків у навчальному процесі. Від цього залежить ефективність розвитку математичних здібностей дітей та їх готовність до подальшого навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2021.

2. Виготський Л. С. Мислення і мова. Київ : Видавництво «Освіта», 2020.

3. Ж. Піаже. Психологія інтелекту. Львів : Світ, 2018.

4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua>.

Людмила ВІТИК,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – *Людмила МОСКОВЧУК,*
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГАЛУЗІ ОПЕРНОГО МИСТЕЦТВА

Метою сучасної музичної освіти в Україні є залучення молодого покоління до загальнолюдських культурних цінностей, створення спільного освітнього простору. Серед жанрів музичного мистецтва неабияка роль належить оперному мистецтву, що має свої характерні ознаки. Жанр опери посідає одне з найважливіших місць в мистецтві за вагомістю, значенням і силою впливу на духовне та культурне життя суспільства.

Одним із завдань мистецької освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти є «засвоєння початкових знань про види мистецтва», тобто формування музичної обізнаності молодших школярів і в галузі оперного мистецтва [2].

Різноманітні аспекти формування музичної обізнаності молодших школярів розглядалися в наукових працях О. Ростовського, Л. Масол, О. Олексюк, О. Щолокової, О. Лобової, Г. Падалки та ін. Значна кількість наукових робіт розкриває шляхи застосування дитячої опери в освітньому процесі школярів різного віку (Є. Карпенко, Л. Мартинюк, О. Печерська та ін.).

Опера (від італійського – *opera* – *дія, твір*) – музично-сценічний жанр, заснований на основі та синтезі музики, слова, дії. В опері сценічна дія органічно поєднується з елементами вокальної та інструментальної музики, часом з балетом і пантомімою, а також з образотворчим мистецтвом (грим, костюми, декорації, світлові ефекти і т.д.). Опера з'явилася в кінці XVI століття як спроба науковців-гуманістів, письменників і музикантів відродити давньогрецьку трагедію.

Опера відноситься до групи театральних жанрів, що відрізняються синтетичністю не тільки в плані морфології – поєднання різних видів

мистецтва, а й в аспекті жанрового стилю. У ній можуть співіснувати інтрамузичні явища різного роду, пов'язані з іншими жанровими групами – культової, масово-побутової, концертної.

І. Борко головною характерною ознакою опери вважає «глобальну синтетичність» опери, що робить її затребуваною в якості ведучого музично-театрального жанру, стилістично рухомого, але зберігає при всіх модифікаціях єдину константну основу – всеосяжний синтез на рівні видів мистецтва і музичної мови-форми» [1].

В сучасному українському мистецтві функціонують оперні театри у таких містах як Київ, Харків, Одеса, Львів та Дніпро. Крім того діють оперні студії при музичних академіях. Одним із відомих музично-театральних закладів України є Київський державний академічний театр опери та балету ім. Т.Г. Шевченка.

У загальній структурі музичної культури молодшого школяра музична обізнаність є похідною від феномена музичної компетентності та за своєю сутністю є концентратом її первинних основ: елементарних, доступних дитині знань, умінь і навичок у галузі музичного мистецтва.

Уведення музичної обізнаності як структурної одиниці музичної культури учня початкової школи продиктоване, насамперед, специфікою молодшого шкільного віку – часу, коли закладаються лише основи знань, умінь і навичок у різних галузях музичної діяльності. При цьому обізнаність розуміється як складник більш широкого за обсягом та функціями поняття компетентності.

Отже, у початковій школі вибір більш вузької за змістом і складом категорії обізнаності зумовлюється віком її «носія» та специфікою музичного навчання в закладі загальної освіти.

Провідними елементами музичної обізнаності як динамічного особистісного утворення є теоретичні та практичні складові, а саме:

- музично-теоретичні знання (поняття, уявлення, судження, факти, закони, правила);
- практичні уміння та навички в галузі музичного мистецтва (насамперед, слухання та виконання музики).

Музична обізнаність має репрезентувати необхідний і достатній для певного віку комплекс музичних знань, умінь і навичок (з виходом на загальнокультурну компетентність), що забезпечує можливості для успішного здійснення різних видів музично-творчої діяльності.

О. Лобова, виявляючи зв'язки музичної обізнаності з іншими складовими музичної культури школяра, характеризує її як таку, що: «має своїм підґрунтям мотиваційний, емоційний і аксіологічний елементи музичної спрямованості; набувається й реалізується в різних видах музичної діяльності учнів, при цьому забезпечуючи можливості її успішного здійснення; безпосередньо та опосередковано (через музичну діяльність) стає основою для реалізації розвивальних і виховних завдань загальної музичної освіти» [3].

Музична обізнаність набувається в процесі музично-творчої діяльності і, водночас, стає визначальним фактором успішного спілкування дитини з музикою. Її основи мають закладатися з перших кроків дитини в світі звуків, відповідно до набуття елементарних музично-звукових уявлень і формування образно-слухового досвіду.

Молодший шкільний вік має значні можливості щодо формування цього блоку музичної культури, проте в практичній діяльності вчителі часто зазнають труднощів у забезпеченні міцного та свідомого засвоєння теоретичних основ музики, в формуванні умінь уважного сприймання й аналізу музичного твору, навичок співацького дихання та плавного звуковедення тощо. Серед причин такого становища – необхідність суворого дотримання принципів послідовності й систематичності навчання з урахуванням психоемоційних особливостей дітей; актуальність пошуку оптимального змісту музичної освіти й ефективних методів його засвоєння молодшими школярами тощо.

Розглянемо, якими ж музично-теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками в галузі оперного мистецтва мають оволодіти молодші школярі.

Відповідно змістових ліній Державного стандарту початкової освіти у мистецькій освітній галузі рівень досягнення результатів навчання встановлюється через:

- вияв обізнаності учня / учениці у сфері оперного мистецтва;
- демонстрацію учнями / ученицями практичних умінь у галузі оперного мистецтва;
- виявлення учнями / ученицями естетичного ставлення – емоційного, оцінного, критичного – до творів оперного мистецтва,

Саме тому оцінювання результатів навчання в мистецькій освітній галузі визначено за трьома групами результатів: пізнання та аналіз

(інтерпретація) творів оперного мистецтва; практична мистецька діяльність у дитячих операх; емоційне ставлення до оперного мистецтва.

Отже, формування музичної обізнаності молодших школярів у галузі оперного мистецтва – процес опанування необхідним і достатнім комплексом знань, умінь і навичок у галузі оперного мистецтва. Учні початкових класів мають знати відомих вітчизняних та зарубіжних композиторів, які працювали в оперному жанрі, наводити приклади опер, вміти відрізнити оперу від інших видів мистецтва, слухати та аналізувати опери, брати участь у найпростіших дитячих операх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борко І. М. Особливості української виконавської школи оперного мистецтва в контексті еволюції європейських традицій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. №4. С. 161-167.
2. Державний стандарт початкової освіти / Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.
3. Лобова О. В. Музична освіта молодших школярів в умовах Нової української школи. Навчально-методичний посібник. Суми, 2024. 143 с.

Дарина ВІЩУН,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія МЄЛЕКЄСЦЕВА,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ

У сучасних соціокультурних умовах надзвичайної ваги набуває виховання особистості, здатної до морального вибору, співпереживання та дотримання етичних норм. Зважаючи на те, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для засвоєння моральних цінностей,

важливо створити для учнів пізнавальне середовище, яке сприятиме формуванню в них позитивних поведінкових орієнтирів.

Дослідження М. Вашуленка, Н. Гавриш, Т. Дутчак, Т. Качак, В. Мартиненко, О. Савченко й інших науковців свідчать, що потужний виховний потенціал має літературний твір. Дитяча література відіграє важливу роль у формуванні особистості дитини. Вона не лише розважає, але й навчає, виховує, допомагає зрозуміти світ і себе, осмислити моральні орієнтири через образи літературних героїв, відчувати емоційний зв'язок зі змістом, ідентифікувати себе з позитивними прикладами. Через художнє слово дитина здобуває уявлення про добро і зло, навчається співпереживати, робити моральний вибір. Тому актуальним є питання використання сучасної літератури для дітей у процесі формування моральних установок і позитивних моделей поведінки молодших школярів.

Мета статті – розкрити педагогічний потенціал сучасної літератури для дітей з метою формування позитивних моделей поведінки в молодших школярів.

Сучасна література для дітей має величезний потенціал для формування позитивних моделей поведінки у школярів, адже вона відображає актуальні проблеми, знайомить з різними життєвими ситуаціями та пропонує шляхи їх вирішення. Художня література впливає на розумовий розвиток дітей, розвиває мислення дитини, підводить її до узагальнень і висновків, спонукає до порівнянь, розвиває пам'ять і уяву; допомагає краще розібратися в житті, уточнити уявлення дитини, поповнити її досвід, розширити кругозір. Яскраві образи, жвава і точна мова, художні ілюстрації розвивають смак дитини, чуття краси, впливають на розвиток її творчої уяви.

Художня література має великий вплив на формування світогляду дитини – виховання патріотичних почуттів і національної гідності особистості. До сучасних поетичних творів, які формують національну ідентичність, відносимо вірші: «Рідний край» Варвари Гринько, «Рідний край» Наталки Поклад, «Моя родина», «Україна» Тетяни Винник, «Україна у нас одна», «Маки» Галини Римар, «Над моєю Україною» Марії Деленко й інші [3].

Серед прозових творів особливої уваги заслуговує творчість Зірки Мензатюк, зокрема збірка «Київські казки» (2006), у якій за допомогою казкових та легендарних персонажів створено образ Києва як живого й

символічного простору. Герої подорожують містом, захоплюються його краєвидами, відкривають сторінки історії, відвідують знакові локації та знайомляться з побутом киян [1, с. 288].

Завдяки художній літературі дітям стає ближчим і зрозумілішим те, що їм найважче усвідомити: внутрішній світ людини, її почуття, вчинки, ставлення до інших людей і природи.

Спочатку потрібно обрати книги, де головні герої є прикладами для наслідування. Вони мають бути чесними, справедливими, добрими, сміливими, наполегливими. Герої повинні вміти розв'язувати конфлікти мирним шляхом, проявляти емпатію та повагу до інших.

Після прочитання потрібно обов'язково зробити аналіз прочитаного, обговорити з дітьми поведінку героїв, їхні вчинки та наслідки. Важливо ставити запитання, які спонукають дітей до роздумів та аналізу. Наприклад: *«Чому герой вчинив саме так?», «Як би ти вчинив на його місці?», «Які якості героя тобі подобаються найбільше?»*.

Для глибшого занурення в зміст книги можна використовувати інтерактивні методи, рольові ігри (діти можуть розіграти сцени з книги, приміряючи на себе ролі героїв), творчі завдання, зокрема написання есе, малювання ілюстрацій, створення коміксів за мотивами книги, а також дискусії: обговорення актуальних проблем, порушених у книзі.

Яскравим прикладом сучасної дитячої літератури з потужним виховним потенціалом є серія романів «Гаррі Поттер» Дж. К. Ролінг. У центрі сюжетної лінії – теми дружби, сміливості, самопожертви та боротьби з несправедливістю. Гаррі, Рон і Герміона – це приклад того, як друзі підтримують один одного в складних ситуаціях, жертвують собою заради інших і завжди готові прийти на допомогу. Таким чином, книга сприяє формуванню у дітей позитивних моделей поведінки, зокрема вчить дітей цінувати дружбу, бути вірними своїм друзям і підтримувати їх.

Ще одним прикладом дитячого художнього твору з виховним потенціалом є повість-казка «Чарлі і шоколадна фабрика» Роальда Дала. Книга показує контраст між добрим і скромним Чарлі та іншими дітьми, які є жадібними, розпеченими та неслухняними. Це допомагає дітям зрозуміти, які якості є позитивними, а які – негативними. Чарлі, незважаючи на бідність і труднощі, залишається добрим, терплячим і вдячним. Це вчить дітей, що ці якості винагороджуються. Також ця

історія підкреслює важливість сім'ї та любові. Чарлі любить свою сім'ю і цінує час, проведений з ними. Такий приклад сприяє формуванню в дітей уявлень про моральну перевагу доброчесної поведінки над егоцентричною та споживацькою.

Творчість Всеволода Нестайка є вагомим внеском у формування морально-етичних орієнтирів у дітей молодшого шкільного віку. Його твори вчать дітей дружбі, чесності та добру. Герої Нестайка часто потрапляють у різноманітні пригоди, де їм доводиться працювати разом, підтримувати один одного та долати труднощі. Це вчить дітей цінувати дружбу, бути вірними та допомагати тим, хто цього потребує. Письменник показує, що чесність та справедливість є важливими цінностями, які допомагають будувати здорові стосунки з іншими людьми.

У сучасному літературному доробку виокремлюється значна кількість творів, спрямованих на формування уявлень молодших школярів про основи здорового способу життя. У підручниках з літературного читання представлені тексти, що сприяють розвитку відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших. Зокрема, морально-повчальні казки та оповідання «Як хлопці поїли мед» В. Сухомлинського, «Зайці» Є. Гуцала привертають увагу до турботи про фізичне і психоемоційне благополуччя. Оповідання «Геймери» актуалізує проблему надмірного захоплення комп'ютерними іграми, а «Галочка» О. Іваненко порушує тему хибних дитячих уявлень про режим дня та харчування [2, с. 53].

Отже, сучасна література для дітей є ефективним інструментом для формування позитивних моделей поведінки у школярів. Сучасні дитячі автори створюють книги, які відповідають потребам та інтересам сучасних школярів. Вони порушують актуальні теми, використовують сучасну мову та створюють яскравих, реалістичних персонажів. Такі книги викликають у дітей емоційний відгук, спонукають до роздумів та допомагають формувати позитивну поведінку. Правильний вибір книг, їх обговорення та використання інтерактивних методів допоможуть дітям засвоїти важливі життєві цінності та навчитися будувати гармонійні стосунки з іншими людьми.

Для ефективного формування позитивних моделей поведінки через дитячу літературу батьки та вчителі повинні бути прикладом для дітей, демонструючи позитивні моделі поведінки. Важливо створити

вдома та в школі атмосферу, де цінуються доброта, чесність, повага до інших, організовувати спільне читання книг з подальшим обговоренням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
2. Качак Т., Дутчак Т. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів засобами дитячої літератури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2024. Вип. 98. С. 52-57.
3. Мала сторінка. URL: <https://mala.storinka.org/> (дата звернення: 18.03.2025).

Мар'яна ВОЗНА,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія МЄЛЕКЄСЦЕВА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна українська література для дітей відіграє важливу роль у формуванні особистості маленьких читачів, а також у розвитку їхніх творчих здібностей. Яскраві образи, цікаві сюжети та багата мова творів допомагають дітям розкрити свій творчий потенціал, розвинути уяву та фантазію.

Огляд наукової літератури свідчить про те, що питання формування творчих здібностей учнів привертало увагу таких дослідників, як В. Андрєєва, О. Вашуленко, Н. Гавриш, О. Митник, Г. Підлужна, О. Савченко й ін. Водночас проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами сучасної української літератури для дітей залишається недостатньо розробленою, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є з'ясування особливостей розвитку творчих

здібностей молодших школярів засобами сучасної української літератури для дітей.

Творчі здібності – це індивідуально-психологічні якості особистості, які за сприятливих умов забезпечують успішну реалізацію творчого потенціалу, його розвиток, здатність до вирішення нестандартних завдань та прагнення до відкриття нового [3, с. 139].

Учням молодшого шкільного віку притаманні підвищена емоційність, чутливість до образних вражень, яскравість уяви, допитливість і відкритість до навколишнього світу. Вони охоче беруть участь у творчих видах діяльності, мають схильність до фантазування та імпровізації.

Літературно-творча діяльність стимулює роботу таких психічних процесів, як сприймання, мислення та емоції, активізуючи як чуттєву, так і інтелектуальну сфери пізнавальної діяльності молодших школярів. Прагнення до творчості в цьому віці сприяє формуванню дивергентного мислення – здатності генерувати багато варіантів вирішення проблеми, демонструвати словесну активність, експериментувати з образами та формами. Це підкреслює актуальність цілеспрямованого розвитку літературно-творчих здібностей у процесі навчання [1].

Сучасна дитяча література відіграє важливу роль у формуванні та розвитку творчих здібностей учнів початкових класів, сприяючи активізації різних аспектів пізнавальної, емоційної та мовленнєвої діяльності, зокрема:

- розвиток уяви та фантазії – дитяча література сповнена неймовірних історій, фантастичних персонажів та чарівних світів. Читаючи такі твори, діти вчаться уявляти, фантазувати та створювати власні образи;

- збагачення словникового запасу – література знайомить дітей з різноманітними словами та виразами, допомагаючи їм розширити словниковий запас та навчитися використовувати мову для вираження своїх думок;

- розвиток креативного мислення – читаючи твори, діти вчаться аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Це сприяє розвитку їхнього креативного мислення та здатності знаходити нестандартні рішення;

- формування емоційного інтелекту – література допомагає дітям краще розуміти свої емоції та емоції інших людей. Читаючи про

різні життєві ситуації, діти вчаться співпереживати, розуміти та приймати інших;

– розвиток мовленнєвих навичок – обговорення прочитаних творів, переказ сюжетів та створення власних історій сприяє розвитку мовленнєвих навичок дітей.

Розвиток творчих здібностей учнів може здійснюватися у різний спосіб. Якщо обдаровані діти часто самостійно виявляють ініціативу у вдосконаленні своїх умінь, то для більшості школярів важливою умовою їх творчого зростання є цілеспрямована педагогічна підтримка з боку вчителя. Завдання педагога – керувати процесами творчого пошуку, ідучи від простого до складного: створювати ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості учня, розвивати його уяву, асоціативне мислення, прагнути постійно вдосконалюватися, розв’язувати дедалі складніші творчі завдання.

Вважаємо, що сучасна українська література для дітей є важливим засобом розвитку творчих здібностей учнів початкових класів. Вона не тільки допомагає розвивати мовленнєві, пізнавальні та емоційні здібності дітей, але й сприяє формуванню їхньої особистості, вихованню моральних і естетичних якостей. Взаємодія з літературними творами відкриває широкі можливості для розвитку уяви, креативного мислення, емоційної виразності та самовираження, що є основою для формування творчої особистості.

Особливо цінним джерелом для реалізації творчого потенціалу дітей є поезія. Зокрема, вірші з елементами мовної гри спонукають учнів до створення власних образів, варіантів розв’язання нестандартних завдань. Наприклад, вірш Ігоря Січовика «Каламбури» знайомить дітей із омонімією в ігровій формі, викликаючи інтерес до багатозначності слова:

Кістку пес в зубах тримав

І в запасі ще три мав.

Такі мовні ігри заохочують учнів складати власні каламбури, добирати рими й фантазувати навколо знайомих слів.

Гумористична поезія, як-от «Сто ніжок» Грицька Бойка, розвиває спостережливість, асоціативне мислення й здатність до імпровізації:

У стоніжок по сто ніжок.

Всі сто Милися.

Всі стомилися.

На основі таких творів учні можуть створювати власні веселі вірші, казки-небилиці чи скоромовки, вигадуючи нових персонажів і ситуації, розвиваючи мовну й художню уяву [2, с. 114].

Робота з образними засобами мови допомагає учням глибше розуміти естетичну функцію слова та формує образне мислення. У вірші «Дитяча мова» Григорія Фальковича передано образ дитячого мовлення як живого, яскравого, щирого. Учнім можна запропонувати проаналізувати вживані епітети, порівняння, метафори, а також створити власні описи «дитячої» і «дорослої» мови. Такі завдання сприяють розвитку емоційного інтелекту, мовної інтуїції та авторського бачення.

Особливу зацікавленість викликають авторські неологізми, які відкривають перед дітьми можливість мовної гри, експериментів зі словом. Наприклад, у вірші Юрка Бедрика «Сумна скоромовка» використано вигадані дієслова, які стимулюють учнів створювати подібні слова до інших тварин або вигаданих істот, формуючи мовленнєву гнучкість і творчу свободу.

Отже, сучасна українська література для дітей забезпечує розвиток творчих здібностей учнів: мовленнєвих, інтелектуальних, емоційних і художньо-образних. Через аналіз, гру зі словом, створення власних текстів, у дітей розвивається мовне чуття, критичне й креативне мислення, навички самовираження, що формує ґрунт для зростання творчої особистості молодшого школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717392/2/%D0%92%D0%B0%D1%88%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).

2. Мелекєсцева Н. Формування мовленнєвої культури молодших школярів засобами сучасної української поезії для дітей. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редкол.: Н. В. Бахмат, Н. В. Гудима, О. В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 3. С. 113-116.

3. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. №1(57). С. 138-144.

Анна ВОЛОШИНА,
здобувачка вищої світи першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ

Академічна доброчесність є невід’ємною складовою якісної освіти, адже вона формує етичні орієнтири учасників освітнього процесу та створює передумови для чесного, справедливого й прозорого навчання. У часи цифровізації та вільного доступу до інформації питання дотримання академічної доброчесності стає дедалі актуальнішим. З одного боку, це стимулює самостійне навчання й дослідження, а з іншого – створює ризики для порушень, таких як списування, плагіат чи фальсифікація даних. В Україні поняття академічної доброчесності офіційно закріплено у статті 42 Закону України «Про освіту» (2017), що свідчить про державне усвідомлення важливості цієї проблеми. Саме в початковій школі формуються базові моральні принципи дитини, тому надзвичайно важливо вже з перших років навчання знайомити учнів із поняттями чесності, відповідальності та поваги до чужої праці.

Академічна доброчесність – це система етичних норм і принципів, що регулюють поведінку учасників освітнього процесу. Вона передбачає чесність, довіру, справедливість, повагу та відповідальність під час навчання, викладання та оцінювання. У контексті початкової школи, ці поняття мають бути адаптовані до вікових особливостей учнів. Наприклад, замість складних термінів можна говорити з дітьми про «чесну роботу», «справжні знання» або «працю власними силами».

Порушення академічної доброчесності в початковій школі часто виявляються у вигляді списування, надмірної допомоги з боку дорослих при виконанні домашніх завдань або небажання визнавати свої помилки. У цьому процесі беруть участь не лише учні, а й учителі, батьки, адміністрація – кожен із них відіграє важливу роль у формуванні культури доброчесності.

Формування доброчесної поведінки має починатися вже в перші роки шкільного життя. Молодший шкільний вік є чутливим до морального виховання, і саме вчитель є зразком для наслідування. Важливо не лише проголошувати правила доброчесної поведінки, а й практикувати їх щодня: створювати умови для самостійного виконання завдань, заохочувати учнів до роздумів, пошуку відповідей, аргументації своїх думок.

Позитивні приклади з життя, обговорення ситуацій, коли хтось вчинив нечесно, інтеграція теми доброчесності в уроки читання, ЯДС, інформатики – усе це створює середовище, де чесність стає не просто вимогою, а нормою.

Також варто практикувати формувальне оцінювання, що зменшує страх перед оцінкою й дозволяє зосередитися на освітньому процесі, а не лише на результаті.

Академічна доброчесність – це не лише справа учнів і вчителів, а й батьків. Саме в родині дитина засвоює перші уявлення про чесність та відповідальність. Якщо батьки роблять завдання замість дитини, вони мимоволі руйнують її мотивацію до самостійного навчання. Тому варто проводити з батьками роз'яснювальні бесіди, залучати їх до тренінгів, семінарів, у яких пояснюється значення самостійності дитини в освітньому процесі.

Колектив школи також має бути єдиним у підходах до доброчесності. Якщо один учитель дозволяє списування, а інший – ні, то учні сприйматимуть чесність як вибір, а не як норму. Тому вкрай важливо, щоб у школі були чіткі правила та приклади доброчесної поведінки, підтримувані всіма дорослими.

Дотримання принципів доброчесності безпосередньо впливає на якість навчання. Учень, який звикає до самостійної роботи, розвиває критичне мислення, здатність до рефлексії, відповідальність за результат. Таке навчання є глибшим і ефективнішим, оскільки ґрунтується не на механічному запам'ятовуванні, а на реальному осмисленні матеріалу.

Окрім того, академічна доброчесність формує здорове освітнє середовище – без страху, обману чи нечесного змагання. Це сприяє психологічному комфорту, мотивації до навчання та позитивній динаміці розвитку особистості.

Отже, академічна доброчесність – це не абстрактне поняття, а конкретна цінність, яка має бути основою щоденної шкільної практики. Починаючи з початкової школи, важливо формувати в дітей розуміння, що чесність, відповідальність і повага до чужої праці – це не тимчасові вимоги,

а норма життя. Учителі, батьки та вся шкільна спільнота повинні діяти спільно, щоб виховати покоління свідомих, етичних громадян. Якісна освіта починається саме з доброчесності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна доброчесність. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/>
2. Закон України «Про освіту» (стаття 42). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. НУШ: як пояснити академічну доброчесність дітям. URL: <https://nus.org.ua/2020/09/25/akademichna-dobrochesnist-yak-yiyi-poyasnyty-uchnyam-i-stvoryty-systemu-v-shkoli/>
4. Смарт-Освіта: як навчати доброчесності в початковій школі. URL: <https://nus.org.ua/2021/08/19/yak-navchaty-dobrochesnosti-v-pochatkovij-shkoli-dokladno-pro-rozrobky-urokiv-vid-go-smart-osvita/>

Анна ВОЛОШИНА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Людмила МОСКОВЧУК,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ 3»

Сучасна освіта вимагає нових підходів до розвитку математичних навичок у молодших школярів, адже математика є не лише основою точних наук, а й важливим інструментом для формування логічного мислення, аналітичних здібностей та навичок вирішення проблем. У цьому контексті педагоги шукають інноваційні методики, що роблять навчання ефективним та цікавим для учнів. Однією з таких методик є технологія «Щоденні 3», яка дозволяє гармонійно поєднати самостійну роботу учнів із партнерською взаємодією та творчим підходом до вивчення математики.

Проблема розвитку математичних навичок молодших школярів широко вивчалась у науковій літературі. Зокрема, В. Бурда та С. Скворцова досліджували методичні засади формування математичних компетентностей у початковій школі. Також питання індивідуалізації навчання та використання інтерактивних методик розглядалися у працях Н. Листопад і Т. Шквар. Щодо безпосереднього використання технології «Щоденні 3», вона була розроблена Гейл Боші та Джоан Мозер, які акцентували увагу на важливості розвитку самостійності та відповідальності учнів у процесі навчання.

Як зазначає В. Бурда у своєму дослідженні: «Ефективне навчання математики в початковій школі ґрунтується на поєднанні індивідуальної роботи з інтерактивними формами взаємодії, що сприяють глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення» [1]. Саме ці принципи лежать в основі технології «Щоденні 3», що робить її особливо ефективною у формуванні математичних навичок.

Звісно, аби почати ефективно працювати за технологією, її структуру має зрозуміти не лише вчитель, а й учні. Враховуючи це, структуру роботи можна розподілити на наступні етапи:

1 етап. Підготовчий. Виробити правила, за якими працюватимуть діти. Учні мають створити та ухвалити їх самостійно. Для цього можна запропонувати дітям картки з міні-завданнями на кшталт: «Продовж правило», «Розмісти правила у правильній послідовності», «Знайди похибку», «Розшифруй піктограми» тощо. Результатом має стати список правил, як-от: обираю завдання самостійно; одразу починаю працювати; під час роботи залишаюся на місці; не змінюю завдання, якщо обрав складне; поведжуся тихо; працюю весь відведений час тощо.

Створити простір для роботи. Тепер, коли діти засвоїли етапи роботи, необхідно створити простір, де буде знаходитися дошка/стенд з правилами (діти повинні мати можливість підглядати). Також тут мають фіксуватися види діяльності та зберігатися дидактичні матеріали.

Навчіть користуватись простором. Покажіть і поясніть, як обирати завдання на урок, як працювати з матеріалами, куди і як складати їх після завершення роботи. Якщо треба, змодельуйте певні етапи поведінки.

Визначте сигнал, за яким учні починають та закінчують роботу. Це може бути дзвоник, мелодія на смартфоні, «чарівне слово» тощо.

2 етап. Запуск діяльності. Працюйте на уроці за наступною схемою:

1 хв – організаційні моменти, налаштування учнів на роботу;

2-3 хв – повідомлення теми, мети уроку, пояснення того, що саме і навіщо вивчаємо;

5-6 хв – сприйняття нового матеріалу, моделювання та практика в парах;

до 15 хв – узагальнення та систематизація знань (кожного уроку вчитель визначає, з ким із дітей працюватиме індивідуально або в малих групах. Решта обирає діяльність: математика самостійно, математика з другом, математичне письмо, та працює за нею);

7-8 хв – підбиття підсумків (проводиться самооцінювання, обговорюється що вдалося, а над чим ще треба попрацювати)

3 етап. Практична робота. Починати знайомство з «Щоденні 3» необхідно з «математика самостійно». Аби діти засвоїли цей вид діяльності, використовуйте план дій, що зветься «10 кроків до самостійності». Він навчить учнів самостійно оцінювати мету, ставити завдання та знаходити мотивацію (на початкових етапах 10 кроків може проводити вчитель).

1. Визначте, чого потрібно навчитись/ознайомте дітей з діяльністю.

2. Поставте ціль та створіть атмосферу терміновості.

3. Записуйте бажані моделі поведінки на Я-схему.

4. Змодельуйте найбільш бажану поведінку.

5. Змодельуйте найменш бажану поведінку, а потім найбільш бажану.

6. Дозвольте дітям обрати матеріали для уроку та розсадить їх у класі.

7. Тренуйте та формуйте витривалість під час самостійної роботи.

8. Не заважайте учням, непомітно спостерігайте за їхньою роботою.

9. Щойно помітите, що учні втрачають концентрацію, дайте сигнал припинити роботу.

10. Заохочуйте до групових обговорень: як усе пройшло? Можна запропонувати учням заповнити бланк самооцінювання [2].

До видів діяльності технології «Щоденні 3» відносять:

1) Математика самотійно (15-20 хв). При використанні технології важливо хоча би приблизно дотримуватися концепції «80/20». Зверніть увагу на те, скільки часу ви витрачаєте на пояснення. Інколи 80% часу вчитель витрачає на пояснення матеріалу, а лише 20% – на тренувальні вправи, тоді як для ефективного навчання потрібно робити навпаки – 20/80. Тобто 20% часу має йти на пояснення вчителя, а 80% – на закріплення вмінь та понять із використанням матеріалів за вибором учнів.

Саме тому основу «математики самотійно» становлять математичні ігри та кінестетичні вправи, при виконанні яких діти самотійно закріплюють вивчене за допомогою дій із різними предметами. Наприклад: палички Кюїзенера, настільні ігри, конструктор LEGO, ребуси та головоломки, кубики та картки, танграми, математичні розмальовки тощо. Звертайте увагу на те, які саме ігри найбільше подобаються учням. Завдяки цьому буде простіше обирати наступні завдання.

2) Математика письмово (15-20 хв). У процесі роботи школярі відпрацьовують навички написання цифр, числових рядів, розв'язування задач, рівнянь, обчислення прикладів, виконання нерівностей (що передбачені програмою і вивчалися раніше). Учитель готує завдання, які молодші школярі мають виконувати впродовж відведеного часу.

3) Математика з другом (15-20 хв). Цей вид діяльності вводиться лише тоді, коли учні впевнено виконують два попередні. При цьому дитина може самотійно обирати партнера, долучитися до малої групи або працювати з усім класом, виконуючи завдання, підготовлені вчителем. Завдяки «Математиці з другом» здобувачі початкової освіти вчаться комунікувати, тоді як учитель допомагає налагодити співпрацю, пояснює правила ігор та етапи вирішення завдань [3].

Основою такої колективної діяльності найчастіше є математичні ігри: математичне доміно, утворення фігурок із паличок, лабіринти, математичне лото, пошук закономірностей, завдання на конструювання та моделювання, танграм.

Отже, застосування технології «Щоденні 3» на уроках математики в початковій школі забезпечує високу ефективність розвитку математичних навичок молодших школярів. Завдяки її використанню в учнів початкових класів розвивається здатність до самостійного вирішення завдань, математичної комунікації, логічного мислення та письмових обчислень. Такий підхід сприяє не лише глибшому засвоєнню матеріалу, але й формуванню відповідальності, самодисципліни та навичок співпраці. Використання ігрових методик, роботи в парах та індивідуальних завдань дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, що робить освітній процес більш гнучким та результативним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурда В. В. Методичні засади формування математичних компетентностей у початковій школі. Київ : Освіта, 2018.
2. Боші Г., Мозер Дж. Щоденні 3: розвиток самостійності та математичного мислення в учнів. Портленд : Видавництво «Stenhouse», 2014.
3. Щоденні 3: технологія для розвитку математичних навичок учнів. URL: <https://naurok.com.ua/post/schodenni-3-tehnologiya-dlya-rozvitku-matematichnih-navichok-uchniv> (дата звернення: 09.02.2025).

Микола ГАЛАТОВИЧ,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – ***Наталія ТРЕТЯК,***

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Естетичне сприйняття навколишнього середовища є важливим елементом розвитку особистості дитини, зокрема її художньо-образного мислення, емоційної сфери та творчих здібностей. У молодшому

шкільному віці формуються основи ставлення до прекрасного, розширюється світогляд, збагачується естетичний досвід. Засоби образотворчого мистецтва відіграють ключову роль у цьому процесі, допомагаючи дітям пізнавати красу світу та розвивати естетичне почуття.

Мета статті – розкрити теоретичні основи естетичного сприйняття навколишнього середовища дітьми молодшого шкільного віку, проаналізувати психологічні, педагогічні та культурологічні аспекти цього процесу, а також визначити методичні підходи до його розвитку в освітньому середовищі.

Сучасні українські науковці, які досліджують питання естетичного сприйняття навколишнього середовища в дітей молодшого шкільного віку: Бібік Н., Ковбасюк Т., Комаровська О., Кононко О., Левченко Т., Савченко О., Соловей О., Тодосієнко Н., Томченко М., Щербак О. Вони займаються вивченням початкової освіти, психології дитячого розвитку, педагогічних технологій навчання та виховання, а також естетичного виховання в освітньому процесі.

Серед основних аспектів естетичного сприйняття в дітей молодшого шкільного віку можна виділити:

1. Психологічні особливості естетичного сприйняття: молодші школярі мають високий рівень сенсорної чутливості, що дозволяє їм сприймати та емоційно реагувати на красу навколишнього середовища. У цей період важливим є розвиток уважності до деталей, гармонії кольорів, форм і композиції. Естетичне сприйняття базується на емоційних реакціях та асоціаціях, які виникають у процесі взаємодії з мистецтвом і природою.

2. Роль образотворчого мистецтва у формуванні естетичного світогляду: образотворче мистецтво є важливим інструментом розвитку естетичного сприйняття. Через малювання, ліплення, аплікацію діти навчаються помічати красу у навколишньому середовищі, аналізувати форми, кольори, пропорції. Художня діяльність розвиває творче мислення, сприяє розвитку уяви та естетичних почуттів.

3. Взаємозв'язок мистецтва і природи в естетичному вихованні: природа є головним джерелом натхнення та об'єктом естетичного сприйняття. Під час спостереження за змінами в природі, аналізу її кольорової гами, текстур і форм у дітей формуються уявлення про гармонію та красу. Використання природних мотивів у художній

діяльності сприяє розвитку спостережливості, здатності відчувати естетику навколишнього середовища.

Основні підходи до розвитку естетичного сприйняття:

1. Діяльнісний підхід – активне залучення дітей до творчої роботи, зокрема практичного малювання, ліплення, виготовлення композицій із природних матеріалів.

2. Емоційний підхід – створення умов для яскравого емоційного переживання краси мистецтва і природи, що стимулює інтерес до творчості.

3. Інтегрований підхід – поєднання мистецтва з іншими сферами (літературою, музикою, театром) для створення цілісного сприйняття естетичних явищ.

Отже, естетичне сприйняття навколишнього середовища є важливою складовою розвитку молодших школярів. Образотворче мистецтво сприяє формуванню їхнього естетичного світогляду, розвиває творчі здібності та допомагає усвідомлювати красу природи і мистецтва. Використання різних підходів у навчанні дозволяє зробити цей процес більш ефективним та емоційно насиченим. Розвиток естетичного сприйняття у молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти, що сприяє гармонійному розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковбасюк Т. Форми та методи естетичного виховання молодших школярів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. №1(10). С. 85-91.

2. Комаровська О.А. Художнє пізнання та емоційний інтелект особистості: точки перетину в контексті мистецької освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. № 1(3). С. 71-78.

3. Соловей О.В. Формування естетичних почуттів молодших школярів засобами природи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 3(7). С. 56-63.

4. Тодосієнко Н.Л. Застосування комплексу мистецтв як засобу формування естетичного сприймання молодших школярів. *Освітній простір сучасної школи*. 2023. № 4(2). С. 102-109.

5. Томченко М.А. Естетичне виховання молодших школярів засобами творів мистецтва на уроках образотворчого мистецтва. *Збірник наукових праць Запорізького національного університету*. 2020. № 2(5). С. 112-118.

Інна ГІРНЯК,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія БАХМАТ**,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інклюзивна освіта є стратегічним напрямом розвитку української школи й передбачає створення умов для успішного навчання всіх дітей незалежно від їхніх індивідуальних можливостей. Одним із найбільш складних завдань у цьому контексті є організація ефективного викладання математики в інклюзивному освітньому середовищі. Методичне забезпечення цього процесу відіграє ключову роль, оскільки воно визначає не тільки зміст навчання, а й способи, прийоми і засоби реалізації навчальної діяльності відповідно до особливостей кожного учня [3].

Методичне забезпечення викладання математики в інклюзивній початковій школі в Україні базується на важливих складових: програмах навчання, адаптованих підручниках, методичних рекомендаціях, наочних засобах, цифрових ресурсах і спеціальних інструкціях для вчителів.

Однією з провідних основ є адаптована програма «Математика. 1-4 класи» за редакцією О. Савченко, що реалізує діяльнісний підхід, враховує потреби дітей із різним рівнем навчальних можливостей, передбачає обов'язкову диференціацію завдань [3].

Методичні рекомендації проєкту «НУШ для всіх», підготовлені Л. Шевчук, містять конкретні приклади прийомів адаптації математичних завдань: поділ завдань на мікрокроки, використання візуалізації, підсилення вербальної підтримки, створення індивідуальних опорних конспектів [7].

У дослідженнях Н. Софій і О. Таранченко також підкреслюється, що методичне забезпечення має включати багатоканальну подачу

матеріалу: словесну, графічну, маніпулятивну і технічну (цифрові платформи) [4].

Основними викликами у створенні ефективного методичного забезпечення викладання математики в інклюзивному освітньому середовищі є вирішення проблем. *Складність розробки диференційованого контенту*, що враховує широкий спектр особливостей розвитку учнів (порушення слуху, зору, мовлення, інтелектуальні порушення, порушення опорно-рухового апарату, розлади аутистичного спектра). Відсутність універсальних методичних комплектів, що поєднують базову математичну програму з можливістю гнучкої адаптації завдань до індивідуальних освітніх потреб учнів [8].

Проблемою також є *недостатня кількість спеціалізованих підручників і посібників із математики*, що містять завдання різного рівня складності, розроблені для роботи в інклюзивних класах.

Однією з важливих умов ефективної організації викладання математики в інклюзивному освітньому середовищі є *наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення*. Проте сьогодні значна частина закладів освіти в Україні зіштовхується з серйозними матеріально-технічними труднощами, що ускладнюють реалізацію інклюзивних підходів у навчанні.

Насамперед, гостро відчувається нестача необхідних засобів наочності, які мають критичне значення для дітей із ООП. Великих моделей геометричних фігур, тактильних карт, спеціальних наборів для сортування та класифікації об'єктів часто бракує або вони представлені у недостатній кількості. Саме ці засоби дозволяють урізноманітнити способи подання математичних понять, забезпечити мультисенсорне сприйняття інформації, що є надзвичайно важливим для учнів із порушеннями зору, слуху, мовлення чи когнітивного розвитку. У реальній шкільній практиці вчителям нерідко доводиться власноруч виготовляти необхідні матеріали або шукати підручні альтернативи, що вимагає додаткових зусиль і не завжди дозволяє досягти бажаної якості освітнього процесу.

Проблему матеріального забезпечення посилює ще один не менш вагомий чинник – *брак спеціальної підготовки вчителів початкових класів* щодо використання адаптивних методичних технологій навчання математики. Попри активне впровадження інклюзивної освіти, більшість педагогів не отримали достатньої підготовки для роботи в

умовах різнорівневого розвитку учнів. Відсутність знань про специфіку викладання для дітей із затримкою психічного розвитку, порушеннями сенсорних функцій чи розладами аутистичного спектра істотно ускладнює реалізацію принципів інклюзивності. Зокрема, педагоги часто не володіють методиками побудови адаптивних завдань, не використовують можливості мультисенсорного навчання, не застосовують ефективні стратегії альтернативної комунікації.

Одним із важливих завдань у процесі вдосконалення інклюзивної освіти є визначення основних напрямів розвитку методичного забезпечення викладання математики в початковій школі. Сучасні виклики вимагають комплексного підходу, який поєднував би змістову адаптацію навчальних програм, оновлення дидактичних засобів та підвищення професійної підготовки педагогів. У цьому контексті окреслимо основні перспективи вдосконалення методичного забезпечення, орієнтованого на потреби учнів із ООП.

Перспективи вдосконалення методичного забезпечення навчання математики в інклюзивному середовищі охоплюють кілька стратегічних напрямів, кожен із яких відіграє важливу роль у створенні справді доступного та ефективного освітнього процесу. Насамперед важливим завданням є розробка комплексних методичних матеріалів, що об'єднуюватимуть навчальні програми із чіткою системою рівневої диференціації завдань, практичні інструкції для вчителів щодо адаптації змісту уроків, а також рекомендації з використання різних видів наочності, зокрема логічних блоків Дьенеша, реальних предметів і сенсорних матеріалів [5].

Не менш важливим напрямом є широке впровадження мультисенсорних технологій навчання, які передбачають активізацію різних каналів сприйняття інформації – зорового, слухового, тактильного та кінестетичного. Такі технології дозволяють більш повно охопити потреби різних груп учнів і сприяють кращому засвоєнню математичних понять. Особливого значення набуває включення до методичного забезпечення інтерактивних навчальних платформ, електронних тренажерів і віртуальних математичних лабораторій [1].

Подальший розвиток методичного супроводу неможливий без створення сучасної бази електронних ресурсів із відкритим доступом, яка містила б адаптивні завдання, шаблони індивідуальних освітніх маршрутів та візуальні інструкції до основних математичних тем. Така

база має стати інструментом підтримки вчителів у підготовці до роботи в інклюзивних класах та у щоденній практиці.

Ще одним перспективним кроком є розробка й упровадження системи методичних тренінгів для педагогів початкової школи, які б навчали організовувати інклюзивні математичні заняття із урахуванням принципів Universal Design for Learning (Універсального дизайну навчання). Це дозволить сформувати в учителів гнучкість у плануванні уроків і навички створення такого середовища, де кожна дитина зможе навчатися максимально ефективно.

Завершальним, але не менш важливим аспектом є активне залучення до процесу створення й апробації методичних матеріалів фахівців спеціальної освіти: спеціальних педагогів, логопедів, психологів. Їхня участь сприятиме більш глибокому врахуванню особливостей розвитку різних категорій дітей з ООП і забезпечить практичну орієнтованість методичних розробок.

Отже, вдосконалення методичного забезпечення навчання математики в інклюзивному освітньому середовищі повинно базуватися на комплексній інтеграції змістових, технологічних і кадрових рішень. Розробка адаптивних навчальних програм, впровадження мультисенсорних підходів, створення відкритих електронних ресурсів та системна підготовка педагогів є тими кроками, які дозволять зробити освітній процес доступним, гнучким і результативним для кожної дитини. Такий підхід відкриває нові можливості для формування математичної компетентності в умовах справжньої інклюзії.

Незважаючи на наявні виклики, активна наукова і практична діяльність у цій сфері свідчить про реальність перспектив формування інклюзивної математичної освіти, яка буде доступною для кожної дитини й сприятиме її гармонійному розвитку кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудкіна О.В. Формування математичних уявлень у дітей з розладами аутистичного спектра: навчально-методичний посібник. Київ : Світич, 2021. 172 с.
2. Литовченко С.М. Методика навчання математики учнів з особливими освітніми потребами: навчальний посібник. Київ : Ніка-Центр, 2017. 208 с.
3. Савченко О.Я. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти І ступеня (1–2 класи), розроблена під керівництвом

О.Я. Савченко. Київ : Освіта України, 2018. 292 с.

4. Софій Н.З., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: розвиток і перспективи в Україні. Київ : Університетська книга, 2017. 254 с.

5. Фадіна Г.В. Психолого-педагогічні засади розвитку математичних уявлень у дітей із затримкою психічного розвитку: монографія. Харків : НУПП, 2018. 256 с.

6. Чернова В.А. Методичні основи навчання математики дітей з аутизмом. – Суми: Університетська книга, 2019. 144 с.

7. Шевчук Л.І. Інклюзивна освіта: методичні рекомендації для вчителів. Київ: Літера ЛТД, 2020. 128 с.

8. Шеремет М.І. (ред.). Спеціальна освіта в Україні: стан і перспективи розвитку. Київ : Логос, 2019. 360 с.

Єлизавета ГЛАВАЦЬКА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

3 року навчання спеціальності 014 Середня освіта:

Історія (Історія та правознавство)

Науковий керівник – *Оксана ГОРБАТЮК,*

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа – це не тільки компетентнісний підхід до навчання, це і формування цінностей, на основі яких виробляються ставлення. Ставлення та повага до людей, на базі якої формується довіра. Один із принципів Нової української школи – освітній контент на основі компетентностей. Педагогіка партнерства є однією з основ школи, заснованої на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняті рішення.

Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що педагоги вважають педагогіку співробітництва або партнерства основою ефективної педагогічної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. За педагогікою партнерства учень є добровільним й зацікавленим соратником, однодумцем та рівноправним учасником освітнього процесу, відповідальним за свої результати. В основі педагогіки

партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість [1].

Основним компонентом партнерської педагогіки є партнерська взаємодія, або іншими словами – діалогічне суб'єкт-суб'єктне спілкування, засноване на гуманно-особистісному підході. Такий вид взаємодії між учителем, учнями та батьками дозволяє максимально розкрити внутрішній потенціал кожного та оптимізувати педагогічний процес, адже позитивні особистісні відносини є важливим фактором, який впливає на результати цього процесу. Під партнерською взаємодією розуміємо організовану та цілеспрямовану міжособистісну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, що відзначається інноваційністю, динамічністю, рівністю прав і поглядів, та реалізується через діалогічну співпрацю на засадах розуміння, взаємовизнання та співтворчості [6].

«Нова українська школа – це не тільки компетентнісний підхід до навчання, це і формування цінностей, на основі яких виробляються ставлення до чого-небудь. Треба по-людськи ставитись, поважати людей – усіх. Бо якщо не зміниться ставлення, то й довіри не буде, – наголосив заступник міністра освіти і науки Павло Хобзей, відзначаючи, що для побудови довіри дуже важливо змінити систему зв'язків в українських школах. Наша освіта – дуже вертикальна: директор, завуч, вчителі, діти і десь там батьки. Але щоб побудувати довіру, ми маємо будувати горизонтальні зв'язки, партнерство. Щоб вчитель був на рівні учня, щоб вони сиділи разом на килимку та розмовляли. Тоді вибудовується довіра, повага до гідності. Саме це закладено в концепцію НУШ.

Партнерство в закладі освіти має базуватися на принципах добровільності, рівнозначності та доповнюваності. Потрібно чітко визначати особисті кордони кожного з учасників і поважно та з розумінням ставитися до них. Саме такими діями можна досягти

позитивного результату у навчанні та сформувати ситуації успіху для дитини [5].

Формування взаємовигідних робочих стосунків є одним із провідних чинників забезпечення ефективної співпраці між родиною та школою. Адже саме в сім'ї реалізується одна з найголовніших функцій – соціалізація дитини. Знайомство з вчителем на початку навчання та побудова ефективної комунікації з батьками є підґрунтям ефективного впровадження моделі взаємодії закладу освіти та сім'ї. Оскільки саме позиція всіх членів родини, їхні дії та погляди, реакції на різні ситуації слугують взірцем. Все це впливає на світосприйняття дитини, на розуміння нею свого громадського призначення, на розуміння важливості навчання та розвитку у житті [5].

Не випадково в умовах педагогіки партнерства існує горизонталь, а не вертикаль зв'язків, відсутні тиск і примус щодо дій і вибору учнів. Це якісно нові підходи в українській освіті. Свого часу педагогам-інноваторам доводилося боротися за суто демократичну систему взаємин у школі, сьогодні ж вона всіляко підтримується і поширюється. Приваблює й розширення повноважень батьків: із пасивних спостерігачів вони стають активними учасниками освітнього процесу, впливають на вибір форми навчання, шкільних предметів, погоджують із учителем вибір підручників. Не заборонена й допомога школі, але суто у вигляді волонтерства, добровільної участі в проєктах забезпечення і розбудови інноваційного освітнього середовища. Допомагає налагодженню позитивної атмосфери у школі й принцип соціального партнерства, що передбачає рівність сторін, добровільно взяті зобов'язання та їх обов'язкове виконання [4].

Базовими принципами партнерства «вчитель-учень», «вчитель-батьки», «учень-учень», «учень-батьки» є усвідомлення єдності цінностей для учнів, батьків та вчителів, а саме: визнання гідності та прав дитини, повага до особистості, доброзичливість, рівність сторін, взаємна підтримка, довіра у відносинах та стосунках, толерантність, позитивне ставлення, діалог-взаємодія-взаємоповага, право вибору та відповідальність; принципи соціального партнерства, які означають рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей. Але така школа стане можливою лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу [2].

Нова українська школа має бути освітнім середовищем, у якому має здійснюватися ефективна партнерська взаємодія між учасниками

освітнього процесу. Для ефективної реалізації взаємодії між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства, варто спиратися на принципи та ключові положення Концепції «Нова українська школа», а також творчо використовувати систему форм та методів роботи з учнями та їхніми батьками для налагодження умов взаємодовіри, співробітництва, взаєморозуміння, що сприятиме розвитку та саморозвитку кожного члена шкільного колективу [3].

Отже, в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Модель взаємодії: партнерство, повага, довіра, рівність, відповідальність, добровільність, діти, родина, педагоги, діалог. Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє нам успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх та їхніх почуттів неможливо досягти спільних цілей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками має змінити односторонню авторитарну комунікацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ведмеденко Н. О., Матвієнко В. О. Педагогіка партнерства як основа Нової української школи. *Education: Modern Discourses*. 2024. №7. С. 89–97. URL: <https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess/article/view/119>
2. Гущина Н. І., Орлова Т. Г., Кондратова Л. Г. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу: навч.-метод. посіб. Київ : НУШ ХАБ, 2022. 68 с. URL: <https://nushub.org.ua/resource/navchalno-metodychnyj-posibnyk-nova-ukrayinska-shkola-organizacziya-pozaurочноy-diyalnosti-v-pochatkovij-shkoli-na-zasadah-partnerskoyi-vzayemodiyi-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu-avt-g/>
3. Дідух В. В. Нова українська школа як освітнє середовище партнерської взаємодії. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. Вип. 28. С. 62–66. URL: <https://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/222973>
4. Жданова В. Реалізація педагогіки партнерства в Новій українській школі. *Наукові записки ХНПУ імені Г. С. Сковороди*. 2024.

№1(57). С. 32–37. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/89a2b9e9-9eeb-48e7-b59e-828ed7e72e58>

5. Крилова К. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули Нової української школи. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. С. 45–48. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12296>

6. Починок Є. А. Партнерська взаємодія як інноваційний компонент Нової української школи. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2023. №2. С. 101–107. URL: <https://www.academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/452>

Дар'я ГОДНЮК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
4 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олена ДОВГАНЬ,**
асистент кафедри теорії та методик початкової освіти

РОБОТА ВИХОВАТЕЛЯ ГПД

Трансформації, які сьогодні відбуваються в освіті, найперше стосуються проблеми реалізації особистісного потенціалу, здатності самовизначатися у різних життєвих ситуаціях [3]. Саме тому самопідготовка, як форма організації освітнього процесу в другій половині дня, що включає види самостійної роботи учнів із окремих предметів у їх певній послідовності та взаємозв'язку, набуває в сучасному педагогічному просторі особливої значущості.

Комфортне перебування дітей у закладі освіти в другій половині дня безпосередньо залежить від фахової майстерності вихователя, який повністю відповідає не лише за життя і здоров'я учнів, але й за якісно виконане домашнє завдання, створення таких умов, завдяки яким діти почувалися б вільно, по-домашньому. Дуже важко створити комфортні умови, коли в групі діти різного віку, з різними індивідуальними психофізіологічними особливостями, різним рівнем знань і самостійності, особливо під час самопідготовки, коли потрібно виконувати домашні завдання.

Спонукати, зацікавити, мотивувати – надзвичайно нелегке

завдання для педагога, бо вихованці у другій половині дня налаштовані на ігрову діяльність. Батьки ж функцію вихователя вбачають у організації виконання учнями домашніх завдань, його контролі та повторенні матеріалу, що його вивчали на уроках у першій половині дня. І тільки вдале, грамотне керівництво самопідготовкою дозволяє збалансувати ці сподівання так, щоб і батьки, і діти були задоволені.

Якість самопідготовки залежить від її органічної єдності з уроками, педагогічного взаємозв'язку вчителя і вихователя, але найбільше – від професійної компетентності того, хто організовує та здійснює керівництво самостійною роботою учнів, враховуючи сучасні суспільні запити й індивідуальні потреби кожної дитини.

Проблема ролі та основні обов'язки вихователя групи подовженого дня (ГПД) у освітньому процесі багатогранна й різноманітна. Її вивчали й описували багато вітчизняних і зарубіжних педагогів: В. Паламарчук, М. Богданович, Н. Істоміна, А. Пишкало, Л. Кочина та ін. Кожен із них має власний погляд на цю проблему [2].

На думку С. Данилюка, вихователь – активний учасник самопідготовки, який навчає навичок культурної розумової праці. «Потрібно вчити своїх вихованців того, як готуватися до виконання домашніх завдань, як організовувати своє робоче місце, як швидко знаходити в підручнику потрібну сторінку, заголовок, номер задачі, вправи. Усі ці «дрібниці» є певною системою розумової праці, що сприяють піднесенню якості знань, умінь і навичок учнів» [1].

Сучасна система освіти потребує висококваліфікованих педагогічних кадрів, серед яких важливе місце займають вихователі груп подовженого дня (ГПД). Їхня діяльність спрямована на організацію позаурочного часу школярів, забезпечення належних умов для відпочинку, навчання та всебічного розвитку. Вихователь ГПД виконує не лише педагогічну, але й виховну, організаційну та психологічну функції, що робить його ключовою фігурою в освітньому процесі.

Вихователь ГПД виконує комплексну роботу, що охоплює кілька важливих завдань: - організація навчальної діяльності: допомога у виконанні домашніх завдань, розвиток навчальних навичок, формування самостійності; - виховна робота: розвиток морально-етичних якостей, формування культурної поведінки, виховання поваги до оточуючих; - організація дозвілля: проведення ігор, творчих занять, спортивних заходів для розвитку фізичних та емоційних якостей; - соціально-психологічна підтримка: сприяння створенню сприятливого

мікроклімату в групі, робота з дітьми, що мають особливі освітні потреби.

Процес виховання у групі подовженого дня базується на принципах гуманістичної педагогіки, індивідуального підходу та педагогічної співпраці.

Основні особливості включають: - гнучкий режим дня, що враховує потреби дітей у відпочинку та активній діяльності; - індивідуалізація навчання з урахуванням вікових та психологічних особливостей учнів; - інтеграція виховних заходів у повсякденну діяльність для формування ціннісних орієнтацій.

Вихователь використовує різноманітні методи педагогічної діяльності: -ігрові методи: дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові ігри; - проектна діяльність: організація творчих проектів, виставок, конкурсів; - тренінгові вправи: для розвитку комунікативних навичок, лідерських якостей; - інтерактивні технології: групова робота, мозковий штурм, дискусії.

Також важливою складовою роботи вихователя є взаємодія з батьками та колегами. Це включає: - консультації з батьками щодо особливостей розвитку дитини; - спільне планування виховних заходів із класними керівниками та іншими педагогами.; - обмін досвідом та участь у педагогічних радах, методичних об'єднаннях.

Серед основних викликів можна виділити: - підвищення навантаження через збільшення кількості дітей у групах; - необхідність постійного професійного розвитку в умовах освітніх реформ; - адаптація до нових технологій та методик навчання.

У посібнику О. Гордійчук «Організація навчально-виховного процесу в ГПД» виокремлено помилки, яких часто припускаються вихователі під час проведення самопідготовки: - пропозиція готового розв'язання задачі; - використання знань і навичок учнів високого рівня навченості для письмового рівня ними завдань на дошці з метою копіювального списування іншими учнями; - нівелювання контролю за старанням оформленням учнем письмових робіт; - формалізм у доборі способів перевірки. Автор зазначає, що подібне не має жодних коментарів і аргументів, якщо йдеться про необхідність набуття досвіду самостійності як вольової риси характеру вихованця [4].

Отже, освітній процес у другій половині дня передбачає уміння створювати комфортне навчальне середовище для дітей, планувати їхню самостійну діяльність, добирати цікаві й ефективні форми роботи,

стимулювати до подолання труднощів, дотримуючись комплексу правил і вимог під час керівництва самопідготовкою, як істотну ознаку майстерності педагога. Та в будь-якому разі вихователь має творчо підходити до питання організації і проведення самопідготовки. Якщо він не самовдосконалюватиметься, не застосовуватиме сучасні педагогічні технології, бажаного результату досягнути не зможе.

Перспективи подальшого дослідження включають впровадження інноваційних методів роботи, підвищення рівня педагогічної майстерності, розвиток емоційного інтелекту у вихованців

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куницька О. П. Самопідготовка як засіб створення оптимальних психолого-педагогічних умов для індивідуального розвитку школярів: метод. рекомендації. Харків, 2014. 32 с.
2. Левіна Т. П. Методика організації діяльності в групах подовженого дня. Харків: Ранок, 2018.
3. Нова українська школа: poradnik vikhovatelyu grupy podovzhenogo dnia u zakladaх zagalnoї serednoї osvіti : navch.-metod. posіb. / G. I. Dmitriv [ta in.]. L'viv : Svіt, 2019. 224 s
4. Організація навчально-виховного процесу в ГПД / автор-упоряд. О. Є. Гордійчук. Київ: Шкільний світ, 2010. 120 с.

Ірина ГРЕСЬКІВ,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія ТРЕТЯК,**

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

У сучасних теоріях навчання є різні підходи до трактування дидактичної суті гри: гра розглядається як метод, прийом, форма, засіб, технологія навчання. Багато педагогів визначають гру як метод навчання (О. Вербицький, О. Коваленко, М. Стельмахович та ін.). П. Абалкіна, А. Зоріна та інші широко тлумачать гру як прийом навчання. Цілком погоджуємося з ідеєю про взаємоперехід методів і прийомів навчання (О. Біляєв, О. Кучерук, Є. Пасічник та інші), бо навчальна гра залежно

від конкретної навчальної ситуації становить метод (коли охоплює основний зміст матеріалу, підпорядковується основним цілям навчання) або прийом (його функція полягає у спрямуванні на розв'язання конкретної, найближчої, допоміжної навчальної мети).

Мета статті: дослідити застосування елементів ігрових технологій у навчальному процесі для підвищення мотивації учнів, розвиток у їхніх творчих здібностей, критичного мислення та комунікативних навичок. Стаття спрямована на аналіз видів ігор, їхніх переваг методів впровадження в освітній процес, а також на визначення ролі гри як інструменту активного навчання, що сприяє реалізації діяльнісного підходу та забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу.

А. Бондаренко, А. Венгер, К. Родкін та інші вчені розглядають гру як форму навчання. Таке потрактування виправдане, якщо тлумачити гру як форму організації навчання. До цієї категорії відносять уроки, семінари, екскурсії тощо, які можуть успішно реалізовуватись у вигляді навчальної гри.

Заслужують на увагу дослідження вчених В. Бондара, М. Вашуленка, О. Савченко, у яких знаходимо методичні прийоми ефективного застосування гри в навчанні. У працях цих педагогів гра трактується як засіб цілеспрямованого керівництва вчителем розумовою діяльністю учнів, формування в них пізнавального інтересу.

Ігрова діяльність впливає на розвиток уваги, пам'яті, всіх пізнавальних процесів. Гра – це основний спосіб досягнення цілей навчання, тому необхідно точно знати, які саме навички і вміння потрібно розвинути, що дитина не вміє і чого має навчитися в ході гри; гра повинна поставити дитину перед необхідністю розумового зусилля.

Особливого значення набуває використання ігрових технологій під час навчання гуманітарних дисциплін учням, оскільки гра:

- добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;
- легше долає труднощі, психологічні бар'єри;
- мотиваційна за своєю природою (вимагає від учня ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості);
- уможливорює розвиток одночасно кількох компетентностей;
- продукує переважно колективну, групову чи парну форми роботи;
- має кінцевий результат (учасник отримує приз –

матеріальний, моральний (грамота, заохочення тощо), психологічний (самоствердження, підвищення самооцінки) .

Є низка класифікацій ігор. Якщо розглядати гру з точки зору цільових орієнтацій, то в цьому випадку можна розподілити її на дидактичні (використовують для пізнавальної діяльності, формують певні вміння та навички, необхідні для практичної діяльності); виховувальні (які виховують самостійність, волю, співпрацю, колективізм); розвиваючі (які розвивають мотивацію навчальної діяльності, увагу, пам'ять); соціалізовані (долучають до норм і цінностей суспільства). За характером педагогічного процесу вчені виділяють такі групи ігор: навчальні, тренувальні, контролювальні, узагальнювальні; пізнавальні, виховні, розвивальні; репродуктивні, продуктивні, творчі. За змістом уроку української мови ігри поділяють на ігри з фонетики, лексикології, морфології, синтаксису, орфографії, пунктуації, розвитку зв'язного мовлення.

М. Пентилюк розрізняє такі дидактичні ігри:

- 1) у вигляді ігор-задач, ігор-загадок (ребуси, шаради, кросворди, чайнворди тощо);
- 2) запитань-завдань для тематичних групових опитувань з елементами змагання («Що? Де? Коли?», «КВК», «Ерудити» та ін.);
- 3) створення ситуацій за типом «знайди вихід» для організації колективної творчої роботи;
- 4) ігри-казки з елементами спостереження, уяви, рахування та ін.

Як бачимо, єдиної точки зору щодо класифікації ігор немає.

Ігрові технології можна використовувати на кожному етапі уроку залежно від мети навчання: для актуалізації опорних знань і вмінь; вивчення нового матеріалу; перевірки знань; закріплення й узагальнення вивченого матеріалу; контролю набутих знань.

Гра може тривати від кількох хвилин до цілого уроку. Якщо ми будемо використовувати гру протягом уроку, необхідно до цього ретельно підготуватися. Можна виділити такі етапи:

- підготовчий, на якому учні знайомляться з правилами гри, поділяються на команди, одержують пакети завдань;
- основний, на якому безпосередньо виконуються завдання;
- підсумковий, на якому аналізуються й оцінюються результати, виправляються помилки й визначаються переможці

У зв'язку з впровадженням основних положень НУШ у

навчальний процес, з урахуванням психологічних та індивідуальних особливостей учнів, з метою підвищення мотивації до вивчення української мови та літератури ми впроваджували на уроках ігрові елементи.

Отже, гра є інструментом викладання, який активізує розумову діяльність учнів, дає змогу зробити навчальний процес привабливішим і цікавішим, примушує хвилюватися і переживати, що формує могутній стимул до оволодіння мовою, а отже, й підвищує успішність навчання. Саме гра, як активна форма пізнавальної діяльності, сприяє реалізації діяльнісного підходу – одного з основних принципів активного навчання, адже в ігровій формі поєднуються різноманітні інтерактивні форми й методи навчання. Ігри мають на меті, крім засвоєння навчального матеріалу, вироблення практичних умінь і навичок, ще й надання учневі можливості самовизначитися, розвивають творчі здібності, сприяють емоційному сприйманню змісту навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусяк І. Ігрові технології як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів. Київ: Педагогічна думка, 2012. 112 с.
2. Пантелинюк М. І. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ: Освіта України, 2020. 198 с.

Євгенія ГУДАЙТЕС,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – *Олеся МАРТИНА,*
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КУЛЬТУРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ

Перехід освітніх процесів в Україні на нові європейські стандарти вимагає від учителів застосування нових методів навчання для підвищення ефективності пізнавальної діяльності учнів. Комунікативні знання та вміння відіграють самостійну і своєрідну роль у формуванні особистості

дитини, її адаптації, соціалізації та подальшому загальному розвитку через засвоєння необхідних знань і вмінь, збагачення психологічного та соціального досвіду [1, с. 67]. Дослідження особливостей формування та розвитку комунікативного, мовленнєвого та пізнавального потенціалу сучасних учнів має велике значення не лише з точки зору наукового пізнання, а й стає основою перебудови методичних підходів до організації навчання мови.

У молодших школярів розвиток навичок усного мовлення має виняткове значення для сприйняття, аналізу й оцінки інформації, планування й формулювання висловлювань. Також усне мовлення відіграє важливу роль у розумінні сприйнятої інформації, її правильному та творчому відтворенні, стає основою і засобом самовираження та вільного спілкування учнів.

Над вивченням цієї проблеми працюють як теоретики, так і практики. Зокрема, наукові праці таких авторів, як О. Савченко, М. Вашуленко, С. Подмазіна, А. Цимбалару, Л. Щербакової, О. Овчарук, О. Пометун присвячені цьому питанню.

Метою статті є аналіз та визначення ефективних методів підвищення культури усного мовлення молодших школярів на уроках української мови в умовах Нової української школи (НУШ), спрямованих на розвиток комунікативної компетентності учнів, збагачення їхнього словникового запасу та вдосконалення мовленнєвих навичок.

У Державному стандарті початкової освіти наголошується, що основною змістовою лінією мовної освіти в початковій ланці є комунікативна, яка спрямована на оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності – аудіюванням, говорінням, читанням і письмом [2]. Аудіювання та говоріння спрямовані на оволодіння усною формою мовленнєвого спілкування, а читання та письмо – писемною. Також звертається увага на належне місце краєзнавчого та лінгвокраєзнавчого матеріалу на уроках української мови. Зокрема, соціокультурна змістова лінія передбачає формування в учнів уявлень про мову як форму вираження культури українського народу.

Методи розвитку усного мовлення – це способи взаємодії вчителя з учнем, у процесі чого вчитель передає знання про культуру живого слова та організовує самостійну діяльність учнів з метою засвоєння ними знань, умінь і навичок зв'язного звукового мовлення [3, с. 75].

Формування культури усного мовлення молодших школярів є

одним із важливих завдань сучасної початкової освіти. В умовах НУШ особливий акцент робиться на комунікативній компетентності учнів, що передбачає не лише грамотність, а й уміння чітко, логічно й виразно висловлювати свої думки.

Ми вбачаємо такі шляхи підвищення культури усного мовлення молодших школярів на уроках української мови в умовах НУШ:

1. Застосування інтерактивних методів навчання: *Мовленнєві ігри («Передай слово», «Ланцюжок», «Скажи по-іншому»); Рольові ігри (інсценізації, діалоги, казкові ситуації); Мозковий штурм, що спонукає до активного висловлювання думок.*

2. Розвиток навичок діалогічного та монологічного мовлення: *Створення мовленнєвих ситуацій для ведення діалогу; Використання прийому «Мікрофон» для висловлення власної думки; Формування вміння переказувати текст, створювати усні твори.*

3. Збагачення словникового запасу учнів: *Робота з тематичними словниками; Ознайомлення з синонімами, антонімами, фразеологізмами; Використання інтерактивних методик для активного застосування нових слів.*

4. Формування правильної вимови та інтонації: *Артикуляційні вправи та логопедичні ігри; Виразне читання вголос, скоромовки, чистомовки; Практика правильного наголосу в словах.*

5. Застосування сучасних технологій: *Перегляд та обговорення відео, аудіозаписів; Використання навчальних мультфільмів та інтерактивних додатків; Запис власного мовлення для аналізу та самокорекції.*

6. Читання та обговорення текстів; *Виразне читання казок, оповідань, віршів; Обговорення творів із використанням критичного мислення; Робота над розширенням емоційної виразності мовлення.*

7. Робота в парах і групах: *Взаємонавчання та взаємоперевірка; Колективне створення розповідей, діалогів; Вправи на уважне слухання та перефразування сказаного співрозмовником.*

Отже, застосування сучасних методів і технологій сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, збагаченню їхнього словникового запасу та формуванню вміння чітко і виразно висловлювати свої думки. Використання цих підходів позитивно впливає на якість мовленнєвої діяльності молодших школярів, сприяючи формуванню компетентного мовця та гармонійно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер В.І. Розвиток мовлення школярів : навч. посібник. Київ: ІЗМН, 2017. 194 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87>
3. Купрата Н.Я. Розвиток мовлення на уроках української мови. *Мова*. 2019. № 31. С. 75.

Валерія ГУЦУЛЯК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА**,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ ТА ПУНКТУАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Синтаксична компетентність є однією з основних предметних компетентностей у системі мовних знань, умінь і навичок, необхідних молодшим школярам у різних ситуаціях комунікативного дискурсу, що передбачає їхню здатність користуватися усною й писемною літературною мовою, послуговуватися необхідним арсеналом синтаксичних мовних одиниць різних структурних рівнів (словосполучення, речення, текст, складне синтаксичне ціле), синтаксичних конструкцій певних видів і сполучних засобів (сполучникові, безсполучникові, складносурядні, складнопідрядні, складні речення з різними видами зв'язку та ін.) з урахуванням функціонально-стильових різновидів мовлення відповідно до теми, мети, ситуації спілкування, провідних жанрів комунікації. «Елокуція словесного матеріалу включає синтаксичну стрункість, вишуканість форм, національну самобутність мовлення, інформаційну насиченість, а також лексичне, семантичне й синтаксичне багатство мовлення» [1]. Тому синтаксична компетентність діалектично пов'язана з високим рівнем загальної культури учнів в її мисленнєвому, поведінковому й

почуттєвому проявах, тобто віддзеркалює процеси мовомислення, мовотворення й мовопродукування в неперервній мовній освіті.

У початковій школі формується також **пунктуаційна компетентність** – це предметна компетентність учнів у системі мовних знань, умінь і навичок, що передбачає вміння школярів інтонаційно оформлювати усне мовлення на письмі, тобто є важливим складником їхньої правописної грамотності. Синтаксичну компетентність коректніше розглядати як складник мовної, а пунктуаційну – мовної і мовленнєвої компетентностей. Вивчення синтаксису й пунктуації створює умови для засвоєння норм сучасної української літературної мови, розвитку логічного мислення й мовлення учнів, формування пунктуаційної грамотності та навичок виразного читання; саме синтаксис допомагає зрозуміти комунікативну функцію мови й шляхи її здійснення [2].

Дослідженням проблеми теорії та методики формування синтаксичних умінь учнів у різний час займалися лінгвісти Л. Булаховський, М. Грунський, В. Курдиновський, М. Марун, М. Мироненко, О. Олійник, М. Торчинський, К. Шульжук; лінгводидакти М. Білецька, М. Вашуленко, Н. Воскресенська, Н. Деркач, С. Дорошенко, Г. Коваль, О. Мельничайко, М. Наумчук, Г. Чуйко, Г. Школьна та ін.

Наукові дослідження цих вчених є вагомим внеском у розв'язання проблеми формування синтаксичних умінь в учнів початкової школи, тоді як практична спрямованість вивчення синтаксису в початковому курсі української мови і сьогодні потребує глибшого дослідження в контексті нових технологій навчання.

Назвемо основні положення, які мають опанувати діти молодших класів з синтаксису та пунктуації, описані в програмі української мови:

- визначальним умінням, яке має бути сформоване на початковому етапі навчання мови, є орфографічна і пунктуаційна зіркість: уміння бачити в тексті особливості графічної форми слова, помічати пунктуаційні знаки у простих випадках, усвідомлювати їх роль у реченні;

- правильне інтонсування речень, у кінці яких стоять різні розділові знаки;

- поділ зв'язного висловлювання на речення;

- поділ речення на слова, побудова графічних моделей речень;

- поширення речень іншими словами за змістом;

- практичне засвоєння розділових знаків: крапка, кома, знак питання, знак оклику;
- уміння зіставити речення за певною ознакою (речення, що містить запитання, прохання, наказ, спонукування до дії);
- уміння визначати в реченні головні члени (підмет і присудок) та другорядні (без поділу їх на види);
- уміння будувати речення (прості і складні, зі звертанням та однорідними членами);
- читання, правильне інтонування речень, які містять звертання, однорідні члени речення;
- уміння вживати крапку, знак питання, знак оклику та кому перед а, але під час диктанту та спілкування;
- самостійно складати різні типи речень за метою висловлювання [1].

Під час опрацювання розділу «Речення» доцільним буде використання інтерактивних методів навчання, що дасть змогу краще усвідомити та зрозуміти матеріал та виконувати відповідні завдання з теми. Учні зможуть оволодіти новими знаннями, удосконалити комунікативні навички. Дітям зрозумілішим буде матеріал, якщо викладатиметься незвично, цікаво й у той же час доступно.

Розглянемо більш детально розділ «Речення» та вправи, які пропонуємо.

Вправа 1. Дуже цікавим є метод під назвою «Мікрофон». Діти повинні послідовно чи хаотично відповісти на такі запитання: *Що ви знаєте про речення?, які ознаки речення?* (виражає закінчену думку, слова в реченні зв'язані між собою, має головні слова, у кінці ставиться крапка...); *Яке значення речення?*

Вправа 2. «Незакінчене речення». Учитель пропонує початок речення, а учні повинні придумати продовження.

Я люблю ходити до школи, бо... (мені подобається навчатися, тут багато моїх товаришів, я пізнаю багато чого цікавого).

Вправа 3. «Дослідники». Поділити дітей на групи, кожній групі видати речення. Завдання учнів полягає в тому, щоб дослідити речення, з'ясувати, яке воно за метою висловлювання, який розділовий знак стоїть у кінці речення, які головні слова в реченні.

Івасик приплив до бережка. (речення розповідне, у кінці стоїть крапка, головні слова Івасик, приплив).

Вправа 4. «Навчаючи – вчуся». Діти діляться на групи. Кожна група отримує аркуш із запитанням. Після обговорення один

представник з кожної групи переходить в іншу, де розповідає та розкриває питання своєї групи.

Яке речення є розповідним? (речення, в якому щось розповідається, повідомляється, у кінці такого речення ставиться крапка, знак оклику); *Яке речення є питальним?*; *Яке речення є спонукальним?*

Вправа 5. «З одного слова зроби речення».

Кіно – Катя і Ніна – однокласниці.

Міст – Маленька Іринка старанно танцює.

Вправа 6. «Мікрофон».

Дає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання, або висловлюючи свою думку. Найефективніше використовувати при перевірці домашнього завдання. У 3 класі на уроці української мови під час повторення вивченого про речення можна дати дітям мікрофон, який вони передають один одному, по черзі називаючи ознаки речення, його види.

1 учень – речення виражає закінчену думку;

2 учень – за інтонацією речення бувають окличні та неокличні;

3 учень – за метою висловлювання: розповідні, питальні та спонукальні.

За настановою учителя школярі у «мікрофон» дають відповіді. Відповіді не обговорюються і не коментуються. Якщо учень припустився помилки, то відповідь формулює наступний учень.

Вправа 5. Технологія «Метод «Прес».

1. Позиція: почніть зі слів почніть зі слів «*Я вважаю, що ...*» та висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору.

2. Обґрунтування: починаючи зі слів «*...тому, що...*», наведіть причину появи цієї думки, тобто поясніть, на чому ґрунтується доведення вашої позиції.

3. Приклад: продовжуйте висловлювання словом «*... наприклад...*» та наведіть факти, що підтверджують вашу позицію.

4. Висновки: закінчіть вислів «*Отже (тому), я вважаю...*» і узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, як необхідно діяти (це своєрідний заклик прийняти вашу позицію).

Щоб зацікавити учнів роботою на уроці, необхідно подбати про гармонійне поєднання його мотиваційного, змістового, процесуального та розвивального компонентів. Зміст має привабити дітей чимось незвіданим, сприяти розвивальним дидактичним цілям. Дитина має зрозуміти значущість навчального матеріалу, тому педагогу слід

створювати оптимальне навчальне середовище для реалізації сутнісного потенціалу кожної особистості [2].

Отже, забезпечити ефективне формування синтаксичних умінь і навичок в учнів початкових класів можна, якщо ознайомлення учнів із одиницями синтаксису, зокрема словосполучення і речення, проводити на основі особистісно зорієнтованого підходу; гармонійно поєднувати вивчення синтаксису в початковій школі у поєднанні із розвитком зв'язного мовлення; крім традиційних, раціонально використовувати інноваційні методи, прийоми й засоби навчання, які захоплюють учнів яскравим забарвленням, методикою подання, зацікавлюють і водночас спонукають до сприймання синтаксичного матеріалу; дотримуватися систематичності й послідовності у виробленні синтаксичних навичок під час виконання системи синтаксичних вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лобода В. В. Питання синтаксичного розбору простого речення в початковій школі. *Початкова школа*. 2007. №5. С. 23–24.
2. Олійник І. С. Засвоєння синтаксису та пунктуації. *Початкова школа*. 2006. №1. С. 22–23.

Олександра ДАНЧУК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Людмила МОСКОВЧУК,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування мотивації до навчальної діяльності у молодших школярів є одним із ключових аспектів успішного освітнього процесу. В умовах сучасної школи воно відіграє визначальну роль у становленні особистості, її навчальної самостійності, соціальної адаптації та здатності до подальшого саморозвитку. Актуальність цього питання підтверджується численними дослідженнями вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких Ю. Семців, С. Гончаренко, В. Моргун, В. Рибалко,

О. Скрипченко, Г. Костюк, Ю. Швалб, М. Боришевський та інші.

Науковці розглядають мотивацію як багатокомпонентне явище, що охоплює як зовнішні стимули (оцінки, заохочення, похвала), так і внутрішні мотиви (інтерес до знань, бажання самореалізації, пізнавальна допитливість). С. Гончаренко визначає мотиви як рушійну силу навчальної діяльності, яка визначає спрямованість і стійкість інтересу до пізнання. І. Гословська наголошує, що навчальна мотивація формується під впливом не лише загальних факторів (ідеали, потреби, соціальне середовище), а й специфічних умов, пов'язаних з організацією освітнього процесу та особистісними характеристиками учнів [2].

Ю. Семців трактує навчальну мотивацію як чинник активізації і спрямованості поведінки, що включає як індивідуальні, так і соціальні аспекти. І. Чорней вказує на дві основні групи факторів, що визначають мотивацію: особливості навчального середовища (методи викладання, використання інноваційних технологій, об'єктивність оцінювання) та особистісні характеристики учня (його самооцінка, рівень розвитку самоконтролю, ставлення до навчання) [9, 10].

Л. Маляр і З. Ваколя класифікують мотиви на три групи:

1. Широкі соціальні мотиви, які пов'язані з прагненням дитини відповідати очікуванням оточення (батьків, учителів, однолітків).
2. Навчально-пізнавальні мотиви, що зумовлені інтересом до нових знань, прагненням до дослідження і розширення світогляду.
3. Мотиви самоосвіти, які базуються на прагненні учня до самостійного здобуття знань, розвитку своїх здібностей і вмінь [6].

Мета нашої статті полягає у розкритті поняття мотивації молодших школярів до навчання та психологічних особливостей формування їх інтересу до навчання, простеженні, яким чином навчальна мотивація впливає на успішність здобувачів першого циклу початкової освіти.

Процес формування мотивації до навчання є багатограним і включає різні рівні впливу:

— педагогічний рівень: використання особистісно-орієнтованих методів навчання, врахування вікових особливостей учнів, створення ситуацій успіху, що стимулюють позитивне ставлення до навчання;

— психологічний рівень: формування в учнів стійких інтересів до пізнання, розвиток внутрішніх мотивів через усвідомлення значущості знань і власного саморозвитку;

— соціальний рівень: вплив сім'ї, взаємодія з однокласниками, схвалення та підтримка з боку вчителя як фактори, що впливають на навчальну діяльність дитини [5].

Згідно з дослідженнями О. Савченко, важливими складовими навчальної мотивації є довільність психічних процесів, самоконтроль, здатність до рефлексії. Чим вищий рівень розвитку цих навичок, тим більш стійкою стає мотивація до навчання. Однак відсутність належного мотиваційного підходу може призвести до появи мотивації уникнення невдач, коли учень вчиться не через інтерес, а через страх отримати погану оцінку або покарання [8].

У цьому контексті особливу роль відіграють сучасні освітні програми, такі як Нова українська школа (НУШ) та «Інтелект України», які спрямовані на розвиток внутрішньої мотивації через активні та дослідницькі методи навчання. Як зазначає Т. Докучина, застосування інноваційних підходів, індивідуалізація навчання та створення позитивного емоційного фону на уроках сприяють збереженню й підсиленню пізнавальної активності дітей [3].

Формування навчальної мотивації першокласників на уроках математики є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти. До прикладу, С. Скворцова наголошує на важливості діяльнісного підходу у навчанні, що передбачає включення першокласників у процес активного пізнання через використання ігрових методів, інтерактивних технологій і проблемного навчання. Дослідниця підкреслює, що завдяки поєднанню різних форм роботи – від сюжетно-рольових ігор до математичних казок – вдається сформуванню внутрішню мотивацію дітей, яка ґрунтується на інтересі до предмета та бажанні самостійно здобувати знання [4, с. 8–34].

О. Онопрієнко акцентує увагу на необхідності створення розвивального середовища, у якому першокласники отримують можливість експериментувати, аналізувати та відкривати нові знання через власну діяльність. Одним із ефективних способів підтримання мотивації учнів є використання диференційованого підходу, що враховує індивідуальні особливості дитини, рівень її готовності до навчання та інтереси. Авторка також зазначає, що важливим чинником

є емоційний комфорт на уроці, який забезпечується доброзичливою атмосферою та підтримкою з боку вчителя [7, с. 13–20].

М. Богданович зосереджується на ролі систематичності та поступовості у формуванні мотивації. Він підкреслює, що мотивація є динамічним утворенням, яке потребує постійного підкріплення через позитивне підкріплення, успіхи в навчанні та усвідомлення дитиною власного прогресу. Особливу увагу автор приділяє значенню навчального матеріалу, який повинен бути доступним, цікавим та практично орієнтованим, що сприятиме його засвоєнню й підвищенню зацікавленості дітей [1, с. 12–14].

Отже, формування мотивації молодших школярів до навчальної діяльності на уроках математики – це цілеспрямований педагогічний процес, спрямований на розвиток внутрішнього інтересу та позитивного ставлення до навчання через використання ігрових, проблемних, інноваційних методів навчання, серед яких інтерактивні технології, ігрові форми навчання, а також мистецькі підходи.

Навчальна мотивація є багатокомпонентним явищем, що вимагає комплексного підходу до її формування. Використання особистісно-орієнтованих методів навчання, активне залучення дітей у пізнавальний процес, підтримка їхніх інтересів та емоційного стану сприятимуть формуванню стійкого інтересу до навчання та підвищенню його ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах : навчальний посібник. 4-те вид., переробл. і доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 360 с.

2. Гословська І. Г. Формування позитивної мотивації навчання в молодших школярів на уроках математики. *Наука і освіта*. 2000. №6. С. 18–24.

3. Докучина Т. О. Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2011. Вип. 8. С. 32–37.

4. Коваль Л. В., Скворцова С. О. Методика навчання математики: теорія і практика : підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» [2-ге вид., доповн. і переробл.].

Харків : ЧП «Принт-Лідер», 2011. 414 с.

5. Кононова О. В. Формування мотиваційної спрямованості молодшого школяра до вивчення математики засобами WEB-квестів : кваліфікаційна робота / науковий керівник – к. пед. наук Юлія Олександрівна Баруліна. Кривий Ріг, 2022. 83 с.

6. Маляр Л. В., Ваколя З. М. Особливості мотивації учнів до навчальної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Випуск 82. С. 102–106.

7. Онопрієнко О. В. Мобільний застосунок як актуальний засіб навчання в умовах воєнного стану. *Актуальні питання дошкільної та початкової освіти. New Inception*. 2022. №3–4(9–10). С. 13–20.

8. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

9. Семців Ю. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів. *Магістерський науковий вісник*. 2015. №23. С. 130–135.

10. Чорней І. Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. №4(80). С. 165.

Максим ЄРЕМЕЄК,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

3 року навчання спеціальності 014 Середня освіта:

Історія (Історія та правознавство)

Науковий керівник – **Оксана ГОРБАТЮК,**

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У 8 КЛАСІ ЗЗСО

Формування в здобувача освіти якостей, пов'язаних з патріотизмом, любов'ю до Батьківщини, її культурно-історичної спадщини, героїзму та подвижності борців за українську ідею – основне завдання сучасної освіти в Україні, оскільки події, які відбулися за весь період відновлення Незалежності, констатують, що громадянин без

сформованої активної громадянської позиції не в змозі не тільки стати повноцінним членом суспільства, але й долучитися до розвитку держави. Зважаючи на це, уряд ухвалив низку нормативно-правових актів у сфері освіти, серед яких центральною є Концепція національно-патріотичного виховання в Україні [3]. Відтак мета національно-патріотичного виховання має бути втілена не тільки на виховних заходах чи уроках мовно-літературної чи громадянсько-історичної освітніх галузей, але відобразитися на уроках всіх освітніх галузей. Зважаючи на актуальність теми, метою нашої публікації є висвітлення методичних особливостей національно-патріотичного виховання здобувачів освіти під час уроків громадянської освіти у 8 класі.

Над проблемою працювали: Л. Кравченко, яка в публікації «Національно-патріотичне виховання – пріоритетний напрям», виокремила найвагоміші методи та засоби виховання громадянськості та патріотизму [4]; Р. Потаренко, О. Тарапон, які в статті «Методика національно-патріотичного виховання на уроках історії в школі» виокремили дидактичні особливості національно-патріотичного виховання на уроках історії в ЗЗСО [5].

В організаційно-методичному векторі для забезпечення викладання громадянської освіти розроблено дві модельні програми: авторського складу Васильків І. Д., Кравчук В. М., Танчина І. З. та авторів іншої програми у складі Пометун О. І., Ремех Т.О., Серової Г.В. Оскільки в електронному доступі наявний тільки підручник авторів модельної програми Васильків І.Д. та ін., ми, розглядаючи питання цієї публікації, будемо послуговуватися саме цим виданням [1]. Мета національно-патріотичного виховання проходить крізь призму завдань формування не тільки патріотизму, але й усвідомлення здобувачем освіти взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю. Відтак, проаналізувавши підручник, бачимо такі наскрізні лінії із метою національно-патріотичного виховання. Зокрема, розділ І «Культура. Суспільство. Людина» розкриває логічний елемент вищезазначеного взаємозв'язку за допомогою теоретичного (текстового, позатекстового, ілюстративного матеріалу) та практичного (завдання проблемного, частково-пошукового, репродуктивного характеру). До прикладу, автори підручника пропонують наступне завдання частково-пошукового характеру під час вивчення теми «Культура», яке полягає у проведенні дослідження матеріальної та духовної культури в сім'ях та класному колективі [1, с. 9]. Таке завдання дозволить на найпростішому

рівні сформувати в учнів уявлення про базові компоненти культури (мову, традиції, звичаї, норми та правила поведінки), а також усвідомити окремішність української культури від інших шляхом визначення того, що кожній нації притаманні своя мова, правила етикету, ціннісно-смыслова система та ін. Л. Кравченко наголошує на тому, що утвердження національного світогляду повинне проходити крізь призму формування поглядів, переконань, ідеалів, національної духовності, а також використання на уроках морально-етичної спадщини українського народу: побуту, звичаїв, обрядів та інше [4, с. 43].

Також, на нашу думку, можна використати під час вивчення цієї теми й інші інтерактивні методи, які не потребують залучення технічних засобів навчання. Зокрема, таким методом виступає дискусія, питання якої в контексті цієї теми може звучати в такий спосіб: *Чи можемо вважати культуру консолідуючим чинником нації, якщо так, то наведіть приклади? Чи може культура вважати ідентифікатором нації або народу?*

Оскільки громадянська освіта має тісний зв'язок з історією, то в контексті вивчення теми можна використати метод аналізу історій та ситуацій, у ході якого здобувачі освіти використовуватимуть основні мисленнєві операції: аналіз, синтез, узагальнення та ін. Відштовхуючись від вивченого на уроках історії України в 7 класі, можна проаналізувати з учнями культурно-історичний вплив Русі на формування сучасних норм поведінки та культури. Такі завдання виправдають виховну мету уроку громадянської освіти – формування в здобувачі освіти поваги до культурно-історичного надбання українського народу, а відтак така мета є аналогічною й в концепції національно-патріотичного виховання.

Однак дослідники зважають на тому, що національно-патріотичне виховання повинне обходити «гострі кути історії» і не формувати культури імпералізму – штучної практики просування власної культури [5, с. 96]. З одного боку, ми погоджуємося з такою думкою, оскільки толерування шовінізму або аморального відношення до іншої культури або нації є неприпустимим у сучасній освітній доктрині, а з іншого – не розгляд спірних питань з історії та культури призведе до створення так званих «білих плям». Справедливості ради розглянемо й інші теми, вміщені в згаданому підручнику та практичні способи реалізації виховної мети уроку громадянської освіти. Під час вивчення теми «Громадянське суспільство і держава» здобувачі освіти за допомогою теоретичного та практичного матеріалу набувають уміння та навички участі у процесах

державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, комунікувати з соціальними інститутами, органами влади, усвідомлення важливості дотримання законів, захисту прав людини та громадянина. До прикладу, автори підручника пропонують під час вивчення цієї теми роботу в парах або групах, яка полягає в створенні уявної держави, опису її основних характеристик та функцій [1, с. 67]. Таке завдання творчого характеру першочергово сприяє розвитку пізнавальних процесів психіки, зокрема мислення та уяви, а також поліпшення навичок роботи в команді та формуванню soft skills. Окрім цього, воно й виправдовує виховну мету уроку – виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки. Тут й доцільно застосувати інтерактивну методiku у формі проведення рольової гри, у ході якої здобувачі освіти поділяться на групи: 1) державні органи влади; 2) інститути громадянського суспільства; 3) громадяни. У ході гри учні повинні відобразити основні аспекти взаємозв'язку та комунікації між цими суб'єктами, що допоможе їм зрозуміти аспекти створення демократичного громадянського суспільства. Для теоретичного закріплення в підручнику достатньо текстового, позатекстового та ілюстративного матеріалу, однак можна використовувати й технічні засоби навчання, якщо такі присутні в ЗЗСО, зокрема: мультимедійний проєктор, інтерактивну дошку, телевізор та ін.

Зважаючи на поширення ролі штучного інтелекту в освітньому процесі, варто розглянути його використання на уроках громадянської освіти. Зокрема для оптимізації своєї роботи та з метою перевірки, контролю та корекції знань, умінь та навичок педагог може використовувати онлайн-платформу «На урок», яка за допомогою ІІІ може створювати тестові завдання без прямої участі вчителя [2, с. 112]. Учителю потрібно тільки відібрати необхідний текстовий матеріал (до прикладу, текст підручника) , завантажити його, а в кінці перевірити правильність та чіткість формування штучним інтелектом елементів тесту, тобто виконати фасилітативну роль. Окрім цього, згадана платформа може допомогти педагогу швидко та якісно створити наочність: презентації, флешкартки та інше. Отже, зважаючи на все вищезазначене, робимо такі висновки: національно-патріотичне виховання на уроках громадянської освіти в 8 класі має ґрунтуватися не тільки на теоретичних знаннях з навчальної дисципліни, але й використанні міжпредметних зв'язків (історія України, етики, курсу «Культура добросусідства» та ін.), що дозволить створити сталу й наскрізну модель національно-патріотичного

виховання в ЗЗСО. Окрім того, важливо, щоб практичні завдання не були тільки репродуктивного характеру, але й включали в себе частково-пошуковий або проблемний елемент, що допоможе учням розвинути пізнавальні процеси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильків І. Д., В. М. Кравчук, І. З. Танчин. Громадянська освіта. Підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2024. 128 с. : іл.
2. Єремеек М. Майбутні перспективи розвитку штучного інтелекту в освіті України. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. Вип. XX. С. 110-114.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти. Наказ Міністерства освіти України від 06.06.2022 №527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12> (дата звернення: 09.02.2025).
4. Кравченко Л. Національно-патріотичне виховання – пріоритетний напрям. *Професійна освіта*. 2022. №4. С. 42–44.
5. Потаренко Р., Тарапон О. Методика національно-патріотичного виховання на уроках історії в школі. *Український літопис*. 2023. №1. С. 93–98.

Дмитро ЖЕБЧУК,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ В ЧЕТВЕРТОКЛАСНИКІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Здоров'я людини – тема для розмови досить актуальна для всіх часів і народів, а в ХХІ столітті вона постає більш гостро.

Стан здоров'я школярів викликає серйозну тривогу фахівців. За даними Міністерства охорони здоров'я, на сьогодні кожен п'ятий

школяр має хронічну патологію, у половини школярів відзначаються функціональні відхилення.

Харчування – необхідна потреба кожного живого та обов’язкова умова для життя і розвитку кожного зростаючого організму. Харчова поведінка людей залежить від багатьох факторів, основним з яких є відсутність сформованої культури здорового харчування. Зміни, що відбуваються останнім часом у склад та якість харчових продуктів, в значній мірі ускладнили завдання збереження здоров’я людини. Але при цьому наш організм практично не змінився. Сучасна їжа переробляється так само, як і тисячі років тому. А реклама закликає школярів замість повноцінного обіду вживати снікери, чіпси, сухарики, газовані напої, фаст-фуди, напхані всілякими харчовими добавками, а наш організм з цієї сучасної їжі з величезною кількістю цукру, жирів, барвників, консервантів змушений насилу витягувати елементи, які необхідні йому для подальшого існування.

Якісне харчування зміцнює здатність до навчання й здоров’я дітей. Оскільки харчування впливає на інтелектуальний розвиток і здатність до навчання, здорове харчування є необхідною умовою гарної успішності в школі. Як показують дослідження, діти, які харчуються більш якісно, отримують при тестуванні більш високі оцінки. Навпаки недостатність поживних речовин, що мала місце в ранньому дитинстві може впливати на здатність до навчання, тривалість перебування в школі, вміння концентруватися і на уважність.

Проблемою навчання й виховання здорової людини займалися чимала кількість науковців. Відповідні аспекти можна знайти у працях Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та ін. Серед класиків педагогіки, що приділяли увагу проблемі здоров’язбереження учнів, можна назвати Л. Виготського, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Раціональне харчування школярів вивчали такі науковці як: Ю. Бойчук, К. Варивода, Л. Гармаш, Л. Герасименко, М. Гуліч, А. Довгань, Н. Коцур, О. Макарова, О. Овчарук, Н. Полька, Л. Пужайчерда, Л. Товкун, В. Шкуро та ін.

Окрім батьків, прищеплюванням навичок здорового харчування учнів молодшого шкільного віку має займатися й школа. Вчителю важливо пояснити учням користь і шкідливість певних продуктів, сформувати корисні харчові звички. Реалізувати ці завдання можливо через здоров’язбережувальну освітню галузь.

Зміст тем укладено відповідно до вимог Державного стандарту. До кожного розділу програми визначені обов'язкові результати навчання, спрямовані на досягнення учнями здоров'язберігаючої, соціальної, загальнокультурної та інших компетентностей.

У структурі змісту програми дотримані принципи системності та наступності. Початкові знання про здоров'я людини, його складові, позитивний вплив здорового способу життя на загальний стан людини, що їх набули учні у дошкільних закладах, якісно розширюється та поглиблюється в початковій школі. Водночас, продовжується розвиток стійких переконань щодо безпечної поведінки, формування життєвих навичок збереження та зміцнення здоров'я.

Найулюбленіша і найуживаніша в освітньому процесі технологія, яку ми застосовували – *робота в групах*. Таким чином, можна проводити дискусії та обговорення про користь і шкідливість тих чи інших продуктів харчування тощо. Такі дискусії цікаво проводити всім класом, однак вони ефективніші, коли їх проводять у малих групах, особливо якщо клас великий, а час обмежений. Обговорення групою максимально підвищує активність і внесок кожного учасника. Дискусія допомагає уточнити власні уявлення, усвідомити почуття і ставлення. Обговорення в групах дає змогу учням більше дізнатися один про одного, стимулює вільний обмін думками, збільшує вірогідність того, що учні краще зрозуміють почуття і позиції інших. Робота в групах розвиває життєві навички активного слухання, співпереживання, співробітництва, упевненої поведінки і толерантності. Щоб робота в групах була ефективною вчителю необхідно:

- чітко формулювати мету: вивчити тему, обговорити ситуацію, проблему; сформулювати запитання, запропонувати ідеї або варіанти рішень;
- повідомити скільки часу відводиться на це завдання;
- сформувати групи (бажано з 2-6 осіб), використовуючи різні прийоми об'єднання;
- розташувати групи так, щоб учасники кожної сиділи поряд і добре чули одне одного;
- запропонувати групам обрати того, хто записуватиме запропоновані варіанти і стежитиме за дотриманням простих правил. Після обговорення на прохання вчителя бажаючі розповідають про те, як відбувалося обговорення і які рішення було прийнято, тобто презентують свою роботу [2].

Також для роботи з групами рекомендують:

- найкраще розпочинати роботу з групами, що складаються з 2-4 осіб, тому що у невеликих групах учням легше подолати сором'язливість; коли ви відчуєте, що учасники набули впевненості, групи можна збільшити до 5-6 осіб;

- краще не доручати учасникам формувати групи за власним бажанням, бо це може призвести до образи або дискримінації деяких дітей; формуючи групи, стежте, щоб їх склад змінювався якомога частіше;

- наголосіть на важливості принципу «один за всіх, і всі за одного», що ви єдина команда і що усі члени групи мають зробити свій внесок у вирішення поставленого завдання, а успіх групи буде залежати від окремого внеску кожного;

- у деяких випадках доцільно формувати групи за ознакою статі.

Формувати навички здорового харчування в молодших школярів можна завдяки використанню *ігор* на уроках основи здоров'я. Дидактичні ігри дають змогу індивідуалізувати роботу на уроці, давати завдання, посилені кожному учню, максимально розвиваючи їхні здібності. Гра виховує почуття відповідальності, колективізму [1].

Учні, граючись, вчитимуться узагальнювати, порівнювати та робити самостійні висновки, обґрунтовувати їх. Наприклад, вивчаючи в 4 класі тему «Збалансоване харчування», можна використати такі ігри як: «З якої групи продукт?», «Завжди, іноді, ніколи», «Випереди суперника» тощо.

Отже, систематичне використання нестандартних, інтерактивних методів навчання на уроках основ здоров'я дозволить підвищити мотивацію учнів до вивчення тем, спрямованих на формування навичок здорового харчування; сприймати й дотримуватися режиму харчування та пропагувати раціональне харчування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратюк С. М. Здоров'я школярів – головна умова їх гармонійного розвитку. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ ім. А. С. Макаренка, 1999. С. 299–308.

2. Фаєнко Т. Ю. Формування здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2009. №32 (листопад). С. 32–41.

Анастасія ЖЕЛДАК,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – *Олена ДОВГАНЬ,*
асистент кафедри теорії та методик початкової освіти

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Сьогодні, в умовах реформування освітньої системи України, особливої ваги набуває формування в учнів національної самосвідомості, глибокої любові до Батьківщини, духовності, патріотичних почуттів і толерантного ставлення до інших. Освіта має будуватися на основі традиційних національних цінностей і духовних здобутків українського народу. Важливо розпочинати патріотичне виховання саме з початкової школи, оскільки цей період є вирішальним для становлення особистості, її моральних переконань і самоідентифікації.

Дослідити психолого-педагогічний потенціал українських народних традицій і звичаїв як ефективного засобу виховання молодших школярів у контексті Нової української школи.

Початкова школа – це перший етап обов’язкової освіти, що формує базові життєві компетенції, моральні цінності та світогляд дитини згідно з віковими особливостями й державним стандартом. Одним із ключових завдань є національно-патріотичне виховання: розуміння історії свого народу, національної ідентичності, значення державної мови та культури [4]. Вчителі мають допомогти дітям усвідомити важливість понять «Україна» і «патріотизм» не лише розумом, а й серцем [1].

Залучення до народної педагогіки сприяє вихованню цілісної особистості, яка цінує свою гідність і честь. Використання народних традицій у навчанні сприяє єдності освіти й національної культури. Серед учених, які досліджували ці питання – І. Бех, О. Вишневський, П. Кононенко, Рудницька, Г. Тарасенко, Т. Усатенко, В. Шинкарук та інші.

У сучасних умовах особливо актуальним є виховання патріотизму, громадянської свідомості та любові до України. Освітній процес в Новій

українській школі реалізується через різні галузі знань – мовну, природничу, мистецьку, історичну тощо, де закладено патріотичні цінності.

Особлива увага приділяється українській мові як державній. Через фольклорні форми — загадки, прислів'я, народні прикмети — формуються любов до мови та повага до традицій. У підручниках для молодших класів широко представлено теми, що відображають український побут, звичаї, природу та духовну спадщину. У підручнику для 1 класу Українська мова. Буквар (Вашуленко, Вашуленко, 2018) [3] і Українська мова. Читання 2 класу (Богданець-Білоskalенко, 2019) [2] відзначимо, що тематика літературних творів відображає різні сторони життя і діяльності людини, сприяє розширенню світогляду дітей, поповненню їхніх знань, засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів. У підручнику подаються народні прикмети, пов'язані з природою, господарською діяльністю людини; вивчається усна народна творчість, у якій оспівуються рослини, якими прикрашали садибу (калина, верба, чорнобривці, мальви), якими лікувалися (звіробій, подорожник, татарське зілля, чебрець та ін.); вивчається походження назва міста (села), вулиці, український побут та звичаї у рідному краї. Молодші школярі знайомляться з особливостями народного костюма, пам'ятками старовини рідного краю, державними, народними та релігійними святами (День Незалежності, Святого Миколая, Новий Рік, Різдво Христове, Великдень та ін.).

На уроках «Я досліджую світ» вчителі виховують екологічну свідомість, любов до природи та рідного краю, залучають дітей до свят і обрядів, збагачуючи їх духовно й культурно. Вивчення тем про родину, державні символи, права дитини сприяє формуванню національної ідентичності.

Реалізуючи громадянський та історичний напрям, вчителям необхідно враховувати, що національно-культурні традиції – це основа безперервного духовного розвитку поколінь. Їхнє збереження і передача є найефективнішим способом виховання любові до Батьківщини та формування української ідентичності. Вивчаючи державні символи України, вчитель виховує повагу до Конституції держави, законодавства, Герба, Прапора, Гімну. З перших днів навчання, молодші школярі на уроках «Я досліджую світ» вивчають такі теми, як: «Рід.

Родина. Родовід», де учні із задоволенням виготовляють «Родинне дерево», яке означає, що учні відшукали родинні корені; «Я живу у місті. Громадські місця»; «Святковий календар весни. Великдень»; «Твоя країна – Україна»; «Символи держави»; «Я маю право на права»; «Ми всі різні, а світ у нас один».

Традиції, звичаї, обряди та свята – необхідний елемент соціального і особистого життя людини. У кожного народу історично склалася власна система національно-культурних традицій. Педагогічна сутність національно-культурних традицій полягає у відтворенні в наступних поколіннях того кращого, що вироблено українським народом упродовж усієї історії свого існування. Отже, виховання учнів початкових класів на національно-культурних традиціях українського народу забезпечує їх прилучення до високих духовних і матеріальних надбань свого народу, засвоєння і примноження кращих звичаїв, моральних норм, естетичних цінностей та інших елементів культурної спадщини, кращих психічних якостей українського народу, специфіки його емоційної та інтелектуальної сфери, що зберігаються нацією, розвиваються і передаються протягом століть. Найбільш ефективним чинником виховання поваги і любові до Батьківщини є національно-культурні традиції українського народу.

Таким чином, традиції – це самобутнє культурно-історичне явище. Вони складають ту основу, на якій базується єдність усіх поколінь українського народу.

Національні традиції – це сакральні цінності кожного народу, невід’ємна частина його повсякденного життя. В. Сухомлинський називав їх «живим і невичерпним джерелом педагогічної мудрості», що втілює духовний світ нації. Традиції – це ритуали, звичаї, обряди, норми, свята та ідеали, що несуть у собі культурні святині народу, єднаючи минуле з майбутнім, формуючи в душах сучасного покоління спадкоємність історичної пам’яті та цінностей. Саме через традиції народ зберігає і передає свою духовну сутність, характер і ментальність наступним поколінням.

Таким чином, основою понять «народ» і «нація» є глибоко вкорінені моральні, трудові й естетичні традиції. Виховання молодших школярів у дусі національних традицій має не лише освітню, а й вагому

соціальну місію – сприяє відродженню українських звичаїв та культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданець-Білокаленко Н. І. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Київ: Грамота, 2019.

2. Вашуленко М.С., Вашуленко О.В. Українська мова. Буквар: підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Київ: Освіта, 2018.

3. Матящук В.П. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль: Мандрівець, 2014.

4. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <http://dpl.in.ua/index.php/vykhovna-robota/natsionalno-patriotychne-vykhovannia/metodychni-rekomendatsii-shchodo-natsionalno-patriotychnoho-vykhovannia-u-zahalnoosvitnikh-navchalnykh-zakladakh> (дата звернення: 22.01.2025).

Олена КИРИЛЮК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Ірина ДОРОЖ,**

кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри теорії та методик початкової освіти

ПОТЕНЦІАЛ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Відродження національних традицій в Україні зумовлює необхідність глибокого аналізу сучасного освітнього середовища і розробку концептуально нових підходів до виховання національної самосвідомості школярів. Одним із напрямів такого реформування української освіти є формування ціннісного ставлення до українських народних традицій і звичаїв засобами декоративно-прикладного мистецтва [3].

Проблеми теоретичних основ патріотичного виховання розроблялися педагогами-класиками (Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський) і сучасними вченими (Є. Антонович, В. Бутенко, І. Зязюн, Л. Масол, Б. Неменський, Г. Падалка, Г. Шевченко та ін.). Взаємозв'язок змісту декоративно-прикладного мистецтва з традиціями, звичаями та календарно-обрядовими святами висвітлено в наукових працях А. Бакушинського, І. Богуславської, В. Василенка, В. Вишняківської, В. Воронова, В. Прядко.

Незважаючи на значну кількість досліджень цієї проблеми, художньо-трудова діяльність здобувачів початкової освіти як педагогічно організаційний процес виховання в учнів ціннісного ставлення до трудових традицій українського народу залишається недостатньо висвітленою.

Саме тому *метою статті* є обґрунтування змісту та педагогічних засобів формування ціннісного ставлення до українських народних традицій українського народу здобувачів початкової освіти засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Декоративно-прикладне мистецтво – це найперша доступна дитині форма духовності, це перший етап оволодіння художнім стилем бачення. Декоративно-прикладне мистецтво притаманне культурі різних народів і народностей, у ньому втілюється душа народу, воно оточує людину в повсякденному житті й у свята. Тому саме декоративно-прикладне мистецтво є найбільш близьким кожній людині і може стати основою художнього розвитку особистості, оскільки з одного боку, в ньому відбите минуле, а з іншого – в народному мистецтві протягом століть були вироблені нетрадиційні методи, які складають основу розвитку сучасної народної творчості [1, с. 128].

Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядається як важлива художньо образна цілісність, що виконує численні функції. В освітньому процесі використання функціонального потенціалу декоративно-прикладного мистецтва і, зокрема, народної творчості набуває особливого значення.

Виховне значення творів декоративно-прикладного мистецтва визначається тим, що вони оптимізують зв'язок людини з предметним середовищем, яке впливає на їх характер і смаки [2]. Такі види декоративно-прикладного мистецтва як художня вишивка, бісерне рукоділля, вузликове плетіння, в'язання гачком і спицями є

традиційними видами ужиткового мистецтва українців, що не вимагають складного технологічного обладнання чи матеріального забезпечення, але мають високу художню цінність. Отже, декоративно-прикладне мистецтво має великі можливості для виховання дітей, але його виховний потенціал, як засвідчив аналіз шкільних програм, підручників та вивчення методичних джерел, використовується недостатньо.

Навчаючи школярів декоративно-прикладного мистецтва, треба керуватися наступним принципом: доступністю видів народних національних промислів і декоративно-прикладного мистецтва для оволодіння учнями з різнорівневими здібностями; урахування вікових особливостей школярів; національний зміст виробів декоративно-прикладного мистецтва; призначенням виробів для проведення національних свят та обрядів чи використанням у побуті; національним колоритом виробів; впливом на розвиток смаків, здібностей і творчості школярів; забезпечення технічними знаннями, вміннями і навичками [4].

Як показує досвід, високу ефективність має залучення до національно-культурного розвитку учнів, їхніх батьків, дідусів і бабусь. В українських сім'ях до цього часу зберігаються старовинні зразки декоративно-прикладного мистецтва, одяг та домашні утвори, давні фотографії, які є незамінними носіями традицій нашого народу, джерелом національної пам'яті для наших дітей.

Важливими педагогічними умовами підвищення ефективності занять декоративно-прикладним мистецтвом є: 1) індивідуалізація цілеспрямованих впливів на школярів залежно від особливостей їхнього характеру і поведінки; 2) тісний взаємозв'язок занять декоративно-прикладного мистецтва з усім освітнім процесом з метою розвитку зорової пам'яті, уяви, підведення учнів до самостійного розв'язання завдань декоративної творчості; 3) створення в учнівському колективі обстановки взаємодопомоги і вимогливості. Самостійне розв'язання таких та інших творчих завдань активізує уяву, розвиває мислення учнів, вимагає застосування набутих ними знань з інших наук і водночас їх збагачення, розширення [1].

Отже, вивчення різних видів декоративно-прикладного мистецтва розкриває перед учнями багатство культури народу, допомагає їм засвоїти різні звичаї, традиції, що передаються з покоління в покоління, формує їхню національну свідомість, вчить розуміти і любити прекрасне, залучає до праці за законами краси, допомагає розкрити власні творчі здібності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власова, В. Інноваційний потенціал засобів образотворчого мистецтва у формуванні естетичного ставлення молодших школярів до навколишнього світу. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. Київ, 2017. С. 46–51.
2. Гуцан Л. А. Виховання у молодших школярів позитивного ставлення до традицій і звичаїв українського народу у процесі художньо-трудової діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. Київ, 2005.
3. Державний стандарт початкової освіти. 2018 р. URL.: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
4. Шевнюк О. Словник термінів образотворчого мистецтва: Навч. посібн. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013.

Інна КИРЧЕНКО-КАМБУР,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія МЄЛЕКЄСЦЕВА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування сучасної української школи орієнтоване на формування в учнів життєвих компетентностей, які забезпечують їхню успішну соціалізацію та самореалізацію як особистостей, громадян і фахівців. Згідно з Концепцією Нової української школи, одним із наскрізних умінь, що інтегрується у всі десять ключових компетентностей для життя, є здатність здобувача освіти конструктивно керувати власними емоціями та розвивати емоційний інтелект.

Наукові дослідження засвідчують, що успішності в особистісному та професійному житті здебільшого досягають ті люди, які вміють контролювати власний емоційний стан, усвідомлюють його вплив на емоції інших та здатні на цій основі вибудовувати конструктивні міжособистісні стосунки. У зв'язку з цим значно зростає роль емоційного інтелекту в освітньому процесі початкової школи.

Особливої важливості набуває розвиток емоційної сфери молодших школярів, зокрема формування в них умінь усвідомлювати, виражати та регулювати власні емоції, а також розуміти емоційний стан інших людей. Отже, актуальність теми нашого дослідження зумовлена як освітньою, так і соціальною значущістю означеної проблеми.

Розвиток емоційного інтелекту особистості є предметом дослідження як зарубіжних, так і українських учених, зокрема Р. Бар-Она, Г. Гарднера, Д. Гоулмана, М. Зайднера, Д. Карузо, Дж. Майєра, Дж. Меттьюза, Г. Орме, Р. Робертса, П. Саловея, Д. Слайтера, а також Е. Носенко, Н. Ковриги й інших. Емоційно-ціннісний компонент у процесі вивчення дисциплін мовно-літературного циклу висвітлено в працях О. Вашуленко, Т. Дорошенко, Г. Підлужної та ін. Водночас недостатньо досліджено можливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів засобами літератури для дітей, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – схарактеризувати потенціал літератури для дітей як засобу розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.

Аналіз наукових джерел засвідчує наявність різних підходів до тлумачення поняття «емоційний інтелект». У загальному розумінні емоційний інтелект (*emotional intelligence, EI*) – це сукупність ментальних здібностей, що забезпечують усвідомлення, розуміння та регулювання власних емоцій, а також розпізнавання емоцій інших людей.

Структуру емоційного інтелекту, за Д. Гоулманом, складають такі компоненти:

- 1) усвідомлення власних емоцій;
- 2) управління своїми емоційними станами;
- 3) самомотивація;
- 4) емпатія – уміння розпізнавати емоції інших;
- 5) навички ефективної міжособистісної взаємодії [2, с. 30].

Розвиток емоційного інтелекту особистості триває впродовж усього життя, проте особливої ваги він набуває в молодшому шкільному віці – періоді, коли активно формується емоційне ставлення дитини до самої себе, до інших людей та навколишнього світу.

Однією із ключових умов ефективного розвитку емоційного інтелекту є створення сприятливого освітнього середовища, яке стимулює емоційно-особистісне зростання здобувачів освіти. У цьому контексті особливе значення мають уроки літературного читання, адже

мета літературної освіти в початковій школі полягає не лише у формуванні комунікативної й читацької компетентностей, а й у збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду молодших школярів [1].

Читацькі емоції – це чуттєвий відгук читача, емоційні переживання, що виникають у процесі сприймання твору. Літературні тексти, з якими ознайомлюються учні на уроках літературного читання, здатні викликати широкий спектр емоцій, формувати настрій, емоційно залучати до зображених подій, пробуджувати моральні переживання, стимулювати бажання до позитивних вчинків, змін у власній поведінці, а також сприяти збагаченню життєвого досвіду молодших школярів.

Тексти, призначені для цієї вікової категорії, мають бути доступними за змістом і формою, різноманітними за жанровими ознаками (казки, оповідання, вірші, пісні, п'єси, гумористичні твори, прислів'я, загадки), тематично насиченими, емоційно виразними. Вони повинні викликати в учнів почуття радості, подиву, захоплення, змушувати співпереживати, емоційно реагувати на події, відчувати красу художнього слова, сприяти формуванню емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу. Крім того, художній твір покликаний розширювати світогляд дітей, збагачувати їх знаннями, сприяти засвоєнню загальнолюдських цінностей, надавати можливості для морального самовизначення та включати виховний потенціал через непрямий (імпліцитний) вплив [3, с. 299].

Ступінь емоційного засвоєння художнього твору, якість його аналізу та виховний потенціал значною мірою залежать від характеру первинного сприймання тексту учнями. Надзвичайно важливо, щоб перше ознайомлення з твором викликало глибокий емоційний відгук, сприяло осмисленню художнього змісту та налаштувало учнів на подальшу читацько-інтерпретаційну діяльність. У цьому контексті провідна роль належить учителю: саме від його здатності виразно прочитати твір, передати його емоційно-ціннісний настрій, інтонаційно відтворити почуття автора й власне ставлення до зображеного значною мірою залежить емоційне залучення школярів.

На уроках літературного читання нерідко звучать слова «почуття», «настрій», «емоції» у формулюваннях завдань: «Які емоції викликала у вас розповідь/описана ситуація?», «Як змінюється емоційний настрій персонажа твору?» тощо. Це свідчить про те, що повноцінне сприйняття художнього тексту передбачає залучення емоційно-ціннісного досвіду дитини. Водночас саме літературний твір

створює умови для його збагачення.

З метою розвитку емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів доцільно, по-перше, раціонально використовувати емоційний потенціал навчального матеріалу, поданого в чинних підручниках з літературного читання. Насамперед це стосується роботи з художнім текстом, під час якої важливо навчати учнів усвідомлювати та аналізувати власні емоції, а також емоційні стани героїв і позицію автора твору. По-друге, зміст підручника доцільно доповнювати спеціально розробленими завданнями, спрямованими на розвиток емоційно-ціннісного досвіду учнів.

Працюючи над художнім твором, учителю варто пропонувати школярам запитання та завдання, які спонукають до рефлексії, співпереживання, формування особистісного ставлення до прочитаного. Наприклад:

- *Яким настроєм пройнятий твір? Які слова створюють або підсилюють цей настрій?*
- *Які почуття виникли у вас під час читання (слухання) твору?*
- *Які емоції передає автор у творі?*
- *Яке речення справило на вас найсильніше враження? Чому?*
- *Що вас вразило або здивувало в поведінці персонажів? Як би ви вчинили на їхньому місці?*
- *Відишуйте у тексті слова, які найточніше передають почуття головного героя.*

Такі запитання не лише активізують читацьку діяльність, а й створюють передумови для формування емоційної чуйності, уміння співпереживати, аналізувати вчинки та емоційні стани інших, що є важливими складниками емоційного інтелекту.

Отже, уроки літературного читання є ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів, адже книга розвиває дитину не лише інтелектуально, а й духовно, морально та естетично. Художній твір сприяє розширенню життєвого досвіду, збагаченню активного словника молодших школярів, удосконаленню мовлення, а головне – формує здатність до емоційного співпереживання, розуміння себе й інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підлужна Г. В. Розвиток емоційної сфери молодших школярів на уроках літературного читання. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика* : зб. наук. праць. Житомир :

ФОП «Н.М. Левковець», 2017. Ч. 2. С. 29-34.

2. Підлужна Г., Худякова І. Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти (лінгводидактичний аспект). *Калейдоскоп мов.* 2019. №6(189). С. 29-33.

3. Сухопара І. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2019. №2(65). С. 296-301.

4. Сухопара І., Степаненко А. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання засобами гри. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»:* Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 47. С. 271-274.

Богдана КЛЮСИК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО ОБ'ЄКТИ ТА ЯВИЩА НАВКОЛИШНЬОЇ ДІЙСНОСТІ

Формування уявлень молодших школярів про об'єкти та явища навколишньої дійсності є важливим завданням початкової освіти, оскільки саме в цьому віці закладаються основи наукового світогляду, екологічної культури та критичного мислення. Розвиток допитливості, вміння спостерігати, аналізувати та робити висновки сприяє не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й формуванню практичних навичок взаємодії з довкіллям [3, с. 27].

Сучасні освітні підходи підкреслюють значення інтегрованого навчання, дослідницьких методів і використання міжпредметних зв'язків для глибшого розуміння учнями навколишнього світу. Використання ігрових, експериментальних та проєктних методик

дозволяє зробити процес пізнання цікавим і ефективним, стимулюючи природну зацікавленість дітей.

Проблемою формування уявлень молодших школярів про об'єкти та явища навколишньої дійсності займаються такі сучасні науковці: О. Грошовенко, Л. Присяжнюк (формування природничих уявлень у молодших школярів), І. Любар (екологічне виховання та цілісне сприйняття природи), О. Хайдарова (формування уявлень про навколишній світ у дітей з інтелектуальними порушеннями), О. Топольський, Ю. Оверченко (корекційні підходи до формування уявлень про довкілля в дітей з особливими освітніми потребами).

Мета статті – вивчити процес формування уявлень молодших школярів про об'єкти та явища навколишньої дійсності, а також визначити педагогічні методи, які сприяють їхньому ефективному розвитку.

Формування уявлень молодших школярів про об'єкти та явища навколишньої дійсності є одним із ключових аспектів початкової освіти. На цьому етапі навчання діти починають активно взаємодіяти з навколишнім світом, пізнаючи природні і соціальні явища, що їх оточують. Важливо, щоб процес пізнання було організовано так, щоб учні не лише запам'ятовували факти, але й розвивали навички спостереження, аналізу та критичного мислення. Завдання педагогів полягає в тому, щоб через різноманітні методи навчання сформувати в дітей цілісне сприйняття світу, яке стане основою для подальшого розвитку.

Одним із ефективних способів формування уявлень молодших школярів є використання інтегрованих уроків, де природничі та гуманітарні знання взаємопов'язані. Наприклад, заняття з елементами дослідницької діяльності, екскурсії, проекти та ігри дозволяють дітям не тільки вивчати об'єкти природи, а й досліджувати їх взаємозв'язки. Такий підхід сприяє розвитку в учнів не лише наукових знань, але й емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища [3, с. 28]. Важливо використовувати наочні матеріали, які допомагають дітям краще зрозуміти абстрактні поняття та явища.

Однією з найбільш перспективних сучасних методик є інтерактивне навчання, яке містить використання сучасних технологій для створення освітнього середовища, що сприяє активній взаємодії

учнів з навчальним матеріалом. Використання планшетів, комп'ютерних програм, онлайн-ресурсів дозволяє урізноманітнити процес навчання, залучити дітей до роботи з інформацією в інтерактивному форматі. Візуалізація складних процесів, таких як екологічні цикли, зміни природних явищ чи життєвий цикл рослин і тварин, допомагає дітям краще зрозуміти абстрактні концепції. Окрім того, використання відео, анімацій, та інших мультимедійних засобів стимулює учнів до самостійного дослідження та експериментування [1, с. 112].

Не менш важливим є впровадження в освітній процес проєктного навчання, яке дозволяє дітям глибше зануритися в процес пізнання і застосовувати набуті знання в практичній діяльності. Робота в групах, виконання творчих завдань, використання мультимедійних технологій сприяють розвитку в школярів самостійності, ініціативності та комунікативних навичок. Проєкти, що стосуються навколишнього світу, екології, дослідження природних об'єктів або явищ, допомагають дітям розвивати вміння працювати в команді, планувати та організовувати свою діяльність, а також критично мислити. Проєктне навчання створює умови для розвитку творчого потенціалу учнів, оскільки дає їм можливість самостійно вирішувати завдання, що виникають під час дослідження об'єктів природи або явищ. Це, в свою чергу, сприяє формуванню не лише знань, але й навичок, які учні зможуть використовувати в реальному житті [2, с. 95].

Для ефективного формування уявлень учнів про навколишній світ необхідно застосовувати комплексний підхід, поєднуючи різні педагогічні методи та технології, що відповідають віковим особливостям дітей.

Отже, формування уявлень молодших школярів про об'єкти та явища навколишньої дійсності є ключовим етапом у розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів. Упровадження інноваційних методів навчання дозволяє заохотити школярів до самостійного пізнання, критичного мислення і глибшого усвідомлення зв'язків між природними явищами та їхнім значенням для людини. Застосування таких підходів сприяє не тільки формуванню знань, а й розвитку особистості учня, здатної до осмисленої взаємодії з навколишнім середовищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук Л.О. Формування екологічної свідомості у молодших школярів через інтеграцію природничих наук. *Наукові записки Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 35. С. 112–118.
2. Грошовенко О.П., Казьмірчук Н.С., Вікарчук Н.Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1 (196). С. 95–101.
3. Халіна К.С. Екологічне виховання молодших школярів як актуальна психолого-педагогічна проблема. *Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів : матеріали наук. конф. студ. ф-ту початк. навч. : зб. тез наук. доп.* Харків, 2022. Вип. 12. С. 27–33.

Альона КОВАЛЬЧУК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Анатолій КОВАЛЬЧУК,**
старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Характер взаємодії людини й природи суттєво різнився на різних етапах розвитку людства. У період свого становлення людина поклонялась природі, боялась незрозумілих їй природних явищ, у звичаях та традиціях демонструвала шанобливе ставлення до природних сил. З часом ставлення до природи та її ресурсів почало набувати агресивного характеру. Сьогодні не виникає сумніву, що екологічні проблеми, які надзвичайно активно розвиваються в останнє століття, є наслідком такого впливу людини на природу та природні ресурси. Означене доводить актуальність проблеми переходу суспільства до стійкого розвитку на засадах збалансованого природокористування.

З-поміж різних стратегій виходу з екологічної кризи особливе значення має формування культури взаємодії суспільства з природою,

оскільки саме екологічна культура є передумовою ефективності та дієвості екологічного законодавства та природозберігаючих технологій.

Екологічну культуру особистості необхідно формувати із раннього дитячого віку і залучати до цього. Оскільки у навчальні плани закладів загальної середньої освіти введено вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», актуальності набуває проблема пошуку ефективних методів, прийомів, засобів формування екологічної культури у учнів початкової школи під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

В якості структурних компонентів екологічної культури Н. Винокурова, Е. Гирусов, С. Глазачев, С. Дерябо, А. Захлебний, І. Суравегина, В. Ясвин називають екологічну освіченість, екологічну свідомість, мислення, світогляд, екологічні відносини, систему цінностей, культуру почуттів, культуру екологічно виправданого поведінки, природоохоронну діяльність.

Мета дослідження – охарактеризувати методи формування екологічної культури учнів початкової школи під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (ЯДС).

Зазначимо, що єдиного загальноприйнятого визначення сутності екологічної культури та її складових немає. На нашу думку, найбільш повним є визначення Т. Іванової, яка характеризує екологічну культуру як сукупність знань, умінь, переконань, «керуючись якими людина усвідомлює себе, діє як частина довкілля, як суб'єкт, відповідальний перед собою, теперішніми та майбутніми поколіннями» [1].

М. Балажова розглядає екологічну культуру як одну із цілісних якостей особистості, котра обумовлює спрямованість її життєдіяльності, визначає соціально активну життєву позицію людини [4, с. 150].

За нашим висновком, складовими екологічної культури є екологічні знання, цінності, мотиви поведінки, вміння й навички, які забезпечують природовідповідну поведінку людини та активну життєву позицію у питаннях розв'язання екологічних проблем.

Звичайно, якщо йдеться про учнів початкової школи, ми можемо говорити про формування їх культури, адже це маленькі діти. Проте, вчитель під час вивчення інтегрованого курсу ЯДС має всі умови для корекції ставлення молодших школярів до природи та природоохоронної діяльності і підвищення рівня їх екологічної

культури. Важливе значення у цьому процесі має вибір навчально-методичного забезпечення викладання ЯДС.

Найбільш вживаними методами навчання й виховання у сучасному закладі загальної середньої освіти залишаються розповіді, пояснення, бесіди, практичні та лабораторні роботи, використання засобів унаочнення навчання, спостереження тощо. Поширення сьогодні набуває інтерактивне навчання та застосування новітніх технологій. І класичні, і новітні методи можуть ефективно застосовуватись з метою формування екологічної культури учнів початкової школи при умові врахування вікових особливостей учнів і специфіки вивчення ЯДС як освітнього компоненту.

Як засвідчив проведений нами аналіз теорії й практики навчання ЯДС, найчастіше при поясненні навчального матеріалу з природознавства вчителі застосовують словесні методи. Вважаємо, що обов'язковою умовою їх ефективності є не лише відповідність змісту навчальній програмі та рівню підготовки учнів, але й застосування засобів унаочнення: таблиць, ілюстрацій, схем, малюнків на дошці, фрагментів відеофільмів тощо. У більшості шкіл сьогодні є всі умови для створення та застосування комп'ютерних презентацій під час уроків, проте вчителі досить рідко їх використовують. За нашим висновком, комп'ютерні презентації структурують навчальний матеріал, полегшують його сприймання та усвідомлення, підвищують рівень засвоєння, розвивають інтерес учнів до екології тощо.

Зважаючи на вікові особливості молодших школярів, вважаємо ефективним застосування дискусій під час уроків та у позаурочній освітньо-виховній роботі з ЯДС. Наприклад, під час проведення уроків з ЯДС у ході педагогічної практики в ЗЗСО нами було проведено дискусію на тему «Моя роль у вирішенні екологічних проблем». Попередньо учні отримали завдання підготувати повідомлення про екологічні проблеми. Після аналізу основних екологічних проблем, причин їх виникнення на уроці ЯДС почалося обговорення можливих шляхів їх вирішення. Водночас, у ході дискусії вирішувалось питання, чи може кожен із присутніх вплинути на розвиток екологічних проблем, зменшити їх напруженість тощо. Учні висловлювали свої думки, погляди, пропозиції. Основна мета проведення дискусії – пошук рішення, яке б задовольнило усіх присутніх.

Отже, застосування різноманітних словесних методів навчання природознавства, при умові збагачення їх екологічним змістом, забезпечує розвиток екологічних знань учнів початкових класів та впливає на їх мотиваційно-ціннісну сферу. Ефективність запропонованих нами методів та прийомів формування екологічної культури молодших школярів перевірялась під час педагогічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Т.В. Екологічна освіта як базова складова екологічної політики держави. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2017. №11. С. 53–58.
2. Совгіра С.В. Передумови та формування екологічної культури особистості в контексті збалансованого розвитку. *Педагогічні науки*. 2016. Вип. 31. С. 7–14.
3. Черевко Л.А. Виховання екологічної свідомості та культури молодого покоління. *Екологічний вісник*. 2013. №4. С. 23–24.
4. Blahútová D., Balážová M. Ochrana životného prostredia v primárnom vdelávaní metódov Questing. Inovatívne trendy v odborových didaktikách. *Prepojenie teórie a praxe výučbových stratégií kritického a tvorivého myslenia: zborník štúdií z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Nitra, 2019. S. 148–155.

Уляна КОТЮК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Тетяна ОЛИНЕЦЬ,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

ФЛЕШ-КАРТКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проблема використання наочності в шкільній практиці була актуальною в усі часи. В останні роки помітно розширилася область наочності й ускладнився її інвентар: від предметів і картинок, жестів і

рухів до відеофільмів і комп'ютерних програм, за допомогою яких вчитель моделює фрагменти об'єктивної дійсності [1, с. 37].

Флеш-картки актуальні в шкільному навчанні, особливо в початковій школі, тому що вони сприяють швидкому запам'ятовуванню, розвивають візуальну пам'ять, роблять навчання інтерактивним і цікавим. Вони допомагають учням краще засвоювати базові знання, такі як літери, цифри, слова та прості поняття, через гру та повторення.

Метою публікації є представити флеш-картки як ефективний засіб унаочнення, що сприяє засвоєнню та запам'ятовуванню навчального матеріалу в практиці початкової освіти.

Значний внесок у теоретичний та практичний розвиток проблеми дослідження ролі засобів наочності в освітньому процесі зробили у своїх працях науковці й методисти Ю. Безкоровайна, С. Беляєв, І. Дроздовська, О. Казанічер, К. Карпова, М. Ляховицький, О. Ярмолович та ін.

Ви напевне бачили, як ведучі ток-шоу чи студенти перед доповіддю прискіпливо розглядають спеціальні картки. Або люди, які бажають вивчити іноземну мову, носять із собою цілі стоси папірців з окремими словами. Навіщо це? Усе дуже просто: для успішного засвоєння потрібної інформації. Саме для цього існує методика роботи з флеш-картками. Адже матеріал, який сприймається візуально та повторюється нами кілька разів, значно краще засвоюється мозком і надовго запам'ятовується.

Суть методики використання флеш-карток у тому, щоб через певні проміжки часу вивчати та перевіряти інформацію, яка подається на спеціальних картках (у вигляді слів, чисел, зображень тощо). Дані на них розміщуються з обох боків. Наприклад, на одному знаходиться запитання (хімічна формула або дата), а на іншому – відповідь чи коротке пояснення. Такі флеш-картки називають «фізичними» (їх можна тримати в руках). Також існують ще й онлайн-картки, які стають дедалі популярнішими, адже гаджети нині є ледь не в кожного [3].

Донедавна флеш-картки використовували здебільшого для вивчення іноземної мови (насамперед лексики). Та зараз їх однаково успішно задіюють для запам'ятовування матеріалу з будь-якого навчального предмету. Наприклад, це можуть бути пам'ятки архітектури (історія), фразеологізми (українська мова) чи формули

хімічних сполук (хімія). Робота з такими картками спрямована на візуальне сприйняття інформації та побудову асоціативних рядів. Крім того, використання флеш-карток базується на ігровому принципі, що дозволяє зацікавити дітей, додати навчанню змагального запалу [3].

Флеш-картки – це змістовні двосторонні зображення з певною інформацією у лаконічній формі. Їх використовують для запам'ятовування будь-яких відомостей шляхом систематичного повторення під час перегляду асоціативних малюнків із відповідним коротким текстом. Також картки можуть містити запитання і відповіді на них [2].

Ідея методики належить німецькому журналісту Себастьяну Лейтнеру, який започаткував метод флеш-карток ще у 70-роках ХХ століття.

Головний принцип таких карток полягає у тому, що вони формують умови для активного запам'ятовування: один бік картки містить зображення чи запитання, а другий – правильну відповідь на нього.

При роботі з такою методикою щоразу відбувається активізація уваги школярів: побачивши запитання на одному боці картки, учень намагається самостійно знайти відповідь на нього, а відкриваючи зворотній бік, кожний має можливість перевірити себе. Працюючи з флеш-картками самостійно, учні щоразу проводять собі самостійний невеличкий невимушений екзамен, під час якого не лише перевіряють рівень засвоєння знань з теми, а й краще запам'ятовують навчальний матеріал.

Флеш-картки є універсальним інструментом, тож їх можна використовувати під час вивчення будь-якої навчальної дисципліни як з учнями молодшої школи, так і зі старшокласниками. Якнайкраще створювати картки у межах певної навчальної теми. Ключові вимоги – змістовність, лаконічність та відповідність карток обраній темі.

Комбінації сторін картки можуть бути якими завгодно, наприклад: зображення – назва (українською чи іноземною мовою); малюнок – переклад іноземною мовою; слово – транскрипція; назва закону чи теореми – формула; назва хімічного елемента чи фізичної величини – позначка; назва твору – автор; історична подія – дата та інше.

Як створити якісні флеш-картки? Є три варіанти створення таких карток: вручну, у цьому випадку текст та графічне

оздоблення створюється самостійно; за допомогою стандартних текстових чи графічних редакторів (наприклад, Power Point чи MS Word), після оформлення картки потрібно лише роздрукувати; за допомогою спеціальних онлайн-сервісів та застосунків (більш детально про це ми розкажемо в окремому матеріалі).

Пропонуємо кілька ігрових вправ, які допоможуть урізноманітнити навчальний процес, залучивши флеш-картки.

«Так/ні». Принцип гри: Учитель показує та називає картки, періодично спеціально роблячи помилки у визначеннях. Учні мають відслідкувати помилку вчителя та відповідно просигналізувати про неї (наприклад, якщо визначення правильне, то учні мають плеснути долонями, хибне – тупнути ногами). Такий формат гри відмінно підійде для учнів початкових класів.

«Опиши і згадайся». Принцип гри: Учень тримає картку, на якій зображений певний предмет / формула / відома особистість та інше. Школяр має, не показуючи картку однокласникам, максимально точно описати, що на ній зазначено. Такий формат гри можна залучити для індивідуального чи командного змагання.

«Знайди спільне». Принцип гри: Учитель послідовно показує декілька карток, а учні мають здогадатися, яка саме ознака їх об'єднує. Таку гру краще проводити в якості командного змагання [2].

Отже, флеш-картки – це ефективний інструмент навчання в початковій школі. Вони розвивають увагу, сприяють активному запам'ятовуванню та самоперевірці знань. Завдяки лаконічності, візуальності та ігровим формам, картки роблять навчання цікавим і доступним для молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі. Київ: Шкільний світ, 2007. 115 с.

2. Ідеї навчальних ігор з використанням флеш-карток. URL: <https://surl.li/btpzwp>

3. Флеш-картки у навчальному процесі: коли знання можна побачити. URL: <https://naurok.com.ua/post/flesh-kartki-u-navchalnomu-procesi-koli-znannya-mozhna-pobachiti>

Ангеліна КРЕЧУН,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
4 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – *Ірина ДОРОЖ,*
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПРІОРИТЕТ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасної освіти однією з найважливіших цілей є не тільки надання знань, але й формування у дітей таких компетентностей, які дозволяють успішно адаптуватися до змінюваного світу, розвиватися продовж усього життя та взаємодіяти соціумі. Особливо важливо є формування ключових компетентностей у молодших школярів, оскільки цей етап навчання є фундаментом для подальшого розвитку особистості.

Метою статті є дослідження процесу формування ключових компетентностей у молодших школярі, визначення їхнього значення для розвитку особистості, а також розгляд методів, що сприяють ефективному розвитку цих компетентностей на ранньому етапі навчання.

Нині таке завдання держави і суспільства реалізується через системні підходи Нової української школи: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [1, с. 3].

Ключові компетентності – це набір знань, умінь, навичок і ставлень, які забезпечують людині можливість ефективно діяти в різних сферах життя. Вони є основою для розвитку критичного мислення, креативності, комунікації та соціальної адаптації.

Для молодших школярів важливою є не тільки передача знань, а й розвиток таких компетентностей, які допоможуть їм бути впевненими, самостійними та здатними вирішувати проблеми.

Перший етап шкільного навчання є фундаментом для подальшого розвитку, тому формування ключових компетентностей на цьому етапі є надзвичайно важливим.

Сучасна школа має готувати не лише грамотного, а й компетентного учня. Йдеться про цілу систему знань, умінь і ставлень, які дозволяють дитині впевнено орієнтуватися в сучасному світі.

Перш за все – вільне володіння українською мовою. Дитина повинна вміти чітко і зрозуміло висловлювати свої думки, читати з інтересом, цінувати красу слова. Це основа комунікації й культурного самовираження.

Не менш важливо – уміння спілкуватися рідною та іноземними мовами, що відкриває двері до міжкультурного діалогу, розширює кругозір і навчає поваги до інших.

Математика, природничі науки, техніка і технології – це не просто предмети. Це спосіб бачити закономірності в навколишньому світі, вміти досліджувати, робити висновки, шукати відповіді.

Ми виховуємо покоління, яке має бути інноваційним – відкритим до нового, ініціативним, здатним змінювати простір навколо себе. А ще – екологічно свідомим, здатним берегти природу не зі страху, а з глибокого розуміння її цінності.

У цифровому світі не обійтися без інформаційно-комунікаційної грамотності – уміння користуватись технологіями безпечно й відповідально. А здатність навчатися впродовж життя – це справжній навик майбутнього: дитина має вміти вчитися самостійно, шукати знання, ставити цілі.

І, звісно, громадянські та соціальні компетентності – це про справедливість, права людини, повагу до інших, співпрацю, небайдужість. Це про те, щоб зростати не просто учнем, а гідним громадянином своєї країни [2].

Виходячи з такої позиції формування ключових компетентностей не може здійснюватися лише в конкретній предметній сфері, а потребує інтеграції цілей, змісту й засобів всіх освітніх галузей і навчальних дисциплін. Інтегрована мета початкової освіти формулюється через визначення ключових компетентностей, якими учні повинні оволодіти протягом навчання у початковій школі

і які передбачають їх особистісно-соціальні та інтелектуальний розвиток, формуються на між предметних компетенцій [3].

Вчитель є ключовою фігурою у процесі формування ключових компетентностей учнів. Його роль полягає не лише в передачі знань, але й у створенні умов для розвитку дитячих вмінь і навичок, заохоченні до творчості та ініціативи. Вчитель повинен бути наставником, організатором освітнього процесу, орієнтуючи дітей на самостійне навчання та дослідження. Роль вчителя у цьому процесі є надзвичайно важливою, оскільки саме педагог створює умови для розвитку компетентностей через активні методи навчання, сприяє формуванню у школярів мотивації до самостійної діяльності та підтримує їх у здобутті нових знань і навичок. Загалом, успішне формування ключових компетентностей у молодших школярів є гарантією їхньої готовності до майбутніх викликів, що дозволяє їм стати не лише успішними учнями, а й активними, відповідальними громадянами, здатними ефективно діяти в умовах швидко змінюваного світу.

Отже, формування ключових компетентностей у молодших школярів є необхідною складовою сучасної освітньої парадигми, оскільки ці компетентності забезпечують дітям не тільки успіх у навчанні, але й успішну адаптацію в суспільстві. Вони сприяють розвитку важливих навичок, таких як комунікація, критичне мислення, здатність до самостійного навчання та ефективного використання цифрових технологій. Для цього важливо впроваджувати інноваційні методи навчання, зокрема проєктну діяльність, ігрові технології, інтерактивне навчання та інтеграцію предметів, що дозволяють дітям розвивати комплексні вміння і застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Булахова Л., Жук Г. Десять ключових компетентностей – основа формування успішного громадянина. *Початкова школа*. 2019. №17. С. 12–14.
3. Родигіна І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основи», 2005. 96 с.

Наталія КРОЯЛО,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія МЕЛЕКЕСЦЕВА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Сучасна початкова освіта зазнає значних трансформацій, що зумовлено стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та зростаючими вимогами до формування медіаграмотної особистості. Одним із важливих напрямів інноваційної діяльності вчителя початкових класів є впровадження медіаосвітніх технологій в освітній процес, зокрема на уроках літературного читання. Медіаосвіта сприяє не лише розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту та творчих здібностей учнів, а й забезпечує інтеграцію навчального змісту з реальним медіапростором, роблячи навчання більш актуальним, змістовним і мотивуючим.

Уроки літературного читання в початковій школі мають значний потенціал для впровадження інноваційних освітніх технологій, зокрема медіаосвітніх, які дозволяють зробити процес читання більш інтерактивним, візуалізованим і наближеним до сучасного медіапростору. Це позитивно впливає на мотивацію учнів до читання, розвиток уяви, мовлення, емоційного інтелекту та читацької компетентності загалом.

Дослідженню питання використання медіаосвітніх технологій в початковій школі в контексті уроків мовно-літературної освітньої галузі присвячено праці О. Антонової, О. Волошенюк, О. Ганик, В. Іванова, О. Мокрогуз, І. Старагіної. Вважаємо, що питання не втрачає своєї актуальності, оскільки потреба в інтеграції сучасних цифрових технологій в освітній процес залишається однією з ключових вимог до підготовки молодших школярів до життя в умовах інформаційного суспільства. Постійне оновлення медіасередовища, поява нових освітніх платформ і цифрових інструментів зумовлюють необхідність їхнього критичного осмислення та педагогічно доцільного використання на

уроках, зокрема літературного читання, яке відіграє важливу роль у розвитку особистості молодшого школяра.

Мета статті – описати можливості застосування медіаосвітніх технологій на уроках літературного читання.

Навчальний предмет «Літературне читання» є важливою складовою мовно-літературної освітньої галузі, який сприяє всебічному літературному розвитку молодших школярів, створюючи умови для формування читацької компетентності та поглибленого взаємозв'язку з літературою.

Сутність літературної освіти молодшого школяра полягає в комплексному розвитку його інтелектуальної та емоційної сфери, що охоплює формування навичок читання, мовлення й осмисленого сприймання тексту. Літературна освіта також передбачає ознайомлення дітей із різними жанровими формами та авторською різноманітністю дитячої літератури, а також тематичними аспектами творів. Особлива увага приділяється художньо-естетичному освоєнню тексту, що сприяє розвитку естетичного смаку і формуванню творчих здібностей учнів. Таким чином, літературна освіта молодших школярів є важливим етапом у формуванні не лише читацької культури, а й загальної культурної компетентності дитини [4].

Відтак інтеграція медіаосвітніх технологій на уроках літературного читання стає важливим чинником, що дозволяє розширити межі традиційних методів навчання, роблячи процес пізнання тексту більш динамічним, візуально насиченим та інтерактивним. Медіаосвітні технології створюють умови для активного залучення дітей до аналізу тексту через різноманітні мультимедійні ресурси, відеоматеріали, електронні книги, інтерактивні платформи та інші засоби цифрової медіації.

Медіатехнології (медійні технології навчання) трактують як способи побудови освітньої діяльності з використанням медіа. Вони об'єднують інформаційні технології, сучасну комп'ютерну та медійну техніку, телекомунікаційні засоби, а також інструментальні програмні продукти, які забезпечують інтерактивний програмно-методичний супровід сучасних медіаосвітніх технологій навчання [5, с. 72].

Медіатехнології дозволяють інтегрувати мультимедійні елементи, що підтримують розвиток навичок читання через відео, анімацію, інтерактивні платформи та інші візуальні засоби, сприяючи більш

глибокому засвоєнню інформації та залученню учнів до літератури. Такий підхід допомагає створити нові форми взаємодії з текстами, зробивши процес читання цікавим, динамічним і доступним для сучасних дітей, чия здатність сприймати інформацію через традиційні методи потребує переосмислення та адаптації до нових умов.

Окреслимо медіаосвітні технології, які можуть бути ефективними на уроках літературного читання в початковій школі.

Інтерактивні презентації та відеоматеріали. Інтерактивні презентації, створені за допомогою програм, таких як PowerPoint або Google Slides, дозволяють вчителю подати матеріал у візуально привабливій та інтерактивній формі. Використання анімацій, схем, зображень та відеоматеріалів із уривками з літературних творів допомагає учням краще уявити сюжет, героїв, місце дії. Відеоматеріали можуть доповнювати уроки літературного читання, дозволяючи демонструвати екранізацію твору або тематичні ролики, що сприяють емоційному сприйняттю тексту.

Електронні книги та аудіокниги. Застосування електронних книг дає змогу учням ознайомлюватися з текстами не лише у традиційному паперовому вигляді, але й у цифровому форматі. Це зручний інструмент для вивчення літератури, що дає можливість учням ознайомитися з великою кількістю творів без обмежень фізичного носія. Використання аудіокниг дозволяє учням слухати твори, що розвиває їх слухове сприйняття та мовленнєву компетентність. Аудіокниги можна використовувати як для активізації пізнавальної діяльності учнів, так і для розвитку вмінь виразного читання [2, с. 47].

Інтерактивні платформи та онлайн-ігри. Сучасні освітні платформи, такі як Kahoot!, Quizlet, WordWall, LearningApps, дозволяють інтегрувати елементи гри у процес читання. За допомогою таких інструментів можна створювати інтерактивні завдання для перевірки знань учнів про прочитане, формувати кросворди, вікторини, тестові завдання або запитання для обговорення. Онлайн-ігри, що стосуються літературних тем, дають змогу зробити процес навчання більш захоплюючим і стимулюють учнів до активної участі на уроці.

Інструменти для створення візуалізації та ментальних карт. Медіаосвітні технології також включають використання інструментів для створення ментальних карт, таких як MindMeister або Coggle, які допомагають учням структурувати інформацію, аналізувати літературний матеріал та зібрати всі важливі моменти твору в одне

зображення, з'єднуючи ідеї, персонажів, події та теми. Також важливим є вміння вчителя використовувати цифрові інструменти для візуалізації прочитаного, такі як хмари слів, каліграми, інтерактивні плакати, інтернет-меми, буктрейлери, скрайбінги, лепбуки, мудборди тощо [1].

Отже, використання медіаосвітніх технологій на уроках літературного читання підвищує ефективність навчання, сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей і читацьких інтересів учнів. Застосування відео, аудіокниг, інтерактивних платформ і цифрових засобів для візуалізації дозволяє зробити процес читання більш цікавим, доступним та динамічним. Вважаємо, що медіаосвітні технології відкривають нові перспективи для покращення якості навчання та підготовки учнів до медіанасиченого середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ліпчевська І. Л. Візуалізація інформації у мовно-літературній галузі першого циклу початкової освіти: новації Нової української школи та їх реалізація. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721123/1/Text.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).

2. Мелекєсцева Н. Розвиток читацького інтересу здобувачів початкової освіти засобами цифрових технологій. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць. Випуск 11. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редакційна колегія: Бахмат Н. В., Гудима Н. В., Мелекєсцева Н. В. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. С. 44-49.

3. Старагіна І. П. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі. Навчально-методичний посібник / За ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 58 с.

4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 366 с.

5. Червінська І., Струк А., Притуляк О., Никорак Я. Медіатехнології як ефективний засіб підвищення якості освітнього процесу в закладах вищої освіти. *Освітні обрії*. 2022. №2(55). С. 69-73. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/6674/6977> (дата звернення: 10.03.2025).

Тетяна КУКУРУДЗЯК,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Людмила МОСКОВЧУК,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Під час проходження навчальних практик в початковій школі ми виявили проблеми, що пов'язані з особливостями навчання математики учнів одного класу з високим та низьким рівнем навчальних досягнень, а також з розподіленням часу під час уроків математики задля підтримки слабших у навчанні та належного розвитку сильніших і обдарованих.

Математика є одним з основних навчальних предметів у початковій школі, і її викладання потребує особливої уваги до формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти на високому рівні. Різноманітність рівнів підготовки учнів у класах зумовлює необхідність застосування різноманітних педагогічних методів, що дозволяють кожному учневі ефективно засвоювати математичний матеріал. У цьому контексті важливо враховувати методи вирішення проблеми навчання молодших школярів, що мають різний рівень навчальних досягнень.

Потрібно зазначити, що проблема навчання молодших школярів математики з різним рівнем досягнень виникає через відмінності в здібностях учнів. Деякі діти здатні легко освоїти матеріал і демонструють високі результати, в той час як інші мають труднощі в розумінні математичних понять і виконанні завдань. Як зазначає С. Пальчевський, «Діти, які мають низький рівень підготовки, часто відчують труднощі в засвоєнні основних математичних понять, що може призвести до подальших прогалин у навчанні» [1]. З цієї причини важливо вчасно визначити рівень знань учнів і застосувати відповідні педагогічні методи, що дозволяють кожному учневі досягти успіху. Розглянемо їх:

1. Диференціація навчання.

Одним з основних методів вирішення проблеми є диференціація навчання, яка полягає в адаптації освітнього процесу відповідно до індивідуальних можливостей учнів. У класах з різним рівнем навчальних

досягнень вчитель повинен створити умови для того, щоб учні з високим рівнем підготовки могли розвиватися, а учні з низьким рівнем отримували необхідну підтримку. Важливо створювати завдання різного рівня складності, щоб кожен учень міг працювати в комфортному для себе темпі.

Позитивні сторони диференціації: цей метод дозволяє не тільки врахувати індивідуальні потреби учнів, але й сприяє їхній активності і самостійності. Диференціація також допомагає підвищити мотивацію учнів, оскільки кожен може працювати над завданням, яке відповідає його рівню підготовки. Як зазначають В. Берека і А. Галас, при застосуванні диференційованих завдань учні з високим рівнем підготовки отримують можливість працювати з більш складними задачами, а учні, що мають труднощі, отримують завдання для закріплення базових знань [2].

2. Індивідуалізація навчання.

Індивідуалізація навчання також є важливим методом для вирішення проблеми навчання учнів з різним рівнем досягнень. Індивідуалізація дозволяє врахувати інтереси та потреби кожного учня, а також створити умови для самостійного опанування матеріалу. Це особливо важливо для учнів, які мають низький рівень підготовки, оскільки вони потребують більш детальної допомоги та інструкцій. Як зауважує С. Пальчевський, індивідуалізація дозволяє вчителю гнучко реагувати на труднощі, які можуть виникати в процесі навчання, і забезпечувати учнів додатковими матеріалами або консультаціями [1].

Позитивні сторони індивідуалізації: дозволяє учням з різними рівнями знань отримати саме ту допомогу, яку вони потребують. Індивідуалізація навчання підвищує рівень успішності учнів і сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, оскільки кожен працює у своєму темпі, маючи змогу зосередитися на важких для себе питаннях.

3. Кооперативне навчання.

Кооперативне навчання є ще одним ефективним методом для роботи з учнями з різним рівнем підготовки. Кооперація дозволяє учням обмінюватися знаннями, допомагати один одному та розв'язувати завдання в групах. Вчитель може організувати роботу таким чином, щоб учні з більш високим рівнем підготовки допомагали тим, хто відстає, тим самим створюючи атмосферу взаємної підтримки. За дослідженням В. Береки і А. Галас, групова робота стимулює соціальні навички учнів і сприяє розвитку їхнього колективного мислення [2].

Позитивні сторони кооперативного навчання: групова робота дозволяє не тільки зміцнити знання учнів, але й сприяє розвитку комунікаційних навичок і навичок співпраці. Взаємодія учнів у групах дозволяє слабшим учням отримувати допомогу від сильніших, що в свою чергу підвищує рівень їхнього самопочуття і мотивації.

4. Практичні завдання і лабораторні роботи.

Практичні завдання та лабораторні роботи є важливим елементом навчання, оскільки вони дозволяють учням наочно побачити застосування теоретичних знань у практиці. Використання різноманітних моделей і наочних матеріалів допомагає учням з низьким рівнем підготовки краще зрозуміти і засвоїти матеріал. Як вказує С. Пальчевський, робота з моделями геометричних фігур і різноманітними матеріалами дає можливість учням не тільки освоювати математичні поняття, але й розвивати просторову уяву і конструкторські навички [1].

Позитивні сторони практичних завдань: практичні завдання стимулюють активність учнів, сприяють розвитку їхнього критичного мислення і забезпечують інтерактивність освітнього процесу. Це дає можливість кожному учневі засвоїти матеріал на більш глибокому рівні.

Отже, проблема навчання молодших школярів математики з різним рівнем навчальних досягнень є складною, але вирішуваною. Застосування диференціації, індивідуалізації, кооперативного навчання, практичних завдань і лабораторних робіт дозволяє ефективно працювати з учнями, що мають різний рівень підготовки. Це дає змогу забезпечити кожному здобувачу початкової освіти успіх, підвищити їх мотивацію до вивчення математики та створити комфортні умови для досягнення високих результатів. Важливим є також створення вчителем підтримуючого навчального середовища, яке враховує індивідуальні потреби кожного учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пальчевський С. С. Педагогіка. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 356 с.

2. Професійна компетентність вчителя початкових класів / Берека В. Є., Галас А. В. Київ : Університет менеджменту освіти, 2018. 124 с. URL: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/posibnyky/navchalnyi/O901113Y_Prof_kompetentnist_vchytelya_poch_kl_blok.pdf (дата звернення: 15.02.2025).

Руслана КУЧЕРУК,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталя ТРЕТЯК,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Орфографічна грамотність є важливою складовою загальної мовної культури особистості. У молодшому шкільному віці закладаються основи правильного письма, що значно впливає на подальше навчання та комунікативні навички учнів. В умовах особистісно-орієнтованого навчання цей процес набуває нового змісту, оскільки враховуються індивідуальні особливості дітей, їхні потреби, інтереси та рівень розвитку. У статті розглянуто особливості формування орфографічної грамотності молодших школярів в умовах особистісно-орієнтованого підходу.

Метою статті є розробка та впровадження ефективних методик формування орфографічної грамотності у молодших школярів на основі особистісно-орієнтованого підходу, що сприятиме підвищенню рівня правописних навичок, розвитку мовленнєвої компетентності та формуванню позитивної мотивації до навчання.

Окрім традиційних форм і методів вироблення свідомих і стійких правописних умінь і навичок на сучасному етапі початкової освіти виникає потреба окреслювати нові науково-методичні підходи. Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні, одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є особистісна орієнтація освітнього процесу, тобто саме особистість дитини має стати центром усієї освітньої системи, тому зміст та способи викладу програмового матеріалу слід обов'язково узгоджувати із суб'єктивним, життєвим досвідом учня [4].

«Є необхідність якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини. Це явище я називаю дитиноцентризмом в освіті», – стверджує президент Національної академії педагогічних наук

В. Кремінь [3].

Питанням формування в молодших школярів орфографічної навички присвячено роботи таких українських учених, як М. Вашуленко, П. Жедек, С. Олійник, М. Пентилюк, К. Пономарьова, О. Прищепа, І. Хом'як, О. Хорошковська та ін.

Як зазначають лінгводидакти, для досягнення основної мети засвоєння правопису – формування в учнів орфографічної грамотності – необхідно розв'язати такі завдання: забезпечити засвоєння школярами основних орфографічних понять і правил; розвинути в учнів орфографічну пильність, тобто здатність розпізнавати орфограми як у написаних, так і у сприйнятих на слух словах; виробити на основі теоретичних знань практичні правописні вміння; домогтися запам'ятовування написання слів з орфограмами, які не перевіряються; виховати в учнів потребу звертатися в разі необхідності до орфографічного словника; сформувати в дітей навички самоконтролю і виправлення допущених під час письма орфографічних помилок [1, с. 278].

Одним із шляхів формування орфографічної грамотності учнів початкових класів є виконання орфографічних вправ, серед яких важливу роль відіграють диктанти. Вони вимагають активізації слухової, зорової, моторної пам'яті, мислення, уваги, а також усвідомлення зв'язку теорії з практикою, тобто застосування правила в різних ситуаціях письма.

Згідно з традиційними методиками підготовки та проведення, диктанти поділяються на звичайні (традиційні) та незвичайні (нетрадиційні). У сучасній методиці виокремлюють низку нетрадиційних диктантів, зокрема: *повторний*, *«перевіряю себе»*, *комбінований*, *диктанти повторної дії*, *перерваної дії*, *взаємодиктант*, *послідовний*, *прискорений*, *підготовчий*, *дитячий*, *груповий*, *невпевнений*. Вони урізноманітнюють форми роботи над розвитком й удосконаленням писемної грамотності молодших школярів.

Сприяють формуванню орфографічної грамотності школярів у початковій школі такі нестандартні диктанти, як *диктант-трамплін*, *диктант-швидкопис*, *диктант-сигнал*, *диктант-пошук*, *диктант-консультація*, *диктант-вектор*, *диктант-вибір-Х* [2, с. 73].

Диктант є одним із ключових методів навчання, що допомагає молодшим школярам опанувати правильне написання слів, а така їхня різноманітність дозволить поєднати їх з особистісно-орієнтованим

навчанням. Застосування різноманітних типів диктантів, як звичних, так і творчих, робить уроки письма цікавішими та ефективнішими.

Також, одним із нестандартних прийомів є какографія – навмисне допущення помилок для їх подальшого виправлення учнями. Цей метод сприяє розвитку уважності та аналітичних здібностей, адже діти навчаються не лише знаходити помилки, а й пояснювати, чому вони допущені. Крім того, какографія може стати цікавою та захопливою грою, яка мотивує учнів до вивчення правил правопису.

Формування орфографічної грамотності молодших школярів є складним, але необхідним процесом, що потребує систематичної роботи та творчого підходу. Особистісно-орієнтоване навчання дозволяє забезпечити комфортні умови для кожного учня, враховуючи його індивідуальні особливості. Запровадження сучасних технологій, ігрових методів та рефлексійних практик сприяє підвищенню ефективності цього процесу.

Особливу увагу слід приділяти таким методам, як нестандартні диктанти, зокрема диктант-трамплін, диктант-сигнал, диктант-вибір-Х та інші. Вони забезпечують комплексний підхід до засвоєння орфографії, розвивають критичне мислення та сприяють кращому засвоєнню знань. Використання інтерактивних технологій та нестандартних прийомів, як-от какографія, дозволяє зробити навчання більш цікавим і ефективним, активізуючи пізнавальну діяльність учнів.

Таким чином, комплексний підхід до формування орфографічної грамотності, що включає як традиційні, так і інноваційні методи, є запорукою успішного розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів і сприяє їхньому всебічному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ: Літера ЛТД, 2020. 278 с.
2. Жигора І. В. Нестандартні вправи в системі опрацювання орфографічного матеріалу в початковій школі. 2022. 72-76 с.
3. Концепція Нової української школи [URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf)
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021 роки. [URL: https://yegorivkaschool.e-schools.info/pages/natsionalna-doktrina-rozvitku-osvti-na2021-roki](https://yegorivkaschool.e-schools.info/pages/natsionalna-doktrina-rozvitku-osvti-na2021-roki)

Діана КУШЛАК,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – *Наталія ГУДИМА,*
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ

Сучасний світ характеризується високим рівнем цифровізації, що зумовлює потребу у відповідних навичках з раннього віку. Відповідно до Концепції «Нова українська школа», однією з наскрізних ліній є формування цифрової компетентності як ключової для успішної самореалізації особистості в інформаційному суспільстві [3].

Початкова школа є фундаментом освітнього процесу, тому саме на цьому етапі варто закладати основи цифрової грамотності. Ефективним засобом у цьому контексті виступають інтерактивні методи навчання, що забезпечують активну участь учнів у здобутті знань через практичну взаємодію з цифровими інструментами.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні педагогічних умов та інтерактивних методів, які сприяють формуванню цифрової компетентності молодших школярів, з акцентом на безпечне, усвідомлене та особистісно-розвивальне використання цифрових засобів. Дослідження спрямоване на те, щоб цифрові технології сприяли її інтелектуальному, емоційному та соціальному розвитку.

Проблема формування цифрової компетентності учнів у сучасній педагогіці є предметом уваги багатьох науковців. Дослідники акцентують увагу на важливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес з урахуванням вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку. О. Спірін у своїх працях розробив теоретико-методологічні засади формування цифрової компетентності педагога, але його напрацювання активно використовуються і для організації цифрового навчального середовища в початковій школі. Вчений підкреслює, що цифрова компетентність учителя є передумовою формування цифрових навичок у молодших школярів [4]. С. Семеріков досліджує дидактичні можливості цифрових

освітніх ресурсів та інтерактивних платформ у контексті початкової освіти. Його праці присвячено розробці моделей цифрового навчання, які базуються на ігровій діяльності, проєктному підході, навчанні у співпраці. У практичному аспекті варто також згадати досвід впровадження національного проєкту «Дія. Цифрова освіта», що містить курси, адаптовані для дітей та вчителів початкової школи. Завдяки співпраці з Міністерством освіти і науки України реалізуються програми цифрового навчання вчителів, які згодом передають свої знання учням.

Таким чином, науковий інтерес до формування цифрової компетентності в учнів початкової школи має міждисциплінарний характер і охоплює педагогіку, психологію, інформатику, соціальні науки. Дослідники наголошують на тому, що цифрові навички формуються найкраще через практичну діяльність, у якій використовуються інтерактивні засоби та методи.

Інтерактивні методи навчання дозволяють враховувати індивідуальний стиль сприйняття інформації кожного учня. Діти з візуальним типом мислення краще реагують на навчальні відео, інфографіку, цифрові презентації, тоді як учні з аудіальним типом – на подкасти, озвучені інструкції або завдання. Застосування інтерактивних платформ також сприяє розвитку комунікативних навичок. Наприклад, спільна робота в Google Docs чи Jamboard дозволяє учням працювати над завданням у групі, коментувати ідеї один одного, навчатися взаємодії та взаємоповазі у цифровому просторі. Такі платформи формують також елементи цифрового етикету – важливого компонента цифрової компетентності.

Важливо підкреслити роль вчителя як фасилітатора, який не просто передає знання, а створює умови для самостійної діяльності учнів у цифровому середовищі. Учитель має вміти організувати цифровий простір, підібрати відповідні ресурси, адаптувати завдання до рівня розвитку класу та конкретного учня. Застосування інтерактивних методів також дозволяє швидко отримувати зворотний зв'язок, оцінювати рівень засвоєння знань, виявляти труднощі та вчасно на них реагувати.

Цифрова компетентність у початковій школі є не лише інструментом, а й метою освіти. Діти вчать критично сприймати інформацію, оцінювати її достовірність, дотримуватись правил

безпечної поведінки в мережі, поважати авторські права – усе це формує їх як відповідальних учасників цифрового суспільства.

Інтерактивні методи орієнтовані на діяльнісний підхід, співпрацю, взаємодію і практичну активність учнів. Застосування таких методів дає змогу ефективно поєднувати навчальний зміст із цифровими інструментами

Цифрова компетентність включає здатність ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для навчання, спілкування, самовираження, безпечної поведінки в цифровому середовищі [2]. У молодшому шкільному віці це означає вміння користуватися базовими цифровими пристроями, освітніми платформами, програмами для навчання та спілкування. На думку О. Спіріна, цифрова компетентність охоплює інформаційну грамотність, комунікативні вміння, навички безпечного користування ІКТ, а також уміння створювати цифровий контент [4].

Інтерактивні методи орієнтовані на діяльнісний підхід, співпрацю, взаємодію і практичну активність учнів. Застосування таких методів дає змогу ефективно поєднувати навчальний зміст із цифровими інструментами.

Основні інтерактивні методи, що сприяють цифровій компетентності:

1. Навчальні ігри з використанням цифрових ресурсів (наприклад, LearningApps, Wordwall) – сприяють засвоєнню матеріалу через гру, розвивають логіку, пам'ять, увагу.

2. Робота з інтерактивною дошкою – дозволяє учням безпосередньо взаємодіяти з інформацією, працювати в команді.

3. Онлайн-тестування і вікторини (Kahoot, Classtime) – навчають користуванню веб-сервісами, формують уміння швидко орієнтуватися в цифровому середовищі.

4. Створення простих цифрових продуктів (презентацій, колажів) – заохочує творчість і розвиває базові навички роботи з цифровими інструментами.

5. Програмування в середовищах типу Scratch Junior – формує алгоритмічне мислення, допомагає розуміти структуру цифрових команд.

Успішне впровадження інтерактивних методів у формування цифрової компетентності потребує поетапного введення цифрових

інструментів у навчальний процес, системної підготовки вчителя початкових класів до роботи з ІКТ, створення безпечного та мотиваційного цифрового середовища з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Приклади використання інтерактивних методів на уроках у початковій школі:

1. Математика (2 клас), тема: «Додавання і віднімання в межах 100». Учитель використовує платформу LearningApps, де учні розв'язують інтерактивні вправи типу «перетягни й поклади» — поєднують вирази з відповідними відповідями. Завдяки цьому діти охоче виконують завдання та самостійно виправляють помилки.

2. Українська мова (3 клас), тема: «Будова слова». Учні працюють у групах на платформі Wordwall, де за допомогою цифрового колеса фортуни обирають слова та визначають їхню будову. Потім створюють власні цифрові картки з новими словами у Canva або Google Slides.

3. Я досліджую світ (1–2 клас), тема: «Світ професій». Учитель демонструє інтерактивну мапу у Google Earth, де діти «мандрують» віртуально по різних країнах і знайомляться з професіями, які там популярні. Після цього учні створюють мініпрезентації про професію своєї мрії.

4. Образотворче мистецтво (3 клас), тема: «Теплі й холодні кольори». За допомогою програми Paint 3D або онлайн-сервісів, як-от Autodraw, учні створюють цифрові малюнки, застосовуючи теплі та холодні кольори. Після цього влаштовується віртуальна галерея робіт із колективним обговоренням.

5. Інформатика (2 клас), тема: «Основи програмування». Учні працюють у середовищі Scratch Junior, де створюють анімовані історії: наприклад, сюжет про тваринку, яка подорожує містом. Такі завдання розвивають алгоритмічне мислення та творчість.

Отже, під час дослідження цієї теми ми усвідомили важливість поєднання сучасних освітніх технологій із реальними освітніми потребами учнів. Ця тема є надзвичайно актуальною, оскільки інтерактивні методи навчання є ефективним інструментом формування цифрової компетентності молодших школярів. Вони дозволяють практично опановувати цифрові інструменти, розвивати креативність, критичне мислення, взаємодіяти в безпечному та продуктивному цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н. П. Психологія: навч. посібник. Київ : Літера ЛТД, 2020. 520 с.
2. Єршова Н. Л. Цифрова компетентність учня як елемент формування ключових компетентностей. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2019. №3. С. 12–15.
3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Спірін О. М. Теоретичні основи формування цифрової компетентності вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. №1(57). С. 64–75.
5. Цифрова трансформація освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/tag/tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki?&tag=tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki>

Тетяна ЛАВРЕНТЮК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Тетяна ОЛИНЕЦЬ,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС»

Упровадження інновацій та інформаційних технологій у навчання – пріоритетний напрям державної політики в розвитку сучасної освіти. «Перевернутий клас» змінює роль вчителя у навчальному процесі. З головного транслятора знань вчитель перетворюється на помічника – консультанта і координатора. А це, у свою чергу, сприяє тісній співпраці з учнями на уроках. Роль учнів також змінюється. Вони більше вже не спостерігачі. Школярі самі відповідають за отримані знання, спрямовують навчальний процес, шукають практичне застосування отриманій інформації.

Метою публікації є представити технологію «перевернутого класу» як ефективний інструмент організації навчального процесу в

початковій школі, що сприяє формуванню ключових компетентностей учнів.

Значний внесок у теоретичний та практичний розвиток проблеми впровадження інноваційних методів, зокрема й моделі перевернутого класу, в освітній процес зробили у своїх працях зарубіжні (J. Bergmann, D. Berthiaume, J. L. Bishop, A. Dumont, A. Sams, M. A. Verleger та ін.) та вітчизняні дослідники (А. Захарова, М. Кадемія, Б. Мандель, В. Садкіна, Л. Чоповська, О. Царенко та ін.).

Перевернутий клас (англ. flipped classroom) – принцип навчання, за яким основне засвоєння нового матеріалу учнями відбувається вдома, а час аудиторної роботи виділяється на виконання практичної частини роботи – виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації вчителя тощо. Принцип був запропонований у 2007 році учням Вудландської школи в штаті Колорадо (США) двома вчителями природничих наук – Джонатаном Бергманом та Аароном Самсом, які довго міркували над тим, як забезпечити своїми лекціями спортсменів, які часто пропускають заняття. З часом ця ідея розвинулася в новий освітній напрям, але спочатку це були звичайні презентації Power Point, до яких викладачі додавали голосовий супровід та розміщували в мережі Інтернет.

Вважається, що «перевернуте навчання» є різновидом змішаного навчання, при якому учні самостійно вивчають зміст теми уроку вдома, спираючись як на традиційні джерела інформації (підручники, енциклопедії, довідники), так і на сучасні (мережа Інтернет), а потім обговорюють вивчений матеріал в класі з допомогою та при підтримці вчителя-фасилітатора, виконують практичні завдання і аналізують матеріал [1].

Автори книги «Перевернута педагогіка» А. Dumont, D. Berthiaume стверджують, що «перевернуте навчання не є новим методом. Його метою є оптимізація аудиторної роботи зі студентами завдяки позааудиторній діяльності, спрямованій на поглиблене вивчення предмету» [2, с. 83].

Завдання викладача – мотивувати студентів самостійно здобувати знання за межами аудиторії, навчити не тільки шукати інформацію, а й перевіряти її достовірність, аналізувати, критично оцінювати, осмислювати, а потім в аудиторії досягти активної інтелектуальної

реакції на навчальний матеріал, що є необхідною умовою для освоєння нових знань [2, с. 83].

Для реалізації «перевернутого навчання» вчителю необхідно спроектувати систему навчальних завдань, що відображають зміст аудиторних занять, які відповідають освітньому стандарту, а також легко доступні всім учням. Використання ресурсів і сервісів мережі Інтернет може задовольнити всі необхідні вимоги, зробити вивчення матеріалу цікавішим [1].

Звертаючись до відкритих освітніх ресурсів або створивши їх самостійно, учитель складає плейлист відеороликів за темами, опорні конспекти, глосарій, схеми, інтерактивні завдання для простоти і зручності освоєння учнями матеріалу і пам'ятки (інструкції) грамотного і безпечного використання мережі Інтернет. Всі матеріали, підготовлені вчителем, можуть бути розміщені в хмарних сховищах, де можна залишати коментарі, а також контролювати, хто переглянув матеріал, або спостерігати за роботою учнів дистанційно, в режимі реального часу, звертатися до конструктору інтерактивних завдань (LearningApps), які цікаві для учнів своєю барвистістю, наочністю, ігровою складовою [1].

До ключових компетентностей учнів початкових класів належать: вміння вчитися; загальнокультурна; соціальна; громадянська; здоров'язберезувальна; компетентності з ІКТ. Технологія «Перевернутий клас» дозволяє актуалізувати та поглибити не лише компетентність «вміти вчитися», а й соціальну (робота в групах, парах), компетентність ІКТ (застосування ІКТ в процесі роботи учнів), загальнокультурну (спілкування в колективі під час виконання завдань) та ін. [3].

Вміння вчитися – ключова компетентність, яка охоплює вміння «організовувати своє робоче місце; орієнтуватися у часі; планувати свої дії; доводити роботу до кінця» [3].

Отже, технологія «перевернутого класу» є ефективною, оскільки не тільки сприяє розвитку ключових компетентностей учнів початкової школи, а й створює умови для їх всебічного розвитку, формує навички самостійного навчання, взаємодії та використання сучасних технологій. Такий підхід робить освітній процес більш усвідомленим, гнучким та мотивуючим для дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Р. Формування вміння вчитися в учнів початкової школи засобами технології «Перевернутий клас». URL: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14929/biletska_pedf_2021.pdf?sequence=1
2. Лопатинська Н.А., Задоріна О.М., Гончар Н.П. Ефективність навчання за моделлю «перевернутий клас» в процесі навчання студентів педагогічних спеціальностей. Інноваційна педагогіка. 2022 (45). С. 82-87.
3. Яковчук Л.П. Ключові компетентності учнів початкових класів в НУШ. URL: <https://surl.li/emupdj>

Євген ЛЕЙБОВ,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – **Мар'яна ГОРДІЙЧУК,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА

Актуальність нашої статті зумовлена сучасними змінами у цифровізації освіти, що призводить до необхідності витіснення традиційних ігор із соціалізації комп'ютерними іграми. Виникає суперечність між цими формами, результати розв'язання якої вплинуть на фізичне та психічне здоров'я майбутніх поколінь. Щоб ухвалити необхідні заходи для уникнення негативних наслідків інформаційної соціалізації дошкільників, необхідно проводити дослідження та моніторинг ігрової діяльності дітей за комп'ютером.

Головним завданням нашого дослідження є вивчення змін технологій, які вимагають трансформації механізмів соціалізації особистості. Це пов'язано з тим, що кожен новий вид технологій передбачає нові типи соціальних відносин. Інформатизація та цифровізація створюють умови для інтенсифікації всіх видів діяльності.

При цьому кожне нове покоління людей має опановувати механізми адаптації до швидко змінюваних соціальних умов. І тут традиційні методи соціалізації явно поступаються інформаційним.

В умовах розвитку інформаційного суспільства культура соціуму зазнає змін. Так, в архаїчну епоху, коли основною технологією була технологія ручної праці, людині для успішної соціалізації були необхідні міжособистісні стосунки. Примітивні ручні інформаційні технології не дозволяли інших способів передавання соціального досвіду. Сформовані традиції збереглися і до нашого часу, коли процеси навчання, виховання та освіти відбуваються переважно в традиційному форматі, тобто на основі міжособистісних форм спілкування. Однак впровадження інформаційних технологій у всі сфери життя призводить до скорочення частки міжособистісної взаємодії. Сьогодні ми є свідками переходу суспільства до нової стадії розвитку – цифровізації.

Соціалізація на її ранніх етапах, до яких належить і дошкільний вік, є найважливішою в житті людини. Історично, як істота не лише соціальна, а й біологічна, людина добре адаптована до традиційних форм соціалізації, однією з яких є гра як провідна форма діяльності дошкільника.

Феномен гри як наукова категорія досліджується в різних аспектах і напрямках наукового знання. Гра є невід'ємним атрибутом соціалізації особистості на всіх її етапах, як для дітей, так і для дорослих. У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, гра залишає важливий слід у процесах соціалізації. Традиційні ігри, як форма взаємодії дітей, стають основою для розвитку соціальних навичок, таких як комунікація, співпраця та вирішення конфліктів. Однак з поширенням цифрових технологій, зокрема комп'ютерних ігор, ця форма соціалізації переживає трансформацію. Цифрові ігри можуть мати позитивний вплив, сприяючи розвитку логічного мислення, здатності до стратегічного планування та творчого підходу до вирішення задач. Проте комп'ютерні ігри сьогодні стають об'єктом виховання не лише в дошкільних закладах, а й у сім'ї. Будучи динамічними та привабливими, вони чинять як позитивний, так і негативний психологічний вплив на ще не зміцнілу психіку дитини. Неконтрольований час, проведений за комп'ютерними іграми, сприяє розвитку ігрової залежності у дітей. Чи чинять такий вплив традиційні

ігри? Вважається, що так. Варто згадати, як важко відволікти дітей від настільних ігор чи ігор у дворі, якщо вони проходять у дружній та веселій компанії однолітків. Азарт і захопленість – це атрибути будь-якої гри, від яких важко відмовитися. Аналогічна ситуація виникає і тоді, коли дорослі, граючи з дітьми, змушені перервати гру та переключити їх на виконання інших, менш привабливих занять.

Ймовірно, справа в тому, що комп'ютерні ігри відрізняються підміною реальних суб'єктів на віртуальні. Такі ігри не потребують міжособистісного спілкування, вони є більш доступними і не вимагають формування колективу для гри.

Проте надмірне використання комп'ютерних ігор може призводити до ізоляції дитини від реального соціуму, що в свою чергу може негативно впливати на розвиток навичок міжособистісної комунікації та емоційної чутливості. Тому важливо здійснювати баланс між традиційними і цифровими іграми, враховуючи їх вплив на психічне й фізичне здоров'я дітей. Це передбачає ретельний моніторинг і обґрунтоване використання комп'ютерних ігор у навчальних та розвивальних цілях [1; 3].

Крім того, розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для інтерактивних ігор, що можуть поєднувати традиційні соціальні навички з новими технологіями. Такі ігри можуть бути корисними в контексті дошкільної освіти, забезпечуючи інтеграцію цифрових засобів навчання в повсякденний процес без шкоди для соціалізації та розвитку емоційної інтелігентності. Таким чином, вирішення питання впливу комп'ютерних ігор на соціалізацію дітей є складним, але важливим завданням для науковців, педагогів і батьків [2].

Педагогічні експертизи комп'ютерних ігор, проведені дослідниками, показують, що далеко не всі ігри, призначені для розвитку дітей дошкільного віку, можна застосовувати як дидактичний або методичний засіб. Зокрема, серед недоліків деяких із них називають невідповідність методикам освітніх програм, низьку якість самої гри, невідповідність віковим особливостям дитини. Однак такі недоліки можуть виявити лише спеціалісти. У ході дослідження ми дійшли висновку, що комп'ютерні ігри мають ряд переваг порівняно з традиційними іграми в плані дидактики, інтерактивності, динамічності.

Однак вони мають і ряд суттєвих недоліків: сильний психологічний вплив на дитину, скорочення частки міжособистісного спілкування, необхідного для соціалізації особистості, формування кліпового світогляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук О.С. Вплив комп'ютерних ігор на поведінку і взаємини дітей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. №4(48). С. 45-50.
2. Петренко О.В. Позитивний вплив комп'ютерних технологій на розвиток дітей дошкільного віку. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 307-308.
3. Семенова М.В. Комп'ютерні ігри як засіб розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 54. Т. 2. С. 20-24.

Іван ЛУЧИНСЬКИЙ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
1 року навчання спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (німецька))

Науковий керівник – **Оксана ГОРБАТЮК,**

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПЕДАГОГІЦІ МОНТЕССОРІ ТА НУШ

Сучасна освіта спрямована на формування всебічно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення, самостійного прийняття рішень та активної участі в суспільному житті. Одним із найважливіших аспектів цього процесу є створення ефективного освітнього середовища, що забезпечує комфортні умови для навчання, розвитку та самовираження дитини. У педагогічній системі М. Монтессорі та концепції НУШ велику увагу приділяють саме навколишньому середовищу як ключовому чиннику, що впливає на процес навчання.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю впровадження прогресивних педагогічних методик в українську систему освіти. Концепція НУШ передбачає використання найкращих світових освітніх практик, серед яких вагоме місце займає педагогіка М. Монтесорі. Дослідження взаємозв'язку між цими двома освітніми підходами є важливим для вдосконалення педагогічного процесу в Україні.

Метою статті є аналіз та порівняння особливостей організації освітнього середовища в педагогіці Монтесорі та НУШ, визначення спільних рис, а також окреслення можливостей використання елементів педагогіки Монтесорі в сучасному освітньому процесі України.

Педагогіка Монтесорі знайшла своє відображення у працях зарубіжних дослідників, зокрема, в роботах Е. Гутек, А. Ліллард, Р. Лопес. Вони підкреслюють важливість організації освітнього простору як ключового чинника розвитку автономності дитини.

В українській педагогіці питання індивідуального підходу до навчання висвітлювали В. Сухомлинський, С. Русова. Зокрема, В. Сухомлинський у своїй праці «Індивідуальний підхід до учнів» наголошував на необхідності врахування особистісних особливостей дитини в освітньому процесі [1, с. 131]. С. Русова, яка притримувалася ідей М. Монтесорі, також вважала дитину «найдорожчим скарбом у світі» та упроваджувала в українській освіті принципи паритетної педагогіки.

Під час самостійної діяльності дитина працює з дидактичними матеріалами, тоді як педагог виконує спостережну функцію, аналізуючи її дії та занотовуючи ключові спостереження у спеціальному журналі. Дослідження зарубіжної педагогічної літератури свідчать, що Монтесорі-школа – це освітній заклад, який забезпечує догляд, розвиток, виховання та навчання дітей віком від 8 тижнів до 18 років відповідно до концепції М. Монтесорі.

Основна ідея філософії Монтесорі, розроблена доктором Марією Монтесорі, полягає в тому, що дитина найкраще навчається в соціальному середовищі, яке підтримує унікальний розвиток кожної людини. Основна мета освіти за М. Монтесорі – допомогти кожній дитині розкрити весь потенціал у всіх сферах життя, тому діяльність має сприяти розвитку соціальних навичок, емоційному зростанню, фізичній координації та пізнавальній підготовці [3, с. 44]. Згідно з сучасними

вимогами освіти, ця мета уточнюється як сприяння формуванню цілісної та гармонійної особистості дитини, яка здатна приймати самостійні та обґрунтовані рішення, бути незалежною, вільною та дисциплінованою.

Одним із ключових принципів організації освітнього процесу, за концепцією М. Монтессорі, є наставництво, яке докорінно змінює традиційні підходи до викладання. Дослідниця акцентує увагу на тому, що педагог не повинен виконувати лише контролюючу функцію або директивно керувати навчанням учня. Завдання вчителя – не говорити, а підготувати серію предметів-стимулів для культурної діяльності в спеціальній обстановці, влаштованій для дитини» [2, с. 23]. У роботі «Підготовка вчителя» М. Монтессорі підкреслює необхідність відмови від стереотипного поділу дітей на певні «рівні» чи «категорії». Головна увага має бути зосереджена на спостереженні за дитиною, що дасть змогу виявити її сильні сторони та допомогти у набутті необхідних життєвих навичок.

Центральним елементом в організації освітнього процесу за М. Монтессорі є поєднання свободи та дисципліни як базових умов для становлення самостійної та соціально-відповідальної особистості. Реалізація цього підходу вимагає створення розвивального середовища, у якому дитина зможе активно пізнавати власні можливості. Водночас педагоги виконують роль уважних спостерігачів, які підтримують природний розвиток учня, втручаючись лише тоді, коли необхідно скоригувати або спрямувати освітній процес.

Якщо ж ми говоримо про реформування української педагогічної освіти, вона ставить завдання не лише запровадження в освітній процес новітніх технологій, але й підготовки педагогів-фахівців, які володіють глибокими знаннями філософії освіти партнерства, на практиці вміють реалізовувати прогресивні педагогічні технології щодо виховання підростаючого покоління з такими якостями як самостійність, відповідальність, ініціативність, вміння взаємодіяти та співпрацювати в колективі. Такою цілісною технологією та випробуваними часом і континентами науково-практичним досвідом володіє Монтессорі-педагогіка, увага до якої в нашій країні зростає [4, с. 67].

Розгляньмо концепцію освітнього середовища НУШ. Це сучасний простір, сукупність умов, засобів і технологій для комфортного навчання учнів, учителів і самих батьків [2]. У Базовому компоненті дошкільної

освіти України (БКДО) зазначається, що освітнє середовище – це сукупність природних, предметних і соціальних умов, у яких дитина зростає, набуває життєвого досвіду та формується як компетентна особистість із власними індивідуальними особливостями [2].

Основними складовими освітнього середовища є: забезпечення педагогом психологічної безпеки для дітей, надання їм можливості робити вибір, формування спільних цінностей, організація навчальних центрів, ефективна організація навчальних матеріалів, розвиток відповідальності серед учнів та активна участь дітей у створенні та організації цього середовища. Можемо з впевненістю сказати, що основні складові організації освітнього процесу НУШ побудовані на концепції педагогіки М. Монтесорі, адже мають спільну ідею – розвиток дитини як рішучої, впевненої особистості.

Звісно, НУШ активно підтримує використання інтерактивних методів навчання, що сприяють розвитку критичного мислення учнів. Це проєктна діяльність, групова робота, рольові ігри та інші форми, що дозволяють учням не лише засвоювати знання, але й застосовувати їх на практиці. Інтеграція різних предметів допомагає створити цілісне розуміння навколишнього світу та навчає учнів бачити зв'язки між різними галузями знань. Сприяє рівному доступу до освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних чи інтелектуальних особливостей. Інклюзивність – один з основних принципів, адже школа має бути місцем для кожного, де всі діти можуть реалізувати свій потенціал. Важливою складовою є застосування індивідуальних підходів до навчання, що дає можливість дітям із різними потребами та можливостями досягати успіху.

Організація освітнього процесу в НУШ орієнтована на створення комфортних умов для розвитку кожної дитини, на підтримку її інтелектуальних і соціальних здібностей. Вчитель у цій системі є наставником і партнером для учня, а школа – простором для самовираження та саморозвитку. Такий підхід дозволяє формувати не лише освічену, але й соціально активну, впевнену особистість, готову до викликів сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриленко Т. В. О. Сухомлинський про формування творчої особистості молодшого школяра. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ*. С. 128-131.

URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1634/1/.pdf>
(дата звернення: 30.03.2025).

2. Концепція Нової української школи. 34 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).

3. Мартянова М. Порівняльна характеристика педагогічних концепцій Алена, М. Монтессорі та С. Френе. *Освітологічний дискурс*. С. 22-23. URL: https://www.researchgate.net/publication/333981394_Martanova_Maria (дата звернення: 30.03.2025).

4. Радул О. С., Прибора Т. О., Андросова Н. М., Завітренко Д. Ж. Педагогіка Марії Монтессорі : минуле і сучасність : навчальний посібник. Кропивницький. 226 с. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/12291/Maria%20Montessori%27s%20Pedagogy.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.03.2025).

5. Хопта С. М. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі в контексті сучасного освітнього простору. *Інноваційна педагогіка*. С. 48-51. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/28/10.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).

Яна МАЛА,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – **Галина БАТАМАНЮК,**
кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач
кафедри теорії та методик дошкільної освіти

ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНО- МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Зростаючі вимоги до освіченості людини, актуалізують якість дошкільної освіти, яка безпосередньо залежить від достатнього рівня розвитку мовлення. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні (2021р.) та чинними освітніми програмами оволодіння рідною

мовою як засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування є найбільш вагомим досягненням дошкільного дитинства, комплексною характеристикою мовленнєвої поведінки дитини у всіх сферах її життєдіяльності. У цьому сенсі комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку, як одна із сторін процесу спілкування, що передбачає засвоєння й активне включення в їх життєвий досвід вербальних (словесних), невербальних (поза, міміка, жести) та перцептивних (сприйняття, розуміння інших) форм спілкування, за допомогою яких дитина вчиться слухати, звернутися, запитати, висловитись, обґрунтувати свою думку, поспівчувати, запропонувати, порадити, є актуальним і значущим в особистісному зростанні дошкільника. Становлення всіх форм і засобів спілкування надає дитині можливість не тільки засвоювати досвід, але й створює умови для того, щоб реалізувати свою індивідуальність у загальній справі, і, що не менш важливо, вчить її ділитися власним досвідом, віддавати людям увагу, пошану, інтерес, здібності.

Проблема спілкування дітей дошкільного віку вивчалася вченими минулого і сьогодення, а саме: психологами-класиками і сучасними психологами (М. Лісіна, О. Леонтьєв; С. Лазаренко, Т. Піроженко, О. Кононко та ін.), лінгводидактами (А. Богуш, Н. Луцан, І. Луценко, В. Крутій, Н. Гавриш та ін.). Однак у їх дослідженнях серед форм організації комунікативної діяльності, переважають ситуації спілкування, мовленнєві та словесні ігри, а поза увагою залишилися значні можливості й інших форм, зокрема й тих, що пов'язані з музикою, театралізованою діяльністю (вправи, етюди, ігри та заходи, що їх поєднують), опис яких і є *метою* нашого дослідження.

Форма організації навчання – спільна навчальна діяльність педагога і дитини, що здійснюється в певному порядку і встановленому режимі [3, с. 254]. Зазвичай, це заняття, прогулянки, свята, розваги, екскурсії тощо. Однак у контексті комунікативної діяльності такими формами можуть бути ігрові вправи, етюди, ігри та заходи як цілеспрямоване їх об'єднання. Розглянемо кожну із них детальніше.

Вправа – це спроба опанувати якусь справу, набуття певного вміння; спеціальне завдання, що виконується для набуття певних навичок або закріплення наявних завдань [3, с. 130]. Ігрові вправи допомагають дітям увійти в образ, проникнутися ідеєю, для них

характерна конкретність емоційно-рухових завдань відповідно до вікових особливостей, фізичної підготовки дітей та мети використання в роботі з дітьми. Наприклад, до вивчення гри «Мисливці та звірі» діти, наслідуючи педагога, виконували стрибки вовка, ходу ведмедя, кроки мисливців, тобто вправлялися в образній ході. У процесі гри педагог уже тільки спостерігає за якістю виконання рухів. Після її закінчення дає загальний аналіз ігрових дій дітей, пропонує продовжити гру чи ще повправлятися.

Своєрідним тренінгом набуття комунікативних умінь є етюди (нарис, імпровізація). Їх розглядаємо як невеликі сюжетні (розігрується той чи інший сюжет) і безсюжетні ігри (виконуються ігрові завдання) творчого характеру. у роботі зі старшими дошкільниками, які мають певний багаж музичних вражень, розвинену уяву, вміння виразно виконувати різноманітні рухи під час групових та індивідуальних занять, використовують етюди під музику. Виконуючи їх, діти вчаться зіставляти певні рухи з характером музичного твору. Уперше розігруючи сюжетний етюд, дитина має емоційно й образно передавати рухами нескладну його композицію, під час виконання безсюжетного етюдоду – самостійно вибирати й узгоджувати з характером музики ходьбу, біг, стрибки та інші рухи. У формуванні комунікативних умінь дошкільників перевага за сюжетними етюдами. Так, в етюдоді «Галинка» діти можуть розігравати різноманітні композиції: одна дитина може гуляти по саду і читати уявну книгу, інші – поливати квіти, розглядати дерева. Кожна з них вносить свої доповнення у зміст етюдоду. Повторення етюдодів дає дітям можливість поглибити раніше створений образ, виразно виконати деталі, удосконалювати узгодженість рухів з музикою. Захопленість ігровими діями сприяє подальшому розвитку творчої активності й комунікативних здібностей дітей. Зазначимо, що здібність до невербальної комунікації виявляється в можливостях сприйняття (розшифрування) рухів інших людей, а також у втіленні власних емоційних полягань у виразних рухах під музику [1, с. 113].

Важливим показником змін у психічних процесах і психологічних особливостях дошкільника є гра, під час якої виникають і диференціюються нові види діяльності (спілкування, праця тощо). Суть гри полягає у відтворенні дітьми дій дорослих стосунків між ними, спрямованих на пізнання довкілля. У процесі гри у дитини з'являється

потреба активно впливати на речі, предмети, що її оточують. Вона розвиває та формує інтелектуальні, емоційні і вольові якості особистості [2, с. 24]. Серед великого розмаїття ігор особливе місце займають музичні ігри, які є основою музично-ігрової діяльності, емоційною вершиною музичного заняття, дитячого ранку, захопливим дійством свят, розваг, прогулянок, екскурсій та режимних процесів. Тематика і зміст цих ігор, зазвичай, відображають зрозумілі дітям явища навколишньої дійсності, розкривають знайомі образи тварин, птахів та їх дії. Музика визначає розвиток гри, заглиблює образи, створює відповідний настрій. Доступність ігрових образів, інтерес до гри, емоційна розповідь педагога перед грою дають змогу дітям внести індивідуальні відтінки у виконанні ролей. Як і будь-яка інша, музична гра включає розвиток ігрових дій, які підказуються розвитком музичних образів, літературним текстом пісні, характером звуків. Сфера ігрових дій включає й рухливість, змагання у гнучкості, швидкості, спритності, творчості, побудовані на міжособистісній взаємодії «дитина-дитина», «дитина-дорослий». Характер ігрових дій спонукає дітей до співу, слухання, танцю, до емоційно-насиченого спілкування з мистецтвом музики та однолітками [1, с. 225].

Впровадження у практику ЗДО вищезгаданих форм, які організовуються у музичному супроводі передбачає вирішення таких завдань як: розвиток відчуття причетності до групи, виховання навичок бути лідером (ведучим) і підлеглим (веденим) у грі, розвиток культури рухів під музику, прагнення до надання тактильної і психологічної підтримки партнерів по групі, здатність до емпатії (співпереживання) і рефлексії (самоаналізу) у спілкуванні, формування навичок зворотного зв'язку в комунікативному процесі та умінь швидко включатися в пропонувану роль, спільно творити образ, сприяти проявам спонтанності в грі. Виокремлюємо такі різновиди ігор: а) комунікативні; б) виразні; в) емпатійні і рефлексійні. Звідси, гра є не лише формою, а й випробуванням засобом, методом, прийомом формування комунікативних умінь дошкільників. Ознайомлюючи дітей із новою грою чи етюдом, педагог має заздалегідь зацікавити дітей: розповісти зміст, схарактеризувати образи, спрямувати увагу дітей на сприйняття музики, акцентуючи увагу при цьому на характерні засоби музичної виразності.

Важливе місце у формуванні комунікативних умінь старших дошкільників займають і заходи (сукупність дій, засобів для досягнення, здійснення чогось). Заходи презентуємо у вигляді бесід та обговорення літературних сюжетів, різноманітних концертів і переглядів фрагментів казок, фільмів, розігрування ситуацій та ігор-драматизацій, пісенно-танцювальних марафонів за участю не тільки дітей, а й педагогів, батьків. Зміст таких заходів будується на специфічно підібраному матеріалі, що сприяє комунікативному розвитку. Заходи виконують такі функції: естетична (яскравість вбрання дітей та приміщення, відповідна музика, повнота й глибина вражень і почуттів), когнітивна (збагачення художньо-естетичного досвіду), креативна (збудження творчих сил, особистісної активності, які проявляються у виконавчій інтерпретації), виховна (ознайомлення дітей із правилами етикету під час театральної вистави чи концерту, висловлювання дошкільниками позитивних і негативних почуттів щодо побаченого й почутого, формується почуття відповідальності), комунікативна та контактано-встановлювальна (об'єднані спільними переживаннями, враженнями, діти мають можливість відчути себе частиною спільноти, визначити позитивні якості своїх однолітків, а різноманітні ігри, колективні змагання, збагачують емоційно-комунікативний досвід дитини соціальними почуттями колективної радості, перемоги, праці).

Отже, комунікативно-мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО передбачає використання таких форм роботи з дошкільниками, як ігрові вправи, етюди, сюжетні ігри різноманітні заходи, які включають у комунікативну діяльність як окремих дітей так і групи. Доповнюючим засобом реалізації цих форм є пісенний і музичний супровід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ватаманюк Г. П. Формування інструментальної складової спілкування старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 360 с.
2. Вознюк Г., Куньч З. Культура мовлення як невід'ємний аспект курсу риторики для аспірантів. *«Інформація, комунікація, суспільство 2017»*. Львів, Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 286–287.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те видання, перероблене. Київ : Академія, 2018. 408 с.

Сергій МАНІЧ,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія БАХМАТ,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти

СТРАТЕГІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЧЕРЕЗ ІНТЕГРАЦІЮ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Проблема булінгу в початковій школі є гострою як в Україні, так і в усьому світі. Молодший шкільний вік є критичним періодом у формуванні емоційної стабільності, самооцінки та соціальних навичок дитини. За даними ЮНІСЕФ, 24% дітей в Україні стикалися з фізичним або психологічним цькуванням у шкільному середовищі [1]. Булінг може мати довготривалі наслідки для психічного здоров'я, включаючи тривожність, депресію, суїцидальні думки та труднощі в міжособистісних стосунках у дорослому житті. Через це запобігання булінгу повинно стати невіддільною складовою освітнього процесу.

Одним із найефективніших шляхів профілактики булінгу є активне впровадження позакласної діяльності, орієнтованої на розвиток соціальних, емоційних та комунікативних навичок. Профілактична робота повинна мати системний характер і включати інтерактивні форми виховної роботи: тренінги, майстер-класи, конкурси, спортивні змагання, театралізовані постановки. Позакласна діяльність надає дітям можливість взаємодіяти поза межами уроків, що сприяє кращому розумінню один одного та зниженню конфліктності.

Важливим підходом є інтеграція програм розвитку соціально-емоційних компетентностей (Social and Emotional Learning, SEL), які довели свою ефективність у багатьох країнах світу. Такі програми навчають дітей розпізнавати власні емоції, співчувати іншим, вирішувати конфлікти мирним шляхом. У межах позакласної роботи розвиток цих навичок може здійснюватися через групові ігри, спільні проекти, інтелектуальні марафони та волонтерські ініціативи. Наприклад, реалізація ініціативи «Шкільна служба порозуміння» в Україні показала, що залучення учнів до процесу медіації конфліктів сприяє зниженню рівня агресії в колективах [5.].

Окрему увагу варто приділяти формуванню культури ненасильницької комунікації через мистецтво. Театральні гуртки, літературні студії, арт-терапевтичні заняття допомагають дітям краще розуміти емоційні стани інших людей. Рольові ігри та інсценізації ситуацій сприяють розвитку емпатії у молодших школярів, що є важливим фактором профілактики булінгу. Створення позитивного творчого простору дозволяє дітям безпечно висловлювати свої почуття та переживання, що запобігає накопиченню агресії.

Позакласна спортивна діяльність також має профілактичний ефект. Командні види спорту вчать учнів правилам чесної гри, взаємодопомоги та відповідальності. За результатами дослідження, участь у спортивних секціях корелює з підвищенням рівня соціальної включеності учнів та зниженням ризику агресивної поведінки [3].

Необхідною складовою ефективної профілактики булінгу є робота з батьками. Залучення родин до спільних заходів, організація просвітницьких лекцій про булінг, тренінгів з ненасильницького спілкування допомагає сформувати єдину позицію дорослих і дітей щодо неприйнятності будь-яких форм цькування. Важливо, щоб батьки були поінформованими про механізми виявлення булінгу та надання допомоги дітям, які стали жертвами чи свідками агресії [4].

Досвід зарубіжних країн підтверджує, що довготривалий ефект дає лише цілісна система заходів, спрямованих на створення дружнього, інклюзивного середовища. Наприклад, за даними ЮНЕСКО, школи, де впроваджені програми позитивної дисципліни та проєкти «Peer Support» («підтримка ровесників»), фіксують на 30-50% менше випадків булінгу [6].

Таким чином, запобігання булінгу в початковій школі вимагає багаторівневої стратегії, яка поєднує формальне навчання з активною позакласною діяльністю. Інтеграція творчих, спортивних, соціально-емоційних заходів у життя шкільного колективу сприяє формуванню безпечного простору для всіх учасників освітнього процесу. Комплексний підхід, орієнтований на розвиток співчуття, поваги та відповідальності у дітей, є запорукою успішної профілактики цькування у шкільному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні 67% дітей до 17 років стикаються з булінгом. *Шкільне життя* : сайт. URL: [В Україні 67% дітей до 17 років стикаються з](#)

[булінгом | Шкільне життя.](#)

2. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1646 від 28.12.2019 . URL: [Деякі питання реагування на вип... | від 28.12.2019 № 1646.](#)

3. Макарова О. П., Червоний П. Д. Соціально-психологічна профілактика булінгу в освітньому середовищі. *Modern scientific developments in pedagogy and psychology* : conference proceedings (Riga, the Republic of Latvia, 3–4 November 2022.) / Polonia University in Częstochowa. Riga: Baltija Publishing, 2022. Р. 42-47. DOI: <https://doi.org/10.30525/9978-9934-26-259-3-9>.

4. Методичні рекомендації щодо активізації антибулінгової політики в закладах освіти та підтримки психологічної безпеки здобувачів освіти. URL: [Metod rekom. buling Sichen 2024.pdf](#).

5. Шкільна служба порозуміння : досвід упровадження медіації в Луганській області : навч.-метод. посібник / упоряд. : Л. П. Волченко, В. В. Байдик, С. В. Демчук. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 104 с. URL: <https://surl.li/gjarzd>.

6. UNESCO. Behind the numbers: Ending school violence and bullying. 2020. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483>.

Ярослав МІЗИН,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія БАХМАТ,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти

ГРОМАДСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ВІД СПІВПРАЦІ ДО ПАРТНЕРСТВА

Заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО) виступає осередком місцевої громади, осередком його спілкування та організація співпраці з громадою селища чи міста, району, області. Закон України «Про освіту» статтею 28 надає повноваження громадському самоврядуванню в закладі освіти, а саме «... право учасників освітнього процесу як

безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів, організації дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених законом та установчими документами закладу освіти» [1, с. 10].

Загальні збори в ЗЗСО дозволяють учасникам (батькам, вчителям, учням) вирішувати спільно ряд ключових питань, що стосуються ефективної організації освітнього процесу. На загальних зборах можуть визначити роботу Координаційної ради, яка займається вирішення поточних проблем закладу, її склад налічує делегатів із представників усіх учасників освітнього процесу. Робота Координаційної ради може відбуватися 1-раз на місяць, або ж збиратися за потреби. Адміністрація ЗЗСО повинна виокремити приміщення для функціонування органів учнівського та батьківського самоврядування.

Запорукою активної та плідної роботи органів самоврядування (батьківської рада, педагогічної рада, учнівського самоврядування) є, без сумніву, охопленість максимально членів освітянської спільноти та грамотно, на демократичних засадах, побудована комунікація між ними. Комунікацію між учасниками освітнього процесу, як зазначено в Меморандумі співпраці, слід налагоджувати через шкільний сайт, месенджери, сторінки у соціальних мережах.

Свідченням дієвої роботи громадського самоврядування є «...налагоджені механізми зворотного зв'язку: забезпечена можливість для обговорень, питань, петицій, голосувань, створення «банку пропозицій та ідей» тощо, врахування запитів і пропозицій у подальшій роботі» [1, с. 11]. Оцінити роботу даного органу слід за допомогою проведення таємного анкетування учнів, батьків, вчителів, і за потреби з урахуванням результатів опитування, провести коригувальну роботу громадського самоврядування.

Слід зауважити, що успішність партнерської взаємодії, як зазначають (Березюк О., Воронцова Т, Єжова, Гранде О., Єресько О., Кириченко В., Пономаренко В.) залежить від зовнішніх чинників, які обов'язково потрібно брати до уваги (див. рис.) [2, с. 20].

Рисунок. Групи чинників, що впливають на дієвість партнерської взаємодії органів громадського самоврядування

Чинники зовнішнього середовища. Наявність досвіду співпраці у колективі/громаді, що дозволяє партнерам взаємодії зрозуміти свою роль, й що від нього очікують інші учасники; авторитетність партнерської спільноти; відсутня протидія зі сторони, наявність сприятливого середовища (необхідні ресурси, підтримка з боку громадськості), що необхідне для ефективності партнерської взаємодії.

Чинники, котрі розкривають і характеризують членів партнерської взаємодії. Повага, сприйняття, взаєморозуміння між партнерами; представлення інтересів кожного з партнерів; відданість лідерів ідеям партнерства; уміння партнерів знайти компроміс, якщо в цьому є потреба; усвідомленість партнерами переваг вигод над витратами.

Чинники, що пов'язані зі структурою та процесом. Розуміння і усвідомлення того, що процес і досягнутий результат є спільною власністю; гнучкість в управлінні партнерської взаємодії; усвідомлення кожним партнером своїх прав, ролі та конкретних обов'язків.

Чинники, що пов'язані зі спілкуванням. Відкритість і готовність до спілкування, повна проінформованість з метою підтримки партнерства, вибудовування механізмів неформального спілкування.

Чинники, що пов'язані з ресурсами. Наявність персоналу та необхідних ресурсів (матеріальних) для реалізації цілей; достатня кількість часу, «...володіння лідерами партнерства достатніми знаннями та навичками міжособистісного спілкування та організаторськими здібностями, а також заслуженим авторитетом серед усіх учасників» [2, с. 24].

Таким чином, громадське самоврядування в ЗЗСО є важливим інструментом забезпечення демократичного управління та залучення всіх учасників освітнього процесу до ухвалення рішень. Законодавчо закріплені повноваження створюють можливості для активної участі батьків, учнів та педагогів у вирішенні питань організації освітнього процесу, захисту прав учасників та розвитку партнерських відносин із громадою. Налагодження ефективної комунікації через різні інформаційні ресурси, залучення громадськості до обговорення важливих питань, створення механізмів зворотного зв'язку та оцінювання діяльності органів самоврядування сприяють підвищенню прозорості та відкритості управлінських процесів. Успішність громадського самоврядування значною мірою залежить від зовнішніх і внутрішніх чинників: досвіду співпраці, рівня довіри, ресурсного забезпечення, якості комунікації та організаторських здібностей лідерів. Сформоване на основі принципів взаємоповаги, довіри та відповідальності, громадське самоврядування перетворює заклад освіти на справжній осередок громадянської активності, співпраці та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями та батьками: веб-сайт. URL: <http://smart-osvita.org/portfolio/23530/>
2. Як побудувати партнерські відносини в школі. Ч. 1. Кн. Світлофор освітньої доброчесності (для освітян). Київ, 2021. 96 с.

Ірина МОРОЗ,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Ольга КОВАЛЬЧУК,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Лідерські якості є важливою складовою розвитку суспільства, адже вони сприяють становленню відповідальних, ініціативних і соціально активних громадян. Розвинені лідерські навички сприяють

ефективному управлінню, прогресу в різних сферах життя та адаптації суспільства до змін.

Відповідно до Концепції Нової української школи та Державного стандарту початкової освіти розвиток лідерських якостей є невід'ємною складовою формування особистості школяра, адже вони сприяють його самореалізації, ініціативності та здатності ефективно взаємодіяти з оточенням [1]. Зокрема, у Концепції НУШ наголошується, що освіта має не лише передавати знання, а й розвивати вміння співпрацювати, критично мислити й брати відповідальність — основи лідерських компетентностей [2].

Лідерство є соціально-психологічним феноменом, який реалізується виключно у соціальному середовищі. У межах будь-якої групи природним є виникнення лідерської взаємодії. У психолого-педагогічній науці лідерство розглядають як систему міжособистісних відносин, що включає домінування, підпорядкування, вплив та спрямування групи. Лідеру притаманна здатність ухвалювати відповідальні рішення, надихати інших і мотивувати їх до досягнення спільних цілей [5].

Науково-теоретичні дослідження створили міцну концептуальну базу для розуміння процесу виховання лідерських якостей. Так, В. Рибалка вивчав психологічні аспекти розвитку особистості, Л. Долинська досліджувала соціально-психологічні механізми лідерства, а О. Сухомлинська акцентувала увагу на вихованні лідерства у школярів. Вагомий внесок зробили також Г. Костюк та С. Максименко, які розглядали когнітивний і особистісний розвиток у контексті лідерства [4].

Серед зарубіжних учених Д. Гоулман популяризував ідею емоційного інтелекту як основи ефективного лідерства, Дж. Макгрегор Бернс та Б. Бас розвивали теорії трансформаційного та транзакційного лідерства, а Дж. Максвелл запропонував практичні методики розвитку лідерських навичок.

Формування лідерства відбувається в соціальному контексті. А. Адлер підкреслював значення соціального середовища у розвитку лідерських якостей, тоді як Р. Стогділл показав, що ефективність лідера залежить не лише від особистісних характеристик, а й від ситуаційних чинників [3].

Лідерські якості молодших школярів — це комплекс соціально-психологічних характеристик, що забезпечують здатність впливати на інших, проявляти ініціативу, брати відповідальність і ефективно взаємодіяти з ровесниками та дорослими [1].

Ініціативність і самостійність — основа лідерської поведінки. Ініціативні та самостійні діти не потребують постійних підказок або контролю з боку дорослих. Вони здатні самостійно виявляти активність, пропонувати нові ідеї та рішення, шукати вихід із нестандартних ситуацій. Такі учні беруть на себе відповідальність за власні вчинки та готові керувати діяльністю однолітків, організовуючи спільну роботу. Ініціативність проявляється у прагненні змінювати на краще довколишній світ, а самостійність — у вмінні діяти відповідно до власних цілей та переконань, навіть у складних обставинах. Розвиток цих якостей робить дитину активним учасником командної роботи і природним лідером серед однолітків.

Емпатія є ключовим елементом, що дозволяє лідеру розуміти емоції та потреби оточення. Емпатійний лідер здатний відчувати настрій і переживання інших людей, що дає йому можливість будувати довірливі й міцні стосунки в колективі. Розуміння емоційних станів дозволяє враховувати потреби членів команди під час ухвалення рішень, що знижує ймовірність виникнення конфліктів. Завдяки емпатії лідер підтримує позитивний психологічний клімат у групі, сприяє розвитку взаємоповаги та співчуття. Діти з розвиненою емпатією краще сприймають критику, допомагають однокласникам долати труднощі й виступають посередниками у вирішенні суперечок.

Комунікативні навички та здатність до співпраці є фундаментом лідерства. Лідер повинен вміти чітко й переконливо висловлювати свої думки, доносити ідеї до інших, аргументувати свою позицію, а також уважно слухати співрозмовників і брати до уваги їхню думку. Комунікативні вміння охоплюють як вербальне (словесне), так і невербальне (жести, міміка, інтонація) спілкування. Здатність до співпраці включає вміння працювати у команді, домовлятися, ділитися обов'язками та спрямовувати зусилля групи на досягнення спільної мети. Завдяки розвиненим комунікативним навичкам лідер підтримує відкритий діалог у команді, формує атмосферу взаємоповаги й партнерства, що є запорукою успішного досягнення цілей [6].

Молодший шкільний вік (6–10 років) — це надзвичайно важливий період для формування базових рис характеру і лідерських якостей. Саме у цей час дитина вчиться взаємодіяти з колективом, приймати правила соціального життя, розвиває емоційну сферу й відповідальність.

Розглянемо основні особливості детальніше:

- **Прагнення до визнання.** У цьому віці діти мають природну потребу бути поміченими і оціненими позитивно. Визнання від дорослих і однолітків стає важливою мотивацією для прояву ініціативи. Похвала за зусилля стимулює розвиток внутрішньої мотивації та бажання вести за собою.

- **Формування відповідальності.** Поступово дитина навчається відповідати за свої дії: виконувати завдання, дотримуватися правил. Через навчальну діяльність і участь у групових проектах дитина вчиться планувати свої дії й оцінювати результати. Важливо давати дітям завдання з елементами самостійності та підкреслювати значення кожного внеску в спільну справу.

- **Розвиток емоційної стійкості.** Емоційний світ молодшого школяра ще дуже чутливий і нестабільний. Часто лідерські прояви можуть супроводжуватися образами у разі невдачі чи нерозуміння з боку інших. Завдання дорослого — навчити дитину розпізнавати і регулювати свої емоції, долати розчарування, вчити співчувати іншим.

- **Роль гри і творчої діяльності.** Ігри, сценки, проекти дозволяють дитині брати на себе різні ролі: керівника, організатора, учасника. Саме через гру дитина вчиться домовлятися, вести за собою, відстоювати свої ідеї й водночас приймати рішення спільно з іншими. Творчі завдання стимулюють розвиток креативного лідерства.

- **Потреба у підтримці дорослих.** Молодший школяр не може самостійно усвідомити чи коректно скоригувати свої лідерські прояви. Дуже важливо, щоб учитель або батьки виступали «провідниками», допомагаючи дитині: побачити свої сильні сторони, відчувати гордість за свої досягнення, навчитися приймати різні думки в колективі.

- **Розвиток комунікативних навичок.** Уміння висловлювати свою думку, слухати інших, вести діалог формуються саме в цей період. Лідерство базується не тільки на активності, а й на вмінні знаходити спільну мову з іншими. Навчання етичному спілкуванню і правилам групової роботи — важлива частина розвитку лідерських навичок.

В освітньому процесі початкової школи інтегрований курс «Я досліджую світ» можна вважати середовищем для формування лідерських якостей. Наприклад: учні розвивають навички самостійного ухвалення рішень через завдання, де потрібно обирати оптимальні рішення (наприклад, збереження природних ресурсів); формується відповідальність через групові проекти, де кожен учасник відповідає за окремий етап роботи; розвиваються комунікативні навички через створення спільного кодексу поведінки класу та навички конструктивного вирішення конфліктів, які відпрацьовуються за допомогою рольових ігор.

Отже, лідерство є невід'ємним елементом соціальної взаємодії, забезпечуючи ефективність роботи групи та досягнення спільних цілей. Формування лідерських якостей сприяє розвитку особистої відповідальності, комунікативних навичок і вміння впливати на соціальне середовище, що має ключове значення для виховання активних, ініціативних і відповідальних громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дидактика лідерства. Сучасні погляди на формування лідерської компетентності здобувачів вищої освіти: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 591 с.

2. Кліщ Ю., Ковальчук О. Лідерство у світлі психолого-педагогічної науки. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. Вип. 11. С. 224–229.

3. Ковальчук О. Формування соціальної компетентності в учнів початкових класів на уроках «Я досліджую світ». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал. 2021. №3(107). С. 404–413.

4. Семенов А. А. Виховання лідерських якостей у молодших школярів засобами рухливих ігор : монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. 217 с.

5. Сергеева Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2015. 296 с.

6. Сойчук Р. Л. Формування лідерських якостей учнів початкової школи: погляд на проблему. *Pedagogy: Theory, Science and Practice : collective monograph*. New York, USA : Yunona Publishing, 2020. Р. 152-174.

Сніжана НЕЧИПОРЕНКО,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олена ДОВГАНЬ,**
асистент кафедри теорії та методик початкової освіти

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасна освіта потребує нових підходів до організації освітнього процесу, які б відповідали міжнародним стандартам і сприяли розвитку індивідуальних можливостей кожної дитини.

У цьому контексті важливу роль відіграють сучасні інструменти візуалізації, що сприяють більш ефективному сприйняттю та засвоєнню навчального матеріалу, а також розвитку критичного мислення, творчості та дослідницьких навичок на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Зупинимось на визначенні поняття та значення візуалізації в освітньому процесі; проаналізуємо ефективність використання сучасних інструментів візуалізації на уроках «Я досліджую світ».

Візуалізація – це універсальний засіб навчання, що відображає реальні явища та об'єкти, організовує сприйняття й спостереження, збагачує уяву, стимулює пізнавальну й творчу активність. Вона дає змогу подавати інформацію у доступній та зрозумілій формі, що значно полегшує процес навчання.

Проблему візуалізації в початковій школі досліджували такі науковці: І. Ліпчевська розглядала сутність феномену візуалізації в освітньому процесі початкової школи, аналізувала різні підходи до визначення поняття «візуалізація» та їх особливості [3; 4; 5]; О. Малихін та І. Ліпчевська вивчали питання діагностики сформованості вмінь візуалізації навчальної інформації у майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти; О. Пилиповець досліджувала використання дидактичного інструменту скрайбінгу в початковій школі та визначала вимоги до його застосування; Л. Міщенко аналізувала форми, методи та засоби формування вмінь візуалізації навчальної інформації у майбутніх учителів початкової школи; О. Малихін

досліджував візуалізацію навчальної інформації як складову професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. О. Довгань з'ясовано можливості візуалізації сучасного освітнього процесу, наведено «інструменти» візуалізації майбутнім педагогам [2].

Ці дослідження підкреслюють важливість візуалізації у початковій освіті та її вплив на ефективність освітнього процесу.

Серед основних переваг використання візуалізації: підвищення наочності, економія часу, підтримка високого темпу уроку, мотивація до навчання, швидке запам'ятовування матеріалу та розвиток образного мислення.

На уроках «Я досліджую світ» широко застосовуються різноманітні інструменти візуалізації: інтерактивні дошки, мультимедійні презентації, віртуальні лабораторії, онлайн-сервіси та додатки. Популярні платформи, такі як Virtulab, PhET, Wolfram Demonstrations Project, WordClouds, PowToon, Coggle, GoAnimate, Google-сервіси, надають можливість вчителям створювати яскраві та динамічні навчальні матеріали [1].

Візуалізація на уроках «Я досліджую світ» допомагає дітям краще розуміти та запам'ятовувати матеріал. Виокремимо низку ідей:

1. Ментальні карти (Mind maps)

– Тема: «Пори року» – у центрі малюємо коло з назвою, а від нього – гілки з ознаками, явищами природи, діяльністю людей кожної пори року.

— Тема: «Органи чуття» – малюємо піктограми (око, вухо, ніс) і підписуємо, які відчуття вони допомагають сприймати.

2. Інфографіка

— «Будова рослини» – малюнок із підписами частин рослини (корінь, стебло, листя, квіти).

– «Як дбати про довкілля» – яскраві іконки зі способами збереження природи (економія води, сортування сміття тощо).

3. Схеми і діаграми

– «Кругообіг води в природі» – простий малюнок із поясненням етапів (випаровування, конденсація, опади).

– «Живе і неживе» – схема порівняння ознак живих і неживих об'єктів.

4. Фото-і відеоматеріали

– Показ фотографій різних природних явищ (дощ, сніг, веселка).

[%B8%D1%82%D1%83%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%20\(1\).pdf/](#).

2. Довгань О.С., Гудима Н.В. Візуалізація освітнього процесу як вимога сучасності. *Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах Нової української школи: колективна монографія/ за ред. Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими, О.В. Ковальчук, С.З. Романюк. Київ: Міленіум, 2021. С. 88-96.*

3. Ліпчевська І. Л. Визначення сутності вмінь візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи. *Молодь і ринок. 2022. № 7–8 (205–206). С. 151-156.*

4. Ліпчевська І. Л. Візуалізація навчальної інформації: робота з наукопізнавальним текстом у початковій школі. *Молодь і ринок. 2022. № 9–10(207–208). С. 127–133.*

5. Ліпчевська І. Л. Сучасний підручник для початкової школи: проблема візуалізації. *Проблеми сучасного підручника. 2022. № 29. С. 108-116.*

Лариса ОЛІЙНИК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У МОВЛЕННЄВО-ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному освітньому просторі важливого значення набуває розвиток зв'язного мовлення учнів початкових класів як основи комунікативної компетентності, самовираження та успішного засвоєння навчального матеріалу. Мовлення – це не лише засіб спілкування, а й ключовий інструмент пізнання світу.

Особливо ефективною в умовах Нової української школи є мовленнєво-ігрова діяльність, яка дозволяє органічно поєднувати навчання й гру, стимулює інтерес дитини до мовлення, активізує її уяву

та творче мислення. Саме тому дослідження можливостей гри як інструменту розвитку зв'язного мовлення є на часі й відповідає сучасним освітнім викликам [3, с. 45]. Гра допомагає формувати навички усного та писемного мовлення, розширює словниковий запас, сприяє розвитку граматично правильного мовлення та комунікативних навичок молодших школярів.

У межах вивчення формування зв'язного мовлення молодших школярів засобами мовленнєво-ігрової діяльності працюють такі сучасні науковці: Н.І. Луцан, О.І. Чекан, Х.І. Барна, О.В. Кас'яненко, В.М. Ушакова, Г.І. Васильєва, К.О. Сінько, які досліджують особливості розвитку зв'язного мовлення в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема засобами мовленнєво-ігрової діяльності, ігрових технологій та інтерактивних методів навчання.

Метою статті є обґрунтування ефективності мовленнєво-ігрової діяльності та методичних підходів до її застосування для розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів.

Розвиток зв'язного мовлення учнів початкових класів є одним із ключових завдань мовної освіти, адже саме в цьому віці формується вміння логічно, послідовно та граматично правильно висловлювати думки. Ефективним інструментом у цьому процесі виступає мовленнєво-ігрова діяльність, що поєднує навчання з елементами гри, стимулюючи інтерес до спілкування, розширюючи словниковий запас і сприяючи розвитку мовленнєвих навичок школяра у природній та невимушеній формі.

Мовленнєво-ігрова діяльність передбачає використання різноманітних ігор (сюжетно-рольових, словесних, мовленнєвих, драматизацій), які залучають дітей до активного мовлення у процесі гри. Застосування таких ігор дозволяє враховувати вікові та психологічні особливості молодших школярів, розвиває в них мовленнєву ініціативу, навички діалогічного та монологічного мовлення [3, с. 50]. Важливо, що саме гра знімає бар'єри, пов'язані з помилками, і створює сприятливий емоційний фон для мовної активності.

Методика впровадження мовленнєво-ігрової діяльності в освітній процес передбачає системність, послідовність і варіативність. Учитель має добирати ігри відповідно до теми уроку, навчальних цілей та рівня мовленнєвого розвитку учнів. Ефективним є поєднання ігор із вправами

на розвиток мислення, пам'яті, уяви, що сприяє комплексному формуванню мовної особистості школяра.

Одним із ефективних методичних підходів до розвитку зв'язного мовлення є використання мовленнєвих ситуацій, створених у грі. Наприклад, у межах сюжетно-рольових ігор учні можуть «відкрити магазин», «завітати в лікарню» або «поїхати в подорож», що спонукає їх до активного мовлення, побудови діалогів і формування зв'язного висловлювання відповідно до контексту. Такі ситуації допомагають дітям розуміти практичне значення мови та застосовувати її в різних життєвих обставинах [1, с. 67].

Драматизація – ще один ефективний прийом мовленнєво-ігрової діяльності. Вона поєднує гру, читання та переказ художніх творів, а також творчу інтерпретацію персонажів. Інсценізації казок, оповідань чи віршів стимулюють дітей до вживання нових мовних конструкцій, сприяють розвитку інтонаційної виразності, логіки мовлення та послідовності викладу думок. Колективний характер драматизації сприяє формуванню комунікативних навичок школярів і командної взаємодії [2, с. 84].

У методичній практиці також доцільно використовувати інтегровані заняття, що поєднують мовленнєво-ігрову діяльність з іншими освітніми галузями – образотворчим мистецтвом, музикою, математикою. Наприклад, під час виготовлення власних книжечок-розповідей або створення спільного проєкту діти не лише виконують творчі завдання, а й навчаються структурувати текст, обирати відповідну лексику, узгоджувати зміст і форму висловлювання [1, с. 70]. Такий підхід урізноманітнює навчання і поглиблює зв'язок між мовленням та мисленням.

Отже, мовленнєво-ігрова діяльність є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів. Використання різноманітних ігор дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку мовленнєвих навичок, розширення словникового запасу та удосконалення вміння будувати логічні й послідовні висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кас'яненко О.В. Інтерактивні методи навчання в процесі розвитку мовлення учнів початкових класів. *Журнал педагогічних інновацій*, 2022. № 2. С. 67–73.

2. Луцан Н.І. Теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення у дітей початкових класів. Київ: *Наукова думка*, 2019. 256 с.

3. Чекан О.І. Мовленнєва діяльність як засіб розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів. *Літературна освіта*, 2021. № 3. С. 45–53.

Марія ОНИШКО,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному суспільстві, що характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій та зростанням обсягу доступної інформації, формування критичного мислення в молодших школярів набуває особливої актуальності. Здатність аналізувати, оцінювати та використовувати інформацію стає ключовою компетентністю, необхідною для успішної адаптації та самореалізації особистості в інформаційному просторі [1, с. 45].

Початкова школа відіграє фундаментальну роль у розвитку критичного мислення, оскільки саме в цьому віці закладаються основи аналітичних навичок та самостійності мислення. Упровадження інноваційних технологій у навчальний процес сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, стимулює їх до самостійного пошуку рішень та формує вміння обґрунтовувати власну позицію. Застосування таких підходів відповідає концепції Нової української школи, яка спрямована на виховання компетентної та творчої особистості, здатної критично оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення [3].

У витоків технології розвитку критичного мислення стояли Дж. Дьюї, М. Коул, Д. Вертч, Д. Брунер. Про необхідність розвитку критичного мислення говорили такі педагоги, як О. Рибак, Ю. Стежко.

Мета статті – визначення ефективних методів та підходів, що

сприяють розвитку критичного мислення молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.

Формування критичного мислення учнів початкових класів має свої специфічні особливості. Молодші школярі ще не володіють глибокими аналітичними навичками, проте вони здатні вчитися порівнювати, знаходити закономірності, ставити запитання та робити прості висновки. Тому важливо використовувати педагогічні методи, які стимулюють активність, допитливість та самостійність учнів.

Технології розвитку критичного мислення – це методи та стратегії, спрямовані на розвиток у школярів здатності до аналітичного, логічного, оцінного та самостійного мислення. Вони містять різноманітні підходи, що допомагають учням не лише засвоювати інформацію, а й вміти її аналізувати, робити обґрунтовані висновки, ставити запитання і приймати зважені рішення [2, с. 9].

Основними умовами для розвитку критичного мислення молодших школярів є:

1. Створення проблемних ситуацій – педагог має заохочувати дітей до пошуку відповідей, спонукати до аналізу та аргументації.
2. Навчання через запитання – відкриті запитання допомагають школярам глибше осмислювати матеріал та розвивати навички міркування.
3. Робота в групах – обговорення завдань та ідей сприяє обміну думками, формуванню вміння слухати інших і висловлювати власну точку зору.
4. Використання ігрових методів – дидактичні ігри, квести, інтерактивні вправи роблять процес навчання захопливим та ефективним.

Сучасний освітній процес потребує застосування інноваційних технологій, які сприяють активному залученню школярів до навчання та стимулюють розвиток критичного мислення.

До основних технологій розвитку критичного мислення належать:

1. *Мозковий штурм* – колективне обговорення різних ідей, спрямоване на генерацію нових думок та рішень.
2. *Метод «шести капелюхів»* – підхід, що передбачає розгляд питання з різних точок зору: емоційної, логічної, критичної, творчої тощо.
3. *Дискусія та дебати* – процес обміну аргументами з метою

досягнення розуміння чи переконання.

4. *Аналіз проблемних ситуацій* – учні вивчають реальні або вигадані проблеми, що потребують пошуку рішення, виявляючи різні аспекти ситуації.

5. *Метод проєктів* – школярі працюють над проєктами, що вимагають дослідження, аналізу та критичного підходу до теми.

Застосування технологій розвитку критичного мислення в початковій школі потребує адаптації під рівень розвитку учнів. Ось кілька способів, як можна інтегрувати ці технології на уроках:

1. Мозковий штурм

Як застосовувати: Під час вивчення нової теми учням пропонується висловити свої ідеї або припущення з приводу того, про що йдеться на уроці, без остраху помилитися. Це допомагає активізувати їхнє мислення.

Приклад: «Як ви думаєте, чому дерева втрачають листя восени?» – учні можуть запропонувати різні варіанти відповідей, і вчитель допомагає їх обговорити.

2. Метод «шести капелюхів»

Як застосовувати: Учитель може запропонувати учням розглядати питання або ситуацію з різних точок зору. Кожен «капелюх» символізує певну роль:

Білий капелюх – факти.

Червоний капелюх – емоції.

Чорний капелюх – критика, проблеми.

Жовтий капелюх – позитивні сторони.

Зелений капелюх – креативні ідеї.

Синій капелюх – організація процесу.

Приклад: Коли вивчається казка, учні можуть обговорювати події, використовуючи різні «капелюхи». Наприклад, на питання: «Як би ви діяли на місці головного героя?» кожен учень обирає один капелюх і висловлює свою думку з відповідної точки зору.

3. Дискусія та дебати

Як застосовувати: Учитель може організувати обговорення певної теми або питання, пов'язаного з навчальним матеріалом. Учні можуть висловлювати свої думки і слухати думки однокласників.

Приклад: Після прочитання казки або оповідання учні можуть обговорювати, хто був правий або неправий у ситуації, що сталася у

творі, обґрунтовуючи свою точку зору.

Отже, впровадження інноваційних технологій в освітній процес сприяє ефективному формуванню критичного мислення молодших школярів. Використання сучасних педагогічних підходів дозволяє активно залучати учнів до процесу аналізу, порівняння та оцінки інформації, що сприяє розвитку їхніх когнітивних здібностей, допомагає не тільки засвоювати нові знання, але й розвивати навички самостійного мислення та приймати обґрунтовані рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриненко О.М. Технологія розвитку критичного мислення: посібник. Слов'янськ, 2023. 57 с.
2. Дука Т.М. Розвиток критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку мовно-літературної освітньої галузі засобами інноваційних технологій. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 4. С. 9–15.
3. Нова українська школа. Ключові новації в освіті. Новий закон України «Про освіту». URL: https://BOOKLETTE.INFO-ZAKON-2018_PRESS.pdf

Олександр ПАВЧИШЕН,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

РОЗВИТОК ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ 3-4-Х КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Створення та розбудова Нової української школи (далі – НУШ) актуалізує пошук шляхів оновлення змісту, форм та методів навчання учнів початкової школи. Проєктування навчальної діяльності молодших школярів має відбуватися з урахуванням потреб і запитів сьогодення на підготовку молодшої генерації до життя, впровадженням аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного підходів, створенням умов для

реалізації кожною дитиною можливостей, інтересів, бажань. Значущим у цьому сенсі є формування в учнів початкової школи таких умінь і навичок, що сприятимуть їхній особистісній самореалізації. До таких умінь відносимо зокрема й пошуково-дослідницькі уміння, що дають можливість учням самостійно вирішувати ті чи інші завдання, приймати швидкі та нестандартні рішення тощо.

Під час формування пошуково-дослідницьких умінь молодших школярів важливими є використання саме ІКТ. Загальновідомо, що використання ІКТ і електронних мережевих ресурсів надає учням значні можливості для розв'язування навчальних завдань дослідницького характеру, які вимагають аналізу необхідних для цього інформаційних матеріалів. Систематична організація такої роботи сприяє розвитку умінь учнів працювати з різними базами даних, аналізувати їх, критично оцінювати результати, робити висновки.

Вивчення питань застосування ІКТ на уроках початкової школи знаходимо у працях багатьох науковців. Зокрема, В. Андрієвська, Н. Бахмат, Л. Бісовецька, М. Борисьонк, Л. Головка, Н. Гудима, Р. Моцик, М. Пікалова, І. Попович, В. Шакотько визначили головні психолого-педагогічні та методичні аспекти використання ІКТ у початковій школі, обґрунтували ефективність застосування таких засобів у повсякденній роботі вчителя початкових класів для інтенсифікації освітнього процесу та підвищення пізнавального інтересу молодших школярів. Проблема застосування в освітній практиці початкової школи методів та прийомів ІКТ у формуванні дослідницьких компетентностей учнів початкової школи присвятили свої роботи І. Бурч, Т. Гільберг, О. Горецька, Н. Лалак, Т. Мантула, А. Мешкова, Т. Мієр, О. Никітіна, Л. Ромась, Н. Семенова, Т. Чернецька та ін.

Незважаючи на бурхливий розвиток науки і техніки, основним технічним засобом, за допомогою якого реалізуються ІКТ в початковій школі, продовжує залишатися персональний комп'ютер (далі – ПК) або ноутбук. Однак еволюція освітньої галузі спонукає сучасних українських педагогів до залучення у свою діяльність низки альтернативних чи допоміжних технічних засобів навчання, а також технологій і платформ, які, в свою чергу, дають змогу реалізувати ІКТ у повній мірі:

1. Планшетні ПК та мобільні пристрої. Сучасні учні є експертами

у використанні мобільних телефонів. Розуміючи це, багато шкіл, особливо на заході, користуються перевагами мобільних телефонів як важливого інструмента навчання. Планшетні ПК з підключенням до Інтернету надають їм доступ до різноманітних корисних освітніх додатків, дозволяють їм робити нотатки, читати ті теми, які стосуються предмету дослідження тощо.

2. Інтерактивні (мультимедійні) дошки – універсальний технічний засіб візуальної комунікації і навчання, в якому поєднуються характеристики звичайної дошки і новітніх комп'ютерних технологій. З її допомогою не просто відображається те, що відбувається на комп'ютері, а здійснюється двобічний взаємозв'язок між учителем і комп'ютером, за певних умов це може бути і трибічна взаємодія – учитель, учень і комп'ютер. Мультимедійна дошка зазвичай включає 4 компоненти: комп'ютер, мультимедійний проєктор, відповідне програмне забезпечення, спеціальна панель, яка, власне, і є дошкою.

3. Google Apps for Education. Згідно з дослідженнями близько 45 млн учнів і педагогів у всьому світі використовують цю систему, що є інтегрованим середовищем поєднання Google's Classroom, електронної пошти, системи спільного доступу до документів, органайзера тощо. Google's Classroom – це система, яку учителі можуть використовувати для швидкої розбудови освітнього контенту й організації навчання, забезпечення спілкування й ефективного зворотного зв'язку з учнями та колегами, публікації й оцінювання завдань, організації спільної роботи, розробки курсів, розподілу завдань і коментування робіт учнів. Що особливо важливо, вона є безкоштовною.

4. Цифрова бібліотека. На відміну від звичайних бібліотек, цифрові не залежать від наявності простору для збереження книг та інших публікацій. Значна кількість шкіл прагне використовувати або використовує цифрові бібліотеки, які можуть зберігати будь-які електронні навчальні матеріали, такі як електронні книги, слайди, навчальне відео, проєкти, підготовлені учнями, тощо.

5. Skype Microsoft, Zoom, Google Meet. Використання цих технологій в освітньому процесі покликане сприяти спілкуванню, обміну повідомленнями, організації відеоконференцій, доповідей, вивченню різних думок, культур як учнями, так і учителями. Фактично це платформи для взаємодії у реальному часі з будь-якою частиною світу.

6. Технології, розроблені для дітей з особливими потребами. Вони

є альтернативним способом навчання для учнів з особливими потребами. Допоміжні технології допомагають учням із фізичними, сенсорними або когнітивними розладами краще вчитися і спілкуватися. Прикладами деяких із них є: програмне забезпечення Text-to-Speech, яке допомагає учням із проблемами читання; подушки для сидіння (Seat Cushions) для дітей із сенсорними проблемами та проблемами концентрації уваги; програмне забезпечення Word prediction – обробка тексту, що може полегшити написання, зменшуючи кількість натискань клавіш, необхідних для введення слів; програмне забезпечення для розпізнавання мовлення (Speech recognition).

7. Електронне навчання (e-Learning, EdEra). За допомогою цієї технології можливо надати освітні послуги учням, котрі через різні причини (географічне положення, фінансовий стан, стан здоров'я тощо) не можуть навчатися стаціонарно [2].

У проведенні уроку учитель може застосовувати такий інструментарій:

1. Google документи, презентації, таблиці, малюнки: для організації спільної роботи, обговорення певної теми.

2. Сервіси проведення відеоконференцій, вебінарів для відеоуроків.

3. Віртуальні дошки для доступу до матеріалів уроку та забезпечення зворотного зв'язку.

4. Google-форми, онлайн-тести, опитування в групах/месенджері для забезпечення зворотного зв'язку та проведення контролю [3].

Отже, за активного використання ІКТ досягають загальних цілей освіти, легше формують компетентності в галузі комунікації: уміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну та письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення. Застосування нових інформаційних технологій у традиційному початковому навчанні дозволяє диференціювати процес навчання молодших школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, дає можливість творчо працює учителю розширити спектр способів пред'явлення навчальної інформації, дозволяє здійснювати гнучке управління освітнім процесом, є соціально значущим і актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. Етапи впровадження ІКТ в освітній процес

початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2018. Вип. 7. С. 38-49.

2. Бахмат Н. Тенденції використання інформаційних технологій в умовах реформування початкової школи України. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи* : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти. Київ : Міленіум, 2020. Вип. 2. С. 26-30.

3. Гудима Н.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання на уроках української мови в початкових класах. *Дидактика Яна Амоса Коменського: від минулого до сьогодення* : матеріали 3 Міжнародної Інтернет-конференції (м. Умань, 6 листопада 2015); FOLIO COMENIANA. Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я.А. Коменського. Умань : ФОП Жовтий О. О. 2015. Вип. 1. С. 37-39.

Єлизавета ПОЛИЩУК,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ

У сучасному освітньому просторі розвиток комунікативної компетентності молодших школярів є важливим завданням, оскільки вміння ефективно спілкуватися сприяє успішній соціалізації та подальшому особистісному зростанню дитини. Одним із перспективних засобів формування цієї компетентності є художнє конструювання, яке поєднує творчість, взаємодію та самовираження.

Процес художнього конструювання стимулює активну комунікацію між учнями, розвиває їхнє мовлення, здатність до співпраці

та аргументованого висловлення думок. Використання цього підходу в навчанні дозволяє не лише покращити мовленнєві навички, а й розвивати креативність, емоційний інтелект і соціальні компетенції, що є важливими для гармонійного розвитку дитини [2, с. 61].

Формування комунікативної компетентності молодших школярів є предметом дослідження багатьох сучасних науковців. Зокрема, К.І. Пономарьова у своєму методичному посібнику розкриває зміст і структуру цієї компетентності, аналізує освітні програми та пропонує методичні рекомендації для вчителів початкових класів; І.В. Баранець досліджує процес формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення, розробляючи та апробуючи методики, спрямовані на розвиток комунікативно-мовленнєвої діяльності; О.В. Москаленко у своїй кваліфікаційній роботі теоретично обґрунтовує та розробляє методику формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови, пропонує комплекс методів та методичні рекомендації для вчителів початкових шкіл; Л.А. Гайова, вчитель-методист, спільно з К.І. Пономарьовою, аналізує нові цілі навчання та компетентнісні результати, окреслені в типовій освітній програмі мовно-літературної галузі, та характеризує дидактико-методичний супровід формування комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Метою статті є дослідження процесу формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами художнього конструювання, аналіз ефективності цього підходу та обґрунтування його доцільності в освітньому процесі.

Одним із ефективних засобів розвитку комунікативних навичок молодших школярів є художнє конструювання, яке поєднує творчу діяльність із груповою роботою, розвиваючи не лише художньо-естетичне сприйняття, а й соціальні навички.

Художнє конструювання – це вид творчої діяльності, який передбачає створення об'ємних або площинних виробів із різних матеріалів. Даний вид діяльності стимулює дітей до спільної роботи, сприяє розвитку мовлення та комунікативних умінь [1, с. 97]. Під час конструювання учні навчаються:

- ✓ Висловлювати свої ідеї та аргументувати їх.
- ✓ Співпрацювати з однолітками, узгоджувати рішення.

✓ Презентувати свої роботи та давати конструктивну оцінку роботам інших.

✓ Використовувати невербальні засоби комунікації (жести, міміку, інтонацію).

✓ Вирішувати конфліктні ситуації через діалог та взаєморозуміння.

Для ефективного формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами художнього конструювання слід застосовувати такі методи:

1. *Робота в парах та групах.* Виконання спільних проєктів сприяє розвитку навичок співпраці та обміну ідеями. Діти вчаться взаємодіяти, домовлятися про розподіл завдань і узгоджувати спільне рішення.

2. *Інтерактивне навчання.* Використання діалогів, обговорень, рефлексії у процесі створення виробів допомагає формувати навички ефективного спілкування. Під час рефлексії учні можуть обговорити труднощі, з якими вони стикнулися, та знайти шляхи їхнього подолання.

3. *Презентація робіт.* Захист власного виробу перед класом формує вміння виступати перед аудиторією та аргументувати свої рішення. Діти не лише демонструють свої роботи, а й навчаються слухати інших, ставити запитання та давати конструктивний зворотний зв'язок.

4. *Використання рольових ігор.* Діти можуть створювати макети міст, фантастичних світів або конструкції, які потім презентують як частину театралізованої вистави.

5. *Проектна діяльність.* Учні можуть створювати групові творчі проєкти, в яких важливою частиною буде комунікація між учасниками команди.

Ця інтеграція не тільки збагачує освітній досвід, але й допомагає школярам розвивати важливі комунікативні навички, які можна застосовувати в реальних життєвих ситуаціях [3, с. 84].

Отже, художнє конструювання є дієвим засобом розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Воно сприяє не лише естетичному розвитку, а й формуванню важливих соціальних навичок, необхідних у сучасному суспільстві. Використання інтерактивних методів, групової роботи та презентаційної діяльності допомагає розвинути в дітей уміння ефективно взаємодіяти та висловлювати свої думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А.М. Комунікативний розвиток молодших школярів. Київ: Освіта. 2015. 246 с.
2. Гайова Л.А., Пономарьова К.І. Дидактико-методичні аспекти формування комунікативної компетентності у дітей початкової школи. Львів: Вид-во «Педагогіка», 2021. 134 с.
3. Пономарьова К.І. Методика формування комунікативної компетентності у молодших школярів. Київ: Вид-во «Освіта», 2020. 152 с.

Катерина ПОЛИЩУК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – ***Наталія ГУДИМА,***

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОЧУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

Виховання патріотичних почуттів є важливим аспектом навчання в початковій школі, оскільки саме в цей період формується почуття національної самобутності та гордості за рідну землю. У цьому контексті важливу роль відіграють завдання і вправи, які сприяють розвитку почуттів національної гідності та патріотичних почуттів у молодших школярів. Одним із таких методів є використання літературних творів, які знайомлять дітей з історією країни, її культурною спадщиною, а також виховують любов до рідного краю і гордість за свою Батьківщину.

Патріотизм – це любов до Батьківщини, українського народу, турбота про його та своє благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею [1, с. 29].

Виховання національної гідності та патріотизму – основа, на якій ґрунтується суспільство, держава. Стати громадянином, тобто свідомим

членом суспільства, відданим сином Вітчизни, дуже непросто. Громадянином не народжуються. Громадськість твориться з порядності, совісності, чуйності до чужого болю, здатності боротися проти несправедливості. Суть громадянськості – у вмінні й необхідності жити інтересами рідного народу, власної держави. Таким чином, виховувати в дитині громадянина – це означає навчати її жити заради Батьківщини [2].

Метою цієї статті є дослідження ролі художніх текстів у формуванні в молодших школярів почуття національної гідності, патріотизму та любові до рідної мови, культури й історії. Як автор підручника прагне показати, як використання літературних творів сприяє розвитку в учнів поваги до своєї Батьківщини, її традицій та героїв, а також допомагає виховувати почуття гордості за національну ідентичність.

Проаналізувавши підручник для 3 класу з української мови та читання Олександри Савченко, було обрано кілька вправ на патріотичну тематику, які допомагають учням зрозуміти важливість патріотизму, поваги до рідної мови та культури, а також виховують почуття гордості за свою Батьківщину та її героїв.

Текст «Наша мова» з підручника для 3 класу яскраво ілюструє важливість мови для розвитку людства і національної ідентичності. Автор у тексті змальовує уявну ситуацію, коли мова ще не була винайдена, і показує, як без мови світ був би порожнім і беззвучним. Завдяки мові, як важливому інструменту спілкування, ми можемо не тільки передавати інформацію, а й зберігати традиції, збудувати суспільство і розвивати націю.

Учні, працюючи з цією вправою, вчаться розуміти, чому ми майже не помічаємо звучання мови в повсякденному житті, і як це стає для нас таким звичним, що ми її сприймаємо як невід'ємну частину свого існування. Проте важливо, що діти розуміють, що мова є не лише засобом комунікації, але й важливим елементом національної гордості, тому так важливо її зберігати, розвивати та шанувати.

Іншим важливим аспектом національно-патріотичного виховання є формування любові до рідного краю через знайомство з поезією. Вірш «Рідний край» Варвари Гринько, який розглядається в підручнику для 3 класу, є прикладом того, як можна передати любов до Батьківщини через поетичні образи. У цьому вірші авторка через образи природи

описує рідну землю, закликаючи шанувати і прикрашати свій край. Через такі поетичні твори діти вчаться цінувати красу рідної землі, її природу та історичну спадщину.

Для формування патріотичних почуттів важливо, щоб діти не тільки читали вірші, але й сприймали їх емоційно. Вчитель може запросити учнів прочитати вірш так, як вони його відчують, що допоможе краще усвідомити патріотичну складову тексту та розвивати навички виразного читання.

Не менш важливим для патріотичного виховання є розуміння героїзму та мужності. Вірш Дарини Телкової «Героям» яскраво демонструє це через образи людей, які стали героями свого часу. Вчитель може розповісти учням, що справжні герої – це не лише люди, які здійснюють подвиги на війні, але й звичайні люди, які у важкі часи готові діяти на благо своєї країни. Вірш присвячений Небесній Сотні – героям, які віддали своє життя за майбутнє України. Ці образи формують у дітей почуття гордості за свою Батьківщину і вчать поважати подвиги людей, які відстоювали її незалежність.

Тема героїзму є однією з найважливіших у патріотичному вихованні. Виховання поваги до героїв своєї країни допомагає учням усвідомити важливість їхнього внеску в майбутнє держави. Важливо, щоб діти не лише знали про героїв, але й розуміли, чому їхні вчинки є прикладом для наслідування. Обговорення таких віршів може стати відправною точкою для роздумів про власну життєву позицію, про те, як кожен з нас може зробити свій внесок у розвиток і процвітання Батьківщини.

Виховання почуттів національної гідності в початкових класах є важливою частиною формування у дітей почуття любові до своєї Батьківщини, шанування її історії, культури та традицій. Вправи, як-от аналіз літературних творів, виразне читання віршів, обговорення тем героїзму і важливості рідної мови, допомагають дітям розвивати розуміння своєї приналежності до нації та її культурної спадщини. Ці вправи сприяють вихованню поваги до рідного краю, глибокої шани до героїв національної історії та патріотизму, що є основою для формування активної громадянської позиції в майбутньому.

Отже, національно-патріотичне виховання в початковій школі не лише допомагає сформувати у дітей почуття гордості за свою країну, але й навчає їх бути відповідальними громадянами, які розуміють

важливість збереження національних цінностей та традицій для благополуччя та розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. №12-13. С. 26-37.
2. Волк Н.В. Виховання національної гідності та патріотизму. Сучасні підходи виховання школярів в умовах креативної освіти. *На урок*. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/vihovannya-nacionalno-gidnosti-ta-patriotizmu-suchasni-pidhodi-vihovannya-shkolyariv-v-umovah-kreativno-osviti-41366.html>
3. Савченко О.Я. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО: Частина 2. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

Роксолана ПОЛЯНСЬКА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

4 року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник – **Галина БАТАМАНЮК,**

кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач

кафедри теорії та методик дошкільної освіти

РОЗВИТОК ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Дитинство – найбільш відповідальний період в життєвому циклі людини. Це період, коли закладається підґрунтя особистісної активності й особистісних властивостей, що визначають якості майбутнього життя. Це період народження і формування особистості з її майбутніми духовними й моральними цінностями, це перші кроки навчання, період оволодіння рідною мовою в усьому її розмаїтті, розвиток культури мовлення і культури спілкування, початок становлення мовної особистості. За допомогою слова передається думка, внутрішні відчуття і стан душі, що має особливу інтонацію, звучання, образність. Однак через надмірну захопленість гаджетами, що обмежує живе спілкування з однолітками й творами художньої літератури, мова сучасних дітей не образна, мало виразна. У цьому зв'язку особливої уваги набуває

проблема розвитку образного мовлення дітей дошкільного віку. Як складник виразності, образність забезпечує культуру пізнання, спілкування і міжособистісні взаємини. Спостереження за освітнім процесом під час практики та вивчення проблеми в психолого-педагогічній літературі свідчать про недостатню увагу з боку педагогів до вирішення цієї проблеми.

Мета дослідження – розкрити сутність образного мовлення, описати засоби розвитку образного мовлення дошкільників, окреслити функції, які воно виконує в комунікативній діяльності.

Проблема розвитку образного мовлення дітей дошкільного віку була предметом дослідження багатьох учених (А. Богуш, Г. Вознюк, Н. Гавриш, Р. Гасанова, А. Зрожевська, А. Ількова, Л. Кулибчук, Г. Каптур, З. Куньч, М. Лаврик, Ю. Руденко та ін.). У своїх працях вчені зазначають, що образність – одна з важливих характеристик культури мовлення людини, важливий компонент загальної культури, що має велике національне і соціальне значення у зв'язку з тим, що забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективне здійснення мовних функцій, а також сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства [1; 2; 3; 4].

Проблема розвитку образності мовлення у психолого-педагогічній і лінгводидактичній літературі розглядається у контексті акцентування на мовних засобах, що використовуються в будь-якому художньому тексті, у лінгвістичному аспекті образність – це властивість слова і комунікативна якість мовлення, як особлива форма діяльності, як здатність мовних засобів викликати наочно-чуттєві уявлення, що полягає в оперуванні наочно-образними уявленнями, які виникають і перетворюються у свідомості.

З погляду лінгводидакта І. Попової, образне мовлення – якість виразного мовлення, що характеризується здатністю викликати в уяві наочно-чуттєві уявлення з допомогою спеціальних мовних засобів, в основі яких лежить асоціативність (передавання ознак одного предмета через ознаки іншого) [4, с. 48]. На нашу думку, образне мовлення – це процес усвідомлення, розуміння, вживання у процесі мовленнєвої діяльності слів і словосполучень у переносному значенні; це якість, завдяки якій досягають, з одного боку, художньо-естетичної довершеності, експресивності висловлювань, а з другого боку, образність сприяє ясності, точності, доступності мовлення. Саме ці

якості є важливими в комунікативній діяльності, оскільки будь-який публічний виступ (інформаційний, агітаційний, переконувальний) має на меті точно, стисло, аргументовано, доступно й виразно донести до слухачів певну позицію.

Образне мовлення дітей розвивається і збагачується як під час слухання художніх творів, заучування їх напам'ять, так і у процесі виконання спеціальних творчих завдань: пригадати синонім до заданого слова (шлях – дорога, горював – сумував, радів – веселився); знайти антонім (світлий – темний, веселий – сумний); придумати порівняння («Сонце, як добрий чарівник»). Виконуючи такі завдання, діти замислюються над значенням слів, прагнуть уживати їх так, щоб точно схарактеризувати ту чи іншу ознаку, предмет, явище. У них розвивається розуміння різних відтінків слова-образу.

У сучасній лінгводидактиці образність мовлення дітей дошкільного віку розглядається у двох напрямках: як збагачення народними образними виразами, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, образними словосполученнями, засвоєння дітьми узагальнень, збагачення лексики дітей;

як виразність, емоційне забарвлення мовлення дитини. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що завдання словникової роботи поділяються на загальні і спеціальні; до останніх із указаних належать збагачення словника дітей народними образними виразами, прислів'ями, приказками, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, засвоєння дітьми узагальнень, основного та переносного значення слова.

Н. Гавриш під образним мовленням розуміє уміння дитини правильно використовувати такі виразні засоби, як метафору, порівняння, уособлення, епітети, багатозначні слова, фразеологізми, і за їх допомогою яскраво, точно, переконливо висловлювати свої думки й почуття. Науковиця зазначає, що показником багатства є не лише достатній обсяг активного словника, але й розмаїтість використовуваних словосполучень, синтаксичних конструкцій, а також звукове (образне) оформлення висловлювання [3, с. 10].

Засобами образного мовлення в лінгвістиці визнано: лексико-семантичні – тропи (епітет, метафора: уособлення, алегорія; порівняння, метонімія, синекдоха, гіпербола, символ та ін.), семантичні – багатозначні слова, стилістичні фігури (антитеза, градація, тощо),

синтаксичні (паралелізм, анафора, епіфора, інверсія), замовчування (еліпси, анаколуфи), риторичне запитання тощо. Серед афористичних висловів в усному мовленні використовуються звороти з українських народно-розмовних джерел – приказки, прислів'я, крилаті вислови.

Провідною умовою свідомої будови мовлення, за Н. Гавриш, є формування в дитини розуміння семантичного значення слова. Зміст цієї роботи, на думку вченої, полягає у формуванні вміння добирати найбільш доцільні для конкретного висловлювання слова, ознайомленні дітей з поняттями полісемії, антонімічних та синонімічних відношень, переносним значенням слів та словосполучень (метафори, фразеологізми, прислів'я) [3, с. 12]. Ученою доведено, що для дітей характерні невідповідності між сприйманням образного мовлення в художніх текстах та вмінням самостійно образно виражати свої думки у власних розповідях. Усвідомлення дітьми переносного значення слова зумовлено загальними закономірностями засвоєння дітьми значення слів.

Взявши до уваги комунікативність образного мовлення, А. Богуш виокремлює такі його функції: пізнавально-інформаційна (дає змогу збагнути суть нового об'єкта, спираючись на знання про вже відомий об'єкт), аргументаційна (доведення правильності висунутої тези), естетична (в застосуванні атрибутивних (гаряча пора, солодкі слова) та предикативних метафор (корупція процвітає, зважувати слова), інтерпретаційна функція (інтерпретуємо нове поняття через звичне) [1, с. 42].

Отже, образність, як основа образного мовлення – це якість виразного мовлення, що характеризується здатністю викликати в уяві наочно-чуттєві уявлення з допомогою спеціальних мовних засобів, в основі яких лежить асоціативність (передача ознак одного предмета через ознаки іншого). Образне мовлення є показником якісного, емоційно багатого мовлення і виступає для дітей старшого дошкільного віку як мовлення, в якому передбачається вживання слів і словосполучень у незвичайному метафоричному значенні, що дає можливість художньо відтворювати дійсність. Формування у них умінь і навичок користуватися мовними засобами у процесі сприймання, розуміння і продукування текстів є провідною метою навчання дітей рідної мови. Від того, як дитина володіє цими формами мовленнєвої діяльності, залежить її внутрішня культура, моральні переконання та естетичні ідеали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Методика навчання образно-виразного мовлення дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Ушинського*. 2018. №3(122). С. 39–44.
2. Вознюк Г., Куньч З. Культура мовлення як невід’ємний аспект курсу риторики для аспірантів. *«Інформація, комунікація, суспільство 2017»*. Львів, Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 286–287.
3. Гавриш Н. Літературна студія: «Влучне слово – у розмову. *Джміль*. 2017. №2. С. 2–5.
4. Попова І. І. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору : Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 302 с.

Діана ПОНОМАРЕНКО,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Ольга КОВАЛЬЧУК,**

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування соціальної активності є одним із пріоритетних завдань сучасної початкової освіти. Молодший шкільний вік характеризується активним входженням у нові соціальні відносини, перебудовою мотивів діяльності та формуванням навичок конструктивної взаємодії. Педагогічний процес має створювати умови для розвитку ініціативності, відповідальності та готовності до соціальної взаємодії, що є підґрунтям формування громадянської позиції у майбутньому.

У молодшому шкільному віці спостерігається формування мотивації досягнення успіху, яка визначає соціальну активність дитини [3]. Проте без відповідної підтримки ця мотивація може трансформуватися у прагнення уникнути невдач. Довільна регуляція поведінки розвивається завдяки свідомому контролю власних дій, що є необхідним для успішної соціальної взаємодії [4]. Формування адекватної самооцінки забезпечує впевненість у собі, сприяючи ініціативності та активності у спільній діяльності.

Значну роль відіграють також навички емоційної чутливості та конструктивного вирішення конфліктів. Саме ці особистісні новоутворення є фундаментом розвитку соціальної активності молодших школярів.

Психолого-педагогічні дослідження підкреслюють, що соціальна активність молодших школярів проявляється через:

- прагнення брати участь у шкільних і позашкільних заходах;
- ініціювання спільних ігор, проєктів, акцій;
- готовність співпрацювати в групі, брати на себе відповідальність за спільну справу;
- вміння висловлювати свою думку та відстоювати її конструктивними способами;
- емпатійне ставлення до інших людей, прагнення допомагати.

Формування соціальної активності у молодшому шкільному віці є складним процесом, який зумовлюється впливом низки чинників. Кожен із них виконує важливу роль у становленні особистості дитини, формуванні її готовності до активної соціальної взаємодії.

✓ **Середовище спілкування (родина, школа, однолітки).** Середовище, в якому розвивається дитина, має визначальний вплив на її соціальну активність. *Родина* виступає первинною соціалізаційною інстанцією. Саме в сім'ї дитина засвоює базові норми спілкування, моделі взаємодії, вчиться ініціативності та відповідальності. Емоційно сприятливе сімейне середовище, демократичний стиль виховання, підтримка дитячої ініціативи сприяють розвитку соціальної активності. Натомість авторитарність чи байдужість можуть її пригнічувати. *Школа* є вторинним, але не менш значущим агентом соціалізації. Шкільне середовище надає дитині нові можливості для міжособистісної взаємодії, включення в спільну діяльність, участі у прийнятті колективних рішень. *Однолітки* стають важливими партнерами у

комунікації, а взаємодія з ними сприяє розвитку навичок співпраці, взаємопідтримки та емоційної чуйності.

✓ Педагогічна підтримка. Роль учителя у розвитку соціальної активності є ключовою. Педагог має створювати умови для прояву ініціативи учнів, підтримувати їх прагнення до участі у спільних справах, заохочувати самостійність у прийнятті рішень. Ефективним є застосування технологій особистісно орієнтованого навчання, інтерактивних методів взаємодії, групових форм роботи. Важливими є також визнання успіхів дитини, надання їй можливості пережити ситуації соціального успіху, що зміцнює мотивацію до активної діяльності.

✓ Характер освітнього процесу. Освітній процес у початковій школі має великі можливості для формування соціальної активності. Організація навчання через колективні форми роботи (групові проєкти, навчальні ігри, спільні обговорення) сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню домовлятися, приймати спільні рішення. Завдання, що потребують спільного планування і розподілу ролей, допомагають дітям відчувати свою значущість у групі, стимулюють ініціативу та відповідальність [4].

Отже, соціальна активність у молодшому шкільному віці базується на таких особистісних утвореннях як мотивація досягнення, довільність, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка, уміння визначати емоційні стани інших людей, здатність до конструктивної поведінки у скрутних ситуаціях, уміння конструктивного вирішення конфліктних ситуацій.

Соціальна активність розглядається як важлива характеристика особистості, що проявляється у готовності та здатності до ініціативної взаємодії з оточенням, участі в колективних видах діяльності, виконанні соціально значущих дій та прийнятті суспільно корисних рішень.

У молодшому шкільному віці соціальна активність набуває особливої значущості, оскільки діти в цей період активно освоюють нові соціальні ролі, навчаються співпраці, комунікації та відповідальності за результати спільної діяльності. Саме в цей період формуються основи громадянської свідомості, емпатії, взаємодопомоги, що є важливими складниками соціальної активності. Тому для розвитку соціальної активності необхідно створити педагогічні умови.

При виявленні комплексу педагогічних умов ми спиралися зміст і структуру ключового поняття дослідження. Виходячи з цього, ми визначили наступний комплекс педагогічних умов формування соціальної активності молодших школярів.

Розглянемо умови формування соціальної активності молодших школярів.

1. Організація колективної діяльності. Групові форми навчання сприяють розвитку співробітництва, взаємодопомоги та колективної відповідальності. За словами О. Савченко, спільна діяльність активізує потребу в соціальному визнанні та стимулює ініціативність [7].

2. Створення умов для розвитку рефлексивної діяльності. Рефлексія допомагає учням аналізувати свої дії та оцінювати їх ефективність у соціальному контексті. Залучення дітей до рефлексивних практик, таких як щоденники досягнень або самоаналіз групових проєктів, сприяє формуванню свідомої соціальної активності [5].

3. Використання проєктних технологій. Проєктна діяльність дозволяє інтегрувати навчання і виховання, розвиваючи навички планування, комунікації та відповідальності. Участь у проєктах на соціальну тематику сприяє вихованню громадянської свідомості [1].

4. Застосування ігрових технологій. Ігрова діяльність створює умови для безпечної соціальної взаємодії, дозволяє моделювати реальні ситуації та опрацьовувати різні соціальні ролі. В ігрових ситуаціях діти навчаються співпраці, прийняттю рішень, лідерству [6].

5. Створення позитивного емоційного клімату. Емоційна підтримка, довіра, взаємоповага в класі є необхідними для виявлення активності кожної дитини. Позитивний психологічний клімат стимулює прояви ініціативи та забезпечує відчуття власної цінності.

Таким чином, формування соціальної активності у молодшому шкільному віці є важливим завданням, що потребує системного педагогічного супроводу. Ефективність цього процесу залежить від створення комплексу педагогічних умов, що включає колективну діяльність, рефлексію, проєктну та ігрову діяльність, а також позитивний емоційний клімат у класі. Подальші дослідження можуть бути присвячені розробці практичних методик і технологій активізації соціальної активності молодших школярів у різних типах освітніх середовищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Проєктна діяльність як засіб соціалізації молодших школярів. *Початкова школа*. 2021. №7. С. 12–16.
2. Васильєва Н. П. Формування соціальної активності у молодших школярів. Київ : Освіта України, 2017.
3. Гребенюк О. В. Особливості мотивації досягнення у дітей молодшого шкільного віку. *Психологія і суспільство*. 2015. №3(4). С. 45–49.
4. Ільїна М. В. Розвиток довільності поведінки у дітей молодшого шкільного віку. *Педагогічний дискурс*. 2019. №25. С. 118–122.
5. Козак С. В. Рефлексивна діяльність у системі формування соціальних компетентностей молодших школярів. *Збірник наукових праць*. 1(95). 2018. С. 132–136.
6. Плахотник О. В. Ігрові технології у формуванні соціальних навичок молодших школярів. *Педагогічний альманах*. 2020. №45. С. 99–103.
7. Савченко О. Я. Теорія і методика початкової освіти. Київ : Літера ЛТД, 2020. 219 с.

Марина ПТАШНІК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Людмила МОСКОВЧУК,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

ВИКОРИСТАННЯ МОВИ ТІЛА ПІД ЧАС УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна педагогіка наголошує на важливості створення комфортного освітнього середовища, у якому кожна дитина почуватиметься впевнено та зацікавлено у навчанні. Одним із ключових чинників ефективного викладання є невербальна комунікація, що включає мову тіла вчителя. Дослідження показують, що до 55% інформації під час взаємодії сприймається через невербальні сигнали, зокрема жести, міміку та позу [4]. Це підтверджує думку, що

невербальні засоби можуть значно впливати на увагу, розуміння та емоційний стан учнів.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що початкова школа є періодом активного соціального розвитку дитини, коли невербальні сигнали відіграють ключову роль у навчальному процесі [3]. Важливим є також пошук нових методик, що сприяють взаємодії між учителем та учнями й роблять навчання більш цікавим та ефективним.

Мета статті – проаналізувати можливості використання мови тіла під час проведення уроків у початковій школі для покращення взаємодії між учителем і учнями, підвищення ефективності освітнього процесу та створення комфортного освітнього середовища.

Невербальна комунікація включає широкий спектр сигналів: вираз обличчя, положення тіла, жести, зоровий контакт тощо. У педагогічному процесі ці засоби допомагають утримувати увагу учнів, передавати емоційне забарвлення інформації та створювати позитивний психологічний клімат у класі [3].

За переконаннями М. Чепіль, «мова тіла є потужним інструментом, що дозволяє вчителю впливати на емоційний стан учнів, формуючи їхню мотивацію до навчання» [6]. Водночас невербальні сигнали сприяють дисципліні та залученню школярів до активної взаємодії, оскільки дають змогу швидко реагувати на потреби класу.

За дослідженнями А. Мерабіана, лише 7% інформації передається словами, тоді як 38% – інтонацією голосу та 55% – невербальними засобами (жести, міміка, постава) [4]. Це свідчить про значний вплив мови тіла на навчальний процес. Як зазначає М. Чепіль, «успішний педагог – це той, хто володіє не лише вербальними, а й невербальними засобами комунікації, оскільки вони сприяють встановленню довіри та ефективному передаванню інформації» [6].

У початковій школі діти ще не мають достатньо розвинених вербальних навичок, тому значною мірою сприймають інформацію через невербальні сигнали.

Основні аспекти мови тіла, що впливають на освітній процес:

- жести – допомагають візуалізувати навчальний матеріал, акцентувати увагу на ключових моментах уроку, покращують розуміння складних понять;
- міміка – відображає емоційний стан учителя, може стимулювати інтерес до предмета, сприяти позитивному настрою учнів;

- зоровий контакт – використовується для залучення уваги, встановлення довірливих відносин, регулювання поведінки учнів;
- постава та рухи – відкриті жести, впевнена постава, рух у класі сприяють створенню активного навчального середовища, спонукають учнів до взаємодії.

Результати педагогічної практики показали, що вчителі, які активно використовують мову тіла, мають більш дисципліновані класи, а їхні учні проявляють вищий рівень залученості в освітній процес.

Окрему увагу заслуговує метод невербального зворотного зв'язку, який використовувала вчителька під час практики. Метод «Сигнали руками» дозволяє миттєво оцінити рівень розуміння учнями матеріалу без необхідності вербального висловлення.

Як працює метод: учитель пропонує дітям відповідати на питання або висловлювати свою думку за допомогою простих жестів:

- палець вгору – означає «Я все зрозумів!»;
- доторкнутися до підборіддя – означає «Мені потрібно повторити»;
- палець вниз – означає «Мені було складно».

Метод «Сигнали руками» виявився надзвичайно корисним у навчальному процесі, оскільки дозволяє вчителю миттєво оцінювати рівень розуміння матеріалу учнями та оперативно коригувати пояснення. Завдяки цьому підходу кожен учень може висловити свої труднощі чи впевненість у засвоєнні теми без необхідності говорити вголос. Це особливо важливо для дітей, які соромляться відповідати перед класом або бояться припуститися помилки. Використання невербальних сигналів створює дружню атмосферу, де кожна дитина відчуває себе почутою.

Під час проходження практики я спостерігала, як цей метод активно застосовувався вчителем на уроках математики та української мови, особливо під час пояснення нового матеріалу або перевірки розуміння складних тем. Наприклад, після роз'яснення правила множення або нового правописного правила вчителька просила дітей показати, наскільки вони його зрозуміли. Це дозволяло одразу визначити, хто потребує додаткових пояснень, а хто готовий рухатися далі. Учнім дуже подобається такий підхід, оскільки він дає їм

можливість без страху демонструвати свої знання, не боячись осуду з боку однокласників.

Діти охоче використовували цей метод, адже він був для них простим, зручним і навіть схожим на гру. Учні відчували себе активними учасниками уроку, а не просто слухачами, що сприяло їхній більшій зацікавленості у навчанні. Крім того, можливість швидкого невербального зворотного зв'язку робила уроки динамічнішими та емоційно комфортнішими, що позитивно впливало на загальний рівень залученості класу.

Мова тіла є важливим елементом педагогічної взаємодії, який значно впливає на увагу, мотивацію та емоційний стан учнів. Використання жестів, міміки, зорового контакту допомагає створити комфортне освітнє середовище та підвищити ефективність навчального процесу.

Метод «Сигнали руками» показав свою ефективність як спосіб швидкого зворотного зв'язку, що дозволяє кожному учневі без страху висловлювати свої труднощі. Застосування таких методів у початковій школі сприяє активному залученню дітей до навчання та покращенню їхніх комунікативних навичок [2].

Таким чином, використання мови тіла під час уроків у початковій школі є необхідною складовою успішної педагогічної діяльності, що забезпечує ефективну взаємодію між учителем та учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua>
3. Коломієць А. В. Невербальна комунікація в педагогічній діяльності. Київ : Освіта, 2018. 212 с.
4. Меграбян А. Невербальна комунікація [переклад з англ.]. Нью-Йорк : Aldine Transaction, 1972.
5. Рівкінд Ф. В. Емоційний інтелект і навчання. Київ : Педагогічна думка, 2020. 185 с.
6. Чепіль М. Вплив мови тіла на ефективність освітнього процесу. *Педагогічний дискурс*. 2021. №30. С. 145–152.

Юлія РОЩЕВАЯ,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 014 Середня освіта:
Історія (Історія та правознавство)
Науковий керівник – **Оксана ГОРБАТЮК,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасні освітні реформи спрямовані на створення якісного, інклюзивного та орієнтованого на потреби суспільства освітнього середовища. У цьому контексті педагогіка партнерства стає важливим інструментом для побудови ефективної взаємодії між учнями, вчителями та батьками. Такий підхід сприяє формуванню демократичних цінностей, розвитку критичного мислення та активної громадянської позиції в учнів.

Мета публікації – проаналізувати концепцію педагогіки партнерства у контексті реформування сучасної освіти та визначення її впливу на ефективність освітнього процесу.

У чинній системі загальної освіти, особливо на рівні початкової і загальної середньої освіти, відбуваються реформації і зміни відповідно до процесів розвитку суспільства, технологій у різних галузях виробництва [4, с. 6].

Нова українська школа функціонує на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі школа має максимально враховувати здібності, потреби та інтереси кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. Дитиноцентризм як особистісно орієнтована модель навчання та виховання передбачає стимулювання активності учнів в освітньому процесі, орієнтацію на їх інтереси та досвід; забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини [4, с. 14]. Окреслений підхід до освіти перегукується з поглядами Сократа, який наголошує на фундаментальному значенні

виховання у процесі формування особистості. Він підкреслював, що: «Виховання – справа важка, і поліпшення його умов – одна з священних обов’язків кожної людини, бо немає нічого важливішого, як освіта самого себе і своїх ближніх» [1].

Тому з цього виходить, що незмінною метою освіти є самореалізація особистості, утвердження права людини на вільний вибір змісту, форм, режиму освіти; дотримання загальнолюдських цінностей та узгодження з конкретними цінностями інших етнокультур. Це одні з основних принципів розвитку демократичного суспільства. Відповідно провідною формою взаємодії учасників освітнього процесу для реалізації цих ідей і принципів є партнерство [4, с. 6].

Ідея партнерства в освіті не є новим явищем в освітньому середовищі – вона має глибоке коріння в національній педагогічній традиції. Зокрема, у системі Василя Сухомлинського, виховання особистості має здійснюватися через тріаду «школа – сім’я – громадськість». У своїх працях (зокрема, «Людина неповторна», «Серце віддаю дітям») ще у 1960-х роках класик педагогічної думки писав, що дитина – це активний і самодіяльний індивід, який не «вчиться на дорослого», а живе повноцінним і цікавим життям. Отже, до неї слід ставитися доброзичливо і з розумінням [6].

В. Матвієнко у своєму дослідженні «Педагогіка партнерства як умова ефективної реалізації завдань Нової української школи» наголошує на тому, що основними ідеями педагогіки партнерства є навчання без примушування, опора на сильні сторони учня, встановлення важких, але досяжних цілей, надання свободи вибору, організація освітнього процесу у великих блоках, випереджальне навчання, створення інтелектуального поля класу, відповідність форми навчання змісту, самоаналіз учнями своєї діяльності та результатів [7, с. 20].

У педагогіки партнерства ключовим є спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об’єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [8, с. 14]. І. Калько у своєму дослідженні «Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань

розвитку особистості в контексті Нової української школи» наголошує, що такий підхід повертає школу до особистості дитини, до її внутрішнього світу, де чекають свого часу ще не розвинені здібності і можливості, моральне ставлення до понять свободи і справедливості, добра і щастя [3, с. 35].

Особливо актуальним для педагогіки партнерства є гуманне ставлення педагога до дитини, яке має поєднуватися з повагою до її думок і бажань. Гуманно-особистісний підхід до дитини в умовах педагогіки партнерства – це ключова ланка, комунікативна основа особистісно орієнтованих педагогічних технологій [3, с. 35].

Педагогіка партнерства базується на таких принципах: 1) повноважність представників сторін; 2) повага до особистості; 3) доброзичливість і позитивне ставлення; 4) взаємна підтримка, довіра у відносинах і стосунках; 5) толерантність, рівноправ'я сторін у свободі вибору і обговоренні питань; 6) добровільність сторін у прийнятті на себе зобов'язань; 7) обов'язковість виконання досягнутих домовленостей; 8) систематичність контролю і відповідальність за виконання зобов'язань. Ці принципи можливо втілити лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу [3, с. 35].

Реалізація принципів педагогічного партнерства на уроках історії може проявлятися у таких моментах як: 1) повага до особистості; 2) доброзичливість і позитивне ставлення; 3) довіра у відносинах, стосунках; 4) діалог – взаємодія – взаємоповага; 5) розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); 6) принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Ідея педагогічного партнерства реалізується шляхом розподілу функцій вчителя й учня та організації їх співпраці. Педагог повинне ретельно готувати для дітей навчальне завдання, продумувати в деталях хід його вирішення різними групами учнів тощо. Функція учнів на такому уроці буде проявлятися на добровільних засадах у прийнятті запропонованих задач як своїх, що буде проявлятися у їхньому самостійному вирішенні або з невеликою допомогою вчителя. У такому випадку обидва учасники навчання і виховання – вчитель і

учень – рівноправні, вони – суб'єкти діяльності. Ніхто ні над ким не застосовує владу. Так реалізується ідея рівності, коли школярі почувають себе вільними і час від часу забувають, що в класі є «наглядач». Для цього можна користуватися такими формами роботи, як робота в групах, робота в парах, навчальний діалог, пізнавальна гра, організація дослідної роботи. Цей тип взаємин є для освітнього процесу оптимальним, бо, з одного боку, він зберігає за вчителем функцію управління, а з другого, – дає учневі можливість діяти самостійно [2].

Відомий педагог С. Френе наголошував, що класом мають управляти не придумані кимось правила, а прийняті самими дітьми і в разі потреби змінюватися норми співжиття. Ці корективи відбуваються за різних умов – процес дорослішання зумовлює зміну інтересів, потреб; вплив соціально-культурних подій у суспільстві; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій тощо [4, с. 14].

Важливо щоб вчитель був готовий і компетентний організовувати таку взаємодію, тобто здатний до партнерської взаємодії. Здатність до партнерської взаємодії педагогів тлумачиться як спроможність особистості до системи взаємин з іншими на засадах рівності, взаємоузгодженості дій в умовах спільної діяльності з метою досягнення обопільного успіху, що передбачає володіння педагогом достатнім рівнем знань, здібностей, умінь, навичок та особистісними якостями. Основою такої здатності є уміння результативного та позитивного професійного спілкування, навички соціальної взаємодії. Уміння позитивного спілкування – це правильне, чітке, зрозуміле мовлення; вміння емоційно співпереживати; вміння створити комфортну атмосферу спілкування (значимість партнера, позитивна міміка, посмішка); вміння проявляти інтерес до особистості; вміння жартувати, гумор тощо. Навички соціальної взаємодії – це вміння працювати в команді на рівних умовах, брати відповідальність за особисті та спільні рішення, критичність мислення [5, с. 92].

Отже, педагогіка партнерства є важливим компонентом сучасного освітнього процесу, спрямованим на створення демократичного навчального середовища, заснованого на довірі, взаємоповазі та співпраці між учнями, вчителями та батьками. Реформування освіти вимагає зміни традиційних педагогічних

моделей та впровадження нових методик, що враховують індивідуальні особливості учнів і мотивують їх до навчання. Важливими умовами успішної реалізації педагогіки партнерства є професійний розвиток вчителів, використання інтерактивних методів навчання та забезпечення підтримки з боку держави та громадськості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоризми про освіту. *Дослідник+:* веб-сайт. URL: <https://doslyd.blogspot.com/2013/12/2.html> (дата звернення: 30.03.2025).
2. Впровадження педагогіки партнерства на уроках історії. *На урок:* веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/vprovadzhennya-pedagogiki-partnerstva-na-urokah-istori-123047.html> (дата звернення: 30.03.2025).
3. Калько І. В. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості в контексті Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2020. №21(1). С. 33–36.
4. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/36145/1/Ковальчук_Навч_посіб.pdf (дата звернення: 30.03.2025).
5. Ковальчук В. А. Педагогічне партнерство як основа розвитку сучасної системи освіти та інституту сім'ї. *Теоретико-практичні засади партнерської взаємодії соціологічної та освітньої сфер*: зб. наук. праць за матер. міжрегіонального науково-методичного онлайн-семінару (Хмельницький, 26 квітня 2022 р.). Хмельницький, 2022 . С. 89–93.
6. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. *Нова українська школа:* веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/2019/06/20/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 30.03.2025).
7. Матвієнко В. О. Педагогіка партнерства як умова ефективної реалізації завдань Нової української школи. *Освітньо-науковий простір : науковий журнал*. 2024. №6. С. 15–22.
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. / за загал. ред. М. Грищенка та ін. Київ, 2018. С. 34.

Павло СЕЛЬДЕМІРОВ,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Проблема формування пізнавального інтересу в процесі навчання має багатовікову історію і залишається однією з найактуальніших. Учень сьогодні сприймається не як споглядач і пасивний слухач, а як активний учасник освітньої діяльності. Нинішньому школяреві початкової школи недостатньо володіти певним обсягом знань, умінь і навичок, у нього має бути сформоване вміння самостійно здобувати знання та оперувати ними. Бажання і здатність самостійно здобувати знання, виявляти творчий підхід до діяльності і є свідченням розвиненого пізнавального інтересу [5, с. 474]. Ось чому сучасна школа покликана підтримувати здатність учня до саморозвитку вже з першого класу, коли виявляються схильності й здібності дитини до певних видів діяльності, її моральні переконання, закладаються основи особистості.

У сучасній українській педагогічній науці питання формування пізнавального інтересу молодших школярів в умовах концепції Нової української школи (НУШ) досліджують такі науковці: Н. Бібік аналізує засоби формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, зокрема в контексті нових соціально-педагогічних умов функціонування української школи; Л. Артемова звертає увагу на важливість пропонування змісту знань, які дитина може сприйняти оптимально, що цікавлять та легкому засвоюють матеріал; Л. Шелестова досліджує методи і засоби формування пізнавального інтересу у молодших школярів, акцентуючи увагу на важливості збереження та зміцнення інтересу дітей до навчання; О. Головка розкриває пізнавальний інтерес як один із найбільш значущих чинників в освітньому процесі та виділяє форму його вияву в молодших школярів; Л. Матюшкіна та В. Аристова розглядають формування пізнавального інтересу та організацію цього процесу загалом, підкреслюючи важливість створення умов, що сприяють виникненню потреб у знаннях.

Мета статті полягає в аналізі ефективних підходів, методів і

засобів формування пізнавального інтересу молодших школярів в умовах реалізації концепції НУШ, а також визначенні педагогічних умов, що сприяють розвитку стійкої мотивації учня до навчання.

Проблема розвитку пізнавального інтересу є найважливішою в сучасній освіті. Щоб навчання і виховання сприяло становленню особистості, необхідно «пробудити» в дитині вихідну ланку її розумової діяльності – пізнавальну потребу, яка є джерелом пізнавальної активності і процесів, що лежить в основі розвитку пізнавального інтересу особистості. Важливою характеристикою пізнавального інтересу є спонукання до діяльності. Процес пізнання забарвлений емоціями, які викликані процесом розумової праці, предметом пізнання, перспективою, яка веде за собою [1].

Інтерес – засіб мотивації школяра в навчанні, пов'язаному з його прагненням до пізнання, до творчості, до самовдосконалення. Якщо інтерес не сформований, саме засвоєння матеріалу проходитеме значно повільніше природних можливостей учнів. Чим ширше коло інтересів школяра, тим позитивніше ставлення до навчання, тим яскравішим буде вираження прагнення до самостійного пізнання [2]. Пізнавальний інтерес визначається одним зі значущих чинників освітнього процесу, що позначається на створення позитивної атмосфери навчання, на інтенсивності перебігу пізнавальної діяльності учнів. Будь-який навчальний предмет і навіть пізнавальна задача має об'єктивні цікаві властивості – у нових фактах і невідомих явищах, у зв'язках і закономірностях, які змушують по-іншому розглядати світ. Оскільки кожен предмет своєрідний, то і зміст навчання сприймається учнем різнобічно, різноманітно і може бути привабливим. У школярів одного і того самого класу пізнавальний інтерес може мати різний рівень свого розвитку і характер виявів, зумовлених різним досвідом, особливими шляхами індивідуального розвитку [4, с. 85].

Стан зацікавленості, який виявляє учень на тому чи іншому навчальному занятті, може бути тимчасовим, що не залишає глибокого сліду в розвитку особистості учня, у ставленні школяра до навчання [1]. Але в умовах якісного рівня навчання, під час цілеспрямованої роботи вчителя з формування пізнавальних інтересів школяра цей тимчасовий стан зацікавленості може бути використаний як відправна точка для розвитку допитливості.

Отже, пізнавальний інтерес є сильним і значущим мотивом та істотно впливає на пізнавальну діяльність молодшого школяра. Інтерес –

феномен, що має велику кількість значень, проблема інтересу і його ролі в освітній діяльності учня залишається затребуваною й актуальною для педагогів, які розв'язують питання створення методичних умов його становлення та вивчають особливості особистісного прояву цього феномена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко Т.М. Розвиток творчо-пізнавальної діяльності молодших школярів з використанням інноваційних технологій. *Бібліотека методичних матеріалів*. 2020. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100acy2-573d.docx.html>.
2. Вербицький В.В. Позаурочна та позакласна освітня (неформальна) діяльність в умовах розвитку стратегії виховання України. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/PPOD.pdf>.
3. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87>
4. Савченко О.Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 85–98.
5. Форостюк Т.В. Розвиток пізнаваної активності молодших школярів на уроках української мови засобами проблемних завдань і дидактичної гри. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 474–478.

Ірина СЛЬОЗ-БЕКЕР,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія БАХМАТ,**

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року №87, своєю головною метою має перш за все всебічний розвиток особистості

учнів, їх здібностей та компетентностей, що відповідають їхнім віковим та індивідуальним психологічним і фізіологічним особливостям, розвиток таких якостей, як самостійність, ініціативність, допитливість, творчість. На основі особистого досвіду школярів, здобутих ними знань та умінь в освітньому середовищі школи, сім'ї чи в певних соціальних обставинах та ситуаціях, формуються та розвиваються ключові компетентності здобувачів освіти: вільне володіння державною мовою; здатність спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність [1].

У Концепції Нової української школи головний акцент також зосереджено на «...суб'єктності учіння, необхідності оволодіння учнями способами навчальної діяльності, досвіді взаємодії з іншими людьми» [3, с. 10], тобто на діяльнісному підході.

Діяльнісний підхід проходить червоною лінією через увесь Державний стандарт, адже в Стандарті зазначено, що «...спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [1, с. 3].

Усі ці вміння є проявами діяльності, котра є основою діяльнісного підходу, проявами *вміння вчитися* як вміння здійснювати цю діяльність. Це вміння є ключовим у діяльнісному підході, адже діяльність учня, а саме його

«...навчально-пізнавальна діяльність – це самокерована діяльність учня з розв'язання особисто значущих проблем» [2, с. 78].

У структурі навчальної діяльності виділяють три компоненти: мотиваційний (ставлення учнів до навчання), змістовий (знання, уміння та навички, здобуті у процесі навчання) та процесуальний (шляхи здійснення діяльності у процесі навчання). Відповідно до

такої структури О. Савченко виділяє такі характеристики учня, котрий вміє вчитися:

- самостійно визначає мету своєї діяльності або ж за потреби вчитель коригує її;
- зацікавлений у досягненні успіхів при виконанні завдань;
- знаходить способи розв’язання завдання, застосовуючи наявні знання та розширюючи їх;
- виконує діяльність свідомо, з розумінням;
- виконує різноманітні розумові, практичні дії, чітко організовуючи свою діяльність;
- весь час працює над собою, розвиває навички адекватної самооцінки та самоконтролю [5].

Уміння вчитися, таким чином, поєднує у собі індивідуальні психологічні особливості учня та змістову та процесуальну сторони його особистості.

Нова українська школа та Державний стандарт початкової освіти передбачають організацію освітнього процесу за такими освітніми галузями: мовно-літературна (українська мова та література, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовна освіта), математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров’язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізкультурна [1]. Абсолютно кожна з цих освітніх галузей має потужний компетентнісний потенціал та діяльнісне підґрунтя. У цьому легко переконатися, проаналізувавши мету, загальні та обов’язкові результати навчання здобувачів освіти за кожною з них.

– Серед результатів навчання, що містять елементи діяльнісного підходу, виділяються такі:

- у межах *мовно-літературної освітньої галузі* здобувач освіти:
 - «...сприймає, аналізує, інтрепретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду;
 - досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості» [1, с. 4];
- у межах *математичної освітньої галузі* здобувач освіти:
 - «...моделює процеси і ситуації...»;

– критично оцінює дані, процес та результат розв’язання навчальних і практичних задач;

– застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу» [1, с. 4];

➤ у межах *природничої освітньої галузі* здобувач освіти:

– «...відкриває світ природи, набуває досвіду її дослідження, шукає відповіді на запитання, спостерігає за навколишнім світом, експериментує та створює навчальні моделі, виявляє допитливість та отримує радість від пізнання природи;

– опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, отриману з доступних джерел, та представляє її у різних формах;

– усвідомлює різноманіття природи, взаємозв’язки її об’єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, відповідально поводить у навколишньому світі;

– критично оцінює факти, поєднує новий досвід з набутим раніше і творчо його використовує для розв’язування проблем природничого характеру» [1, с. 5];

➤ у межах *технологічної освітньої галузі* здобувач освіти:

– «...втільює творчий задум у готовий виріб;

– ефективно використовує природні матеріали, дбаючи про навколишній світ;

– практикує і творчо застосовує традиційні і сучасні ремесла» [1, с. 5];

➤ у межах *інформатичної освітньої галузі* здобувач освіти:

– «...знаходить, подає, перетворює, аналізує, узагальнює та систематизує дані, критично оцінює інформацію для розв’язання життєвих проблем;

– створює інформаційні продукти та програми для ефективного розв’язання задач/проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці, за допомогою цифрових пристроїв та без них;

– ...самостійно опановує нові технології;

– ...дотримується етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії» [1, с. 6];

➤ у межах *соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі* здобувач освіти:

- «...визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для здоров'я, добробуту, власної безпеки та безпеки інших осіб;

- робить аргументований вибір на користь здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки і ризики;

- виявляє підприємливість...» [1, с. 6];

➤ у межах *громадянської та історичної освітньої галузі* здобувач освіти:

- «...встановлює зв'язки між подіями, діяльністю людей та її результатами у часі, пояснює значення пам'ятних для себе та інших громадян України дат (подій);

- працює з різними джерелами соціальної та історичної інформації, аналізує зміст джерел, критично оцінює їх;

- представляє аргументовані судження про відомі факти та історичних осіб, а також про події суспільного життя;

- ...бере активну участь у житті шкільної спільноти, місцевої громади» [1, с. 7];

➤ у межах *мистецької освітньої галузі* здобувач освіти:

- «...виявляє художньо-образне, асоціативне мислення у процесі художньо-творчої діяльності через образотворче, музичне та інші види мистецтва;

- пізнає мистецтво, інтерпретує художні образи, набуваючи емоційно-чуттєвого досвіду, виявляє ціннісне ставлення до мистецтва» [1, с. 7];

➤ у межах *фізкультурної освітньої галузі* здобувач освіти:

- «...добирає фізичні вправи для підвищення рівня фізичної підготовленості;

- керується правилами безпечної і чесної гри, уміє боротися, вигравати і програвати; усвідомлює значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії» [1, с. 7].

Для ефективного досягнення мети початкової освіти, котра передбачає

«...всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей,

компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [1, с.1] необхідно дотримуватись деяких вимог:

- застосовувати методи навчання, які мають діяльнісний характер (проекти, дослід, гра в команді, інтелектуально-розважальні ігри тощо);
- розвивати навички роботи з новою інформацією (пошук, аналіз, перевірка, оцінювання, подання у формі відповіді);
- спонукати до висунення гіпотез, пошуку та вибору способів розв’язання поставлених завдань;
- застосовувати технологію «перевернутий клас», котра передбачає самостійність учнів у роботі з новим матеріалом, а також його закріплення на практиці.

О. Онопрієнко, розглядаючи початкову освіту як одну із першооснов для особистісного становлення та розвитку учня, вважає, що її головним результатом і метою є «здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які вміють здобувати навчальний досвід із різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України» [4, с.246]. У наш час це як ніколи актуально – дбати про розвиток особистості і водночас про розвиток людини як свідомого та активного громадянина своєї держави, здатного розвиватись та розвивати, змінюватись та змінювати, здатного рішуче та впевнено діяти. Всі ці якості є ознаками активної, діяльної людини, готової до змін, до постійної праці над собою, яка здатна знаходити вихід із складних та нестандартних ситуацій, яка є відповідальною та послідовною у кожному своєму кроці, яка усвідомлює необхідність вчитися протягом життя, усвідомлює важливість одержаних знань у процесі самореалізації. Формування та розвиток такої людини сьогодні є пріоритетом усієї системи освіти та простежується зокрема в Концепції Нової української школи та Державному стандарті початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4 (вкладка).
2. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2016. №1(132). С. 76–79.
3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / pid zag. red. Bibik N. M. Kyiv : TOB «Vydavnychij dim «Plejadi», 2017. 206 s.
4. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: актуалітети модернізації початкової загальної освіти. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. Вип. 19. С. 244–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2017_19_29.
5. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ, 2004. С. 33–44.

Ангеліна СОКОЛОВСЬКА,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА**,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та
методик початкової освіти

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасне реформування української освіти вимагає якісного оновлення змісту шкільної освіти з орієнтацією на ключові життєві компетентності, оволодіння якими дозволять молоді самореалізуватися в професійному, соціальному та повсякденному житті [2]. Тому, одним з найбільш важливих завдань, яке стоїть перед сучасною освітою, є виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями та високими моральними якостями, а й озброєна необхідними компетентностями, що забезпечують її здатність мобільно реагувати на

запити часу, гармонійно взаємодіяти з інформаційно-технологічним суспільством, яке швидко розвивається.

У сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток молодшого школяра значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають компетентнісний підхід до навчання.

Проблему спрямованості освітнього процесу на формування та розвиток компетентностей широко досліджують такі вчені, як Н. Бібік, С. Бондар, Н. Голуб, С. Додока, О. Дахін, І. Єрмаков, Т. Іванова, В. Кальней, Г. Левітас, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко та інші.

Метою статті є визначення шляхів формування ключових компетентностей учнів початкових класів засобами інноваційних технологій.

Важливим чинником успішного формування предметних і ключових компетентностей молодших школярів є добір учителем найбільш ефективних засобів, методів, прийомів навчання і форм організації навчальної діяльності.

Компетентнісний підхід у навчанні вимагає, щоб сучасні навчальні засоби виконували не тільки інформаційну, а й мотиваційну та розвивальну функції.

Особливої уваги потребує мотиваційний компонент уміння самостійно вчитися. Зазначимо, що неможливо досягти навчальної самостійності учня без формування стійких позитивних мотивів учіння. Як відомо, мотиви спрямовують, організовують пізнання, надають йому особистісного значення [5, с. 75]. Внутрішня мотивація виникає поступово, у багатьох учнів вона нестійка і залежить від ситуації (цікаві завдання, змагальність, підтримка вчителя тощо).

Для формування ключових компетентностей учнів початкових класів засобами інноваційних технологій слід використовувати інтерактивні технології, які ґрунтуються на діалозі, моделюванні ситуації вибору, вільному обміні думками тощо. Саме інтерактивні методи («мікрофон», «позначка», «кубування», «сенкан», «незакінчене речення», «асоціативний куш» тощо) дають змогу під час проведення уроків в початковій школі створити таке освітнє середовище, в якому

формується соціальна компетентність, розвивається світогляд, зв'язне мовлення, характер дитини [3, с. 152]. Освітній процес організовується так, що учні мають змогу вчитися співпрацювати в парах, групах, формувати свої власні ідеї та думки, навчаються критично мислити, сперечатися на задану тему.

Застосування інтерактивних технологій у навчанні сприяє не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів. Використання таких методів допомагає зробити навчання цікавим, мотивуючим та спрямованим на формування творчого мислення. Завдяки інтерактивним технологіям школярі отримують можливість самостійно досліджувати нові теми, висловлювати власну точку зору та аргументувати її, що позитивно впливає на розвиток їхньої комунікативної компетентності [1].

Крім того, інтерактивні методи навчання створюють комфортні умови для кожного учня, сприяючи розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок. Робота в парах і групах допомагає формувати відповідальність, толерантність і вміння конструктивно взаємодіяти з іншими [4, с. 112]. Використання методів моделювання та рольових ігор дозволяє учням занурюватися в освітній процес і застосовувати отримані знання в реальних життєвих ситуаціях, що сприяє їхній успішній соціалізації.

Попри все розмаїття інноваційних технологій навчання реалізація провідних педагогічних функцій залишається за вчителем. Учитель може виступати в якості автора, розробника, дослідника, користувача і пропагандиста нових педагогічних технологій, теорій, концепцій. Управління цим процесом передбачає цілеспрямований відбір, оцінку й застосування у своїй діяльності досвіду колег або запропонованих наукою нових ідей, методик. У сучасних умовах розвитку суспільства, культури і освіти, педагогічна діяльність повинна обов'язково мати інноваційну спрямованість.

Отже, застосування інноваційних технологій в початковій школі робить освітній процес більш повним, цікавим, насиченим, забезпечує умови формування і розвитку компетентної особистості, її право на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко Т.М. Розвиток творчо-пізнавальної діяльності молодших школярів з використанням інноваційних технологій. *Бібліотека*

методичних матеріалів. 2020. URL:
<https://vseosvita.ua/library/embed/0100acy2-573d.docx.html>.

2. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87>

3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: навчальний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256 с.

4. Хлебникова О.В. Інтерактивні методи навчання у початковій школі: теоретичні основи та практичне застосування. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 4. С. 112–118.

5. Шиян Р.Б. Методичні підходи до формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах НУШ. *Освітній процес і сучасні технології: зб. наук. праць*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 75–82.

Валентин СОРОКІН,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА**,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДРУГОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ОНЛАЙНОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ НАВЧАННЯ

Стрімкий розвиток технологій зумовлює зміни у різних сферах життєдіяльності людини. Основними рисами цифрового суспільства ХХІ століття є розширена спроможність знаходити, перетворювати, зберігати та застосовувати інформацію на просторах інтернету, отримувати доступ до соціальних мереж та можливість використовувати комп'ютерні мережі для постійного перебування в інформаційному просторі. Оновлення та модернізація – це два ключових слова, які є основою для сучасного навчання. Освітні інновації окреслюють зміни в освітньому процесі. Комп'ютери, гаджети, інформаційно-комунікаційні і хмарні технології, нові тенденції групової роботи зумовлюють широке

поширення та використання знань, що дозволяє експериментувати над удосконаленням системи освіти. Учні є активними та часто захопленими учасниками створення інтернет-спільнот із раннього дитинства. Проблема полягає в тому, що така діяльність, як правило, відбувається поза школою. У багатьох випадках неформальне навчання стає набагато цікавішим та ефективнішим, ніж формальне навчання. Соціальні медіаплатформи вивели інформаційні потреби на новий щабель, ставши невід'ємною частиною повсякденного життя. Тому виникає необхідність формувати інформаційно-комунікаційну компетентність (ІКК) задля подолання бар'єру між повсякденним використанням учнями персональних технологій та їх застосуванням у навчанні.

Проблема впровадження засобів інформаційно-комунікаційної технології в освіті здійснюється багатьма зарубіжними і вітчизняними науковцями. Зокрема, досліджуються теоретико-методологічні засади використання ІКТ в освітній процес початкової школи. Питання теорії та практики, умов розвитку та критеріїв оцінювання ІК-компетентності молодших школярів потребують більш детального вивчення. У той же час, як свідчать спостереження за освітнім процесом, матеріальне і методичне забезпечення початкової школи знаходиться на недостатньому рівні для системного впровадження ІКТ засобів на уроках словесності, що зумовлює актуальність досліджуваної проблеми.

Для того, аби формувати інформаційно-комунікаційну компетентність молодших школярів на уроках словесності, варто дотримуватись відповідних психолого-педагогічних умов, до яких можемо віднести:

- 1) забезпечення адаптації системи роботи до вікових особливостей молодших школярів;
- 2) впровадження системи роботи відповідно до етапів формування інформаційно-комунікаційної компетентності та компонентів ІКК;
- 3) систематичне застосування онлайн-інструментарію задля ефективного опанування рідною мовою.

Технологічний прогрес у галузі ІКТ дозволяє інноваціям опосередковувати знання. Серед них все більш популярними стають технології доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR).

Доповнена реальність. AR – «це середовище, яке у реальному часі доповнює фізичний світ, яким ми його бачимо, цифровими даними за допомогою будь-яких пристроїв: смартфонів, планшетів тощо» [1].

Google Play та App Store пропонують велику кількість мобільних додатків з доповненою реальністю (WallaMe, Snaappy, Snapchat, LeoARCamera, Waazy, Roar). Але попри це україномовного контенту все ще недостатньо для безкоштовного користування та проведення повноцінних інтерактивних уроків. Ми розглянемо деякі з них, які є безкоштовними та зрозумілими у використанні.

Blogging. Сучасні технології дозволяють отримувати доступ до інформації, створювати вебсайти та ділитися власними думками в усній та письмовій формі з іншими за допомогою «блогів». Термін «блог» був введений у науковий обіг Йорном Баргером 1997 року. За визначенням П. Ташкова, блог – це «періодично оновлюваний сайт, який містить посилання на новини та інші Інтернет-ресурси». На нашу думку, блоги – це веб-журнали, які регулярно оновлюються їх автором, вони можуть містити інформацію, що стосується конкретної теми. Найбільш популярною платформою ведення освітніх блогів є сервіс системи Google під назвою Blogger, який переважно використовується вчителями. Для дітей цікавішими і простішими інструментами для створення і ведення блогів є Instagram, Facebook та Youtube. На нашу думку, ведення блогів має значні переваги щодо використання їх на уроках словесності.

Messenger. В останні декілька років з розповсюдженням смартфонів найбільш зручним способом комунікації став месенджер. Проаналізувавши наукову літературу, ми дійшли висновку, що питання використання месенджерів у системі сучасної освіти недостатньо досліджене. Месенджери – «це особлива форма обміну швидкими повідомленнями, вони визначаються як додатки у мобільних телефонах» [2]. Найбільш розповсюдженими в Україні є месенджери: Viber, Telegram та Snapchat. Застосовуючи ці засоби комунікації на уроках словесності, значну увагу приділяють формуванню писемного мовлення, виховують різні лінгвістичні навички, такі як швидке читання і творче письмо. Учні вчать грамотно, лаконічно, чітко відповідати на запитання. Такий вид мовленнєвої діяльності, як аудіювання, формується під час прослуховування аудіозаписів у чаті. При цьому в дітей розвивається фонематичний слух і вміння переказувати текст. Використання месенджерів дозволяє задовольнити одну із головних ідей НУШ для початкової освіти – «навчаємось граючись».

Навчальні проєкти, створення відео та презентації. Створення різноманітних навчальних проєктів, відео та презентацій стало важливою частиною освітнього процесу. Наразі одними із основних механізмів подання навчальної інформації на уроках та способом активної мотивації і зацікавлення учнів є Biteable, Powtoon, Make It for Teachers.

Креолізовані тексти. Креолізовані тексти – це складне текстове утворення, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Разом вони впливають на читача, створюючи комплекс образів, які супроводжують зміст прочитаного. Перш за все, це комікси, буктрейлери, хмари слів, буклети, фотоколажі, скрапбукінг, дудли, кардмейкінг [1]. Наприклад, можна використовувати такі онлайн-інструменти: WorldCloud.pro, Make Beliefs Comix, Toondoo, Pixton, Comic Maker.

Онлайн-тестування. Як зазначає Г. Онопченко, онлайн-тести – «це оригінальна методика оцінювання знань, умінь та навичок учнів та їх цілеспрямоване тренування у процесі багаторазового повторного вирішення тестових завдань» [2]. Для проведення онлайн-тестування пропонуємо такі платформи: Google-форми, Classroom, Plikers, На урок. Тести.

Додаткові програми, мультимедійні матеріали, медіауроки, які можна застосовувати під час проведення уроків навчання грамоти, української мови, літературного читання представлено в додатках. Результати аналізу різноманітних онлайн-інструментів з урахуванням їх функційних можливостей було узагальнено і представлено системно за допомогою організаційної діаграми.

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що застосування комп'ютера, сучасних гаджетів та новітніх додатків в освіті спонукало розробників до створення нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дають змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти вчителю із учнями. Вважаємо, що сучасні інформаційні технології у навчанні - одна з найбільш перспективних тенденцій розвитку освітнього процесу, які дають можливість значно підвищити ефективність навчання, зокрема мови й мовлення молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти». Київ : Генеза, 2019. 96 с.

2. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки Початкова освіта. Херсон : ХДУ, 2011.

Марина ТАТАРЧУК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія МЕЛЕКЕСЦЕВА,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Формування національно-мовної особистості є одним із ключових аспектів розвитку мовної картини світу дитини та її інтеграції в соціокультурне середовище. Цей процес охоплює когнітивні, психолінгвістичні, соціальні, культурні й педагогічні компоненти, що взаємодіють у контексті мовленнєвої практики дитини. У системі загальної освіти національно-мовна особистість розглядається як суб'єкт мовленнєвої діяльності, який не лише володіє мовою як засобом комунікації, а й усвідомлює її значення як основного чинника збереження національної ідентичності.

Національно-мовна особистість є результатом поєднання індивідуального мовного досвіду з культурними й суспільними нормами, що визначають мовленнєву поведінку особи. Формування такої особистості розглядається як комплексний і багаторівневий процес, що включає засвоєння мовної системи, оволодіння мовленнєвими нормами та розвиток мовної компетентності відповідно до соціальних і національних реалій [1, с. 67]. Мова при цьому виступає не лише як засіб спілкування, а й як елемент культурного коду, що

формує уявлення дитини про світ, моральні та ціннісні орієнтації, а також соціальну відповідальність.

Ключовим аспектом становлення національно-мовної особистості є мовна соціалізація, яка відбувається через взаємодію з мовним середовищем. Вона охоплює як пасивне засвоєння мовних норм через сприйняття оточуючого мовлення, так і активне використання мовних засобів у комунікативній практиці. У ранньому віці цей процес є неконтрольованим і спонтанним, проте в умовах освітнього середовища він набуває цілеспрямованого характеру, що дозволяє реалізовувати освітню стратегію формування мовної особистості.

Національно-мовна особистість визначається за сукупністю когнітивних, аксіологічних і прагматичних характеристик, які відображають рівень сформованості мовної компетентності, ступінь усвідомлення мови як суспільного явища та здатність адаптувати мовлення відповідно до комунікативних ситуацій. Формування такої особистості ґрунтується на усвідомленні мови як явища, що виходить за межі суто комунікативної функції та виступає інструментом конструювання індивідуальної й колективної ідентичності [2, с. 33].

Особливого значення в контексті становлення мовної особистості набуває питання культурної спадковості, яка реалізується через мову як носія національного менталітету, історичного досвіду та світоглядних уявлень. Відповідно розвиток мовної особистості в дитячому віці є не лише педагогічним завданням, а й соціальним процесом, який формує майбутні покоління носіїв мови та культури.

Формування національно-мовної особистості молодшого школяра є критично важливим етапом, оскільки саме в цьому віці закладаються основи мовної компетентності, розвивається мовленнєва діяльність та формується емоційно-ціннісне ставлення до рідної мови.

Молодший шкільний вік характеризується підвищеною сенситивністю до мовних впливів, що сприяє ефективному засвоєнню мовного матеріалу та його інтеграції в мовну поведінку дитини. У цьому контексті особливо важливим є педагогічне забезпечення мовного розвитку, що включає методи активного навчання, використання ігрових практик, а також інтеграцію мовного компонента в різні сфери пізнавальної діяльності [3].

Одним із головних завдань формування національно-мовної особистості є створення умов для усвідомленого сприйняття мови як

цінності, що сприяє розвитку лінгвістичної рефлексії, мовної гнучкості та здатності до адекватного мовного самовираження. Для цього необхідно враховувати широкий спектр чинників, зокрема рівень когнітивного розвитку дитини, її мовне оточення, вплив соціокультурних факторів та якість педагогічного супроводу.

Науковці виокремлюють низку критеріїв, що визначають рівень сформованості національно-мовної особистості. До них належать когнітивний критерій, який відображає рівень засвоєння мовних знань і здатність до мовної рефлексії, комунікативний критерій, що оцінює здатність до усного та писемного мовлення в різних соціальних контекстах, аксіологічний критерій [4, с. 129]. Він визначає ставлення до мови як до цінності, та прагматичний критерій, що характеризує рівень мовної адаптації та варіативності мовлення залежно від ситуації.

З огляду на це, формування національно-мовної особистості є не лише завданням освітньої системи, а й частиною ширшого соціального процесу, що відбувається на перетині лінгвістичних, культурних, психологічних та педагогічних факторів. У сучасному інформаційному просторі цей процес набуває особливої актуальності, оскільки мовне середовище дитини дедалі більше зазнає впливу зовнішніх інформаційних потоків, що потребує особливого підходу до мовного навчання та виховання [5, с. 283].

Таким чином, розвиток національно-мовної особистості молодшого школяра є складним міждисциплінарним завданням, що вимагає комплексного підходу, врахування вікових, соціальних та когнітивних особливостей дитини, інтеграції традиційних і сучасних методик навчання, а також усвідомленої мовної політики, спрямованої на збереження та розвиток мовної культури нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білавич Г. Авторська школа «ТРИВІТА»: досвід виховання національно-мовної особистості молодшого школяра. Івано-Франківськ : НАІР, 2019. 198 с.

2. Калита Н. Формування основ національно-патріотичного виховання в учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2019. №10(177). С. 30–34.

3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya> (дата звернення: 01.04.2025).

4. Оліяр М. П. Теорія і практика формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів: монографія. Івано-Франківськ, 2015. 475 с.

5. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002. *Верховна Рада України. Законодавство України*. С. 279–294. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

Софія ТКАЧ,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Ольга КОВАЛЬЧУК,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

МЕТОДИ ДІЯЛЬНІСНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна початкова школа орієнтується на формування компетентностей, які допомагають дітям не лише засвоювати знання, а й застосовувати їх у практичній діяльності. Діяльнісне навчання є одним із провідних підходів у педагогіці, оскільки сприяє активному залученню учнів до освітнього процесу, розвиває їхню самостійність, ініціативність і креативність.

Основна ідея діяльнісного навчання полягає в тому, що знання не просто передаються від учителя до учня, а здобуваються через діяльність – розв’язання проблем, дослідження, проєктну діяльність, взаємодію у групах та інші активні форми навчання.

Діяльнісне навчання відповідає сучасним вимогам освітнього процесу, зокрема концепції Нової української школи, яка спрямована на формування необхідних у XXI столітті компетентностей. Саме через активну участь у навчанні дитина здобуває досвід, який допоможе їй у подальшому житті. Важливо зазначити, що такі методи не тільки сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, а й формують в учнів упевненість у своїх силах, відповідальність, уміння працювати в команді та вирішувати проблеми [4].

Використання діяльнісних методів у початковій школі також сприяє розвитку емоційного інтелекту дітей. Вони вчаться розуміти свої емоції, співпереживати іншим, будувати ефективну комунікацію та долати труднощі. Це особливо важливо у сучасному світі, де успіх людини значною мірою залежить від її здатності адаптуватися до змін і взаємодіяти з іншими [6].

Розглянемо докладніше основні методи діяльнісного навчання, які ефективно використовуються в початковій школі.

Метод проблемного навчання. Проблемне навчання базується на створенні ситуацій, які потребують активного мислення та пошуку рішень. Учитель формулює проблему або запитання, яке викликає інтерес у дітей та мотивує їх до аналізу і розв'язання. Наприклад, у межах природничої освітньої галузі учні можуть досліджувати, чому змінюються пори року, чи чому деякі предмети тонуть у воді, а інші – ні. Такий метод допомагає формувати дослідницькі навички, критичне мислення та вміння аналізувати інформацію. Наприклад, на уроці «Я досліджую світ»: «Чому взимку дерева стоять без листя, а хвойні залишаються зеленими?»; на уроці математики: «Як розподілити 10 яблук між трьома друзями, щоб ніхто не залишився без частування?»; на уроці української мови: «Як написати оголошення, щоб його зрозуміли всі?» [2].

Проектний метод. Цей метод передбачає виконання учнями різноманітних навчальних проєктів, які можуть бути індивідуальними або груповими. Виконуючи проєкт, учні самостійно шукають інформацію, аналізують її, створюють презентації чи макети, розвиваючи при цьому відповідальність та комунікативні навички. Наприклад, у рамках уроку української мови діти можуть створювати «Книгу моєї родини», збираючи історії та фотографії своїх предків [3].

Прикладами проєктів можуть стати: дослідницький проєкт «Як працює магніт?» (діти проводять експерименти з магнітами, спостерігають їхні властивості, оформлюють висновки), творчий проєкт «Казка власного авторства» (створення власної ілюстрованої книги), практичний проєкт «Екологічна місія» (виготовлення листівок про охорону природи та поширення їх серед однокласників) [5].

Ігровий метод. Гра є природною діяльністю дітей молодшого шкільного віку, тому її використання в освітньому процесі сприяє ефективному засвоєнню знань. Ігри можуть бути різних типів:

дидактичні, рольові, інтерактивні тощо. Наприклад, на уроках математики можна використовувати рольову гру «Магазин», де учні розігрують ситуацію покупки і продажу товарів, вчать рахувати гроші, порівнювати числа. На уроках української мови – дидактичні ігри: складання слів з літер, різноманітні ребуси.

Метод навчання через дослідження. Дослідницький метод спонукає дітей самостійно проводити експерименти та робити висновки. Він часто застосовується в природничих науках та математиці. Наприклад, у ході експерименту учні можуть досліджувати властивості води, визначати, які матеріали проводять електричний струм, або вивчати різноманіття рослинного світу. Наприклад: спостереження за ростом рослин у різних умовах; вивчення властивостей води (замерзання, випаровування); дослідження звуків у навколишньому середовищі [1].

Діяльнісне навчання є одним із найбільш ефективних підходів у сучасній початковій освіті. Воно дозволяє дитині не лише засвоювати навчальний матеріал, а й активно використовувати його у практичній діяльності, формуючи необхідні життєві навички. Застосування різних методів діяльнісного навчання сприяє розвитку критичного мислення, творчості, ініціативності та самостійності, що є важливими складовими гармонійного розвитку особистості [7].

Кожен із розглянутих методів відіграє свою унікальну роль в освітньому процесі. Проблемне навчання допомагає учням формувати навички дослідження, аналізу та обґрунтування власної думки. Проектна діяльність сприяє розвитку самостійності, вміння працювати в команді та застосовувати набуті знання для вирішення реальних завдань. Ігровий метод робить навчання цікавим та емоційно забарвленим, що особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку. Дослідницький метод навчає школярів працювати з фактами, робити висновки та ставити запитання, що стимулює допитливість і прагнення до пізнання.

Зважаючи на всі переваги діяльнісного навчання, можна зробити висновок, що цей підхід є не просто ефективною педагогічною методикою, а справжнім інструментом для виховання компетентної, творчої та соціально активної особистості. Саме тому сучасний педагог має не лише використовувати ці методи, а й постійно вдосконалювати їх, адаптуючи до потреб конкретних учнів та реалій освітнього процесу.

У майбутньому роль діяльнісного навчання лише зростатиме, оскільки традиційні методи поступово поступаються місцем інтерактивним, особистісно-орієнтованим підходам. Зміна парадигми освіти спрямована на розвиток не просто інформованого, а всебічно розвиненого учня, який уміє навчатися протягом усього життя. Саме тому важливо вже з початкової школи впроваджувати методи діяльнісного навчання, щоб сформувати в дітей мотивацію до навчання, прагнення до саморозвитку та здатність адаптуватися до викликів сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла книга. Діяльнісний підхід у школі. Дослідження інтегрованих педагогів, що ґрунтуються на ігровому діяльнісному підході та сприяють всебічному розвитку дітей початкової школи. Київ : The Lego Foundation. 2019. 39 с.

2. Біла книга. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів/ Дженніфер М. Зош, Емілі Дж. Хопкінз, Ханне Дженсен, Клер Лю, Дейв Ніл, Кеті Хірш-Пасек, С. Ліннет Соліс та Девід Вайтбрейд. Київ : The LEGO Foundation, 2017. 40 с.

3. Біла книга. Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру / Ханна Дженсен, Ангела Пайл, Дженіфер М. Зош, Хасін Б. Ібрагім, Алехандра Сарагоса Шерман, Жиркі Ріунамо та Бريدжіт К. Хамре. Київ : The LEGO Foundation, 2019. 44 с.

4. Гордієнко Т. В., Білоусова Н. В. Прийоми організації діяльнісного підходу в початковій школі на уроках «Я досліджую світ». *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2022. №3. С. 30-38.

5. Ковальчук О. В. Метод проєктів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Випуск 23. С. 370-373.

6. Хвостенко О. Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення. *Дидаскал : часопис : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Європейський вектор розвитку вищої освіти України»*, 14–15 листоп.

2023 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2023. №24. С. 37-40.

7. Шпак В., Мойсієнко І. *Діяльнісний підхід у новій українській школі: історія, сучасність, перспективи. Імідж сучасного педагога.* 2023. №4. С. 76-83.

Антоніна ТОДОСІЙЧУК,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
4 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія МЄЛЕКЄСЦЕВА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Світ змінюється з неймовірною швидкістю, і сучасна школа має не просто навчати дітей базових знань, а й розвивати у них навички, необхідні для життя в суспільстві. Однією з таких навичок є емоційний інтелект – здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей. Уміння керувати своїми емоціями, будувати ефективну комунікацію та оцінювати інформацію особливо важливі в умовах великої кількості інформаційного шуму, соціальних мереж і цифрових технологій.

Уроки англійської мови можуть стати ідеальним середовищем для розвитку емоційного інтелекту учнів, оскільки вивчення нової мови – це не просто заучування слів і граматичних конструкцій, а й процес комунікації, аналізу та взаємодії. Завдяки інтерактивним методам навчання, груповим завданням, рольовим іграм діти навчаються не тільки розмовляти англійською мовою, але й краще розуміти себе та інших людей.

Концепцію емоційного інтелекту вперше представив Деніел Гоулман у своїй книзі «Емоційний інтелект. Чому він може значити більше, ніж IQ». Його дослідження доводять, що саме емоційний інтелект часто є більш значущим чинником успіху, ніж традиційний коефіцієнт інтелекту [1, с. 268].

Питання формування емоційного інтелекту на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі знайшли відображення

в науково-методичних працях Т. Дорошенко, Т. Котик, С. Луців, Ю. Найди, В. Науменко, О. Савченко, Ю. Савченко, І. Сухопарі, О. Фурман, Р. Шияна та ін. Аналіз наукової літератури свідчить, що зазначені дослідження не розв'язують проблему розвитку емоційного інтелекту як передумови формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – описати методи розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках англійської мови.

У молодшому шкільному віці формується фундамент емоційно-вольової сфери дитини. Саме тому важливо використовувати потенціал освітнього середовища, зокрема уроків англійської мови, для розвитку емпатії, самоусвідомлення та відповідального ставлення до власних емоцій.

Уроки англійської мови мають низку характеристик, що сприяють розвитку емоційного інтелекту: ігрова форма діяльності, інтерактивні комунікативні методи, вивчення тем, пов'язаних із почуттями, сім'єю, дружбаю, поведінкою, широкі можливості для емоційної ідентифікації з героями казок, віршів, діалогів [4, с. 130].

Одним із найбільш ефективних методів розвитку емоційного інтелекту є *інтерактивні методи навчання*. До них належать рольові ігри, дискусії, проєктні завдання та інші форми активного залучення учнів до освітнього процесу. Наприклад, під час гри "Guess the Feeling" учні отримують картки із зображенням емоцій і мають пояснити їхній зміст англійською мовою. Це не лише сприяє збагаченню словникового запасу, а й навчає дітей розпізнавати та описувати власні емоції та емоції інших людей.

Рольові ігри допомагають дітям розвивати не лише мовні навички, а й емоційну грамотність, наприклад, інсценування ситуацій із повсякденного життя з використанням лексики емоцій (наприклад, "At the doctor's", "At school", "With friends") навчають дітей аналізувати ситуацію, шукати правильні слова та реагувати на різні емоційні прояви співрозмовників.

Використання автентичного *пісенного та віршового матеріалу* (наприклад, "If You're Happy and You Know It") активізує емоційну пам'ять, покращує настрій учнів, сприяє емоційному розвантаженню та позитивному сприйняттю навчання.

Візуалізація емоцій ("Feelings chart") – демонстрація карток або малюнків із зображенням емоцій, з якими діти мають ідентифікувати себе або героїв історій. Така вправа формує вміння розпізнавати емоції, збагачує словниковий запас і навички невербального спілкування.

Щоденник емоцій ("Emotion Diary") – учні записують свої емоції щодня англійською мовою. Такий прийом сприяє розвитку емоційної рефлексії та вміння простежувати динаміку власного емоційного стану.

Групові форми роботи – створення безпечного простору для обговорення ситуацій, де діти можуть висловити власні думки та почуття, що сприяє розвитку комунікативної відкритості та соціального інтелекту, наприклад, «Емоційне коло» ("Feelings Circle") – на початку уроку діти висловлюють свої емоції англійською мовою за допомогою фраз типу *"I feel happy / sad / tired"*. Це сприяє розвитку самоусвідомлення та навичок вербалізації емоцій [4, с. 132-135].

Використання зазначених методів сприяє підвищенню мовленнєвої активності, поліпшенню навичок саморефлексії та емоційного самовираження учнів. Учні, які регулярно працюють із емоційною лексикою, краще розуміють емоційні сигнали однолітків, легше адаптуються в колективі, краще регулюють власну поведінку.

Отже, уроки англійської мови можуть бути потужним інструментом для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Завдяки своїй комунікативній спрямованості уроки англійської мови створюють сприятливе середовище для розвитку емпатії, самоусвідомлення та емоційної компетентності молодших школярів. Використання інтерактивних методів, рольових ігор, групових проєктів сприяє формуванню в дітей здатності аналізувати інформацію, висловлювати власну думку, розуміти емоції інших людей та ефективно комунікувати. Це навички, які будуть корисними не лише у школі, а й у дорослому житті.

Зауважимо, що розвиток емоційного інтелекту молодших школярів можливий за умови цілеспрямованого й систематичного використання методичних прийомів, що активізують емоційну сферу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудима Н. В., Мелекесцева Н. В., Ковальчук О. В. Готовність учителя початкової школи до формування в учнів емоційної грамотності на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський

національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н. В.]. Вип. 29 (2-2020). Київ : Міленіум, 2020. С. 266-276.

2. Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : навчально-методичний посібник / за наук. ред. В.Г.Редька ; відп. за вип. Т. К. Полонська. Київ : «КОНВІ ПРИНТ», 2020. 288 с.

3. Котяхова Н. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Початкова школа*. 2019. №6. С. 17-21.

4. Методичний експрес: інноваційні технології навчання англійської мови: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних спеціальностей ЗВО, керівників гуртків англійської мови ЗДО та вчителів англійської мови початкових класів ЗЗСО / за заг. ред. І. В. Самойлюкевич. Житомир : Вид. «Євро-Волинь», 2021. 160 с.

Валерія ФЕДОРОВА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Олена ДОВГАНЬ,**

асистент кафедри теорії та методик початкової освіти

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна дитина, починаючи з дошкільного віку ознайомлюється з дещо новим способом пізнання світу – мультфільмами. Мультиплікаційні фільми є ефективним засобом виховання і дітей молодшого шкільного віку. Мультиплікаційні фільми дозволяють демонструвати дитині різноманітні способи взаємодії із навколишнім світом, сформувати первинні уявлення про добро і зло, про правила поведінки в різноманітних ситуаціях і наодинці з собою, сприяють підвищенню загальної обізнаності, розвитку критичного мислення, формують світогляд дитини.

Від способу використання мультфільму залежить не лише рівень розвитку дитини, задоволення, а й наслідки після перегляду. Неконтрольований перегляд руйнує та спотворює сприйняття дитиною реальності, оточення та стилів поведінки. Водночас правильно організований і прокоментований сеанс перегляду вдало підібраної мультиплікації сприяє активізації навчально-пізнавальної активності молодших школярів. З огляду на це, питання доцільного використання якісних мультфільмів в освітньому процесі початкової школи сьогодні набуває особливої актуальності. Адже дитина, сприймаючи інформацію у вигляді образів, під впливом побаченого може формувати власну модель поведінки.

Окреслимо методичні особливості використання мультиплікації в освітньому процесі початкової школи.

Робота з мультиплікацією в початковій школі є надзвичайно важливою, а її концептуальні засади повинні спиратися на ключові принципи: гармонійне поєднання загальнолюдських (універсальних), національних (державних) і регіональних (етнолокальних) компонентів; формування емоційно-ціннісного ставлення, цілісного сприйняття мистецтва і розвитку художньо-творчих навичок за допомогою анімації; синтез різних видів мистецтв через створення анімаційних фільмів; застосування різноманітних методів, прийомів і форм роботи з молодшими школярами; поєднання навчальної і позаурочної естетико-виховної діяльності; впровадження компетентнісного підходу. Мультиплікаційний фільм є сучасним, динамічним, наочним засобом навчання і виховання учнів початкової школи. Використання навчальних мультиплікаційних фільмів в освітньому процесі початкової школи з дидактичною метою позитивно впливає на становлення, розвиток і формування особистості молодшого школяра. Цієї думки дотримуються такі науковці, чий дослідження ми проаналізували: В. Бондар, Н. Вукіна, Н. Гавриш, Н. Дементієвська, В. Дорож, О. Мерзлякова, М. Сітцева, Р. Силко, І. Харченко, Ю. Хомська. Гордієнко Т., Білоусова Н., Долматова М. вивчали питання використання технологій критичного мислення під час аналізу навчальних мультфільмів у початковій школі [2, с. 45].

Науковець І. Малай пропонує прийоми роботи з мультиплікаційним фільмом: розігрування мультфільмів, озвучка

мультфільму, живий мультфільм, зворотній порядок, створення мультфільму з кадрів, стоп-кадр, пришвидшена зйомка [4, с. 158].

Дослідники одноставно висловлюються щодо ролі і значення мультиплікаційних фільмів у розвитку молодшого школяра. Силко Р. зазначає, що мультиплікаційний фільм є найсприятливішим у формування активності і розкритості мислення дитини. Коли діти переглядають мультиплікаційний фільм, то його змістове навантаження впливає на свідомість дитини і чинить збагачувальний вплив на досвід і знання дитини [2, с. 45-46]. Адже використання навчальних інформаційних технологій слугує засобом підвищення мотивації навчально-пізнавальної діяльності, урізноманітнення педагогічного процесу, розвитку розумових здібностей, самостійної творчої активності школярів [1, с. 3].

У процесі перегляду і роботи над анімаційним фільмом необхідно розвивати такі компетенції: *ключові*: ініціативність, активність, самостійність, креативність та інші загальнолюдські якості; *міжпредметні естетичні*: здатність до естетичного сприйняття і оцінки творів мистецтва і життєвих явищ; *предметні мистецькі*: пізнавальна діяльність і творче самовираження в різних видах мистецтва.

Неприпустимі підходи до роботи з мультиплікацією: спрощення і звуження емоційного розвитку дітей; низький рівень індивідуальної активності учнів.

Окреслимо основні психолого-педагогічні умови використання анімації в освітньому процесі: виховання естетичного ставлення до анімаційних фільмів і мотивації до їх перегляду; формування естетичного розвитку через зміст анімаційних фільмів; використання ефективних методик для розкриття психологічних аспектів молодших школярів; стимулювання імпровізаційної активності учнів під час роботи з анімаційними фільмами.

Оптимальними методами і формами роботи з анімацією є естетичні бесіди; аналіз поведінки персонажів; інсценізації і творчі проекти; групова, парна, колективна і творча діяльність.

Методична система роботи з анімацією включає: мотивацію інтересу до перегляду; аналіз і оцінку фільму (вираження емоційного ставлення; спостереження за художньою мовою твору; оцінка моделей поведінки персонажів); практичну діяльність (розвиток мислення, уяви, інтуїції; створення художніх образів і сценаріїв; збагачення

індивідуального мистецького досвіду); самореалізація через творчість: формування особистісного ставлення до мистецтва; презентація значущості анімації.

Мультиплікація розглядається як мульттерапія (частина арт-терапії). Цей метод допомагає: покращити психологічний стан і настрій дитини; розвивати креативність, пам'ять, мислення і мовні навички; формувати комунікативні і організаційні компетенції; долати страхи і невпевненість.

Учителям необхідно здійснювати жорсткий відбір мультиплікаційних картин, особливо для колективного перегляду і з виховною метою, включаючи всі освітні лінії. Перевагу слід надавати якісному продукту, де дитина зможе почути чітко і правильне мовлення акторів, рідну мову, де притаманний простий і зрозумілий сюжет, де добро перемагає зло, де зрозуміло, хто із героїв добрий, а хто – злий, де є освітня і виховна мета. Щоб ефективно формувати критичне мислення, мультиплікаційний фільм має відповідати темі уроку або тематичного тижня; мати освітню і виховну мету та обов'язково супроводжуватись обговоренням і дискусійними формами роботи. Ось кілька чудових українських мультфільмів, які можна використовувати на уроках у початковій школі:

«Козаки» (серія мультфільмів) – веселі пригоди трьох козаків, які знайомлять дітей із українською історією, культурою та національним гумором; «Жив-був пес» – класична історія, сповнена доброти й мудрості, з прекрасним українським колоритом; «Як козаки...» (серія фільмів) – різні історії про кмітливість, сміливість і дружбу; «Енеїда» – анімаційна адаптація знаменитої поеми Івана Котляревського з гумором і національними традиціями; «Микита Кожум'яка» – пригодницький мультфільм про відвагу та добрі вчинки, заснований на українських легендах; «Клуб всезнайків» – освітній мультсеріал, який допомагає дітям пізнавати світ у цікавій формі; «Пригоди Котигорошка та його друзів» – захопливі історії про українського казкового героя та його друзів.

Освітні та розвивальні мультфільми: «Дитячий канал Хмаринка» (YouTube-проект) – короткі мультфільми, що допомагають дітям вивчати українську мову, математику та правила поведінки; «Моя країна – Україна» – мультсеріал, де кіт Воркіт подорожує різними куточками України, розповідаючи про історію, культуру й традиції.

Ці мультфільми не лише розважають, а й допомагають дітям краще зрозуміти українську культуру, розвивають цінності, креативність і пізнавальний інтерес.

Ось кілька мультфільмів(світової анімації), які можна використовувати на уроках у початковій школі: для розвитку емоційного інтелекту та моральних цінностей: «Думками навиворіт» (Inside Out) – допомагає дітям зрозуміти свої емоції та навчитися їх висловлювати; «Король Лев» (The Lion King) – розкриває теми дружби, відповідальності та сімейних цінностей; «Вперед і вгору» (Up) – мотивує до пізнання світу та вчить цінувати стосунки з іншими людьми; «Секрети домашніх тварин» (The Secret Life of Pets) – піднімає питання дружби, взаємодопомоги та відданості.

Для екологічного виховання: «ВАЛЛ-І» (WALL-E) – ідеально підходить для обговорення екологічних проблем та відповідального ставлення до природи; «Ріо» (Rio) – знайомить дітей із проблемою зникнення тварин та збереження довкілля; «Лоракс» (The Lorax) – допомагає зрозуміти важливість збереження лісів та ресурсів.

Для розвитку уяви та креативності:

«Моана» (Moana) – вчить слідувати за своєю мрією, бути сміливим та відкривати нове; «Коко» (Coco) – знайомить із культурними традиціями та важливістю сім'ї; «Фердинанд» (Ferdinand) – піднімає тему індивідуальності та толерантності.

Для розвитку логіки та STEM-напрямків:

«Гравіті Фолз» (Gravity Falls) – розвиває логіку, критичне мислення та вміння аналізувати інформацію; «Рататуй» (Ratatouille) – мотивує вірити у свої сили та навчатися новому.

Для вивчення історії та культури: «Мулан» (Mulan) – розповідає про силу характеру, відвагу та китайські традиції; «Бременські музиканти» – знайомить із класичними сюжетами та музикою; «Історія іграшок» (Toy Story) – вчить цінувати дружбу, чесність та підтримку.

Ці мультфільми не лише розважають, а й сприяють розвитку дітей, допомагаючи їм краще зрозуміти світ і важливі життєві цінності.

Мультиплікація – це універсальна та інтернаціональна мова спілкування дітей та дорослих усього світу. Мультиплікація є дуже близькою до світу дитинства, бо в ній завжди присутня гра, злет фантазії й немає нічого неможливого. Мультиплікація є універсальним багатогранним засобом розвитку дитини у сучасному візуально

насиченому світі. В перспективі плануємо проаналізувати сучасну мультиплікацію та дослідити особливості формування природничих, історичних та громадянських понять засобами мультиплікації на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будник О., Минай Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній початковій школі: реалії та перспективи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 14. С. 84-88.

2. Гордієнко Т., Білоусова, Н. В, Долматова М. Використання технологій критичного мислення під час аналізу навчальних мультфільмів у початковій школі. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* ; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. 2021. № 45 (1).

3. Турчин Т.М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво» : навчальнометод. посіб. Ніжин: НДУ ім.М. Гоголя, 2021. 281 с.

4. Чемоніна Л. В. Розвиток критичного мислення учнів початкової школи на уроках української (рідної мови) та читання: зб. наук. праць. Бердянський державний педагогічний університет. Серія «Педагогічні науки». 2013. № 3. С. 155–161.

Софія ЧЕРВОНОГОРОДСЬКА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасний світ зазнає екологічних викликів, що вимагають не лише технологічних рішень, а й зміни ставлення людини до природи. Формування екологічної поведінки в молодшому шкільному віці є ключовим етапом виховання свідомих та відповідальних громадян.

Українська етнічна культура, що ґрунтується на гармонійному співіснуванні людини й природи, містить багатий виховний потенціал.

Народні традиції, обряди, казки, пісні та ремесла вчать дбайливому ставленню до довкілля, усвідомленню взаємозв'язку між природою та людиною. Інтеграція цих елементів в освітній процес сприяє формуванню екологічної свідомості та поведінкових навичок учнів початкових класів [4, с. 67].

Формування екологічної поведінки молодших школярів засобами української етнічної культури є предметом дослідження низки сучасних науковців: О. Крюкової, Л. Демчук, О. Пруцакової, Л. Макари, Г. Максимової. Їхні роботи присвячені екологічному вихованню дітей, розвитку екологічної культури засобами народної педагогіки, формуванню екологічної свідомості та поведінкових моделей учнів початкових класів.

Метою статті є дослідження процесу формування екологічної поведінки молодших школярів засобами української етнічної культури, аналіз її виховного потенціалу та обґрунтування ефективності використання народних традицій у формуванні екологічної свідомості учнів.

Формування екологічної поведінки молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти, оскільки саме в цьому віці закладаються основи свідомого ставлення до природи. Використання української етнічної культури у вихованні екологічної свідомості сприяє глибшому розумінню гармонійного співіснування людини й довкілля. Народні традиції, фольклор, звичаї та обряди відображають екологічні знання, що передавалися з покоління в покоління, формуючи в дітей ціннісне ставлення до природи.

Елементи етнокультури можна ефективно інтегрувати в освітній процес через народні казки, прислів'я, легенди, обряди та пісні, які відображають дбайливе ставлення до навколишнього світу. Залучення дітей до традиційних свят, пов'язаних із природними циклами (Веснянки, Зелені свята, обжинки), допомагає не лише ознайомити їх із культурною спадщиною, а й сформувати усвідомлення взаємозв'язку людини та природи. Крім того, українські народні ремесла, такі як вишивка, гончарство, лозоплетіння, навчають дітей використовувати природні ресурси відповідально [3, с. 112].

Практичне застосування етнокультурного підходу в навчанні сприяє розвитку екологічно доцільної поведінки школярів. Інтерактивні

методи, зокрема екологічні проєкти, майстер-класи, екскурсії та театралізовані вистави за мотивами народних казок, допомагають дітям не лише засвоїти екологічні знання, а й застосовувати їх у повсякденному житті.

Важливим аспектом формування екологічної поведінки молодших школярів є розвиток емоційно-чуттєвого ставлення до природи, що особливо ефективно досягається через використання художнього слова. Українські народні казки, байки, загадки й пісні змальовують природу не як сукупність ресурсів, а як живий організм, що потребує дбайливого ставлення. Наприклад, у казках тварини й рослини часто наділяються людськими рисами, що допомагає дітям усвідомити їхню цінність і важливість для екосистеми [2, с. 84].

Використання традиційних обрядових практик також може сприяти формуванню екологічної свідомості учнів. Обряди, пов'язані зі святами природи, зокрема Купальська ніч, закликання весни, колядування, навчають дітей сприймати природу як частину своєї культури й відповідально ставитися до її збереження. Проведення таких заходів у шкільному середовищі сприяє не лише знайомству з етнокультурною спадщиною, а й практичному засвоєнню принципів екологічної поведінки молодших школярів [1, с. 139].

Результати педагогічних досліджень свідчать, що інтеграція української етнічної культури в екологічне виховання сприяє глибшому засвоєнню знань та формуванню стійких поведінкових навичок особистості. Молодші школярі, які беруть участь в етнографічних і природничих проєктах, краще розуміють важливість охорони природи, демонструють відповідальнішу поведінку в повсякденному житті та активно долучаються до екологічних ініціатив.

Таким чином, використання засобів української етнічної культури є ефективним способом екологічного виховання молодших школярів. Це не лише забезпечує їхню екологічну грамотність, а й виховує покоління, здатне гармонійно співіснувати з природою та дбайливо ставитися до навколишнього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Львовчкіна А.М. Екологічна культура як чинник запобігання екологічній кризі (англ.). *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 7. Вип. 39. С. 139-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsu2015_7_39_15

2. Демчук Л.І. Формування екологічної культури учнів засобами української народної педагогіки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 2. С. 84–92.

3. Пруцакова О. Л. Проблема формування культури екологічної поведінки школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2019. Вип. 23 (1). С. 112–121.

4. Макара Л.М. Особливості екологічного виховання молодших школярів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету*. 2021. № 35. С. 67–75.

Анна ЧЕРНЕЛІВСЬКА,

здобувачка вищої світи першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ У ПРАКТИЦІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Україна наразі переживає значні трансформації в освіті, спричинені глобалізацією, інтеграцією в європейський освітній простір і розвитком інноваційних технологій. Це супроводжується формуванням нових педагогічних концепцій і тенденцій. Однією з актуальних проблем є розвиток комунікативної компетентності молодших школярів, зокрема через читання рідною та іноземною мовами, що включає здатність формулювати та розуміти думки, почуття й факти.

Одним із ключових завдань початкової школи є впровадження інноваційних методів навчання читання. Особливої уваги набуває розвиток динамічного читання у другому циклі освіти. Це складний процес, який включає освоєння техніки читання вголос та формування вміння читати подумки, швидко і осмислено, що є основою для самостійної роботи з інформацією в сучасному інформаційному середовищі.

Метою статті є проаналізувати інноваційні технології навчання, обґрунтувати доцільність їх використання в освітньому процесі з урахуванням психофізіологічних особливостей молодших школярів, а також розглянути систему вправ, спрямованих на формування навичок динамічного читання.

Проблема впровадження інноваційних методів навчання читання в сучасній початковій школі досліджувалась численними українськими науковцями. Зокрема, С. Осіпова аналізувала використання інноваційних технологій у викладанні літературного читання, підкреслюючи важливість інтеграції новітніх методик для ефективного навчання. Вона дійшла висновку, що оптимальним є застосування кількох методик одночасно, спираючись на теорію розвитку критичного мислення [6].

Л. Колесник зосередила увагу на інтерактивних методах, що забезпечують активну участь учнів в освітньому процесі, сприяючи кращому розумінню та осмисленню матеріалу [5].

До дослідження інноваційних технологій у викладанні літературного читання також долучились В. Науменко, О. Савченко та Л. Тернова. Поглиблений аналіз методів формування читацької компетентності учнів на уроках літературного читання здійснили Н. Бібік, П. Борисов, М. Вашуленко, В. Дороз, Н. Кузьміна, Дж. Равен, С. Шишов.

У процесі реформування освіти значну увагу розвитку інноваційних методів навчання читання в початковій школі приділили науковці О. Декролі, М. Зайцев і Г. Доман.

О. Декролі наголошував на важливості гри в навчанні, вважаючи, що навчання читання має бути наочним і базуватися на цілісних словах і фразях. Педагог позначав предмети картками з написами, щоб сприяти розвитку мовлення [4].

М. Зайцев розробив методику навчання читання та лічби з використанням кубиків різної форми та матеріалу, що відображають звукові характеристики букв. Кожна буква мала свій колір, що допомагало асоціативно запам'ятовувати правила фонетики [3].

Методика Г. Домана зосереджена на роботі з картками, що містять яскраві зображення та слова, стимулюючи інтелектуальний розвиток дітей через поєднання навчання і фізичних вправ. Він стверджував, що

за правильного підходу кожна дитина може досягти високих інтелектуальних результатів [2].

У сучасному інформаційному суспільстві випускник школи має володіти ключовими навичками, серед яких особливе значення має читацька компетентність, яка є результатом інтеграції знань, умінь, навичок і ціннісних установок, сформованих у процесі вивчення предмета «Читання». Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, її слід розглядати як комунікативну діяльність у межах рідної мови, що охоплює сприймання, розуміння та відтворення прочитаного [1]. Тому вчителю необхідно враховувати інтелектуальні, фізіологічні особливості учнів, їхні інтереси та потенційні труднощі, особливо в умовах інклюзивного навчання. На допомогу приходить позакласне читання, яке слугує важливим елементом у розвитку читацької компетентності, сприяючи самостійному вибору літератури та інтересу до книги як джерела знань.

Недостатній рівень навичок читання негативно впливає на успішність учнів, знижує мотивацію до навчання та позбавляє задоволення від пізнавального процесу. Натомість раннє оволодіння читанням, завдяки інноваційним методам, сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, що відповідає принципам НУШ.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дає підстави стверджувати, що впровадження на уроках літературного читання низки ефективних прийомів сприятиме стрімкому розвитку читацьких навичок учнів. Серед таких прийомів доцільно виділити: «тихе читання», вправи на зорове сприймання (скоромовки, «спотиканки», ребуси), читання з використанням дзеркала, читання за спіраллю або годинниковою стрілкою, опрацювання текстів у зворотному напрямку та «пальчикова абетка», яка активізує тактильне й візуальне сприймання.

Формування читацької компетентності має розпочинатися з першого дня навчання, адже у процесі читання розвиваються самостійність, здатність до самонавчання, творче та критичне мислення, збагачується словниковий запас, формується любов до мови й літератури.

Особливої уваги заслуговує динамічне читання – швидкий, зоровий і усвідомлений процес сприймання тексту без залучення

слухового каналу. Його швидкість може сягати 300–800 слів за хвилину. Для підготовки до такого читання доцільно з другого класу систематично впроваджувати вправи на розширення поля зору [7].

На основі проведених спостережень та вивчення кращих зразків педагогічного досвіду можна зробити висновок, що подані нижче методики навчання динамічного читання можуть бути найдієвішими завдяки своїй циклічності й регулярності виконання:

1. **Скормовне читання** (300+ слів/хв): учні читають із постукуванням, зміною інтонації, без відведення погляду від тексту; поступово збільшується обсяг уривку.

2. **Рухова активізація**: під час читання знайомого тексту діти виконують пальчикові дії (стискання, натискання), що поєднує когнітивну й фізичну активність.

3. **«Рахую і читаю»**: учні рахують уголос, одночасно запам'ятовуючи слова з карток – вправа для перерв або переключення уваги.

4. **Метод «Блискавка»**: читання в різному темпі за командами («Блискавка» – пришвидшено, «Грім» – зупинка) для самоконтролю швидкості та розуміння.

5. **«Віконце»**: використання вирізаної смужки для уникнення зорової регресії, читаючи текст у межах «вікна».

6. **«Небо-кидок»**: розвиток орієнтації в тексті – учні зупиняються, втрачають рядок, знаходять його знову та продовжують читання.

7. **Метод «Буксир»**: учитель читає вголос, учні – пошепки або очима; вправа поєднує супровід, самостійне читання й перевірку розуміння.

8. **«Читання парами»**: парне читання діалогів із підтримкою слабших учнів для формування дружньої атмосфери та розвитку навичок.

9. **Вправи на розширення поля зору**: використання таблиць Шульте та пірамідок – учні фіксують погляд і запам'ятовують елементи, не відводячи очей.

Отже, зважаючи на проаналізовані особливості впровадження інноваційних методів навчання читання в початкових класах, можна дійти висновку, що формування навичок динамічного читання у

здобувачів освіти 1–2 циклу буде результативним за умови грамотного, цілеспрямованого й системного використання різноманітних методик і прийомів. Важливо надати учням можливість самостійно обирати ті вправи, які є для них найбільш ефективними та захопливими, адже саме такий підхід сприяє усвідомленому навчанню й зацікавленості у процесі. До того ж динамічне читання стимулює інтерес до уроків української мови та літературного читання, активізує пізнавальну діяльність, покращує сприймання нової інформації та збагачує словниковий запас, що сприяє ефективному вирішенню навчальних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

2. Інноваційні технології. Навчання раннього читання за методикою Г. Домана. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/metodyka-domana-sutnist-ta-osoblyvosti-navchannia-i-vykhovannia-v-ramkakh-systemy-rannoho-rozvytku-41735.html>

3. Інноваційні технології. Навчання раннього читання за методикою М. Зайцева. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-innovacijnih-tehnologij-za-metodikou-mo-zajceva-267256.html>

4. Інноваційні технології. Навчання раннього читання за методикою О. Декролі. URL: <https://naurok.com.ua/ranne-chitannya-za-metodikoyu-o-dekroli-132542.html>

5. Колесник Л. Інтерактивні методи навчання на уроках читання. *Початкова школа*. 2014. №1. С. 22-25.

6. Осіпова С. Впровадження інноваційних технологій у процесі викладання літературного читання в початкових класах. *XIII Хмурівські читання – кафедра TiMCO*. Обласна науково-практична інтернет конференція. 2017. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura13/osipova-svitlana-illivna-vprovadzhennya-innovatsijnyh-tehnologij-u-protsesi-vykladannyaliteraturnoho-chytannya-v-pochatkovyh-klasah>

7. Пархоменко Н. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання. *Початкова школа*. 2007. №7. С. 44-48.

Анна ЧЕРНЕЛІВСЬКА,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Людмила МОСКОВЧУК,**
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ АРТТЕРАПІЇ

Сучасні освітні реформи в Україні вимагають нового підходу до розвитку особистості молодшого школяра. Важливим аспектом є формування соціальної компетентності, яка забезпечує успішну взаємодію дитини з оточенням, розвиток комунікативних навичок, емпатії та здатності до співпраці. Традиційні методи виховання не завжди ефективні, тому необхідний пошук нових підходів. Одним із таких є арт-терапія, що поєднує мистецтво та психолого-педагогічні методи для гармонійного розвитку дитини.

Проблема соціальної зрілості особистості на різних вікових етапах широко досліджується в педагогіці та віковій психології. Вагомий внесок у цю сферу зробили В. Мухіна, Д. Фельдштейн та Е. Еріксон, які підкреслюють молодший шкільний вік як сензитивний період розвитку особистості. Їхні дослідження є основою для подальшого вивчення формування соціальної компетентності дітей, зокрема через арттерапію.

Термін «соціалізація» вперше запропонував американський соціолог Ф. Гіддінгс у 1887 році для опису процесу розвитку соціальних характеристик особистості. У психології та педагогіці немає єдиного визначення цього поняття, а західні дослідження виділяють два підходи:

- **Суб'єкт-об'єктний** (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс) – розглядає дитину як пасивного учасника процесу.
- **Суб'єкт-суб'єктний** (Дж. Мід) – наголошує на активній ролі особистості.

Вітчизняні дослідники також дають різні трактування соціалізації: В. Городяненко визначає її як інтеграцію особистості в суспільство через засвоєння культурних норм [1]. Л. Коваль підкреслює динамічний характер процесу [2]. М. Галагузова розглядає соціалізацію як входження дитини в суспільство та засвоєння соціального досвіду [3].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що соціалізація – це засвоєння соціальних ролей та моделей поведінки у взаємодії з сім'єю, оточенням та суспільством.

Аналіз різних визначень соціалізації дозволяє виділити її ключові ознаки:

1. Це історично обумовлений процес становлення особистості через діяльність і спілкування (Г. Андрєєва, М. Ярошевський).

2. Соціалізація передбачає засвоєння та розвиток соціокультурного досвіду, норм і цінностей (В. Давидов, В. Зінченко).

3. Передача соціального досвіду здійснюється через виховне середовище (В. Зінченко, І. Кон).

4. Основні засоби соціалізації — мова та результати людської діяльності (І. Фролов, М. Ярошевський).

5. Індивід є не лише об'єктом впливу, а й активним суб'єктом власного розвитку (Г. Андрєєва, І. Кон, Л. Мудрик).

Молодший шкільний вік (6–11 років) є ключовим етапом соціального розвитку дитини. Вступ до школи змінює її фокус уваги: зі світу предметів на світ соціальних відносин і закономірностей. Під керівництвом вчителя діти засвоюють основи культури, моральні норми, вчаться будувати взаємини та усвідомлювати соціальні мотиви поведінки. Це період активного формування особистості.

Втім, не всі діти легко адаптуються до шкільного життя. Соціально-психологічні труднощі можуть варіюватися від незначних поведінкових проблем до повної відмови відвідувати школу.

Сучасна українська освіта активно використовує мистецтво (живопис, музику, танець, літературу, театр) у корекційно-виховному процесі, що сприяє гармонійному розвитку учнів початкової школи. Арттерапія – терапія мистецтвом – є ефективним засобом корекції психоемоційного стану, подолання шкільної дезадаптації та соціалізації дітей.

Науковці (Г. Буряковський, Л. Гисневич, Л. Калініна та ін.) визначають арттерапію як метод підтримки емоційного здоров'я через художню діяльність [2]. Вона поєднує мистецтво, психологію та медицину, допомагаючи коригувати особистісні порушення через стимулювання творчості. Сучасна арттерапія включає: образотворчу терапію (робота з мистецтвом), казкотерапію, музикотерапію, ігрову терапію, драмотерапію, танцювально-рухову терапію.

Поєднання різних напрямів арт-терапії сприяє:

- активізації творчого потенціалу дитини, враховуючи її емоційний стан і потребу в самореалізації;
- розвитку міжособистісної комунікації та емоційної саморегуляції;
- вираженню переживань дитини через творчість;
- підвищенню зацікавленості у навчальному процесі.

Арттерапевтична робота ґрунтується на таких принципах:

- **принцип системності** – заняття повинні бути послідовними й комплексними;
- **принцип гуманістичної спрямованості** – поєднання суспільних і особистісних цілей, врахування можливостей та інтересів дитини;
- **принцип єдності діагностики та корекції** – інтеграція оцінювання стану дитини та корекційної роботи.

Реалізація арттерапії передбачає:

1. Проведення діагностики перед початком занять для визначення особливостей розвитку дитини.
2. Постійний моніторинг змін у поведінці, емоціях і діяльності дитини, що дозволяє коригувати методи арттерапії для досягнення найкращих результатів.

Структура арттерапевтичного заняття включає шість ключових етапів:

1. **Етап налаштування** – підготовка до творчої діяльності через ігри, танцювальні вправи, прості художні техніки (наприклад, «карлючки» або «естафета ліній»). Це сприяє зниженню напруги та розслабленню.
2. **Етап актуалізації відчуттів** – стимуляція сенсорного сприйняття за допомогою музики, руху та малювання. Використання музичних композицій без слів допомагає створити сприятливий емоційний фон.
3. **Етап індивідуальної творчості** – створення власного художнього образу, що допомагає невербально виразити внутрішні переживання. Використовується як спосіб самовираження, аналізу емоцій та непрямой діагностики психоемоційного стану дитини.
4. **Етап активізації комунікації** – презентація робіт, розповідь про створений образ або історію. Це сприяє розвитку соціальних навичок і формуванню довіри між учасниками групи.

5. **Етап колективної роботи** – спільна творчість, постановка сценки або малювання загальних композицій. Перетворення негативних переживань у гумористичну форму сприяє емоційному розвантаженню.

6. **Етап рефлексивного аналізу** – підбиття підсумків, взаємна підтримка, доброзичливі коментарі, що зміцнюють самооцінку дітей.

Арттерапія має бути **системною** та **комплексною**, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що застосування методів арттерапії в корекційній роботі створює оптимальні умови для вираження індивідуальності учнів молодших класів, сприяє зростанню їхнього інтересу до навколишнього світу. Це не тільки позитивно впливає на процес навчання та виховання, але й сприяє соціальній адаптації дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городяненко В. Г. Соціологія : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2003. 286 с.

2. Калініна Л. А. Використання лялькотерапії як прямої арт-терапії у корекційній роботі з дітьми, які мають проблеми у розвитку. *Наукові праці: Педагогіка*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім.Петра Могили, 2009. Вип. 95. Т. 108. С. 25-29.

3. Коваль Л. Г., Зверєва І. Д., Хлебнік С. Р. Соціальна педагогіка / соціальна робота : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 392 с.

Надія ШИНКАРЮК,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Наталія МЕЛЕКЕСЦЕВА,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

В умовах стрімких соціальних трансформацій, коли діяльність вимагає постійної адаптації до динамічних змін, особливого значення набуває розвиток критичного мислення. Ця потреба зумовлена не лише

становленням інформаційного суспільства, а й актуальністю забезпечення демократичного поступу України, адже критичне мислення виступає не лише продуктом демократичного середовища, але й одним із ключових чинників його становлення.

У відповідь на запити сучасного суспільства система освіти визначає розвиток критичного мислення як один із провідних напрямів модернізації, що відображено, зокрема, в Концепції Нової української школи. Як наскрізне уміння, включене до переліку десяти ключових компетентностей для життя, критичне мислення сприяє переходу від традиційного навчання, орієнтованого на механічне засвоєння знань, до освітнього процесу, спрямованого на формування самостійного, усвідомленого та рефлексивного мислення учнів.

Мета статті – описати особливості розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти під час вивчення творів художньої літератури.

Особливості розвитку критичного мислення здобувачів освіти були предметом дослідження таких учених, як І. Большакова, О. Пометун, Л. Пироженко, І. Сущенко, С. Терно, О. Тягло й інших. Однак питання формування критичного мислення молодших школярів на уроках літературного читання залишається недостатньо розкритим у науковій літературі, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – описати особливості розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках літературного читання.

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність різних підходів до трактування поняття «критичне мислення». Так, О. І. Пометун розглядає його як сукупність інтелектуальних стратегій і процедур, опанування якими забезпечує здатність людини свідомо застосовувати мисленнєві операції високого рівня для аналізу інформації, формулювання аргументованих висновків і оцінок, а також ухвалення обґрунтованих рішень [3, с. 98].

Початкова ланка освіти є основою для формування в учнів умінь критично мислити. Навчальні предмети, що вивчаються на цьому етапі, мають значний потенціал для розвитку критичного мислення, проте найбільші можливості, на нашу думку, відкриваються саме на уроках літературного читання. Робота з художніми текстами різних жанрів передбачає не лише пасивне сприйняття інформації, а й її глибокий

аналіз, інтерпретацію, формування світоглядних орієнтирів та власного ставлення до змісту твору.

Під керівництвом учителя учні осмислюють нову інформацію, співвідносять її з власним досвідом і вже наявними знаннями, беруть участь у дискусіях щодо змісту прочитаного. Такий підхід сприяє формуванню навичок самостійного дослідження, аналітичного мислення, конструювання знань і розвитку власної думки.

Методологічною основою розвитку критичного мислення в освітньому процесі є технологія «Читання і письмо для розвитку критичного мислення», розроблена американськими дослідниками Дженні Д. Стілл, Кертисом С. Мередіт, Чарльзом Темплом та Скоттом Уолтером. Запропоновані ними стратегії спрямовані на активізацію мисленнєвої діяльності учнів і формування в них здатності до осмисленого читання, аргументованого судження та продуктивної взаємодії з текстом.

Урок, побудований із використанням елементів технології розвитку критичного мислення, має чітко структуровану організацію, що відповідає складному ментальному процесу опрацювання інформації. Його структура охоплює три послідовні етапи:

- 1) актуалізація (виклик);
- 2) усвідомлення (осмислення) змісту;
- 3) рефлексія (консолідація) [4, с. 15].

Метою етапу актуалізації є пробудження пізнавального інтересу, активізація наявних знань учнів, формулювання проблемних питань, висунування первинних гіпотез та визначення мети уроку. На цьому етапі доцільно використовувати такі стратегії роботи з художнім текстом, як мозковий штурм, асоціативний куш, гронування, передбачення (за назвою, ключовими словами, ілюстраціями, відеофрагментом), «кошик ідей», кубування.

Під час етапу усвідомлення учні безпосередньо працюють із текстом: осмислюють зміст, шукають відповіді на попередньо поставлені запитання, формулюють нові, порівнюють власні очікування з реальним змістом, узагальнюють інформацію, співвідносять її з власним досвідом. Цей етап сприяє формуванню навичок аналізу, синтезу, критичної оцінки, аргументації та побудови логічних висновків. До ефективних стратегій цього етапу належать: кероване

читання з передбаченням, таблиця передбачень, система позначок під час читання («Допомога»), кубування.

Третій етап – рефлексія – передбачає усвідомлення й узагальнення отриманих знань, формування особистого ставлення до прочитаного, аналіз змін у власному мисленні та визначення можливостей практичного застосування нової інформації. На цьому етапі актуальними є стратегії: сенкан, щоденник подвійних нотаток, трихвилинне есе (або «крісло автора»), діаграма Венна, ромашка Блума, «шість капелюшків мислення» тощо [1, с. 95-97].

Для вчителя, який лише розпочинає роботу над розвитком критичного мислення учнів, доцільним є використання на матеріалі художніх творів чотирьох базових розумових операцій, що лежать в основі критичного мислення:

- порівняння (виявлення й пояснення подібностей, відмінностей, протилежностей між подіями, персонажами, ситуаціями);
- аналіз (виокремлення складових частин цілого, встановлення структурних зв'язків);
- класифікація (віднесення подій, явищ або персонажів до певної категорії за сутнісними ознаками);
- оцінка (вираження особистісного ставлення до прочитаного, аргументована підтримка або заперечення позиції героя чи авторської думки).

Одним із ключових інструментів розвитку критичного мислення молодших школярів є постановка запитань. Відповідаючи на них, учні не лише відтворюють прочитане, а й аналізують та інтерпретують інформацію, формують гіпотези, аргументують власну позицію, вступають у діалог із текстом і між собою.

Отже, уроки літературного читання мають значний потенціал для розвитку навичок критичного мислення учнів початкових класів. Робота з художніми творами створює умови для формування вмінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, оцінювати прочитане, формувати власну позицію та аргументовано її відстоювати. Застосування стратегій технології розвитку критичного мислення забезпечує активну пізнавальну діяльність школярів, сприяє глибшому осмисленню літературного тексту й формуванню читацької компетентності. Важливою умовою ефективності цього процесу є створення безпечного й доброзичливого освітнього середовища, у якому кожна дитина має

можливість вільно висловлювати власні думки та брати участь у спільному обговоренні художнього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мелєкєсцева Н., Гудима Н. Розвиток критичного мислення молодших школярів: стратегії роботи з творами сучасної української літератури для дітей. *Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах реформування освіти*: колективна монографія / за ред.: Н. В. Бахмат, Н. В. Гудими. Київ: Міленіум, 2020. С. 90-103.
2. Оліяр М. Розвиток критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі. *Освітні обрії*. 2023. №1(56). С. 73-77.
3. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. №2. С. 89-98.
4. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.

Анастасія ШКІЛЬ,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Олеся МАРТИНА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі, де соціальна взаємодія та емоційна стійкість відіграють ключову роль у житті людини, розвиток емоційного інтелекту стає однією з важливих передумов формування успішної особистості. Особливо значущим є формування цієї навички в молодшому шкільному віці, коли закладаються основи саморегуляції, емпатії та ефективної комунікації.

Дослідження доводять, що діти з розвиненим емоційним інтелектом легше адаптуються до соціального середовища, краще справляються зі

стресовими ситуаціями та досягають успіху не лише в навчанні, а й у подальшому житті. Водночас традиційна система освіти недостатньо зосереджена на розвитку цієї компетенції, що актуалізує необхідність впровадження сучасних педагогічних методів та технологій [2, с. 51].

Формування емоційного інтелекту молодших школярів є актуальною темою, що привертає увагу багатьох сучасних дослідників. Зокрема, в Україні цим питанням займаються такі науковці: Е. Носенко та Н. Коврига досліджують емоційний інтелект як поєднання різних навичок, на яких базується соціальна компетентність, і здатність інтелектуально керувати своїми емоціями; О. Корольова вивчає напрями розвитку емоційного інтелекту молодших школярів, зокрема пізнання власних емоцій і почуттів, а також емоцій і почуттів інших людей. О. Котик аналізує теоретичні засади розвитку емоційного інтелекту молодших школярів, підкреслюючи важливість поєднання емоційного та інтелектуального аспектів у навчанні.

Метою статті є дослідження формування емоційного інтелекту молодших школярів, аналіз педагогічних підходів та інноваційних методів для емоційного й соціального розвитку дітей, а також обґрунтування необхідності їхньої інтеграції в освітній процес.

Емоційний інтелект слід розглядати в контексті категорії «діяльності», оскільки він розвивається і виявляється в діяльності, у процесі спілкування, взаємодії з іншими людьми. Основи емоційного інтелекту закладаються в сім'ї, продовжується робота з його формування в закладі дошкільної освіти та школі [3, с. 44].

Виокремимо напрями розвитку емоційного інтелекту молодших школярів:

- пізнання власних емоцій і почуттів;
- пізнання емоцій і почуттів інших людей;
- володіння власними емоціями та почуттями;
- взаємодія і комунікація з іншими людьми.

Ці напрями роботи передбачають формування таких компонентів емоційного інтелекту: мотиваційного (ціннісного), когнітивного (знаннєвого), поведінкового та рефлексивного.

Основними потребами дитини в початкових класах є необхідність у спілкуванні з людьми, в емоційному контакті, визнанні, оцінці своїх дій і вчинків, виявленні власних позицій у ставленні до інших, світу, у

дружбі, товариськості, повазі до особистості, самоповазі, набутті нових знань і вмінь для пізнання довкілля.

Особливі можливості для розвитку емоційного інтелекту містить освітній процес і система позанавчальної роботи у школі. Учителям потрібно цілеспрямовано вибудовувати систему роботи з розвитку емоційного інтелекту молодших школярів: першокласників слід знайомити з базовими емоціями, доступними та близькими їм для розуміння: радістю, смутком, страхом, гнівом, соромом; поглиблення змісту знайомства з емоційно-почуттєвою сферою стане корисним для учнів другого класу: гнів, сум, страх, радість, любов, здивування, огида, сором; для ознайомлення з емоційно-почуттєвою сферою учнів 3 класу пропонуємо розширити спектр: інтерес, здивування, радість, страждання, горе, депресія, гнів, відроза, зневага, ворожість, страх, тривога, сором; наступний рік навчання корисно присвятити знайомству з емоціями: альтруїстичні, комунікативні, глоричні, практичні, романтичні, гностичні, естетичні, гедонічні, акизитивні, мобілізаційні [2, с. 53].

Звичайно, такий поділ є умовним, проте за концентричним принципом дозволяє розширювати та поглиблювати знання учнів про емоційно-почуттєву сферу.

Під час ознайомлення учнів із емоціями та почуттями слід дотримуватися алгоритму: знайомство з емоцією (фото, відео, вчинок); введення смайла; розгляд виразу емоцій у себе та інших (дзеркало, тренажер); аналіз власного переживання (стану); аналіз, коли емоція корисна, а коли шкодить; як правильно переживати емоцію (почуття) [3, с. 78].

Ефективність розвитку емоційного інтелекту молодших школярів залежить від використання системи методів виховання: методів пізнання власних емоцій та емоцій інших людей; методів формування навичок і звичок поведінки; методів саморегулювання власних емоцій і почуттів (ранкових зустрічей, правил і рутин класу, бесід, розповідей, роз'яснень, диспутів і дискусій, методу проєктів, ділових і ситуативних ігор, виховних ситуацій морального вибору, доручень, самозвіту, самооцінки, самозобов'язань).

Отже, розвиток емоційного інтелекту молодших школярів – тривалий системний процес, що потребує спеціальної підготовки вчителів, планування ними освітнього процесу з урахуванням

визначених напрямів, завдань та особливостей, моделювання психологічно комфортного і безпечного освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

2. Мельник О.М. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 51–55.

3. Котик Т.М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль, Астон, 2020. 192 с.

Тетяна ЯЛОВА,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
1 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – **Наталія ГУДИМА,**
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Сучасна початкова освіта в умовах Нової української школи (НУШ) акцентує увагу не лише на знаннях, а й на розвитку ключових компетентностей, які необхідні дитині для успішної самореалізації в суспільстві. Однією з базових є комунікативна компетентність, що включає вміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми, будувати діалог, висловлювати свої думки, слухати й розуміти співрозмовника. У процесі формування цієї компетентності особливу роль відіграє педагогіка партнерства – філософія освітньої взаємодії, що ґрунтується на взаємній повазі, довірі, діалозі та співпраці.

Проблематика формування комунікативної компетентності молодших школярів активно досліджувалася вітчизняними науковцями,

особливо в контексті реалізації Концепції Нової української школи, розвитку компетентнісного підходу та особистісно орієнтованого навчання. Так, О. Савченко досліджувала комунікативні уміння в процесі літературного читання, роль тексту як засобу розвитку мислення і мовлення; Л. Шелестова наголошує на комунікативній спрямованості мовленнєвої діяльності та розвитку діалогічного мовлення у дітей; Т. Ладиженська розробила систему мовленнєвих ситуацій, що формують комунікативні навички через практичне мовне середовище; Н. Гавриш акцентує увагу на педагогіці партнерства, емоційній взаємодії та діалозі як основі комунікативного розвитку дитини; О. Онищук досліджує формування мовленнєвої компетентності засобами інтерактивного навчання, зокрема через проєктну діяльність, інтегровані уроки, групову роботу; Л. Костенко працює над питаннями інтеграції мовної і комунікативної компетентності в освітньому процесі початкової школи, включно з медіаграмотністю та ін.

У цій статті розглянемо особливості формування комунікативних навичок учнів початкових класів через призму партнерської взаємодії вчителя, учнів і батьків, а також проаналізуємо конкретні методи, інструменти та умови, які цьому сприяють.

Комунікативна компетентність молодшого школяра – це здатність користуватися мовленням як засобом пізнання, самовираження, впливу на співрозмовника; уміння вести діалог, розуміти думки та емоції інших, співпрацювати в команді, аргументувати свою позицію. Ця компетентність формується не лише на уроках української мови, читання чи іноземної мови, а й під час будь-якої взаємодії в освітньому середовищі.

Основними компонентами комунікативної компетентності є: мовленнєві навички (усне й писемне мовлення); емоційно-комунікативна чутливість (уміння слухати, проявляти емпатію); соціальні навички (взаємодія в колективі, поведінка у конфліктних ситуаціях); культура мовлення (етика, логічність, правильність, доречність).

Педагогіка партнерства є однією з ключових концепцій Нової української школи. Вона передбачає створення освітнього середовища, в якому учень, учитель та батьки є рівноправними учасниками процесу навчання, кожен з яких виконує важливу роль у розвитку дитини. Основними принципами цієї педагогіки є: взаємоповага та довіра; діалог

і відкритість у спілкуванні; підтримка ініціативності та самостійності учня; спільна відповідальність за результати [1].

Такий підхід створює сприятливі умови для розвитку саме комунікативної компетентності: учень відчуває себе почутим, важливим, упевненим, що мотивує до активної взаємодії з однокласниками та вчителем.

Виокремимо методи формування комунікативних компетентностей засобами педагогіки партнерства

1. Діалогічне навчання. Формування культури діалогу – головне завдання. Учитель стимулює учнів висловлювати думки, ставити запитання, дискутувати. Часто використовуються такі форми: круглі столи, «сендвіч»-дискусії, дебати, рольові ігри, бесіди на морально-етичні теми.

2. Робота в парах і групах. Робота в мікрогрупах активізує спілкування, сприяє налагодженню соціальних контактів. Наприклад: складання розповіді за малюнками в парах; створення спільних проєктів («Мій улюблений герой», «Правила дружби»); театралізовані постановки.

3. Мовленнєві ігри та вправи. Гра – провідна діяльність у молодшому шкільному віці, тому через неї ефективно формується вміння слухати, говорити, домовлятися: «Телефон», «Закінчи речення», «Мовний лабіринт», «Мікрофон» тощо.

4. Спільні проєкти з батьками. Педагогіка партнерства активно залучає родину до шкільного життя: підготовка сімейних презентацій, участь у класних святах, створення родинних газет або буклетів, домашні інтерв'ю на задану тему.

Такі проєкти зміцнюють комунікативний зв'язок між дітьми та дорослими, підвищують їхню соціальну активність.

5. Використання елементів медіаосвіти. Медіа – ще один канал для розвитку комунікації. Учні можуть: коментувати новини (адаптовані для віку), створювати медіапродукти (афіші, постери, короткі відео), ділитися враженнями від прочитаного, побаченого, вести класний блог чи щоденник вражень [2].

Для результативного формування комунікативної компетентності необхідно: створити безпечне емоційне середовище, де дитина не боїться помилок; забезпечити регулярну практику живого спілкування; індивідуалізувати підхід до кожного учня; навчити дітей

взаємопідтримці й терпимості; налагодити постійний зворотний зв'язок між учнями, вчителем і батьками.

Отже, формування комунікативної компетентності молодших школярів – один із пріоритетних напрямів сучасної освіти. Застосування педагогіки партнерства як філософії взаємодії та співпраці створює умови для природного розвитку мовленнєвих, соціальних та емоційних навичок дитини. Такий підхід формує не просто учня, а особистість, здатну до діалогу, співпраці й ефективного спілкування в суспільстві.

У руках учителя – не лише знання, а й сила створювати атмосферу, в якій кожна дитина зростає впевненою, відкритою до спілкування та готовою до життя у світі, сповненому інформації, взаємодії та змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бучма В.В. Діалогічна взаємодія як складова педагогіки партнерства в концепції нової української школи. *Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій: підсумки IV етапу експерименту: матеріали круглого столу*. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_24.

2. Воевутко Н.Ю., Самсонюк Л.С. Педагогіка партнерства як ключовий компонент концепції Нової української школи. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь : МДУ. С. 161-168.

Юлія ЯРОВА,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
4 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – **Олена ДОВГАНЬ,**
асистент кафедри теорії та методик початкової освіти

ВИВЧЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Методика навчання в початковій школі базується на низці педагогічних принципів: діяльнісному підході, інтеграції освітнього матеріалу, особистісно орієнтованому підході, розвитку критичного мислення та комунікативних навичок учнів. Одним із ключових завдань

початкової школи є формування в учнів уміння навчатися, самостійно здобувати знання та застосовувати їх у повсякденному житті [1].

Передовий досвід учителя початкової школи – це система ефективних педагогічних прийомів, методик та технологій, що сприяють покращенню якості освіти, розвитку учнів та підвищенню їх мотивації до навчання. Він базується на інноваційних підходах, творчості педагога та врахуванні сучасних освітніх тенденцій [4].

Важливість передового досвіду полягає в тому, що він не лише вдосконалює освітній процес, а й позитивно впливає на особистісний розвиток дитини, її пізнавальну активність та соціалізацію. Передові вчителі застосовують інтегроване навчання, розвивають критичне мислення учнів, використовують технології змішаного навчання.

Передовий досвід може проявлятися у різних напрямках педагогічної діяльності, зокрема: інтерактивні методи навчання – групові проекти, кейс-методи, ситуаційне моделювання, індивідуальна діяльність та у парах; ігрові та квестові технології – навчальні ігри, сюжетно-рольові завдання, інтегровані заняття; STEM- та STEAM-освіта – поєднання природничих наук, інженерії, технологій, мистецтва та математики; інклюзивні підходи – методи навчання, що враховують особливі освітні потреби дітей; цифрові технології – уроки проводяться з використанням цифрових ресурсів, інтерактивних дошок та онлайн-застосунків (Kahoot, LearningApps), що підвищує інтерес учнів до навчання.

Ці напрями дають можливість не лише підвищити ефективність навчання, а й зробити уроки цікавими, змістовними та адаптованими до потреб сучасних дітей.

У сучасній початковій школі широко використовуються інтерактивні методи навчання. Інтерактивне навчання створює умови для активної участі кожного учня, що підвищує мотивацію до навчання та сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Воно розвиває навички критичного мислення, комунікації та співпраці, формуючи ключові компетентності, необхідні в сучасному світі. Такі методи роблять уроки динамічними, емоційно насиченими та цікавими, що сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання. Крім того, вони допомагають враховувати індивідуальні особливості дітей, розвивати їхню ініціативність і відповідальність за власне навчання [3].

Попри численні переваги, використання інтерактивного навчання вимагає ретельної підготовки як від учителя, так і від учнів. Воно може бути складним для реалізації в умовах великої кількості дітей у класі або недостатнього технічного забезпечення. Також існує ризик, що окремі учні залишаться пасивними або не всі зможуть однаково ефективно залучитися до діяльності. Деякі інтерактивні форми навчання потребують більше часу на організацію, що може ускладнювати опрацювання великого обсягу матеріалу[3].

До інтерактивних методів навчання можна віднести: метод проєктів – забезпечує учням можливість самостійного дослідження теми, стимулює розвиток критичного мислення, вміння працювати в команді; метод ситуаційного моделювання – дозволяє учням розв'язувати проблеми через програвання життєвих ситуацій; метод дослідження – сприяє розвитку аналітичного мислення та формуванню навичок роботи з інформацією; групова та парна робота – формує соціальні навички, розвиває вміння спілкуватися та співпрацювати.

Вчителі початкових класів використовують сучасні освітні технології та методики для ефективного навчання учнів. Їх педагогічний стиль базується на особистісно орієнтованому підході, використанні інтерактивних технологій та диференційованого навчання.

Під час проходження педагогічної виробничої практики мене особливо вразив один із методичних прийомів, які використовував учитель на уроках літературного читання. Це була робота з кубиками історії «Rory's Story Cubes» – цікавою та ефективною методикою, що сприяє творчо-пізнавальній діяльності учнів і пошуку нестандартних рішень.

Кубики історій – це тренажер для тренування творчих здібностей, пам'яті та мислення», – говорить про свої кубики історій Рорі О'Коннор, ірландський тренер з креативного мислення і творчого вирішення проблем. Він придумав кубики історій як інструмент пошуку нестандартних рішень для дорослих, а згодом їх почали використовувати і для розвитку творчого мислення у дітей. В освітньому процесі їх можна використовувати для розвитку ключових компетентностей, творчо пізнавальної діяльності та життєвих навичок, таких як креативність, вирішення складних завдань, комунікація і співпраця, емоційний інтелект, згуртованість, лідерство[2].

Традиційні Roryst Story Cubes – універсальні. Крім універсальних багато тематичних: «Дії», «Подорожі», «Фантазія», «Тварини», «Динозаври», «Медицина», «Космос», «Кам'яний вік», «Казки» тощо.

Урок почався з того, що вчитель запропонував дітям кинути кубики та відмітити зображення, які випали. Кожен символ на кубиках є своєрідним поштовхом для уяви: учні у групах будували сюжет майбутньої історії відповідно до асоціації в них викликають ці малюнки та презентували їх. Завдяки цьому методу діти не тільки тренували навички усного мовлення, а й вчилися аналізувати та інтерпретувати художні образи.

Особливо мене вразило, з яким інтересом і натхненням працювали діти. Вони охоче висловлювали власні думки, пропонували неочікувані сюжетні ходи та взаємодіяли один з одним у процесі створення спільної розповіді. Використання таких ігрових технологій сприяє розвитку креативного мислення, навичок комунікації та вміння логічно структурувати думку. Я переконалася, що інтеграція подібних методик в освітньому процесі робить уроки літературного читання більш захопливими, а отже, і більш ефективними.

Передовий досвід учителя початкової школи є невід'ємною складовою якісної освіти, що сприяє формуванню активного, допитливого та всебічно розвиненого учня. Він ґрунтується на інноваційних підходах, інтерактивних методах навчання, використанні цифрових технологій та врахуванні індивідуальних особливостей дітей.

Ефективне застосування передового педагогічного досвіду дозволяє не лише підвищити рівень знань і навичок учнів, а й сприяє розвитку їхньої самостійності, критичного мислення, соціальної взаємодії та емоційного інтелекту. Рекомендовано не забувати про створення комфортного освітнього середовища, в якому кожна дитина відчуває себе впевнено та мотивовано до навчання.

Отже, постійне вдосконалення педагогічної майстерності, обмін досвідом між учителями та впровадження сучасних методик є необхідними умовами для розвитку успішної та ефективної початкової освіти. Передовий досвід учителя є потужним інструментом для формування покоління, здатного до навчання впродовж життя та активної участі в суспільному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук І.В. Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні. *Молодь і ринок*. 2023. № 1 (209). С. 17-22.
2. Заніздра Л.Г. Діяльнісний підхід. Виклики сьогодення. 2022.
URL:
<https://ed.pano.pl.ua/bitstream/022518134/928/1/%d0%97%d0%b0%d0%bd%d1%96%d0%b7%d0%b4%d0%b0.pdf>
3. Лєвошич О. Особливості використання інтерактивних методів навчання в початковій школі. URL:
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/20314/1/13.pdf>
4. Цибульська С.М. Особливості формування інноваційного педагогічного досвіду вчителя. *V Всеукраїнська науково-практичної Інтернет-конференція «Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: зваженість, обізнаність, досвід»*. 2022. С. 152–157.

Наукове видання

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**студентів і магістрантів педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка**

Випуск XXI

Редакційна колегія:

Наталія Бахмат, доктор педагогічних наук, професор;

Наталія Гудима, кандидат філологічних наук, доцент;

Наталія Мелекєсцева, кандидат філологічних наук, доцент.

Відповідальний секретар:

Наталія Бахмат, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету

*За достовірність фактів, дат, назв та ін. відповідають автори статей.
Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.*

Підписано до друку 26.05.2025 р. Формат 60х84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний
Ум.друк. арк. 14,42. Тираж 50. Зам. 164

Видавець Ковальчук О.В.
32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 25.05.2020 р.